

(Ναυπακτία, Μάιος 1998)

Διήμερο:

“Περιβάλλον και δημόσια έργα - Έννοιες αντίπαλες;

- Η άποψη των κοινωνικών φορέων
- Η άποψη των εργαζομένων”

Αθήνα, Φεβρουάριος 1999

**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.**

25-29/5/98

Ι. Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος,
Κοινότητα ΣΚΑΛΑΣ Ναυπακτίας

ΔΙΗΜΕΡΟ:

**“ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ-
ΕΝΝΟΙΕΣ ΑΝΤΙΠΑΛΕΣ;**

- Η άποψη των κοινωνικών φορέων
- Η άποψη των εργαζομένων”

με τη στήριξη της Ν.Α. Αιτωλοακαρνανίας

Τίτλος: "Περιβάλλον και Δημόσια έργα - Έννοιες αντίπαλες;

- Η άποψη των κοινωνικών φορέων
- Η άποψη των εργαζομένων"

Επιμέλεια Έκδοσης: Δημήτρης Τσίρος

Ματθαίος Ζαφειρόπουλος

Π ε ρ ι ε χ ό μ ε ν α

Σελίδα

Πρόλογος προέδρου Δ.Σ.	7
-----------------------------	---

1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ, Πέμπτη, 28.5.98	11
------------------------------------	----

Α) Επίσημη έναρξη

(Πρόεδρος: Χρ. Τηλιγάδας)

• Χαιρετισμός του προέδρου της κοινότητας Σκάλας Ναυπακτίας κ. Γ. Νταουσάνη	13
• Χαιρετισμός του ηγουμένου της Ι. Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος	17
• Χαιρετισμός του προέδρου της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ Χρ. Τηλιγάδα	21
• Χαιρετισμός του υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Χρ. Βερελή	27
• Χαιρετισμός του νομάρχη Αιτωλοακαρνίας κ. Γ. Βαϊνά	35
• Χαιρετισμός του προέδρου της ΑΔΕΔΥ κ. Γ. Κουτσούκου	37
• Χαιρετισμός του εκπροσώπου του ΠΑΣΟΚ κ. Χριστοδούλου	45
• Χαιρετισμός του εκπροσώπου του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ κ. Σερίφη	47
• Χαιρετισμός της εκπροσώπου του ΔΗΚΚΙ κ. Καραγιώργου	51
• Χαιρετισμός του εκπροσώπου της ΠΟΛ.ΑΝ. κ. Φαρμάκη	53

Β) Εισαγωγικές εισηγήσεις

(Πρόεδρος: Δ. Τσίρος)

• Εισήγηση: «Τα δημόσια έργα ως παράγοντας διαμόρφωσης του γεωγραφικού χώρου και του Περιβάλλοντος» του Λουδοβίκου ΒΑΣΕΝΧΟΒΕΝ, καθηγητή και δ/ντή του Εργαστηρίου Χωροταξίας και Οικιστικής Ανάπτυξης του Ε.Μ.Π.	57
• Εισήγηση: «Ανάπτυξη, περιβάλλον και μεγάλα έργα στην Ελλάδα» της Δήμητρας ΚΑΤΟΧΙΑΝΟΥ, τ. επιστημονικής ερευνήτριας Α' του ΚΕΠΕ	69
• Εισήγηση: «Οικονομική ανάπτυξη και περιβάλλον. Τα μεγάλα έργα συμβατά με την προστασία» της Καλλιόπης ΠΑΧΑΚΗ, επιστημονικής ερευνήτριας ΚΕΠΕ	79
• Εισήγηση: «Μηχανισμοί αναίρεσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων» του Ηλία ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΥ, δρ. περιβαλλοντολόγου (ΔΙΠΕ)	85
• Εισήγηση: «Οι υπερεθνικές εξελίξεις και η επίδρασή τους στο δύπτυχα: Περιβάλλον και δημόσια έργα» του Μιχάλη ΜΟΔΙΝΟΥ, δρ. περιβαλλοντολόγου, χωροτάκτη, συγγραφέα (ΔΙΠΕ)	93

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ, Παρασκευή, 29.5.98	103
---------------------------------------	-----

Γ) Εισηγήσεις φορέων

(Πρόεδρος: Η. Ευθυμιόπουλος)

• Χαιρετισμός του εκπροσώπου του Εργατικού Κέντρου Ναυπάκτου κ. Γ. Σταυράκη	107
• Εισήγηση του εκπροσώπου της ΠΟΜΗΤΕΔΥ κ. Κ. Αγγελίδη	111
• Εισήγηση του δημάρχου Αγρινίου και προέδρου της ΤΕΔΚ νομού Αιτωλοακαρνανίας κ. Ε. Σώκου	115
• Εισηγήσεις των εκπροσώπων του Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου κ.κ. Παύντζα και Νικολόπουλου	121
• Εκτενής παρέμβαση του εκπροσώπου της ΕΜΔΥΔΑΣ κ. Π. Κατίκα	129

• Χαιρετισμός του προέδρου του περιφερειακού τμήματος Τ.Ε.Ε. Αιτωλοακαρνανίας κ. Π. Μασχολιού	139
• Παρεμβάσεις εκπροσώπων οικολογικών και περιβαλλοντικών οργανώσεων:	
- Δ. Λυμπουρίδης (Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος)	143
- Ν. Ασλάνογλου (Πανελλήνια Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων)	146
- Π. Παναγιωτόπουλος (Σύλλογος Ναυπακτιών Φίλων Περιβάλλοντος και Ομοσπονδία Οικολογικών Οργανώσεων του Κορινθιακού)	148
- Ν. Παπαδάτος (Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Νεοχωρίου)	150
- Π. Σαλάκης (Οικολογική Κίνηση Φλώρινας)	151
Δ) Εξειδικευμένες Εισηγήσεις (Πρόεδρος: Κ. Παχάκη)	
• «Κύπρος: Ανάπτυξη και Περιβάλλον», εισηγητής: ΠΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, γραμματέας Κλάδου Υπαλλήλων Τμήματος Δημοσίων Έργων Κύπρου	152
• «Περιβάλλον και δημόσια έργα - Σχέσεις αρμονικής συνύπαρξης», εισηγητής: ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΟΛΑΚΙΣ, πρόεδρος του Συλλόγου Υπαλλήλων Δημ. Έργων Αν. Στερεάς & Νήσων (εργαζόμενος στη ΓΓΔΕ)	157
• «Οδικά Έργα και Περιβάλλον», εισηγητής: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ (εργαζόμενος στη Δ/ση Μελετών Έργων Οδοποιίας της ΓΓΔΕ)	165
• «Η χωροταξική διάσταση των δημοσίων έργων και η Δημόσια Διοίκηση», εισηγήτρια: ΑΝΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ (εργαζόμενη στη Δ/ση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ)	171
• «Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Ζητήματα χώρου και χωροταξικής οργάνωσης», εισηγητής: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ (εργαζόμενος στη Δ/ση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ)	179
• «Κτηματολόγιο», εισηγητής: ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΑΛΑΚΟΣ, πρόεδρος του Συλλόγου Εργαζομένων «ΥΧΟΠ» - Αττικής (εργαζόμενος στην ΥΚΧΕ)	185
• «Στρατηγικός σχεδιασμός μητροπολιτικών κέντρων», εισηγήτρια: ΘΕΑΝΩ ΠΑΛΥΡΗ (εργαζόμενη στον Οργανισμό Αθήνας)	189
• «Πολιτισμός και πολεοδομικές παρεμβάσεις», εισηγήτρια: ΣΙΣΣΥ ΚΟΡΑΚΑ (εργαζόμενη στον Οργανισμό Αθήνας)	195
• «Περιβάλλον και Δημόσια Διοίκηση: αναφορές σε ένα ναυαρχικό θεσμό περιβαλλοντικής παρέμβασης των πολιτών», εισηγητής: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΡΟΣ (υπάλληλος της Δ/σης Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ)	199
• «Ζητήματα Περιβάλλοντος», εισηγητής: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ (εργαζόμενος στη Δ/ση Ε.Α.Ρ.Θ. του ΥΠΕΧΩΔΕ)	203
• «Εκπαίδευση για την Αειφορία», εισηγητής: ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΥΡΕΛΗΣ (υπεύθυνος Π.Ε. β' -θμιας της Ν.Α. Αιτωλοακαρνανίας)	209
• Αποκατάσταση σεισμοπλήκτων: Προβληματισμοί - Προτάσεις για μια άλλη λογική αποκατάστασης», έκτακτος εισηγητής: ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ (ηροιστάμενος τμ. Προγραμματισμού & Μελετών της ΥΑΣΒΕ)	223

Πρόλογος αυτής της έκδοσης από τον πρόεδρο του Δ.Σ. της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ Χρήστο Τηλιγάδα

Η αρχική πρόθεση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Εργαζομένων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ήταν να συνεισφέρουμε και εμείς, όσο είναι δυνατόν, στο δημόσιο διάλογο, που αναπτύσσεται όχι βέβαια μόνο στη χώρα μας αλλά και διεθνώς, με βασικό ερώτημα: Ανάπτυξη και Περιβάλλον αποτελούν, τελικά, έννοιες εχθρικές ή υπάρχει δυνατότητα γόνιμου συνδυασμού τους;

Ο διάλογος, στον οποίο και προαναφέρθηκα, είναι βέβαια αρκετά παλιός, όμως και διαρκώς επίκαιρος. Υπενθυμίζω άλλωστε πως, σε γενικές γραμμές, το ερώτημα αυτό και μάλιστα σε παγκόσμιο επίπεδο, τέθηκε επίσημα στην περίφημη Διάσκεψη για το Περιβάλλον, που διοργάνωσε ο ΟΗΕ το 1972 στη Στοκχόλμη. Τα αποτελέσματα αυτής της Συνδιάσκεψης δεν ήταν, δυστυχώς, πάρα πολύ πλούσια αλλά πάντως αρκετά, ώστε να ευαισθητοποιήσουν όχι λίγες Κυβερνήσεις αλλά και να ενεργοποιήσουν πάρα πολλούς πολίτες του πλανήτη μας.

Κάμποσα θετικά βήματα φαίνεται σίγουρα ότι πραγματοποιούνται -ομολογουμένως με πολύ αργούς ρυθμούς- με αφορμή και τη δεύτερη περιβαλλοντική συνάντηση των εκπροσώπων όλων των κρατών της Υψηλής στο Ρίο της Βραζιλίας το 1992.

Το Δ.Σ. της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ αποφάσισε λοιπόν, τη διοργάνωση ενός θεματικά πολύ συγκεκριμένου Διημέρου, ώστε να δοθεί η ευκαιρία ουσιαστικής τοποθέτησης σε μεγάλο αριθμό έγκυρων και έμπειρων αναλυτών αλλά και στους ίδιους τους εργαζόμενους στις Υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ (στη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων, στο "ΥΧΟΠ" και στους εποπτευόμενους φορείς, δηλαδή).

Έτσι, στις 28-29/5/98, παράλληλα με το 14ο Συνέδριό μας, πραγματοποιήσαμε με μεγάλη επιτυχία το Διήμερο:

“ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ-ΕΝΝΟΙΕΣ ΑΝΤΙΠΑΛΕΣ;

- Η άποψη των κοινωνικών φορέων

- Η άποψη των εργαζομένων”.

Με τη στήριξη της ηγεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ αλλά και του Νομάρχη Αιτωλο-ακαρνανίας στο φιλόξενο περιβάλλον της Ι. Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Σκάλα Ναυπακτίας) εκλεκτοί προσκεκλημένοι αλλά και πλήθος εργαζομένων κατέθεσαν τις απόψεις τους πάνω σε ένα ζήτημα επίκαιρο και δύσκολο.

Αυτό, που σχολιάστηκε με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο από πολλά ΜΜΕ, είναι το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι ασχολήθηκαν επιμελημένα και αναλυτικά με τα ζητήματα, που σχετίζονται άμεσα με την καθημερινή πραγματικότητα της δουλειάς τους αλλά και τις θετικές προοπτικές του πεδίου επαγγελματικής δράσης τους.

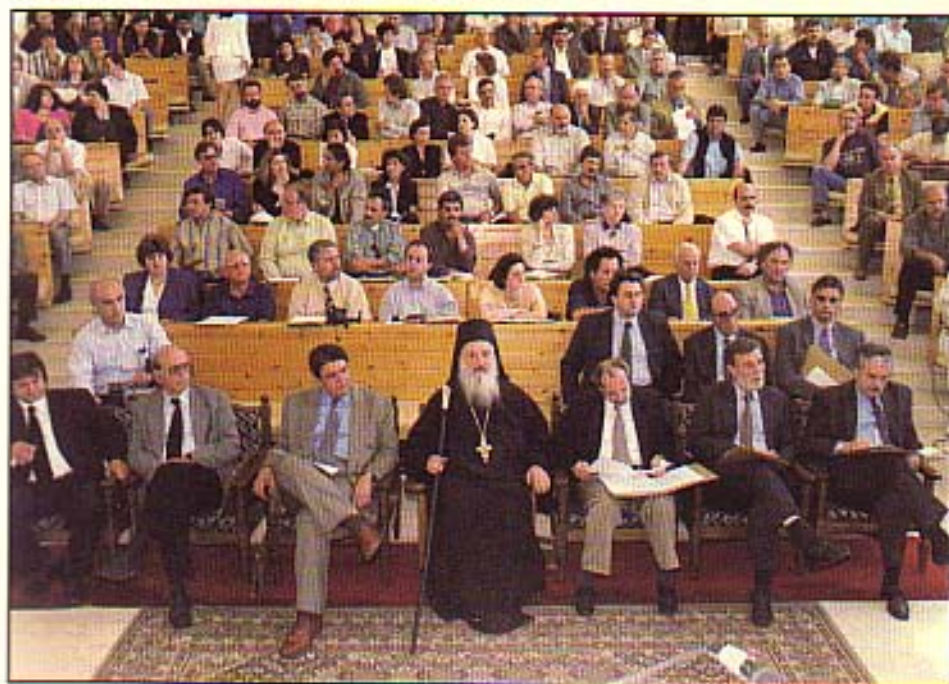
Ο αναγνώστης αυτού του Τόμου, που αποτελεί περισσότερο μία φροντι-

σμένη συλλογή συναφών πρωτοτύπων κειμένων και λιγότερο μία μηχανική απομαγνητοφώνηση πρακτικών, θα διαπιστώσει πως για το ίδιο θέμα υπάρχουν και διαφορετικές προσεγγίσεις και ίσως αντιδιαμετρικά τελικά συμπεράσματα...

Ένα είναι σίγουρο, ο σχετικός διάλογος πρέπει να συνεχιστεί. Τελεσίδικες απαντήσεις δεν υπάρχουν. Η επιλογή του μέτρου και της σύνθεσης μαζί με τη διαρκή πεποίθηση ότι δίχως κοινωνική συναίνεση είναι αδύνατον να προχωρήσει και το πιο μεγαλεπήβολο σχέδιο, αποτελούν -δίχως άλλο- τις ελάχιστες από τις πολυάριθμες προϋποθέσεις, που θα πρέπει οπωσδήποτε να τηρούνται, ώστε το μέλλον του Ανθρώπου και της Φύσης να μην είναι εφιαλτικό αλλά να αξίζει να βιωθεί.

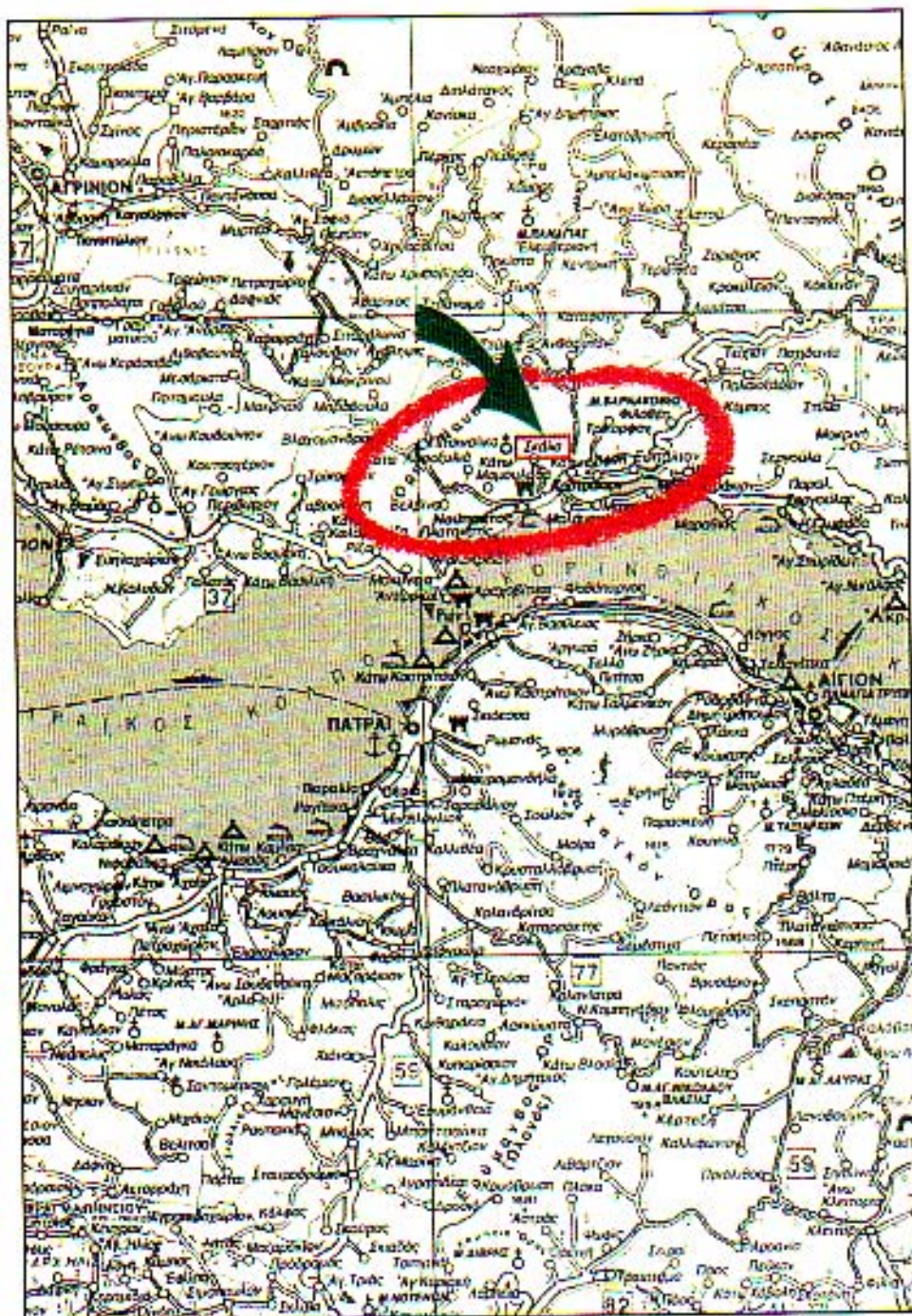
Αθήνα, Φεβρουάριος '99

Χρήστος Τηλιγάδας,
Πρόεδρος Δ.Σ.

Από αριστερά προς τα δεξιά: ο Πρόεδρος της Κοινότητας Σκάλας Ναυπακτίας Γ. Νταουσάνης, ο Διευτὴς Δημοσίων Ἔργων Α. Δημητριάδης, ο Υφυπουργός Δ.Ε. Χρ. Βερελής, ο Καθηγούμενος της Ι. Μονῆς Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, ο Πρόεδρος της ΑΔΕΔΥ Γ. Κουτσούκος, ο Νομάρχης Αττω-λοακαρνανίας Γ. Βαϊνός, ο Δήμαρχος Αγρινίου και Πρόεδρος της ΤΕΔΚ του Νομού Ε. Σώκος.

1η Συνεδρία, Πέμπτη, 28.5.98

Α. Επίσημη Έναρξη
(Πρόεδρος: Χρ. Τηλιγάδας)

Χαιρετισμός του προέδρου της Κοινότητας Σκάλας Ναυπακτίας κ. Γιάννη Νταουσάνη

Πανοσιολογιότατε, κύριε υπουργέ, κύριε νομάρχα, κύριε πρόεδρε, κύριοι δήμαρχοι, αγαπητοί συνάδελφοι κυρίες και κύριοι.

Θα ήθελα να εκφράσω τη μεγάλη μου χαρά που ένα τόσο σημαντικό συνέδριο με θέμα: «περιβάλλον και δημόσια έργα» πραγματοποιείται στην Κοινότητά μας τη Σκάλα, που βέβαια τώρα, όπως ξέρετε, με τις συνενώσεις είναι στο Δήμο Ναυπάκτου πλέον.

Ειδικότερα αυτό το Συνέδριο γίνεται σε αυτήν εδώ την όμορφη αίθουσα της Ιερής Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, όπου οι σύνεδροι μπορούν να νιώθουν όμορφα και από πλευράς οργάνωσης, αλλά και από πλευράς ομορφιάς του τοπίου με θέα προς τον Κορινθιακό και τον Πατραϊκό Κόλπο.

Ας έλθουμε λίγο στο θέμα μας «περιβάλλον και δημόσια έργα. Είναι έννοιες αντίπαλες;»

Περιβάλλον είναι ο χώρος που ζούμε. Το σπίτι μας, η πόλη μας, η χώρα μας, η γη μας. Δημόσια έργα, είναι τα έργα που γίνονται από την πολιτεία για την καλύτερευση της ζωής μας.

Όλοι μας ξέρουμε ότι μετά από τις παρεμβάσεις και τις επεμβάσεις του ανθρώπου στη φύση έχουμε οδηγηθεί σε μία σχέση οριακή με το περιβάλλον. Τώρα τελευταία, παγκόσμια είναι έντονες οι φωνές που αντιδρούν και φωνάζουν πού πάμε; Πού θα ζήσουν τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας; Και για όλα αυτά φταίμε εμείς, μόνο εμείς.

Το βιοτικό επίπεδο δισεκατομμυρίων ανθρώπων, βέβαια, βελτιώνεται. Διακυβεύεται όμως, όχι μόνο η ποιότητα του περιβάλλοντος, αλλά και η ίδια η οικολογική ισορροπία με την ολόπλευρη επιδίωξη του πρόσκαιρου κέρδους. Έχουμε πλέον την υποβάθμιση του αστικού χώρου, τη ρύπανση, την κατασπατάληση των φυσικών πόρων με την οριστική εξαφάνιση σπάνιων ειδών της πανίδας και της χλωρίδας.

Θ' αναφέρω μερικά παραδείγματα τα οποία ζω καθημερινά στην περιοχή μας. Εμείς οι κοινοτάρχες και οι δήμαρχοι, το πρώτο πράγμα που σκεφτόμαστε είναι το πώς θα κατασκευάσουμε το α', το β', το γ' έργο. Πώς θα το τελειώσουμε, γιατί πάντα υπάρχει οικονομική στενότητα και το τελευταίο που σκεφτόμαστε είναι το πώς θ' αποκαταστήσουμε το περιβάλλον. Όχι επειδή δεν το αγαπάμε, αλλά επειδή δεν υπάρχουν αρκετά χρήματα.

Ναι, κάνουμε μελέτες για τα έργα, αλλά πόσοι από μάς κάνουμε ταυτόχρονα και περιβαλλοντικές μελέτες; Γιατί οι ρεματιές είναι γεμάτες σκουπίδια; Δεν γνωρίζουμε ότι όλα αυτά οδηγούνται στη θάλασσα όπου το καλοκαίρι εμείς οι ίδιοι και τα παιδιά μας θα κολυμπήσουμε; Οι παραλίες μας έπρεπε να είναι πεντακάθαρες και όχι να είναι γεμάτες από κουτιά αναψυκτικών, αποφάγια, τσιγάρα και ό,τι άλλο μπορεί να φανταστεί κανείς.

Πού είναι ο βιολογικός καθαρισμός όχι μόνο της Ναυπάκτου, αλλά και όλης της ευρύτερης περιοχής; Θα έπρεπε να είχε γίνει εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Πού είναι τα πάρκα στις πόλεις; Γενικά στις πόλεις όχι μόνο στη Ναύπακτο.

Η Ναύπακτος είναι μία πόλη, που την τελευταία 20 ετία, απλώνεται προς ανατολές και προς τα δυτικά. Έχει γίνει κάποια μελέτη; Εδώ θα γίνει το πάρκο, εκεί θα γίνει η πλατεία, εκεί θα γίνουν αθλητικές εγκαταστάσεις; Μόνο σπίτια, σπίτια, σπίτια. Όλοι για τα σπίτια μιλάνε. Ίσως για να μη θιγούν κάποια συμφέροντα.

Ο δήμος, ο μεγάλος δήμος που δημιουργείται τώρα, χρειάζεται χωροταξική μελέτη από τη μία άκρη στην άλλη, τώρα, ώστε να μην υπάρχει πρόβλημα ούτε μετά από 100 και 200 χρόνια. Έτσι πρέπει να προβλέπουμε τα πράγματα.

Η παράκαμψη της Ναυπάκτου γιατί δεν έχει τελειώσει; Δύο δρόμους όλους και όλους έχει η πόλη μας. Πόσα προβλήματα δημιουργούνται καθημερινά με αυτή την καθυστέρηση; Μόλυνση του περιβάλλοντος, κυκλοφοριακό πρόβλημα στους δρόμους από τις πολλές νταλίκες, πρόβλημα στο όμορφο λιμάνι κ.λπ.

Ποιοι είναι αυτοί οι οποίοι τόσα χρόνια εμποδίζουν την παράκαμψη, την παράδοση του έργου;

Η εξέλιξη του έργου εμποδίζει τα συμφέροντα κάποιων; Είναι λάθος. Αν αφήσουμε και καταστραφεί η πόλη, τότε δεν έχουμε πια τίποτε να ελπίζουμε όλοι μας.

Βέβαια, υπάρχουν ελπιδοφορά μηνύματα γιατί η παράκαμψη φεύγει από την περιφέρεια και πάει στο ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ας ελπίσουμε ότι θα έχουμε σύντομα καλύτερα αποτελέσματα.

Βέβαια, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και να μην τονίσουμε κάποιες καλές πρωτοβουλίες και προσπάθειες του ΥΠΕΧΩΔΕ για το περιβάλλον. Όμως πρέπει να προσπαθήσουμε περισσότερο. Πάμε στο 2.000.

Η ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι γεγονός. Γιατί δηλαδή, οι Ευρωπαίοι είναι καλύτεροι από μας; Κινδυνεύουν περισσότεροι οι Ευρωπαίοι από μας και πρώτα σκέφτονται το περιβάλλον και κατόπιν σχεδιάζουν το έργο.

Δεν είμαι από τους ανθρώπους που εκθειάζουν άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μιλώ πάντα όπου βρίσκομαι για την Ελλάδα και τους Έλληνες. Όμως δεν μπορώ να πω, ότι δεν ζηλεύω κάποια πράγματα που γίνονται εκεί για το περιβάλλον και την καθαριότητα.

Όταν βλέπω, ότι στο πρανές για παράδειγμα των σιδηροδρομικών γραμμών, ουτεύουν δέντρα της περιοχής του χώρου ή αμπέλια ακόμη, και τα οποία είναι και πράσινα και μας δίνουν σταφύλια και κρασί. Τους ζηλεύω όταν, για να μη χαλάσουν βουνά φτιάχνουν τούνελ, όταν για να μην καταστρέψουν το στυλ μιας πόλης, φτιάχνουν γύρω κάποιες γέφυρες χιλιόμετρων.

Τους ζηλεύω όταν βάζουν προστατευτικά για την ηχορρύπανση. Ηχοπετάσματα στις μεγάλες πόλεις.

Κι εδώ έρχεται τώρα το θέμα της παιδείας. Ναι, πρέπει να σταθούμε περισσότερο. Όλα ξεκινάνε από την παιδεία. Εάν υπάρχει παιδεία όλα πετυχαίνονται. Το παιδί από μικρό πρέπει να μαθαίνει να σέβεται το περιβάλλον, στο οποίο ζει. Πρέπει να του δώσουμε να καταλάβει εμείς οι γονείς, εμείς οι δάσκαλοι το κράτος, ότι η προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει να γίνει αυτοσκοπός, να γίνει η προτεραιότητά του.

Ό,τι καταστρέψαμε εμείς οι μεγάλοι, το καταστρέψαμε. Τώρα πια δεν υπάρχουν περιθώρια. Γι' αυτό πιστεύω, ότι θα πρέπει να εισαχθεί στα σχολεία μάθημα για την προστασία του περιβάλλοντος και το μάθημα αυτό να διδάσκεται σε καθημερινή βάση όπως τ' αρχαία ελληνικά, όπως τα μαθηματικά. Δηλαδή, πρωτεύον μάθημα.

Έτσι μόνο μετά από δέκα χρόνια θα έχουμε εργαλάβους, που πρώτα θα σκέπτονται το περιβάλλον και μετά το μεγάλο κέρδος και το έργο. Τότε μόνο θα έχουμε καθαρές παραλίες, καθαρές ρεματιές, καθαρούς κοινόχρηστους χώρους.

Και έρχομαι λίγο στις υπηρεσίες, οι οποίες σήμερα πρέπει να παίξουν τον πρω-

ταρχικό ρόλο και στα δημόσια έργα, αλλά και στο περιβάλλον.

Οι υπεύθυνοι των έργων δεν θα πρέπει να είναι καθόλου ελαστικοί σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Η κατασκευή κάθε έργου δεν πρέπει να παρεκκλίνει, καθόλου από τις περιβαλλοντολογικές μελέτες.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι δύο είναι τα κλειδιά για να μην θεωρούνται τα δημόσια έργα και το περιβάλλον έννοιες αντίπαλες και αυτές θα είναι και οι προτάσεις μου προς το Συνέδριο.

Πρώτον, η σωστή παιδεία, για σεβασμό και προστασία του περιβάλλοντος με εισαγωγή στα σχολεία ως πρωτεύον μάθημα. Και δεύτερο η σωστή και αυστηρή λειτουργία της πολιτείας των υπηρεσιών και φορέων που έχουν σχέση με έργα, αλλά και με την κοινωνία γενικά.

Αν λειτουργήσουμε έτσι, πιστεύω, ότι μετά από μία πενταετία, δεκαετία, 15ετία θα έλεγα εγώ, γιατί έτσι πρέπει να βλέπουμε τα πράγματα, αύριο δεν μπορεί να γίνει τίποτε, θα μπορούμε να πούμε ότι τα παιδιά μας και τα παιδιά των παιδιών μας θα μπορέσουν να έχουν μία καλύτερη ζωή. Ευχαριστώ

(χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Να ευχαριστήσουμε κι εμείς τον κύριο Νταουσάνη και να καλέσω τον πανοσιολογιότατο καθηγούμενο της Ιεράς Μονής Μεταμόρφωσης Σωτήρος τον άγιο Σπυρίδωνα να μας απευθύνει ένα σύντομο καλωσόρισμα.

Χαιρετισμός του *Ηγουμένου* της *Ιεράς Μονής* *Μεταμορφώσεως του Σωτήρος*

Κύριε υπουργέ, αγαπητό προεδρείο και διοργανωτές του ωραίου αυτού Συνεδρίου, αγαπητοί μου αδελφοί και αδελφές, ως ηγούμενος της Μονής σας καλωσαρίζω εκ μέρους όλης της αδελφότητας στο μοναστήρι μας, στην όμορφη αυτή περιοχή της Σκάλας, στην όμορφη περιοχή της Ναυπάκτου μας.

Καλώς ήρθατε και εύχομαι να έχετε καλή διαμονή, καλά να περάσετε και το Συνέδριό σας να στεφθεί από επιτυχία.

Ως προς το να περάσετε καλά βεβαίως έχω και εγώ λόγο ως οικοδεσπότης εδώ και γι' αυτό από το πρωί μαζί με τους πατέρες προσπαθούμε να σας εξασφαλίσουμε τις καλύτερες συνθήκες, ώστε το Συνέδριό σας να είναι άνετο, ευχάριστο και ωφέλιμο μέσα στην αγκαλιά του μοναστηριού, μέσα στην αγκαλιά του Θεού.

Θα ήθελα από τη θέση αυτή να σας συγχαρώ διότι διοργανώσατε ένα τέτοιο συνέδριο και μάλιστα με ένα θέμα, που δείχνει το βαθύ ενδιαφέρον σας για το περιβάλλον. Για την κτήση δηλαδή, για τη δημιουργία του Θεού.

Αυτό δείχνει τις ευαισθησίες που έχετε και οι διοργανωτές που διάλεξαν αυτό το ωραίο θέμα, αλλά και όλοι εσείς που σπεύσατε να συμμετάσχετε σ' ένα τέτοιο συνέδριο που σημαίνει ότι έχετε ευαισθησία στην καρδιά σας, για το μεγάλης σημασίας και σπουδαιότατο έργο του Θεού που είναι το περιβάλλον, η κτήση, ο κόσμος.

Σας σμιλεί ένας εκπρόσωπος εκείνων που αγάπησαν τον κόσμο πολύ, των μοναχών δηλαδή.

Μερικοί λένε ότι οι μοναχοί εμίσησαν τον κόσμο και για αυτό έφυγαν από τον

κόσμο. Ούτε το ένα είναι σωστό, ούτε το άλλο. Οι μοναχοί αγάπησαν τον κόσμο και δεν έφυγαν ποτέ από τον κόσμο.

Εμίσησαν τη λαθεμένη νοστροπία του κόσμου και έφυγαν και φεύγουν αδιάκοπα μακριά από το λαθεμένο τρόπο αντιμετώπισης του περιβάλλοντος. Πράγμα στο οποίο καλούν τους πάντες να τους ακολουθήσουν.

Διότι ο κόσμος δεν είναι μόνο αυτός που ζει μέσα σε μία πόλη, ο κόσμος είναι παντού. Είναι η ομορφιά των δέντρων, των λουλουδιών, των ζώων των πουλιών, των ψαριών. Και κάθε μοναστήρι προσπαθεί να φτιάχνει το περιβάλλον σαν παράδεισο.

Πολλοί που έρχονται εδώ στο μοναστήρι μου λένε ζείτε σ' έναν παράδεισο. Μα βεβαίως ζούμε σ' έναν παράδεισο, γιατί δεν ακολουθούμε τη λαθεμένη νοστροπία του κόσμου, που αντιμετωπίζει λαθεμένα το περιβάλλον.

Προσπαθούμε ν' αντιμετωπίσουμε το περιβάλλον με τη σωστή θεώρηση για να μπορούμε να το διατηρήσουμε ή μάλλον να το κάνουμε ακόμη καλύτερο απ' ότι το έπλασε ο Θεός, γιατί αυτή είναι και η αποστολή μας.

Ο Θεός θυμάστε ότι τα έπλασε όλα λίαν καλά. Έτσι μας λέει η Αγία Γραφή. Δεν μας λέει άριστα. Μας λέει λίαν καλά τα έπλασε ο Θεός. Γιατί τα έπλασε λίαν καλά κι όχι άριστα; Μήπως γιατί δεν μπορούσε; Βεβαίως μπορούσε αλλά τα έφτιαξε λίαν καλά για να μας δώσει το δικαίωμα να τα κάνουμε εμείς άριστα. Και αυτή είναι η αποστολή μας.

Ο κόσμος όμως ο πλανεμένος, ο κόσμος της αμαρτίας, αντιμετωπίζει λαθεμένα το περιβάλλον.

Ακόμα-ακόμα και οι λεγόμενοι οικολόγοι, όλοι έχουν πάρει λάθος δρόμο γι' αυτό και καταστρέφουν το περιβάλλον, ενώ η αποστολή τους είναι να το κάνουν ωραιότερο απ' ότι το παρέλαβαν. Υγιέστερο απ' ότι το παρέλαβαν. Καθαρότερο απ' ότι το παρέλαβαν.

Και εδώ καλούμεθα εμείς πρώτα απ' όλα που είμαστε η πηγή και η κοιτίδα του πολιτισμού του σύγχρονου κόσμου, οι Ελληνορθόδοξοι να υποδείξουμε σε όλο τον κόσμο το πού πρέπει να επιστρέψει. Το πώς πρέπει να θεωρήσει το περιβάλλον για να το σώσει, για να πάψει να το καταστρέφει και να το αναδείξει.

Εμείς σαν Ελληνορθόδοξος πολιτισμός, έχουμε στόχους. Η στοχοθεσία μας είναι άριστη. Αλίμονο στους άλλους, οι οποίοι ζούνε σε άλλους πολιτισμούς. Πολιτισμούς που αποβλέπουν σε μία εκμετάλλευση και τίποτε άλλο. Σε μία απόλαυση εάν θέλετε και σε μία ηδονή.

Εμείς την κτήση μάθαμε από τους αρχαίους Έλληνες και εν συνεχεία από τους Αγίους της Εκκλησίας μας, της Ορθοδοξίας μας, μάθαμε ν' αντιμετωπίζουμε το περιβάλλον σαν κάτι ιερό και είδαμε τον εαυτό μας σαν Απόστολο του Θεού, για ν' αναδείξει το περιβάλλον στο βαθμό άριστα.

Βεβαίως, η ελληνορθόδοξη θεώρηση του περιβάλλοντος, είναι ένα μεγάλο θέ-

μα και δεν προτίθεμαι να σας κάνω εγώ μία ομιλία τέτοια, παρ' όλο που νομίζω ότι θα ήταν καλό μέσα στα θέματα σας να είχατε οπωσδήποτε και τη θεώρηση του πολιτισμού μας απέναντι στο περιβάλλον.

Όχι μόνο τεχνικές, χημικές ή δεν ξέρω και εγώ τι άλλες λύσεις, αλλά τις λύσεις που υποδεικνύει ο ελληνορθόδοξος πολιτισμός. Αλλά ίσως σ' ένα άλλο Συνέδριο να περιληφθεί μία τέτοια εισήγηση.

Όπως, πριν κλείσω το χαιρετισμό μου θέλω να επαναλάβω περιφραστικά τα όσα είπε και κήρυξε ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος σ' ένα σχετικό Συνέδριο, ή μάλλον την ημέρα που ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου.

Τόνισε τη μεγάλη αλήθεια. Ότι εάν δεν βάλουμε στα μάτια μας τα γυαλιά του ελληνορθόδοξου πολιτισμού και εάν δεν δούμε με αυτά τα γυαλιά τον κόσμο που μας περιβάλλει δεν υπάρχει περίπτωση να λυθεί το παγκόσμιο οικολογικό πρόβλημα, δεν υπάρχει περίπτωση να σωθεί ο κόσμος. Θα πηγαίνουμε αδιακοπα προς τα κάτω και ο κόσμος έχει ανάγκη από μας τους Ελληνορθόδοξους. Αυτό νομίζω ότι τα λέει όλα.

Κι εμείς οι Ελληνορθόδοξοι μαζευόμαστε σήμερα σ' αυτό το χώρο τον ιερό, τον γιο για ν' αντιμετωπίσουμε τον κόσμο με ιερότητα, με σεβασμό σαν κάτι άγιο, δημιουργημένο από το Θεό, για να επιτελέσει ένα σπουδαίο προσανατολισμό και στόχο.

Ευχομαι με αυτές τις προϋποθέσεις εσείς σαν Ελληνορθόδοξοι να συζητήσετε το θέμα σας, ν' αντιμετωπίσετε το πώς μπορεί να γίνονται και τα δημόσια έργα και τα ιδιωτικά και να μην καταστρέφεται το περιβάλλον, να μη φθείρεται, να μη μολύνεται, αντιθέτως ν' αναδεικνύεται.

Πιστεύω, ότι εμείς οι μοναχοί έχουμε να δώσουμε ένα παράδειγμα στο σημείο αυτό.

Και δεν εννοώ μόνο τους μοναχούς του μοναστηριού αυτού, αλλά όπου να πάτε στη γη, θα δείτε μοναστήρια τεράστια και δίπλα τους να υπάρχει ένας παραδεισος.

Έχουν δημιουργήσει έργα, αλλά δεν κατέστρεψαν το περιβάλλον, αντιθέτως το ανέδειξαν και με τον τρόπο αυτό έδειξαν στον υπόλοιπο κόσμο το δρόμο που πρέπει ν' ακολουθήσουν.

Ο Θεός να είναι μαζί σας. Καλή επιτυχία στο Συνεδρίο σας. Ευχαριστώ που μας κάνατε την τιμή να έλθετε στο μοναστήρι μας. Ιδιαίτερως εσάς κύριε υφυπουργέ που ήλθατε και το Συνέδριο να τιμήσετε, αλλά και το μοναστήρι μας. Γνωρίζουμε την αγάπη σας για το μοναστήρι μας και την προκοπή του.

Εκ μέρους της Αδελφότητας δεχτείτε σας παρακαλώ ένα μικρό αναμνηστικό δώρο από την επίσκεψή σας εδώ.

Σε όλους τους άλλους έχω να δώσω αναμνηστικά όταν θα τελειώσει το Συνέ-

δριο και θα σας δώσω μία εικόνα της Παναγίας της Ναυπακτιώτισσας σε φρέσκο...

(Χειροκροτήματα)

...Δηλαδή σαν να είναι αποτοιχισμένη από κάποιο ταίχο εκκλησίας. Δεν είναι αποτοιχισμένη η εικόνα είναι ειδικά κατασκευασμένη και είναι η παναγία της Ναυπάκτου. η οποία έχει μεγάλη ιστορία. Γι' αυτή θα σας πω άλλοτε και έχει προβάλλει τη Ναύπακτο στα πέρατα του κόσμου. Όλοι γνωρίζουν στην Ευρώπη και όχι μόνο, την Παναγία τη Ναυπακτιώτισσα. Σας την προσφέρω ως προστάτιδα του περιβάλλοντος.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε τον πανοσιολογιότατο, καθηγούμενο της Ιεράς Μονής.

Καλείται ο πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Σωματείων Εργαζομένων ΥΠΕΧΩΔΕ ο συνάδελφος ο Χρήστος ο Τηλιγάδας, να χαιρετήσει το Συνέδριό μας.

(Χειροκροτήματα)

Χαιρετισμός του προέδρου της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ Χρήστου Τηλιγάδα

Πανοσιολογιότατε άγιε καθηγούμενε,

Κύριε υφυπουργέ,

Κύριε νομάρχα,

Κύριοι δήμαρχοι, κύριε πρόεδρε της Κοινότητας,

Κύριοι εκπρόσωποι των πολιτικών κομμάτων και των συνδικαλιστικών φορέων,

Κυρίες και κύριοι σύνεδροι, αγαπητοί προσκεκλημένοι,

Σας καλωσορίζουμε στο 14ο μας Συνέδριο και το περιβαλλοντικό διήμερο που διοργανώνει η Ομοσπονδία μας στη Ναύπακτο.

Κατ' αρχήν θέλω να ευχαριστήσω τον υπουργό ΠΕΧΩΔΕ κ. Λαλιώτη για την οικονομική ενίσχυση αυτού του διημέρου, καθώς και τη νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας για την υποστήριξη και τη φιλοξενία που μας παρέχει.

Στο συνέδριο μας θα συζητήσουμε τα θέματα που απασχολούν τους 10.500 εργαζομένους στο ΥΠΕΧΩΔΕ, τη ΓΓΔΕ, τα εποπτευόμενα από το ΥΠΕΧΩΔΕ Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, τους συναδέλφους μας που έχουν μεταταχθεί υποχρεωτικά στις περιφέρειες, καθώς και εκείνους που είναι αποσπασμένοι στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

Υπηρετούμε σε ένα κατ' εξοχήν τεχνικό και παραγωγικό υπουργείο, όπου χαρσσεται και σε μεγάλο βαθμό υλοποιείται, η οικιστική πολιτική, η πολιτική για το περιβάλλον, τα δημόσια έργα, η πρόληψη και αντιμετώπιση θεομηνιών (σεισμοί, πλημμύρες) κ.λπ. Το έργο επομένως που παράγουμε, έχει κοινωνικό και αναπτυξιακό χαρακτήρα, δεδομένου ότι καλύπτει τομείς εξαιρετικά ευαίσθη-

τους για την ποιότητα ζωής των Ελλήνων πολιτών και για την Εθνική Οικονομία.

Βρισκόμαστε ήδη στην κορύφωση υλοποίησης του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης ενός προγράμματος που με την ενεργό συμμετοχή των εργαζομένων στο ΥΠΕΧΩΔΕ, εξελίσσεται με πολύ καλύτερες προϋποθέσεις και προοπτικές και με ευμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξη της χώρας.

Για τη διαδικασία υλοποίησης αυτού του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, τη διαμόρφωση των πολιτικών, την ωρίμανση των αντίστοιχων προγραμμάτων, μελετών και έργων και για την υλοποίησή τους, οι εργαζόμενοι του ΥΠΕΧΩΔΕ όλων των ειδικοτήτων αξιοποίησαν τις εμπειρίες από την εφαρμογή του 1ου ΚΠΣ και κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια.

Παράλληλα συμμετείχαν ενεργά, με συγκεκριμένες προτάσεις, στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης της Δημόσιας Διοίκησης, με γνώμονα τη βασική αρχή ότι η αναμόρφωση του δημόσιου τομέα πρέπει να καταλήγει στο επιθυμητό αποτέλεσμα, που είναι η βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται στον πολίτη.

Δυστυχώς στο θέμα αυτό δεν βρήκαμε την ανάλογη ανταπόκριση από την πλευρά της κυβέρνησης. Η νομαρχιακή και περιφερειακή αποκέντρωση έγινε κατόπιν ενός στοιχειώδους και κατ' επίφαση μόνο διαλόγου με τους εργαζόμενους. Οι περισσότερες από τις προτάσεις μας δεν ελήφθησαν υπόψη και τα προβλήματα στη λειτουργία της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης δεν έχουν μέχρι τώρα ξεπεραστεί, αν και διανύουμε τη δεύτερη διετία υποχρεωτικής απόσπασης των συναδέλφων μας στις Ν.Α., αφού ελάχιστα είναι αυτοί που επέλεξαν να μεταταχθούν. Ανάλογες δυσλειτουργίες και προβλήματα παρουσιάζονται και στην περιφερειακή διοίκηση με την καθυστέρηση έκδοσης των προεδρικών διαταγμάτων μεταφοράς αρμοδιοτήτων και των ΣΑΕΠ, φυσική συνέπεια της χωρίς υποδομή και με αναγκαστικές διατάξεις προώθησης του νόμου.

Ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης δεν είναι πρόβλημα που λύνεται στα χαρτιά σαν επιτελική άσκηση. Χρειάζεται να ενισχυθεί η πρωτοβουλία και η δημιουργικότητα των εργαζομένων, να λειτουργήσει η αξιοκρατία και πρωτίστως να απαγκιστρωθεί η Δημόσια Διοίκηση από τις πελατειακές σχέσεις.

Στην κατεύθυνση αυτή, με εξαίρεση το Ν. 2190 για τις προσλήψεις (που όμως κι αυτός κατά την εφαρμογή του παρουσιάζει προβλήματα), δεν έχουν γίνει οι τομές που απαιτούνται. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την περίπτωση του νέου δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα που καρκινοβατεί, ενώ παράλληλα, ο περιορισμός των προσλήψεων στη λογική «πέντε αποχωρούντες ένας νεοπροσλαμβανόμενος» οδηγεί το ΥΠΕΧΩΔΕ, ένα κατ' εξοχήν τεχνικό υπουργείο, σε μαρσισμό από τη διαφαινόμενη ήδη έλλειψη σε τεχνικό προσωπικό.

Κύριες και κύριοι,

κατά την έναρξη του 13ου Συνεδρίου μας, πέρασι στην Αθήνα, τονίζαμε το βαρύ κλίμα που είχε διαμορφωθεί για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα, με

τη συνδυασμένη επίθεση δυσφήμισης από ορισμένα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και διάφορους φορείς οικονομικών συμφερόντων, αλλά και από μεθοδευμένες διαρροές για δυσμενείς ασφαλιστικές ρυθμίσεις, περικοπές αποδοχών κ.λπ.

Δυστυχώς, σήμερα, ένα χρόνο μετά, η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη.

- Το εφαρμοζόμενο τρίπτυχο «αυξήσεις κάτω του πληθωρισμού (που από επίσημα χείλη έχει λεχθεί ότι φέτος θα φθάσει το 4,5%), ιδιωτικοποιήσεις ελαστικοποίηση της εργασίας», δημιουργεί ανασφάλεια στους εργασιακούς χώρους.

- Η κοινή γνώμη έχει στραφεί σε ένα βαθμό κατά των Συνδικάτων και των εργαζομένων στο Δημόσιο, κυρίως λόγω των κακών υπηρεσιών ορισμένων ΔΕΚΟ, και με την εικόνα που συνεχώς περνά μέσα από τα ΜΜΕ ότι δήθεν οι εργαζόμενοι στο Δημόσιο αμείβονται καλά και δουλεύουν ελάχιστα.

- Έχουν αρχίσει συστηματικά δημοσιεύματα για ελαστικοποίηση του ωραρίου στο Δημόσιο, μερική απασχόληση και άρση της μονιμότητας, ενώ οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, απ' ό,τι διαφαίνεται, μετά τη φάση αμφισβήτησης από την κυβέρνηση του δεσμευτικού αποτελέσματος της διαπραγμάτευσης, έχουν παραπεμφθεί στις ελληνικές καλένδες.

Παράλληλα, στο πλαίσιο περιστολής των δαπανών του Δημοσίου γίνονται κινήσεις κάθε λογικής.

Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι στην εποχή μας, που η τεχνολογία εξελίσσεται με υπεργιά ταχύτητα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα συρρικνώνονται στο ελάχιστο, οι Δ/νσεις εκπαίδευσης των υπουργείων στους νέους οργανισμούς υποβαθμίζονται σε τμήματα βάσει οδήγίας του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημ. Διοίκησης και Αποκέντρωσης και η παρακολούθηση ενός Συνεδρίου στο εξωτερικό συνιστά το άκρον άωτον της «πολυτέλειας».

Ταυτόχρονα το Υπουργείο Οικονομικών, παίζοντας με συνέπεια το ρόλο της «απτζάρας», καταργεί τις υπερωρίες και περικόπτει αναίτια τα εκτός έδρας, εξισώνοντας διοικητικά και τεχνικά Υπουργεία, χωρίς να ενδιαφέρεται για τη σωστή και αποτελεσματική επίβλεψη των έργων και μελετών, από την οποία θα προκύψει πολύ μεγαλύτερο όφελος για τον κρατικό κορβανά και χωρίς δυστυχώς ουσιαστική αντίδραση, στις περικοπές αυτές, από πλευράς της πολιτικής ηγεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Το χειρότερο όλων όμως είναι ότι η πολιτική του «λιγότερου κράτους», που μας είχε απασχολήσει στα δύο προηγούμενα Συνεδριά μας, λαμβάνει πλέον διαστάσεις χιονοστιβάδας σε όλο το Δημόσιο, συμπεριλαμβανομένου και του υπουργείου μας.

Στο χαιρετισμό του, στο 13ο Συνεδριό μας, ο Υφυπουργός Δημοσίων Έργων, μας βεβαίωσε ότι είναι αντίθετος με την εκχώρηση αρμοδιοτήτων στις Ανώνυμες Εταιρείες. Σήμερα προωθεί Νομοσχέδιο μετατροπής του Ταμείου Εθνικής

Οδοποιίας σε Ανώνυμη Εταιρεία.

Ένα νομοσχέδιο με νεφελώδεις διατάξεις από τις οποίες δεν αποκλείεται η μελλοντική μετατροπή της εταιρείας αυτής σε ιδιωτική εν μέρει ή εν όλω, ενώ παράλληλα, περιγράφονται ρητά αρμοδιότητες διάνοιξης, κατασκευής, συντήρησης κ.λπ. αυτοκινητοδρόμων, που σήμερα ανήκουν σε συγκεκριμένες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Τώρα τους λόγους, για τους οποίους ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, που κατά βάση είναι ένας υγιής εισπρακτικός μηχανισμός, χωρίς πλεονάζον προσωπικό, με έσοδα πάνω από 20 δις δραχ. το χρόνο, τα οποία μέσω του ΥΠΕΧΩΔΕ διοχετεύονταν σε έργα συντήρησης και βελτίωσης του Εθνικού Οδικού δικτύου της χώρας, που γίνονται από δημόσιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ και της Περιφέρειας, πρέπει να περιέλθει σε καθεστώς Α.Ε., προκειμένου να εκσυγχρονισθεί, μόνο η κυβέρνηση τους γνωρίζει.

Και πάντως τους λόγους αυτούς δεν έκανε τον κόπο να τους γνωστοποιήσει και σε μας, αφού όλες οι κινήσεις της γίνονται χωρίς ουσιαστικό διάλογο με τους εργαζόμενους, οι οποίοι κατά καιρούς έχουν καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις για την αναβάθμιση των υπηρεσιών του ΤΕΟ.

Και αν στην περίπτωση του Ταμείου Εθνικής Οδοποιίας υπήρξε μία έστω στοιχειώδης ενημέρωση προς τους εργαζόμενους για τα τεκταινόμενα, στην περίπτωση της διάλυσης του ΕΤΜΟΑ υπήρξαν από πλευράς των κυβερνητικών παραγόντων αυταρχικές συμπεριφορές, που αντιμετωπίζουν τους εργαζόμενους του ΕΤΜΟΑ, (οι οποίοι άλλωστε δεν είναι αντίθετοι προς τη διάλυση αυτού του Νομικού Προσώπου και την απορρόφησή τους από την Γ.Γ.Δ.Ε.) ως έναν τουλάχιστον ενοχλητικό παράγοντα.

Οι διοικούντες δυστυχώς δεν έχουν πάρει μέχρι σήμερα το μάθημά τους από τις εμπειρίες της ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ Α.Ε., ΕΓΝΑΤΙΑ Α.Ε., ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ και των Συμβούλων Διαχείρισης, που κοστίζουν πανάκριβα και προσφέρουν ελάχιστα.

Τονίζουμε προς κάθε κατεύθυνση ότι δεν είμαστε διατεθειμένοι να επιτρέψουμε αμαχητί την εκχώρηση άλλων αρμοδιοτήτων του υπουργείου μας σε ιδιώτες.

Δεν μπορεί να ισχύουν δύο μέτρα και δύο σταθμά για όμοιο παραγόμενο έργο.

Οι εργαζόμενοι στο ΥΠΕΧΩΔΕ με σαφώς χαμηλότερες αποδοχές και με το σφικτό εναγκαλισμό του Δημόσιου λογιστικού, παρέχουν αναμφισβήτητα μεγαλύτερο έργο απ' αυτό των Ανωνύμων Εταιρειών, με τις μεγάλες αποδοχές και αποζημιώσεις, που τελούν απλώς υπό την εποπτεία του υπουργείου και που στην ουσία είναι ανεξέλεγκτες.

Αγαπητοί φίλοι,

τα μέλη της Ομοσπονδίας μας δεν αντιμετωπίσαμε ποτέ τα προβλήματα του χώρου μας με στενή συνδικαλιστική αντίληψη. Τα αιτήματά μας δεν ήταν ποτέ μόνο οικονομικά.

Στόχος μας ήταν πάντα η αναβάθμιση των υπηρεσιών στις οποίες υπηρετούμε, η συμβολή μας με προτάσεις σε κάθε προσπάθεια που γίνεται για την εξυγίανση του κυκλώματος των δημοσίων έργων, για τη βελτίωση της πολιτικής για την βιώσιμη ανάπτυξη και την καλύτερευση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Προς απόδειξη τούτου, και μετά από τροποποίηση που επιφέραμε στο καταστατικό μας κατά το 12ο Συνέδριο μας στο Ρέθυμνο, φέτος, παράλληλα με το 14ο Συνέδριο, διοργανώνουμε και περιβαλλοντικό διήμερο με θέμα: «Περιβάλλον και δημόσια έργα - έννοιες αντίπαλες».

Είναι γνωστό ότι μετά την «Παγκόσμια Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη», που έγινε στο Ρίο το 1992, προβλήθηκε σε πρώτο πλάνο και μάλιστα παγκοσμίως το εξής δόγμα:

«Είναι δυνατόν να βελτιώνεται συνεχώς το βιοτικό επίπεδο δισεκατομμυρίων ανθρώπων, μέσα στα πεπερασμένα όρια του πλανήτη Γη, χωρίς να διακυβεύεται όχι μόνον η ποιότητα του περιβάλλοντος αλλά και η ίδια η οικολογική ισορροπία».

Ηδη πάντως τα δείγματα γραφής έχουν δοθεί και είναι αποθαρρυντικά. Υποβαθμίστηκε το αστικό χώρο, ρύπανση, κατασπατάληση φυσικών πόρων με μονοπλευρή επιδίωξη του πρόσκαιρου κέρδους, εξαφάνιση - οριστική - σπάνιων ειδών της πανίδας και της χλωρίδας, αρνητική εξέλιξη του, κατά τα λοιπά, θετικού «φαινομένου του θερμοκηπίου» κ.λπ., κ.λπ.

Η όλη απαισιόδοξη προοπτική αποκτά και πρόσθετες παραμέτρους δυσκολίας. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η σχεδόν ανεξέλεγκτη δράση της αγοράς συμπαρασύρουν δηλαδή, διαδικασίες και θεσμούς, που θα μπορούσαν μέσα από την επιθυμητή εύρυθμη λειτουργία τους, να εξασφαλίσουν αφενός το κοινωνικό αγαθό «ποιότητα περιβάλλοντος», αφετέρου τα αυτονόητα «δικαιώματα της φύσης».

Η ιδιωτικοποίηση των πάντων, ασφαλώς έχει πλέον καταδειχθεί, δεν αποτελεί πανάκεια και προφανώς αξίζουν μία σοβαρότερη αντιμετώπιση τόσο ο ζωτικός και γόνιμος ρόλος των εργαζομένων (ιδιαίτερα μάλιστα στο Δημόσιο Τομέα), όσο φυσικά και των ίδιων των πολιτών, όπως αυτοί εκφράζονται μέσα από δημοκρατικούς συμμετοχικούς θεσμούς ή μέσω των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Ελπίζω ότι θα αναπτυχθεί καρποφόρος προβληματισμός και θα δοθούν δημιουργικές απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα.

Ευχαριστώ που με ακούσατε.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε τον πρόεδρο της Ομοσπονδίας. Στο Συνεδριό μας παρευρίσκονται και τιμούν με την παρουσία τους, πολλοί νομαρχιακοί, δημοτικοί και κοινοτικοί σύμβουλοι του νομού Αιτωλοακαρνανίας.

Παρευρίσκονται επίσης εκπρόσωποι οικολογικών οργανώσεων και εκπρόσωποι επιστημονικών και κοινωνικών φορέων, οι οποίοι στην αυριανή πρωινή συνεδρίαση του Συνεδρίου μας θα κάνουν εισηγήσεις.

Θα παρακαλούσα τον υφυπουργό ΠΕΧΩΔΕ κύριο Χρήστο Βερελή για ένα χαιρετισμό και να κηρύξει την επίσημη έναρξη των εργασιών του διημέρου.

Χαιρετισμός του υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Χρήστου Βερελή

Άγιο ηγούμενε, ευχαριστούμε θερμά για τη φιλοξενία. Να έχετε δύναμη και υγεία να συνεχίσετε.

Κύριοι νομάρχες, κύριοι δήμαρχοι, κυρίες και κύριοι του προεδρείου, κυρίες και κύριοι.

Ο δημόσιος διάλογος είναι αναγκαίος, ο δημόσιος διάλογος είναι επιθυμητός. Ο δημόσιος διάλογος πρέπει να δίνει τη δυνατότητα να υπάρχει ενημέρωση, να κατατίθενται οι απόψεις, να υπάρχει διάλογος μεστός, διάλογος πραγματικός.

Οι εύλινες γλώσσες έχουν πεθάνει, η εποχή που περνάμε είναι μία εποχή καμψής. Όλες οι προτάσεις είναι ευπρόσδεκτες.

Νομίζω, ότι έχουμε αφήσει πίσω τις περιόδους αυτές και ότι είμαστε πολύ τυχεροί γι' αυτό.

Σήμερα που μιλάμε και άκουσα με προσοχή το Χρήστο τον Τηλιγάδα, περνάμε πραγματικά μία κρίσιμη καμπή και όχι μία κρίσιμη καμπή, έτσι όπως είχαμε μπει εύλινα να λέμε σε κάθε ευκαιρία. Είμαστε σε μία τελική ευθεία και τα προγράμματα δεν είναι δεδομένα. Από μας εξαρτάται.

Από μας εξαρτάται πώς θα είναι οι πολλές επόμενες δεκαετίες. Και δεν είναι σίγουρα λόγου. Υπάρχουν αυτή τη στιγμή μπροστά μας κρίσιμοι μήνες.

Έτσι γίνεται μία επιλογή και αυτή η επιλογή έχει γίνει από τον ελληνικό λαό. Και έχει επικροτηθεί από τον ελληνικό λαό και έχει επικροτηθεί από τη συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού και αυτή η προοπτική είναι η ένταξη της

Ελλάδας στην ΟΝΕ. Η ανεπίστρεπτη ένταξη της Ελλάδας στις ευρωπαϊκές διεργασίες.

Δεν έχω σκοπό να μακρυγορήσω στο θέμα αυτό, θέλω μόνο να καλέσω και να προκαλέσω όποιον έχει την άλλη πρόταση να την πει πειστικά.

Φτάσαμε σ' ένα σημείο, που είμαστε όλοι αναγκασμένοι, όσο δυσάρεστο και εάν είναι, να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους.

Περάσαμε μία κρίσιμη περίοδο και περάσαμε ένα πρώτο κρίσιμο σκαλοπάτι.

Η κρίσιμη περίοδος ήταν η περίοδος εκείνη, όπου έπρεπε κάποιος από τους οικονομικούς δείκτες να διορθωθούν, προκειμένου να ενταχθεί η χώρα στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών και έρευσε πολύ μελάνι και ειπώθηκαν πάρα πολλά λόγια.

Ήταν αναγκαίο να έχουμε την πολιτική της σταθερής δραχμής, προκειμένου να συγκρατήσουμε τον πληθωρισμό. Και συγκρατήσαμε τον πληθωρισμό και φτάσαμε στο έλλειμμα της ελληνικής κυβέρνησης το 4%.

Και όταν δόθηκε η δυνατότητα να μπορούμε να διαπραγματευτούμε με ένα πληθωρισμό της τάξεως του 4%, μπορέσαμε και το κάναμε. Διότι με τον πληθωρισμό της τάξεως του 8% ουδείς μπορούσε να διαπραγματευτεί. Και κάτι το οποίο νομίζω, ότι πολλοί ξέρουν δεν υπήρξε άλλη χώρα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία να μπορέσει να διαπραγματευτεί με πληθωρισμό, ο οποίος υπερέβη το 3% και μόνο η Ελλάδα ήταν η εξαίρεση. Και διαπραγματευτήκαμε και πετύχαμε το πρώτο απαραίτητο βήμα. Χωρίς αυτό το βήμα το επόμενο βήμα ήταν αδύνατο.

Και ήταν αναγκαίο την εποχή εκείνη να γίνει μία υποτίμηση του 14%. Και έγινε αυτή η υποτίμηση και θυμάστε να κινούνται από μικρόψυχες αφετηρίες ορισμένοι.

Και φτάσαμε μετά από δύο μήνες να έχουμε πάλι τη δυνατότητα να έχουμε μία δραχμή, η οποία ανεβαίνει σταθερά τη σκάλα των ισοτιμιών. Και φάγαμε περίπου τη μισή υποτίμηση μέσα σε δύο μήνες.

Η Ελλάδα είναι ισχυρή, πρέπει να την αφήσουμε να γίνει πιο ισχυρή.

Φίλες και φίλοι, εγώ πιστεύω στο δημόσιο διάλογο και γι' αυτό θα μου δώσετε πολύ λίγο χρόνο και παλύ λίγη υπομονή να πω μερικά πράγματα.

Είχα έλθει χαλαρός εδώ να παρακολουθήσω αυτό το οποίο λέει ο τίτλος, δημόσια έργα και περιβάλλον, ξέρετε ότι δεν έχω το θέμα του περιβάλλοντος, νόμιζα ότι θα είναι και η υπόλοιπη πολιτική ηγεσία. Λέω θα πάω στη Ναύπακτο, θα περάσω ωραία, θα κάτσω κι εκεί, θα δω το Μοναστήρι και βρέθηκα μόνος μου εδώ ν' αντιμετωπίσω τα όσα είπε ο Χρήστος ο Τηλιγάδας, τα οποία είναι καλοπροαίρετα και εγώ τα δέχομαι και έχω συνηθίσει να μιλώ και να διαπραγματεύομαι και να λέω αυτό το οποίο θεωρώ σωστό.

Άλλωστε, όσοι τυχαίνει να με ξέρουν, υπήρξε μία περίοδος που ήμουν στην α-

ντίπερα όχθη.

Όλες οι μεγάλες ενέργειες έχουν ένα τετράπτυχο. Πρέπει να υπάρχει στόχος, πρέπει να υπάρχει πρόθεση, πρέπει να υπάρχουν τα μέσα και πρέπει να υπάρχει και η οργάνωση.

Και καλούμεθα να φέρουμε σε πέρας ένα κυβερνητικό έργο. Όλες οι κυβερνήσεις, όχι μόνο η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, οποιαδήποτε κυβέρνηση να υπήρχε αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, εγώ πιστεύω, ότι θα εκαλείτο να φέρει σε πέρας το ίδιο αυτό έργο.

Ηθελα να ξέρω ποιός μπορεί με καθαρότητα και με ειλικρίνεια να προβλέψει το μέλλον και να μη κάνει κάτι από ιδιοτέλεια, ή από ιδεοληψία, είτε από απλή αφέλεια. Κάτι που θυμήθηκα πριν από δύο τρεις μέρες σε μία κουβέντα που έκανα.

Υπήρξε στην Οξφόρδη στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, λίγο πριν γίνει η πρώτη διεθνής έκθεση στο Παρίσι, υπήρξε ένας διάσημος καθηγητής ο Ουίλσον. Ο Ουίλσον είχε πει τότε, αναφερόμενος στον ηλεκτρισμό που μόλις είχε εμφανιστεί, ότι ο ηλεκτρισμός είναι ένα πράγμα, το οποίο θα το ξεχάσουμε πάρα πολύ γρήγορα. Μόλις τελειώσει η έκθεση στο Παρίσι, που παρουσιάζουν κάποια πράγματα δεν θα ξανακούσετε πια να μιλάνε γι' αυτόν.

Το μέλλον όμως εξελίσσεται και το μέλλον δεν περιμένει. Και η ευθύνη όσων τυχαίνει να έχουν θέσεις ευθύνης θα είναι αβάσταχτη εάν δεν κάνουμε σήμερα αυτό το οποίο πρέπει να γίνει.

Έχουμε μπροστά μας το 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και έχουμε, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, μία εμπειρία, έχουμε αντλήσει, έχουμε σωρεύσει, έχουμε κεφαλαιοποιήσει μία εμπειρία. Είναι η εμπειρία του 1ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, μία αρνητική εμπειρία.

Είναι η εμπειρία του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και είναι και η ανάγκη να έχουμε το στόχο, να έχουμε την πρόθεση, να έχουμε τα μέσα και την οργάνωση για να μην χάσουμε τίποτε από το 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Θα είναι κατά την άποψή μου το κρίσιμότερο πράγμα, το οποίο θα έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε, η κρίσιμότερη άσκηση. Και τα μέσα για την άσκηση αυτή ανηκούν σε όλους μας, σε όλους όσους είναι σε αυτό το μεγάλο και παραγωγικό υπουργείο, το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Και οι προθέσεις πρέπει να είναι κοινές. Και οι στόχοι πρέπει να είναι κοινοί. Και η οργάνωση θα πρέπει να είναι κοινή. Διότι εάν κάτι από αυτά καταρρεύσει, τίποτε δεν μπορεί να ολοκληρωθεί.

Το 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης μας έβαλε σε μία πραγματικότητα. Μας έβαλε όπου είχαμε τη συγκυρία να διαθέτουμε χρηματοδοτικούς πόρους και να έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε και να ικανοποιήσουμε και απαιτήσεις. Απαιτήσεις, οι οποίες, άλλοτε με νομικές δεσμεύσεις, άλλοτε με πολιτικές δεσμεύσεις,

ντίπερα όχθη.

Όλες οι μεγάλες ενέργειες έχουν ένα τετράπτυχο. Πρέπει να υπάρχει στόχος, πρέπει να υπάρχει πρόθεση, πρέπει να υπάρχουν τα μέσα και πρέπει να υπάρχει και η οργάνωση.

Και καλούμεθα να φέρουμε σε πέρας ένα κυβερνητικό έργο, όλες οι κυβερνήσεις, όχι μόνο η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, οποιαδήποτε κυβέρνηση να υπήρξε αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, εγώ πιστεύω, ότι θα εκαλείτο να φέρει σε πέρας το ίδιο αυτό έργο.

Ήθελα να ξέρω ποιός μπορεί με καθαρότητα και με ειλικρίνεια να προβλέψει το μέλλον και να μη κάνει κάτι από ιδιοτέλεια, ή από ιδεοληψία, είτε από απλή αφέλεια. Κάτι που θυμήθηκα πριν από δύο τρεις μέρες σε μία κουβέντα που έκανα.

Υπήρξε στην Οξφόρδη στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, λίγο πριν γίνει η πρώτη διεθνής έκθεση στο Παρίσι, υπήρξε ένας διάσημος καθηγητής ο Ουίλσον. Ο Ουίλσον είχε πει τότε, αναφερόμενος στον ηλεκτρισμό που μόλις είχε εφευρεθεί, ότι ο ηλεκτρισμός είναι ένα πράγμα, το οποίο θα το ξεχάσουμε πάρα πολύ γρήγορα. Μόλις τελειώσει η έκθεση στο Παρίσι, που παρουσιάζουν κάποια πράγματα δεν θα ξανακούσετε πια να μιλάνε γι' αυτόν.

Το μέλλον όμως εξελίσσεται και το μέλλον δεν περιομένει. Και η ευθύνη όσων περνάει να έχουν θέσεις ευθύνης θα είναι αβάσταχτη εάν δεν κάνουμε σήμερα αυτό το οποίο πρέπει να γίνει.

Έχουμε μπροστά μας το 3ο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης και έχουμε, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, μία εμπειρία, έχουμε αντλήσει, έχουμε σωρεύσει, έχουμε κεφαλαιοποιήσει μία εμπειρία. Είναι η εμπειρία του 1ου Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης, μία αρνητική εμπειρία.

Είναι η εμπειρία του 2ου Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης και είναι και η ανάγκη να έχουμε το στόχο, να έχουμε την πρόθεση, να έχουμε τα μέσα και την οργάνωση για να μην χάσουμε τίποτε από το 3ο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης.

Θα είναι κατά την άποψή μου το κρισιμότερο πράγμα, το οποίο θα έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε, η κρισιμότερη άσκηση. Και τα μέσα για την άσκηση αυτή αφορούν σε όλους μας, σε όλους όσους είναι σε αυτό το μεγάλο και παραγωγικό υπομνηστικό, το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Και οι προθέσεις πρέπει να είναι κοινές. Και οι στόχοι πρέπει να είναι κοινοί. Και η οργάνωση θα πρέπει να είναι κοινή. Διότι εάν κάτι από αυτά καταρρεύσει, τίποτε δεν μπορεί να ολοκληρωθεί.

Το 2ο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης μας έβαλε σε μία πραγματικότητα. Μας έβαλε όπου είχαμε τη συγκυρία να διαθέτουμε χρηματοδοτικούς πόρους και να έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε και να ικανοποιήσουμε και απαιτήσεις. Απαιτήσεις οι οποίες, άλλοτε με νομικές δεσμεύσεις, άλλοτε με πολιτικές δεσμεύσεις,

πρέπει να ικανοποιηθούν και αναφέρομαι στις υποχρεώσεις, οι οποίες απορρέουν από το γεγονός ότι η χώρα μας είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Και σε σύντομο χρονικό διάστημα θα πρέπει να έχουμε εξασφαλίσει όλες τις νομοθετικές, τις κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να εναρμονιστεί η ελληνική νομοθεσία με μία πρακτική, η οποία θα μπορούσε πρώτον να εκταμιεύει γρήγορα υψηλούς πόρους και δεύτερο να καλύψει ποιοτικούς στόχους στην κατασκευή και στη λειτουργία των έργων.

Υπήρξε το 1990 η έκδοση μιας κοινής υπουργικής απόφασης, η οποία ήταν σε συμφωνία με την Οδηγία 85/337 για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Από τότε μέχρι σήμερα, από το 1991 μέχρι σήμερα, έχουν γίνει φίλες και φίλοι, χιλιάδες περιβαλλοντικές μελέτες, μικρές, μεσαίες και για μεγάλα έργα.

Δεν ξέρω εάν έχουμε πετύχει απολύτως το στόχο. Δεν ξέρω εάν έχουμε καταφέρει να χρησιμοποιήσουμε απολύτως σωστά όλα εκείνα τα μέσα, όλα εκείνα τα κεφάλαια, τα οποία διατέθηκαν σε αυτή την προσπάθεια.

Δεν ξέρω εάν έχουμε καταφέρει να έχουμε σαφή όρια ποιότητας υπηρεσιών και αποτελεσμάτων, ώστε να είναι άμεσα και απαιτητό να ελεγχθεί η εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων. Και αυτός πιστεύω ότι πρέπει να είναι ο στόχος.

Πρέπει να είναι ο στόχος τόσο της πολιτικής ηγεσίας, όσο και όλης της ιεραρχίας, όλης της δομής, όλου του δυναμικού που διαθέτει ιδίως αυτό το υπουργείο.

Υπάρχουν παράπονα. Υπάρχουν παράπονα από φορείς εκτέλεσης έργων, υπάρχουν παράπονα από τους ΟΤΑ, υπάρχουν παράπονα από ιδιώτες. Παράπονα για καθυστερήσεις, για διαρκείς απαιτήσεις προφορικών διευκρινίσεων στην υλοποίηση και έγκριση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Υπάρχει μία διοικητική πολυαρχία απαραίτητη, διαφανής, αναγκαία, η οποία προκύπτει από ένα σύνολο νομοθετικών ρυθμίσεων, που κατά καιρούς ο καθένας λέει. Ναι, είναι σωστό ν' αρθροθετούμε και αυτό. Και αυτή την προϋπόθεση και εκείνη την προϋπόθεση. Αποτέλεσμα είναι όμως ότι έχουμε φτάσει σε κολοσσιαίες απαιτήσεις χρονικές, γραφειοκρατικές, διαδικαστικές προκειμένου να συμβούν ακόμη και αυτονόητα πράγματα. Και νομίζω ότι αυτό πρέπει να μας προβληματίσει.

Και νομίζω ότι σ' αυτό, ιδίως όσοι καταλαβαίνουν και όσοι έχουν ζήσει την αγωνία της προώθησης ενός έργου, θα πρέπει να φέρουμε προτάσεις.

Κύριε πρόεδρε, σήμερα θα ήταν αναγκαίο κανείς να βάλει τη γλώσσα στο μυαλό για να φέρει προτάσεις και να τις ακούσουμε και να τις συζητήσουμε με μεγάλη χαρά. Ακριβώς αυτό είναι το ζητούμενο.

Τί μπορούμε να κάνουμε, προκειμένου ν' απλουστεύσουμε τις διαδικασίες; Τί

μπορούμε να κάνουμε, προκειμένου να επιβάλλουμε επιτέλους χρονικές δεσμεύσεις σε όλες εκείνες τις υπηρεσίες, τα στάδια, τα κομβικά σημεία, στα οποία κάθε φορά, πολλές φορές και με την ηδονή της εξουσίας, κάποιοι δεν κάνουν αυτό, το οποίο είναι προφανές;

Πρέπει να γίνουν αρκετά πράγματα. Εγώ δεν έχω την καθημερινή επαφή με τις υπηρεσίες, που ασχολούνται με το περιβάλλον. Ξέρω ότι υπάρχουν ευαισθησίες. Οι ευαισθησίες όμως πρέπει να ενισχύονται από κανονιστικά πλαίσια και από υπουργικές αποφάσεις, οι οποίες ενδεχομένως θα πρέπει να δούνε το ρος της δημοσιότητας.

Ξερετε ότι στο ΥΠΕΧΩΔΕ περάσαμε πριν από λίγο καιρό ένα νόμο, ο οποίος ρυθιζε μία σειρά από πράγματα και επέβαλε και για πρώτη φορά μία μαθηματική μέθοδο προκειμένου να γίνεται η επιλογή των αναδόχων στα έργα.

Υπήρξε μεγάλη απαίτηση από τα στελέχη του υπουργείου, προκειμένου να προχωρήσουμε σε αυτές τις ρυθμίσεις.

Υπήρξε η μεγάλη απαίτηση προκειμένου να αποφορτίσουμε το κλίμα από όλη αυτή την εικόνα, η οποία είχε σωρευτεί και η οποία έπεφτε επί δικαίων και αδικιών.

Νομίζω, ότι ο νόμος αυτός μέσα στο τρίμηνο στο οποίο ισχύει, έχει προσφέρει θετικές υπηρεσίες. Νομίζω ότι δίνει δυνατότητα επιτάχυνσης στις αναθέσεις. Νομίζω, ότι πλέον σταματά κάθε συζήτηση σε θέματα διαφάνειας. Και αυτό πιστεύω, ήταν μία μεγάλη υπηρεσία προς τα έργα, προς το υπουργείο και προς τα στελέχη.

Έχωμαι πραγματικά στο ΥΠΕΧΩΔΕ κάποια πράγματα, τα οποία έχουμε αποφασίσει να τα κάνουμε. Και υπήρξε μία παρανόηση από το Χρήστο τον Τηλεμάχο. Έχω μιλήσει επανειλημμένα και πρόσφατα στη Θεσσαλονίκη στην ΕΜΔΥΔΑΣ, για τα προβλήματα τα οποία δημιουργούν οι ανώνυμες εταιρείες.

Τις ανώνυμες εταιρείες; Αυτές οι εταιρείες, οι οποίες καλούνται να δημιουργηθούν από το μηδέν, να προσλάβουν ξένους συμβούλους, οι οποίοι δεν έχουν τις περισσότερες φορές σχέση με το περιβάλλον, στο οποίο θα εργαστούν. Δεν έχουν εμπειρία και δεν έχουν ενσωματώσει τη νομοθεσία, την οποία θα κληθούν να υπηρετήσουν και να σεβαστούν και δεν έχουν και τη δυνατότητα να έχουν κάνει στο παρελθόν έργα σε αυτό το χώρο.

Εννοείται περισσότερο υποτίθεται ότι αγοράζουμε πολλές φορές, τι; Αγοράζουμε την εμπειρία, το όνομα και την οργάνωση μιας διεθνούς εταιρείας. Και πολλές φορές γνωρίζετε ότι αντί γι' αυτό έχουμε αυτούς, οι οποίοι ονομάζονται ελεύθεροι επαγγελματίες, οι οποίοι μαζεύονται, έρχονται εδώ σαν μπουκαλάκι και αναγκάζονται οι άνθρωποι του υπουργείου, αναγκάζονται πολλοί από τους να βελτιώνουν, να διορθώνουν και να ενισχύουν μονίμως αυτές τις δομές.

Εννοώ σε αυτές τις ανώνυμες εταιρείες όντως είμαι πολύ επιφυλακτικός. Και, εν

πάση περιπτώσει, όταν τις κάνουμε τουλάχιστον να τις κάνουμε με προϋποθέσεις τέτοιες, οι οποίες θα εξασφαλίζουν αυτά το οποίο υποτίθεται ότι αγοράζουμε.

Υπάρχει και το ΤΕΟ στο οποίο αναφέρθηκε ο κύριος πρόεδρος.

(Σ.Σ.: Στιγμιαία ένταση αναταραχή στην αίθουσα λόγω φραστικού επεισοδίου μεταξύ ομιλήτου και εργαζομένων ΤΕΟ.)

Εγώ φίλες και φίλοι δεν είμαι ευχαριστημένος από τη λειτουργία του ΤΕΟ, έτσι όπως είναι και το λέω ευθέως. Δεν μπόρεσα για 18 μήνες που είμαι υπευργός σε αυτό το Υπουργείο να επιβάλλω τους ρυθμούς αυτούς, οι οποίοι ήταν αναγκαίοι, για να παραδίδουμε στον Έλληνα πολίτη, ο οποίος πληρώνει διόδια, αυτό το οποίο έπρεπε να έχει.

Και αυτό γιατί; Γιατί η δομή είναι αγκυλωμένη. Και τί είναι το Ταμείο Εθνικής Οδοποιίας; Είναι ένας εισπρακτικός μηχανισμός. Και τί πρέπει να το κάνουμε; Και τί θεωρούμε ότι πρέπει να το κάνουμε; Πρέπει να το κάνουμε μία ανώνυμη εταιρεία. Μία εταιρεία, η οποία δεν πρόκειται να μπει ούτε στο Χρηματιστήριο, ούτε να μετοχοποιηθεί, ούτε να ιδιωτικοποιηθεί, ούτε τίποτε από όλα αυτά, αλλά πρέπει να της δώσουμε τη δυνατότητα να δρα και να έχει αντίδραση στα ερεθίσματα.

Και αυτό το διατυπώσαμε και δεν είναι σωστό, ότι δεν έγινε προσπάθεια διαλόγου. Ο ίδιος έχω καλέσει το σωματείο του ΤΕΟ και εδώ είναι και ο κύριος Τσίγκας, τον είδα κάπου προηγουμένως, και ακόμη περιμένω.

Εγώ όταν μιλώ λέω αλήθεια, κοιτώ στα μάτια. Κι ακόμη περιμένω.

Είναι εύκολο λαιπόν, να βγαίνουμε και να κλείνουμε τις δυνατότητες αυτού του διαλόγου. Και θα περιμένω ακόμη.

Μίλησε ο πρόεδρος ακόμη και για κακές υπηρεσίες των ΔΕΚΟ. Ξέρετε ότι οι ΔΕΚΟ δεν είναι δημοφιλείς στους πελάτες τους. Και κάτι πρέπει να γίνει γι' αυτό. Κάτι φταίει, δεν μπορούμε να κλείσουμε τα μάτια. Δεν μπορούμε να κάνουμε συνέδρια και να λέμε ότι όλα είναι άψογα. Είναι πολλά πράγματα τα οποία δεν είναι άψογα. Και νομίζω, ότι πρέπει να έχουμε ευθύνη.

Και νομίζω ακόμη ότι θα πρέπει να υπάρχει η ευαισθησία απέναντι στους φορολογούμενους. Και πιστεύω ότι αυτό στη συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων υπάρχει.

Πολλές φορές ξέρετε, ότι όταν δεν υπάρχουν αυτοί οι μηχανισμοί, οι οποίοι ελέγχουν, όταν αυτοί οι μηχανισμοί ατονούν, όταν αυτοί δεν είναι σχολαίοι, δεν είναι πρότυπο, δεν είναι παράδειγμα, τότε η ελαστικότητα μεταφέρεται πάρα πολύ γρήγορα. Υπάρχουν λαιπόν, ευθύνες οι οποίες διατρέχουν όλα τον κορμό.

Και για να κλείσω. Εγώ δεν προσπάθησα να είμαι ευχάριστος. Θέλω με την ευκαιρία που μιλάμε για περιβάλλον να πω, ότι η προστασία του περιβάλλοντος,

βεβαίως δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσα από διατάξεις και νομοθετικά πλαίσια. Είναι θέμα μιας βαθύτερης παιδείας, είναι θέμα μιας βαθύτερης αντίληψης, μιας κατανόησης, μιας αναγκαιότητας.

Ξέρετε ότι σε λίγα χρόνια έχουμε τους Ολυμπιακούς Αγώνες μπροστά μας. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν είναι τεράστιο έργο, είναι μία πολύ μεγάλη διοργάνωση. Σε επίπεδο έργου δεν είναι τεράστιο, γιατί τα έργα τα οποία κάνει το ΥΠΕΧΩΔΕ είναι ένα παιχνίδι.

Πρέπει όμως η συμπεριφορά μας να είναι άψογη απέναντι σ' ένα κορυφαίο γεγονός, στα οποία θα είναι στραμμένη η κοινή γνώμη πάνω του και οι κάμερες όλου του κόσμου για ένα μήνα θα καταγράφουν οτιδήποτε γίνεται στην Ελλάδα. Θα πρέπει να λειτουργήσουμε υποδειγματικά. «να δημιουργήσουμε σχολή».

Θα πρέπει να σεβαστούμε απολύτως το περιβάλλον. Θα πρέπει να μην υποκύψουμε στην εύκολη λύση να κάνουμε αυτό, το οποίο μας δίνει η αίσθηση της εξουσίας. Θα πρέπει να σεβαστούμε απολύτως όσα οι ίδιοι νομοθετούμε, όσα οι ίδιοι ζητάμε από τους υπολοίπους να σεβαστούν. Και πιστεύω ότι θα το πετύχουμε. Και η προσπάθεια θα είναι τέτοια και συστηματική.

Θέλω να ευχαριστήσω για την ευκαιρία που μου δώσατε να βρεθώ εδώ. Θέλω να ευχαριστήσω ειλικρινά για την υπομονή σας να με ακούσετε, όπως κι εγώ ακούω κάθε φορά με προσοχή. Ευχαριστώ πολύ και να περάσετε καλά.

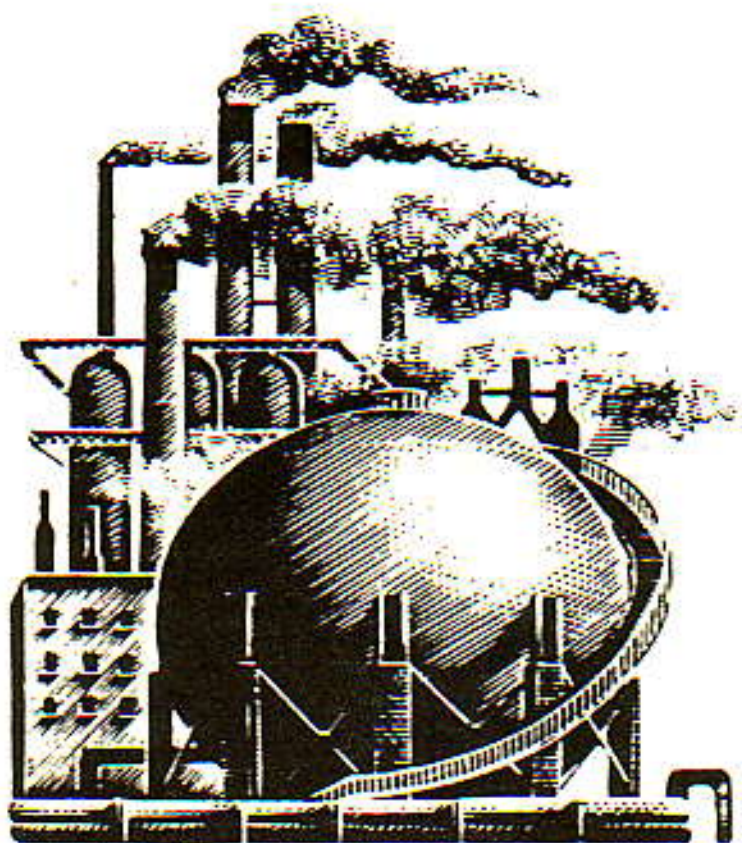
(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε πολύ τον κύριο υφυπουργό και για την παρρησία με την οποία εκφράζει πάντα τις απόψεις του.

Ελπίζουμε ότι με την ίδια αυτή παρρησία και το θάρρος να σταματήσει κάποιες επιλογές όταν τον πείσουμε ότι δεν είναι προς τη σωστή κατεύθυνση.

(Χειροκροτήματα)

Θα παρακαλέσω το νομάρχη Αιτωλοακαρνανίας, το συνάδελφο κύριο Γιάννη Βαϊνά, για ένα χαιρετισμό.

Χαιρετισμός του νομάρχη Αιτωλοακαρνανίας, κ. Γιάννη Βαϊνά

Σήμερα ηγούμενε, κύριε υπουργέ, κυρία και κύριοι του προεδρείου, κύριε δήμαρχε, αγαπητέ πρόεδρε της ΑΔΕΔΥ, κύριοι εκπρόσωποι των κομμάτων, κυρίες και κύριοι σύνεδροι.

Στην ιστορία των κοινωνιών η έννοια της ανάπτυξης είχε σαφή ιδεολογικά χαρακτηριστικά.

Αποτελούσε και αποτελεί μέχρι σήμερα ένα σύστημα αξιών, που αντικατοπτρίζει κάθε φορά την κυρίαρχη αντίληψη.

Η ιδεολογία που θεωρεί ως μόνο δρόμο για την κοινωνική πρόοδο τη χωρίς όρια υπερκατανάλωση, είναι δόγμα πάνω στο οποίο στηρίχτηκε παγκόσμια το σημερινό μοντέλο ανάπτυξης.

Από με τη σειρά του, θεωρεί ότι η φύση αποκτά αξία μόνο ως εμπορεύσιμο αγαθό και επιπλέον ότι οι φυσικοί πόροι είναι ανεξάντλητοι.

Επομένως η ύπαρξη και η ευημερία του ανθρώπου έχουν άμεση σχέση με τους φυσικούς πόρους. Έτσι ο αιώνας που φεύγει, χαρακτηρίστηκε από μία πραγματικότητα, οικονομικά, κοινωνικά και ιδεολογικά αδιέξοδη. Και αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά μας φέρνουν αντιμέτωπους με μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις, που έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε στο κατώφλι του 21ου αιώνα, του κλιματικού οικολογικού.

Δυστυχώς ο τρόπος που θα προσεγγίσουμε τα υπαρκτά αυτά προβλήματα και οι λύσεις που θα δώσουμε, δεν μπορεί να είναι μονοσήμαντες. Άλλωστε η μορφοποίηση στην αντιμετώπιση οικονομίας και οικολογίας είναι ίσως αυτή καθ'εαυτή η αιτία, που έκανε τους ανθρώπους πιο φτωχούς και πιο δυστυχισμένους.

Από τη φύση λοιπόν αυτής της ίδιας της πραγματικότητας είμαστε υποχρεωμένοι πλέον ν' αντιμετωπίζουμε το περιβάλλον και τα δημόσια έργα, όχι ως ένδοξες αντιπαλές, αλλά ως ακρογωνιαίο λίθο για μία πορεία που στηρίζουμε και επιθυμούμε, για ένα βιώσιμο μέλλον, για χάρη των γενιών, που θα έλθουν.

Το ποσοτικό στοιχείο των παλαιότερων ανθρωπογενών παρεμβάσεων συγκριτικά με τις σημερινές ανθρωπογενείς πιέσεις, είναι η ένταση που ασκείται

στους φυσικούς πόρους.

Γι' αυτό και η ισορροπία των φυσικών και ανθρωπογενών συστημάτων πρέπει ν' αναζητηθεί στην υιοθέτηση μηχανισμών συμβίωσης των διαφορετικών, στο κοινό τόπο και όχι στην εύκολη εκδοχή του μηχανικού διαχωρισμού ζωνών ανταγωνισμού, σ' ένα χώρο με μακροχρόνιες ανθρωπογεωγραφικές, ιστορικές και λειτουργικές διαπλοκές.

Η αναζήτηση λοιπόν ισορροπιών, μας υποχρεώνει έτσι ώστε η ανάλυση των σύνθετων ανθρωπογενών και φυσικών συστημάτων να χρησιμοποιεί έγκυρες επιστημονικές και τεχνικές προσεγγίσεις, οι οποίες αφενός θα εξασφαλίζουν την αξιοπιστία των συμπερασμάτων, αφετέρου θα έχουν ως στόχο τη μέγιστη δυνατή ακροαίωσή τους από τους άμεσα ενδιαφερόμενους. Με μία προϋπόθεση όμως, τα επιστημονικά συμπεράσματα θα στηρίζουν παρεμβάσεις οι οποίες θ' απαντούν σε γενικά και ειδικά κοινωνικά αιτήματα.

Με άλλους λόγους οι παρεμβάσεις να μπορούν να διατυπωθούν με κοινωνικοπολιτικούς όρους, ώστε να είναι δυνατή η συμμετοχή της κοινωνίας στα προγράμματα προστασίας και όχι η χειραγώγηση της γνώμης της με διλήμματα και μεθοδεύσεις περιβεβλημένες με την επίκληση τεχνικών, επιστημονικών ή συμβατικών αναγκαιοτήτων.

Ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζει ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον, καθ' ότι πολλές περιοχές προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις και κοινοτικές οδηγίες, αλλά συγχρόνως όμως ανήκει στο σύνολο των λιγότερο ανεπτυγμένων νομών της χώρας. Με ένα λόγο, χρειάζεται βιώσιμη ανάπτυξη.

Τα μεγάλα λοιπόν, έργα, τα οποία έχουν ήδη ξεκινήσει και αυτά που προγραμματίζονται, θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη του νομού, αλλά παράλληλα αυτά τα έργα μπορούν και πρέπει να προστατεύσουν και ν' αναδείξουν τα πλούσια οικοσυστήματα αυτού του νομού.

Κυρίες και κύριοι, πιστεύουμε ότι αυτό το Συνέδριο γίνεται στον πλέον κατάλληλο τόπο και την κατάλληλη στιγμή, μπορεί να πει κανένας.

Η πρωτοβουλία των εργαζομένων του υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων για τη διοργάνωση αυτού του Συνεδρίου, με θέμα «περιβάλλον και δημόσια έργα, έννοιες αντίπαλες;» προσδοκούμε ότι θ' αναδείξει το ρόλο των ίδιων των εργαζομένων στο ΥΠΕΧΩΔΕ, το ρόλο των πολιτών, αλλά και όλων των κοινωνικών φορέων και θα έχει θετικά αποτελέσματα στην υπόθεση της αειφορίας. Σας ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρεία: Και εμείς ευχαριστούμε τον κύριο νομάρχη. Ο συνάδελφος Κουτσούκος, ο πρόεδρος της ΑΔΕΔΥ έχει το λόγο.

Χαιρετισμός του προέδρου της Α.Δ.Ε.Δ.Υ., κ. Γιάννη Κουτσούκου

Αγιε ηγούμενε, κύριε υφυπουργέ, αγαπητέ νομάρχη Αιτωλοακαρνανίας, κύριε πρόεδρε της Κοινότητας, δήμαρχε της Ναυπάκτου, δήμαρχε του Αγρινίου, συναδελφοί του προεδρείου, συναδέλφισσες και συνάδελφοι.

Το πρώτο που θέλω, αισθάνομαι ως υποχρέωση να κάνω, είναι να δώσω συγχαρητήρια στο Προεδρείο της Ομοσπονδίας που είχε αυτή την ιδέα, γιατί πολλές φορές στο συνδικαλιστικό κίνημα έχουμε έναν τρόπο ν' αναπαράγουμε τη μεζέρια μας, να την περιορίζουμε σε ανήλιαγες αίσθουσες.

Νομίζω ότι χρειάζεται αυτή η φρεσκάδα και χρειάζεται να δούμε και νέους τρόπους συζήτησης, που έχουν να κάνουν και με τις πάρα πέρα επεξεργασίες, που πρέπει να έχουμε σαν συνδικαλιστικό κίνημα, για να μην περιοριζόμαστε κάθε φορά στη γνωστή συνθηματολογία.

Έτσι, λοιπόν, πιστεύω ότι θα προσφέρει διπλά αυτή σας η πρωτοβουλία.

Αγαπητοί συνάδελφοι, οι προκλήσεις των καιρών, η παγκοσμιοποίηση και οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν θέσει δύο σημαντικά ζητήματα για τις μελλοντικές μας κοινωνίες, για την οργάνωση του κόσμου μας.

Το ένα είναι αυτό που συνδέεται με το μελλοντικό μοντέλο εργασίας και έχει τεθεί από την εξέλιξη των τεχνολογιών.

Ο κόσμος της εργασίας, όπως οικοδομήθηκε μετά τη βιομηχανική επανάσταση αλλάζει, γιατί η ίδια η τεχνολογία οδηγεί σε νέες εργασιακές σχέσεις, σε νέες παραγωγικές σχέσεις και το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα είναι το πρώτο ζήτημα, που πρέπει ν' αντιμετωπίσει.

Και θα επηρεάσει η εξέλιξη, που θα κριθεί και από την παρέμβασή μας, το μελλοντικό μοντέλο των κοινωνιών μας. Στις κοινωνίες που θα ζήσουν τα παιδιά μας, δηλαδή.

Το δεύτερο κρίσιμο ζήτημα που αντιμετωπίζουμε, είναι ότι η ανάγκη για υποδομές, που προκύπτει από την ένταση του ανταγωνισμού, τείνει να καταστρέψει το φυσικό περιβάλλον.

Αυτό που έχουμε δανειστεί από τα παιδιά μας και οφείλουμε να τους το παραδώσουμε.

Έτσι λοιπόν, το θέμα του Συνεδρίου είναι ιδιαίτερα σημαντικό για να δούμε με ποιους ρυθμιστικούς κανόνες και με ποια κανονιστικά πλαίσια οι κοινωνικές δυνάμεις, οι πολιτικές δυνάμεις, οι συλλογικές διαδικασίες μιας κοινωνίας, θα περιφρουρήσουν αυτό που παραλάβαμε για να το παραδώσουμε στην επόμενη γενιά.

Γιατί είναι φυσικό ότι οι δυνάμεις της αγοράς, αυτοί οι καινούργιοι θεοί που από μερικούς πιστεύεται ότι θ' αντιμετωπίσουν όλα τα ζητήματα που έχει ο κόσμος μας, δεν μπορούν να το διασφαλίσουν. Έχει αποδειχτεί αυτό, ιστορικά και επομένως χρειάζεται να υπάρξουν παρεμβάσεις. Παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο, παρεμβάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρεμβάσεις μέσω των διεθνών οργανισμών.

Είναι γνωστό ότι σήμερα μετά την κατάρρευση των συνόρων και την ένταση του ανταγωνισμού, πολλές φορές λίγα πράγματα είναι να κάνεις σε εθνικό επίπεδο. Η ενδεχόμενα μερικοί σκέφτονται ότι εάν τα κάνουν σ' εθνικό επίπεδο, γίνονται λιγότερο ανταγωνιστικοί από τους διπλανούς τους.

Άρα είναι απαραίτητο αυτοί οι κανόνες να έχουν και έναν οικουμενικό χαρακτήρα. Η προαδευτική σκέψη δεν μπορεί να εγκλωβίζεται στα σύνορα μιας γειτονιάς, μιας κοινότητας και μιας χώρας. Δεν είναι προαδευτική σκέψη. Και φυσικά οι κανόνες αυτοί και η λειτουργία τους έχουν να κάνουν στο εθνικό επίπεδο και με το μοντέλο διοίκησης και άσκησης της εξουσίας.

Στη χώρα μας είχαμε ένα συγκεντρωτικό μοντέλο διοίκησης και άσκησης της εξουσίας. Ένα μοντέλο που κληρονομήσαμε από τους Βασιλείς και που τα τελευταία χρόνια γίνεται μία προσπάθεια να το αλλάξουμε.

Οικοδομούμε το νέο μοντέλο διοίκησης με την ενισχυμένη τοπική αυτοδιοίκηση, με τη νομαρχική αυτοδιοίκηση, με την περιφερειακή διοίκηση.

Πιστεύουμε και αυτή είναι μία θεωρία που είναι γενικά σωστή, ότι όσο μεταφέρουμε τα κέντρα λήψης των αποφάσεων κοντά στο πολίτη, όσο καθιστούμε τους πολίτες και τις κοινωνικές δυνάμεις ενεργούς και συμμετόχους, τόσο καλύτερα μπορεί να υπάρξει ο έλεγχος της λαϊκής εξουσίας απέναντι σε αποφάσεις που καταστρέφουν αυτό που πρέπει να διαχειριστούμε.

Το δεύτερο ζήτημα, που συνδέεται με το πώς θα λειτουργήσουμε, έχει να κάνει με το ανθρώπινο δυναμικό. Με εκείνο το δυναμικό που καλείται να υλοποιηθεί, που καλείται να διαμορφώσει, αλλά και να υλοποιήσει όλους αυτούς τους κανόνες.

Και απ' αυτό θα πιαστώ, για να κάνω μία σύντομη αναφορά και στα δικά μας προβλήματα. Τα προβλήματα που έχουμε σαν εργαζόμενοι στο δημόσιο και σ' έναν ευαίσθητο τομέα. Αυτών του ΥΠΕΧΩΔΕ που έχει αυτό το διπλό ρόλο, που έχει το ρόλο να στηρίξει την ανάπτυξη της χώρας μας, να τη βάλει στον 21ο

αίωνα με μία άλλη εικόνα από τη μια μεριά και από την άλλη να προφυλάξει το περιβάλλον.

Το ΥΠΕΧΩΔΕ δεν είναι μία λέξη κενή περιεχομένου έχει δομή, οργάνωση αλλά και έμφυχο δυναμικό. Και έχουμε προβλήματα και στους δύο τομείς.

Το συνδικαλιστικό κίνημα στήριξε την αποκέντρωση και την αυτοδιοίκηση. Είναι γνωστό ότι τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν μέσα από τις παρεμβάσεις στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, στην περιφέρεια, στο ανθρώπινο δυναμικό δεν αντιμετωπίστηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Δεν αντιμετωπίστηκαν σύμφωνα με τις προτάσεις μας.

Έχουμε ακόμη υπόλοιπα και το συνδικαλιστικό κίνημα, χωρίς να υποτάσσεται στη λογική μιας αντίστασης που θέλει να μας ξαναγυρίσει στο συγκεντρωτικό κράτος, έχει διατυπώσει προτάσεις, για το πώς θα λύσουμε τα προβλήματα του ανθρώπινου δυναμικού που εντάχθηκαν σε αυτούς τους αποκεντρωμένους περιφερειακούς και αυτοδιοικούμενους θεσμούς.

Και αυτές οι προτάσεις δεν έχουν ακόμη γίνει πράξη και φοβάμαι ότι εάν δεν λύσουμε αυτά τα προβλήματα, τότε αυτά θα έχουν επιπτώσεις στην εξέλιξη και τις αμοιβές των συναδέλφων μας αλλά και στην ίδια τη λειτουργία των υπηρεσιών.

– ΑΔΕΔΥ έχει αναλάβει μία πρωτοβουλία μαζί με την ΕΝΑΕ να διατυπώσει ένα πλαίσιο θέσεων και κινητήρων, για το προσωπικό της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

Ορισμένες σκέψεις που υπάρχουν στα κυβερνητικά επιτελεία για υποχρεωτική μετάταξη των υπαλλήλων στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση είναι φανερό ότι και μας βρίσκουν αντίθετους, αλλά θα δημιουργήσουν και περισσότερα προβλήματα από αυτά, που επικαλούνται ορισμένοι ότι θα λύσουν.

Όσοι αφορά τώρα τα υπόλοιπα προβλήματά μας. Το συνδικαλιστικό κίνημα των εργαζομένων στο δημόσιο έχει διαμορφώσει ένα πλαίσιο πολιτικής που επιδιώκει σε αυτή την πορεία προς την ΟΝΕ, μία πορεία που δεν έχουμε αμφισβητήσει τη σκοπιμότητά της να πάμε όλοι μαζί. Το τέρμα προς την Ευρώπη να έχει ζωντανούς ανθρώπους...

Το πλαίσιο λοιπόν, αυτό των προτάσεών μας έχει να κάνει με τα ζητήματα που συνδέονται με την προστασία του εισοδήματος, με τα ζητήματα που συνδέονται με το κράτος πρόνοιας και την κοινωνία αλληλεγγύης, με ζητήματα που συνδέονται με τις διαδικασίες που συζητάμε και διαλεγόμαστε. Και φυσικά με τον τρόπο που λειτουργούν οι υπηρεσίες μας.

Υπάρχουν οι εξής εκκρεμότητες. Πρώτο ζήτημα: Ένα πλαίσιο αξιοκρατίας, διαφανείας στην εσωτερική λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών. Αυτό που ανέφερε και ο συνάδελφος πρόεδρος συνοπτικά ως «δημοσιούπαλληλικός κώδικας»

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε πέραν από τον απαραίτητο εκσυγχρονισμό του πλαισίου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και την ενσωμάτωση των κατακτήσεων του εργατικού κινήματος και της δημοκρατίας μετά το '74 σε αυτό το πλαίσιο, γιατί η κυβέρνηση αρνείται την άκρως εκσυγχρονιστική πρόταση του συνδικαλιστικού κινήματος για κριτήρια επιλογής των προϊσταμένων. Για να σπάσουμε δηλαδή, το πελατειακό σύστημα στην καρδιά του.

Γιατί η κυβέρνηση αρνείται την πρόταση του συνδικαλιστικού κινήματος γι' ανεξάρτητα υπηρεσιακά συμβούλια; Και όχι ελεγχόμενα από την κεντρική διοίκηση; Για να πείσουμε ότι οι επιλογές είναι οι καλύτερες.

Δεύτερο ζήτημα για το πώς συζητάμε. Αναφέρθηκε και ο κύριος υπουργός εισαγωγικά στο διάλογο.

Το συνδικαλιστικό κίνημα, όπως γνωρίζετε ακόμη και σε πολύ δύσκολες εποχές διεκδικούσε το διάλογο. Ο διάλογος όμως θα πρέπει να είναι μία θεσμικά κατοχυρωμένη διαδικασία. Δεν μπορεί να είναι μία ευκαιριακή διαδικασία την οποία επικαλούμαστε όταν μας αρέσει και όταν δεν μας αρέσει την γράφουμε στα παλαιότερα των υποδημάτων μας.

Η πρόταση του συνδικαλιστικού κινήματος για συλλογικές διαπραγματεύσεις στο Δημόσιο είναι μία πρόταση που την παλεύουμε από τις αρχές της δεκαετίας του '80.

Μετά από 15 χρόνια ωρίμασε με τους αγώνες μας. Επικυρώθηκαν πρόσφατα οι δύο διεθνείς συμβάσεις που επιβάλλουν στη χώρα μας, όπως σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες να έχουμε συλλογικές διαπραγματεύσεις στο Δημόσιο.

Έχουμε επεξεργαστεί ένα σχέδιο στο υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης, ένα σχέδιο, το οποίο έχει πολλά προβλήματα. Έχει δύο ειδών προβλήματα.

Το πρώτο ότι εξαντλεί τη συλλογική διαπραγμάτευση στο κεντρικό επίπεδο. Η άποψη και η πρόταση της ΑΔΕΔΥ, που δεν έχει γίνει ακόμη αποδεκτή, είναι ότι η συλλογική διαπραγμάτευση πρέπει να γίνεται και σε δεύτερο επίπεδο. Στο επίπεδο των χώρων από τις Ομοσπονδίες, τις αντιπροσωπευτικότερες οργανώσεις ανά χώρο πολιτικής, ανά υπουργείο με διπλό στόχο να συζητάει το συνδικαλιστικό κίνημα για τα ζητήματα πολιτικής από τη μια μεριά και από την άλλη ν' αντιμετωπίσουμε τον κατακερματισμό και την πολυδιάσπαση του συνδικαλιστικού κινήματος.

Η δεύτερη διαφορά μας με την κυβέρνηση έχει να κάνει με το σύστημα διαίτησής.

Εμείς είμαστε υποχρεωμένοι και εδώ καλείται ν' αποδείξει και την υπευθυνότητά της η κυβέρνηση και να δείξει πόσο αξιόπιστη είναι και στις δεσμεύσεις της, να παλέψουμε για ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο συλλογικής διαπραγμάτευσης.

Όστε το συνδικαλιστικό κίνημα των εργαζομένων στο Δημόσιο να έχει θεσμι-

κά καταχωρωμένο λόγο στη διαδικασία του διαλόγου, γιατί αυτά τα ζητήματα που προκάλεσαν ένταση προηγούμενα, με άλλο τρόπο θα είχαν αντιμετωπιστεί εάν είχαμε καταχωρωμένο ένα σύστημα συλλογικής διαπραγμάτευσης.

Τρίτο ζήτημα, οι αναδιарθρώσεις. Είναι γεγονός ότι το συνδικαλιστικό κίνημα δείχνει πολλές φορές την εικόνα να υπερασπίζεται ένα μοντέλο κράτους και δημοσίων υπηρεσιών, το οποίο ούτε το κτίσαμε και το δημιουργήσαμε, το οποίο πολλές φορές είναι αποτέλεσμα ενός πελατειακού κομματικού συστήματος εξουσίας, από τον πόλεμο και μετά και το οποίο δεν ικανοποιεί τους πολίτες.

Το συνδικαλιστικό κίνημα γι' αυτό, εδώ και χρόνια, έχει κάνει προτάσεις για τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών.

Σήμερα η κυβέρνηση έχει πάρει ορισμένες πρωτοβουλίες. Αυτή που μας αφορά και συζητιέται είναι να μετατρέψει τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σε ανώνυμες εταιρείες.

Ευείς και οι επί μέρους συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν έχουμε απορρίψει την άποψη ότι η λειτουργία πολλών νομικών προσώπων παρουσιάζει προβλήματα. Ναι, πρέπει να γίνουν πιο ευέλικτα. Να γίνουν πιο αποτελεσματικά, πιο αποδοτικά. Έχουμε καταθέσει προτάσεις γι' αυτό.

Δεν υπάρχουν πράγματα που δεν λύνονται. Επικαλούνται ορισμένοι το δημόσιο λογιστικό. Μπορούμε να το αλλάξουμε, εφόσον χρειάζεται να πάμε σε διλογγραφικά συστήματα.

Επικαλούνται ορισμένοι τον τρόπο διοίκησής τους. Μπορούμε να τ' αλλάξουμε. Έχει προτάσεις το συνδικαλιστικό κίνημα, αρκεί να μην υπάρχουν δόγματα, ότι ένα πρόβλημα θα το λύσουμε μόνο με αυτό τον τρόπο.

Και θα ήθελα να πιστεύω σε αυτό που είπε προηγούμενα ο κύριος υφυπουργός, μέσα από το διάλογο να βρεθεί η καλύτερη λύση για το ΤΕΟ.

(Χειροκροτήματα)

Γιατί εκτός των άλλων προβλημάτων με τη μετατροπή σε ανώνυμη εταιρεία υπάρχουν και θέματα που έχουν να κάνουν με το εργασιακό καθεστώς, όπως διατύπωσε και το Συμβούλιο Επικρατείας και δεν μπορούμε να τα αφήνουμε.

Και πολλές φορές οι αντιστάσεις των εργαζομένων απέναντι στις αλλαγές, γεννούνται λόγω της ανασφάλειας που νιώθουν κάτω από αυτές τις αλλαγές.

Όταν δηλαδή, ο συνομιλητής δεν δίνει ένα πλαίσιο ασφάλειας στη συζήτηση. Δείτε, βγήκε ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και κατήγγειλε συλλήβδην το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα ότι είναι προνομιούχοι και αντιστέκονται στις αλλαγές. Όταν είναι γνωστό ότι για παράδειγμα στο μεγάλο ζήτημα, που ταλανίζει σήμερα και πυροδοτεί και οξύνει, της Ιονικής, δεν έχουν διασφαλιστεί οι θέσεις εργασίας. Πώς είναι δυνατόν να συζητήσει το συνδικαλιστικό κίνημα;

(Χειροκροτήματα)

Άρα χρειάζεται ένα πλαίσιο σοβαρού, υπεύθυνου διαλόγου με τις διασφαλίσεις που απαιτούνται για να βρεθούν οι λύσεις.

Εγώ πιστεύω και έχω αγωνιστεί και η ΑΔΕΔΥ, για την ωριμότητα και το ρεαλισμό των προτάσεων του συνδικαλιστικού κινήματος, μέσα από τις οποίες μπορούν να βρεθούν λύσεις.

Και να έλθω στο τελευταίο, το οικονομικό. Όλοι αναγνωρίζουμε ότι καλώς ή κακώς, κακώς για το συνδικαλιστικό κίνημα, η Συνθήκη του Μάαστριχτ έχει οριοθετήσει ορισμένους δείκτες.

Δείκτες που συνδέονται με την κοινωνική προστασία σε κάθε χώρα, δείκτες που συνδέονται με το επίπεδο της ανεργίας δε λήφθηκαν υπόψη όμως.

Αυτοί ήταν οι συσχετισμοί των δυνάμεων στην Ευρώπη, όταν πάρθηκαν αυτές οι αποφάσεις, πρωτοβουλίες του συνδικαλιστικού κινήματος οδήγησαν σε μία βελτίωση μέσα από το Άμστερνταμ, μέσα από το Λουξεμβούργο, με την αναζήτηση και την υιοθέτηση του κοινωνικού πρωτοκόλλου και μία συζήτηση για την ανεργία. Δεν έλυσαν τα προβλήματα. Υπάρχουν ζητήματα που πρέπει να τ' αντιμετωπίσουμε σε εθνικό επίπεδο.

Δεν είναι και δεν μπορούμε ν' αποδεχτούμε τη λογική ότι η αντιπληθωριστική πολιτική θα γίνει μόνο σε βάρος των δημοσίων υπαλλήλων.

Εύχομαι αυτό που είπε ο κύριος υπουργός, ν' απορροφηθούν οι επιπτώσεις της υποτίμησης στον πληθωρισμό, γιατί αυτά μας αφορά όλους, αλλά θεωρώ απαράδεκτο αυτό που δέχτηκε η εργοδοσία, αυτό που δέχτηκε ο ΣΕΒ υπογράφοντας την εθνική συλλογική σύμβαση εργασίας με τη ΓΣΕΕ, για ρήτρα ανάλογα με την εξέλιξη του πληθωρισμού να μην την επιδέχεται το ελληνικό κράτος για τους υπαλλήλους του, για μας.

Και σε αυτή την κατεύθυνση έχουμε αναλάβει μία σειρά πρωτοβουλίες, που εκτυλίχθηκαν και με τις τελευταίες απεργιακές μας κινητοποιήσεις.

Αγαπητοί συνάδελφαι για να κλείσω και για να μη σας κουράσω. Προσπάθησα να συνδέσω την πρωτοβουλία αυτή και το θέμα, το ιδιαίτερα ενδιαφέρον, με το ρόλο των δημοσίων υπηρεσιών και τις συνθήκες μέσα από τις οποίες προσφέρει τις υπηρεσίες του το ανθρώπινο δυναμικό.

Υπερασπιζόμαστε τον κοινωνικό και αναπτυξιακό ρόλο των δημοσίων υπηρεσιών. Έτσι οριοθετούμε και την πολιτική μας απέναντι στις αναδιρθρώσεις που γίνονται.

Έχουμε ανάγκη απέναντι στην κοινωνία ν' αποδείξουμε ότι οι προτάσεις μας δεν αφορούν εμάς, δεν έχουν ένα στενό συντεχνιακό κριτήριο. Έχουν ένα ευρύτερο κοινωνικό κριτήριο, γιατί το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, οι κοινωνίες συνοχής και αλληλεγγύης που διαμορφώθηκαν ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο, το καλύτερο κοινωνικό μοντέλο στον κόσμο, οικοδομήθηκε πάνω σε αυτό το ρόλο των δημοσίων υπηρεσιών.

Γι' αυτά λοιπόν, πιστεύουμε, ότι απαιτούνται μία σειρά πρωτοβουλίες από τη μεριά μας, που ν' αναδεικνύουν αυτό το χαρακτήρα των πρωτοβουλιών μας. Γι' αυτό πιστεύουμε ότι χρειάζεται μέσα από το συνεχή αγώνα ν' αναδείξουμε αυτά τα χαρακτηριστικά.

Διέξοδο φυσικά πρέπει να δώσει η κυβέρνηση όπως είπα μέσα από το διάλογο. Το συνδικαλιστικό κίνημα έχει στρατηγική, έχει πρόταση, αναζητεί τη διέξοδο και φυσικά δεν πρόκειται να συνθλιβεί ούτε κάτω από τον αυταρχισμό ορισμένων κυβερνητικών παραγόντων που δεν δέχονται να κουβεντιάσουν, ούτε κάτω από τον αυταρχισμό ορισμένων μειοψηφιών στο συνδικαλιστικό κίνημα που δεν αποδέχονται τις δημοκρατικές διαδικασίες λειτουργίας του και διαμόρφωσης των προτάσεών του και της επιλογής των ηγεσιών του.

Θα βαδίσουμε με σταθερότητα σε μία δύσκολη συγκυρία και σε αυτή την κατεύθυνση σας καλώ και εγώ να στηρίζετε τις πρωτοβουλίες και τις προτάσεις της ΑΔΕΔΥ.

Μεχρι τώρα είχαμε μία πάρα πολύ καλή συνεργασία σε όλα αυτά τα ζητήματα που αναδείχτηκαν. Από την πολιτική του μισθολογίου, των αναδιαρθρώσεων στη Διοίκηση, του Υπαλληλικού Κώδικα.

Υπάρχουν ανοικτά ζητήματα, που ακόμη είναι αντικείμενο πάλης, καθημερινής παρέμβασης και δράσης. Η συνοχή, η αλληλεγγύη και η ενότητα στις γραμμές μας είναι το απαραίτητο στοιχείο σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία. Σας ευχαριστώ πολύ και καλή επιτυχία.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Να ευχαριστήσουμε τον πρόεδρο της ΑΔΕΔΥ, για την ολοκληρωμένη προσέγγιση στα θέματα δημόσιας διοίκησης.

Καθώς περάσουμε στους σύντομους χαιρετισμούς των κομμάτων του Εθνικού Κοινοβουλίου και της Ευρωβουλής, θα ήθελα να κάνω μία ειδική αναφορά για την παρουσία σήμερα ανάμεσά μας των εκπροσώπων της Παγκύπριας Συντεχνίας Δημοσίων Υπαλλήλων του Τμήματος Δημοσίων Έργων, με τους οποίους έχουμε αποκαταστήσει στενή επαφή με ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών τα τελευταία δύο χρόνια.

Παρακαλείται ο εκπρόσωπος του ΠΑΣΟΚ κύριος Χριστοδούλου να έλθει στο θήμα για ένα σύντομο χαιρετισμό.

Χαιρετισμός του εκπροσώπου του ΠΑΣΟΚ, κ. Χριστοδούλου

Αγιε ηγαούμενε, κύριε υπουργέ, κύριε νομάρχη, κύριαι δήμαρχοι, κυρίες και κύριοι.

Εκ μέρους της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ Αιτωλοακαρνανίας χαιρετίζουμε το Διήμερο που διοργανώνεται σήμερα με θέμα: «Περιβάλλον και δημοσια έργα».

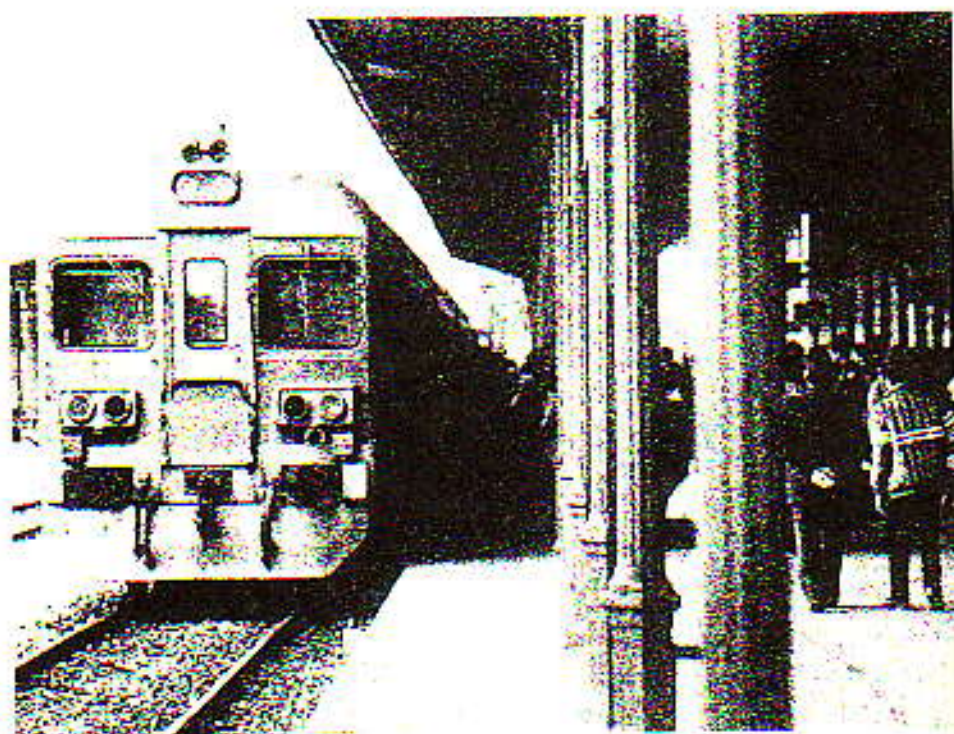
Θεωρούμε ότι είναι πράγματι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα της εποχής μας. Πιστεύουμε ότι θα προσεγγιστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και ότι τα συμπεράσματα θα είναι στη σωστή κατεύθυνση.

Χαιρετίζουμε επίσης την πρωτοβουλία των διοργανωτών να διεξαχθεί τόσο το Συνέδριο της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ, όσο και το Διήμερο αυτό στο νομό μας και ιδιαιτέρως στην ευαίσθητη περιοχή της Ναυπακτίας. Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρεία: Να ευχαριστήσουμε τον εκπρόσωπο του ΠΑΣΟΚ και για τη συτομία του χαιρετισμού του.

Ο εκπρόσωπος του Συνασπισμού και αντιδήμαρχος του Αγρινίου κύριος Σερίπης.

Χαιρετισμός του εκπροσώπου του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ, κ. Σερίφη

Θίτες και φίλοι, χαιρετίζουμε το Συνέδριο που πραγματοποιείται από την Πα-
νελληνία Ομοσπονδία Σωματείων Εργαζομένων ΥΠΕΧΩΔΕ για ένα θέμα μάλι-
στα που απασχολεί όλους μας καθημερινά και στο επίπεδο της χώρας, αλλά
και σε τοπικό επίπεδο.

- πρωτοβουλία αυτή είναι ιδιαίτερα θετική, γιατί λαμβάνεται από ένα συλλο-
γικό φορέα εργαζομένων και απευθύνεται στους κοινωνικούς φορείς, τους πα-
πιστημιακούς και στους εργαζόμενους, καθώς και στην τοπική και νομαρχιακή
αυτοδιοίκηση.

- συλλογική συζήτηση μεταξύ των κρατικών φορέων της Νομαρχιακής και Το-
πικής Αυτοδιοίκησης και των δυνάμεων της επιστήμης, της κοινωνίας και της
οικονομίας, αποτελεί για το κόμμα μας, εγγύηση ότι το ερώτημα που θέτει η
ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ στο Συνέδριο θ' αποτελέσει αφορμή για δημιουργικές απα-
ντήσεις, όπως επαγγέλλεται.

Θίτες και φίλοι συχνά γινόμαστε μάρτυρες των καταστροφικών συνεπειών στο
περιβάλλον από την κατασκευή δημοσίων έργων, αλλά και ματαιώσεως ορι-
σμένων που έχουν δρομολογηθεί.

Αισθανομαστε συχνά, ότι τα δημόσια έργα και το περιβάλλον είναι δύο αντίθετοι
ποлюи που ακολουθούν διαφορετικούς δρόμους.

Ο ένας πόλος, τα δημόσια έργα, εκφράζει την άνευ όρων ανάπτυξη, την πάση
θυσία προσέλκυση επενδύσεων, τη γρήγορη απορρόφηση κονδυλίων με την
επιλογία ότι βγάζει τη χώρα από την υστέρηση και προσφέρει θέσεις εργα-
σίας.

Ο άλλος πόλος, το περιβάλλον, υπόσχεται τη διατήρηση της φυσικής ισορρο-
πίας, την προστασία της πανίδας, της χλωρίδας και την ποιότητα των νερών
με αυθωπινότερη ζωή.

Το κόμμα μας πιστεύει πως οι δύο αυτοί πόλοι που περιγράψαμε οφείλουν να βαδίσουν και να στοχεύουν κοινά. Θέλουμε ανάπτυξη με περιβαλλοντική ευαισθησία. Θέλουμε βιώσιμη ανάπτυξη.

Είμαστε αντίθετοι στην αλόγιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, όπου ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει από την υποβάθμισή του.

Δεν υποστηρίζουμε όμως και τη διατήρηση ενός ιδανικού περιβάλλοντος, όπου δεν θα υπάρχουν άνθρωποι για να το ζούνε.

Σήμερα όλο και περισσότεροι έχουν συνείδηση ότι η καταστροφή του περιβάλλοντος που έχει συντελεστεί με την απομείωση της αναζωογονητικής ικανότητας των φυσικών πόρων και τη διατάραξη των φυσικών οικοσυστημάτων μας έχει κάνει να ζούμε σε πόλεις με κοινωνική και παραγωγική ασυνέχεια. Σε πόλεις μη βιώσιμες, όπου δεν δίδονται ευκαιρίες για ποιότητα ζωής, αλλά και γι' απασχόληση.

Συνέδρια όπως το σημερινό, καταδεικνύουν ότι διευρύνεται ο αριθμός όχι μόνο των ειδικών της δημόσιας διοίκησης, των ελευθέρων επαγγελματιών των πανεπιστημιακών, αλλά και των υπεύθυνων φορέων, άσκηση πολιτικής εξουσίας, αλλά και των κοινωνικών φορέων που ανησυχούν και αισθάνονται ότι οι ίδιοι έχουν ατομική και συλλογική ευθύνη γι' αυτό.

Φίλες και φίλοι, με το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης προωθήθηκε μία πληθώρα δημοσίων έργων, που αναμφισβήτητα έχουν αναπτυξιακή διάσταση.

Πολλά από τα έργα αυτά ήταν απαραίτητα αφού ακόμη και η βασική υποδομή της χώρας ήταν ελλιπής.

Όμως οι αποφάσεις για τα έργα αυτά λαμβάνονται πολλές φορές αποσπασματικά και δεν εντάσσονται σε ένα συνολικό σχεδιασμό μέσα στον εθνικό χώρο.

Παράλληλα δεν συνοδεύονται από διαρθρωτικά μέτρα ως προς τις αρνητικές επιπτώσεις στα ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης και της συνοχής.

Η έλλειψη αυτού του γενικού σχεδιασμού καθιστά και τον όποιο διάλογο για τα έργα πλαστό, αφού αυτός γίνεται σ' επίπεδο της μεμονωμένης θερμοθέτησης με αποτέλεσμα την επέμβαση μόνο της δικαιοσύνης. Συμβούλια Επικρατείας. Ευρωπαϊκά Δικαστήρια κ.λπ.

Γι' αυτούς τους λόγους ο Συνασπισμός τοποθετείται κριτικά στις μέχρι τώρα αποφάσεις και κυρίως στις παρεμβάσεις που αφορούν τα δημόσια έργα.

Όχι λίγες φορές οι επιλογές για τα έργα δημιούργησαν οξύτατα περιβαλλοντικά προβλήματα. Οι αποφάσεις είχαν αδιαφάνεια, έλλειπε ο διάλογος, ενώ σε πολλές περιπτώσεις χάθηκαν και οι αντίστοιχοι πόροι.

Τελειώνοντας, πιστεύουμε ότι όταν τα δημόσια έργα αντιμετωπίζονται ως παρεμβάσεις ενός συνολικού σχεδιασμού ανάπτυξης της χώρας μας και όχι ως έργα που χρηματοδοτούνται και πρέπει να υλοποιούνται, τότε η περιβαλλοντική

συνιστώσα θ' αποτελέσει σημαντικό παράγοντα για τις αποφάσεις, που αφορούν τα έργα.

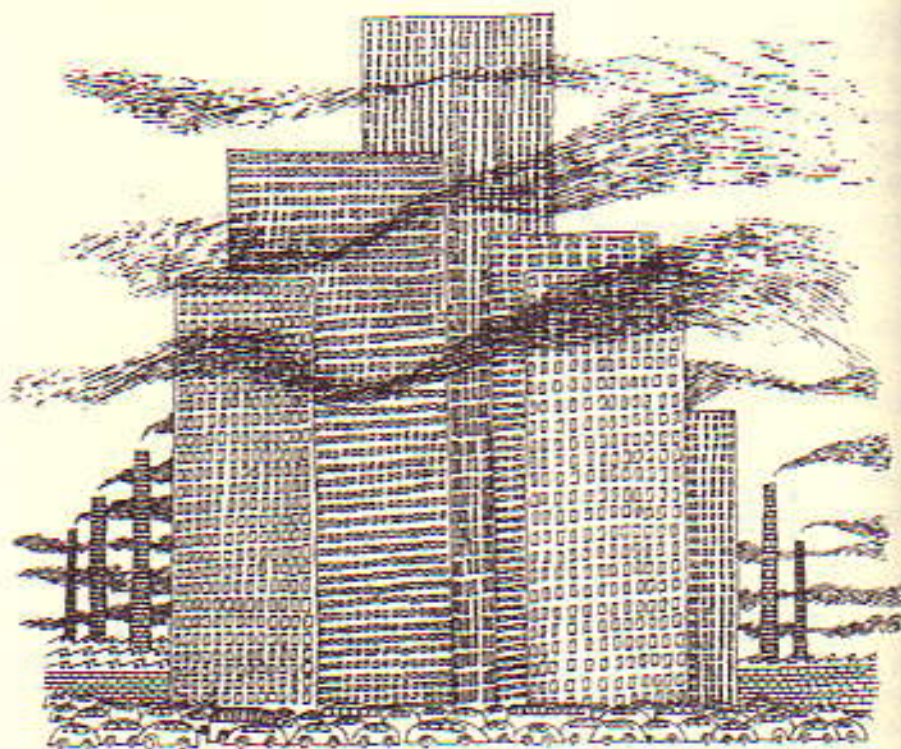
Ευελπιστούμε για ένα πιο ουσιαστικό διάλογο, αφού τα προβλήματα σήμερα είναι πολλά και σύνθετα.

Τέλος, θα ήθελα να συγχαρώ την Ομοσπονδία σας γι' αυτό το πάντρεμα των συνδικαλιστικών σας ενδιαφερόντων και της αειφόρας ανάπτυξης.

Και επιπλέον και για την ιδέα να διεξαχθεί το Συνέδριό σας αυτό, στην περιφέρεια και ιδιαίτερα σε αυτόν εδώ τον πολύ ωραίο και φιλόξενο τόπο. Σας ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Κι εμείς ευχαριστούμε τον εκπρόσωπο του Συνασπισμού. Καλωσορίζουμε το δήμαρχο Αντιρρίου κύριο Αγγελόπουλο και καλούμε στο βήμα τον εκπρόσωπο του ΔΗ.Κ.ΚΙ. κυρία Καραγιώργου.

Χαιρετισμός της εκπροσώπου του ΔΗ.Κ.ΚΙ., κ. Καραγιώργου

Αγαπητοί μου, κυρίες υφυπουργέ, κύριε νομάρχα, κύριοι δήμαρχοι, κύριοι κοινοτάρχες, κύριοι εκπρόσωποι κοινοτήτων, δημοσίων φορέων και συνδικαλιστικών οργανώσεων, εκπρόσωποι των κομμάτων, κύριοι σύνεδροι.

Το ΔΗΚΚΙ χαιρετίζει την έναρξη των εργασιών του Συνεδρίου σας, σας συγχαίρει για την πρωταθουλία σας αυτή και σας εύχεται καλή επιτυχία στις εργασίες σας.

Θέσεις μας είναι η φροντίδα και η προστασία του περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον φυσικό, οικιστικό, πολιτιστικό είναι η κληρονομιά της ανθρωπότητας γενικώς και ειδικότερα του έθνους μας, γι' αυτό πρέπει να διαφυλαχθεί με ευλάβεια και σεβασμό για να κληρονομείται στους μεταγενέστερους.

Οι φυσικοί πόροι πρέπει ν' αξιοποιούνται, όχι όμως και να καταληστεύονται. Αυτό πρέπει να ιδρυθούν φορείς και υπηρεσίες στους ΟΤΑ, είναι πρότασή μας, που να ενδιαφέρονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό βέβαια με τη σωστή εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων, της αιολικής και τερμικής ενέργειας.

Όταν το φυσικό περιβάλλον με το τεχνικό περιβάλλον συνταιριάζουν αρμονικά και αυτό το γνωρίζουν φυσικά οι τεχνικοί και όλοι μας, τότε δημιουργείται το σωστό και ανθρώπινο περιβάλλον, μέσα στο οποίο θα πρέπει να ζει ο άνθρωπος, γιατί οι ανελέητες και ανεξέλεγκτες παρεμβάσεις του ανθρώπου και η αλόγιστη δραστηριότητά του στο τεχνητό περιβάλλον, δημιούργησαν το πρόβλημα της σημερινής μόλυνσης.

Η συνεχής βιαιοπραγία σε βάρος της φύσης δεν θ' αργήσει βέβαια να φέρει τη πλήρη της εκδίκησης, που θα είναι ο αργός, αλλά σίγουρος θάνατος του ανθρώπινου γένους.

Είναι επιτακτική αναγκαιότητα η προστασία του περιβάλλοντος. Σας ευχαριστώ και καλή επιτυχία.

Προεδρείο: Και εμείς ευχαριστούμε την εκπρόσωπο του ΔΗΚΚΙ. Ο εκπρόσωπος της Πολιτικής Άνοιξης κύριος Φαρμάκης έχει το λόγο για ένα σύντομο χαιρετισμό.

Χαιρετισμός του εκπροσώπου της ΠΟΛ.ΑΝ., κ. Φαρμάκη

Πανοσιολογιότατε, κύριε υπουργέ, κύριε νομάρχα, κύριοι δήμαρχοι, κυρίες και κύριοι, η ευημερία ή ευζωία κατά την ευρεία έννοια του όρου, δεν εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από την οικονομική ευμάρεια, όπως συμβατικά συνηθίζεται να μετράτε, αλλά και από την ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος.

Καθώς ο αιώνας μας βαδίζει προς το τέλος του, τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποκτούν όλο και μεγαλύτερη βαρύτητα και παγκόσμια διάσταση.

Η αλλαγή του κλίματος, η εξάντληση του όζοντος, η μείωση της βιοποικιλότητας, η αποδάσωση, η ενεργειακή κρίση απειλούν πλέον την οικολογική ισορροπία αλόκληρου του πλανήτη.

Απαιτείται λοιπόν ένα τολμηρό σχέδιο δράσης, που θα στηρίζεται στην προηγμένη ευρωπαϊκή πρακτική και θα επιτρέπει τον επιτυχημένο συνδυασμό της οικονομικής ανάπτυξης, με την ταυτόχρονη διαφύλαξη του οικολογικού περιβάλλοντος.

Το σχέδιο πρέπει να καλύπτει όλες τις πτυχές της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει ν' ακολουθηθούν πέντε κύριες γραμμές δράσης, πολιτική, νομοθετική, χρηματοδοτική, τεχνολογική καθώς και πληροφόρηση, δηλαδή εκπαίδευση και κατάρτιση.

Η επιτυχία ενός τέτοιου σχεδίου απαιτεί την ουσιαστική δέσμευση και εμπλοκή όλων των φορέων, των ευρωπαϊκών, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, των φορέων της οικονομίας, των μέσων ενημέρωσης, αλλά και των πολιτών.

Στον πολιτικό άξονα απαιτείται μία ευρύτερη συναίνεση, όσον αφορά στη γενικότερη πολιτική για το περιβάλλον. Την ευθύνη για την πολιτική δράση έχουν τα ευρωπαϊκά όργανα, οι εθνικές κυβερνήσεις και οι περιφερειακές και τοπικές αρχές.

Η Πολιτική Άνοιξη θεωρεί αναγκαία τη διαμόρφωση εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης και την ενσωμάτωση της πολιτικής αυτής στη διαμόρφωση και εφαρμογή των αναπτυξιακών επιλογών.

Παράλληλα, θεωρούμε αναγκαία την κατάρτιση ενός μοντέλου περιβαλλοντικής διαχείρισης που θα βασίζεται στην πρόβλεψη και στην προληπτική δράση. Όπως όμως καμία πολιτική δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συντονισμένες νομοθετικές και διοικητικές δράσεις, θεωρούμε καθοριστική τη σύσταση ενός ενιαίου φορέα περιβάλλοντος, για την υλοποίηση της περιβαλλοντικής στρατηγικής και τη δημιουργία ενός συστήματος διαρκούς παρακολούθησης της κατάστασης του περιβάλλοντος.

Η δημιουργία ενός ειδικού ταμείου περιβάλλοντος που θα δεσμεύει και θ' αξιοποιεί πόρους. Η ουσιαστική υποστήριξη της έρευνας και της ανάπτυξης, της τεχνολογίας και τέλος η εφαρμογή ενός σχεδίου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και πληροφόρησης, συμπληρώνουν αυτά τα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι ο στόχος της προστασίας του περιβάλλοντος είναι μεταξύ άλλων και στόχος εξόδου από την κοινωνική και οικονομική κρίση.

Οι πολιτικοί παράγοντες πρέπει ν' αναλάβουν τις ευθύνες και να πείσουν τους οικονομικούς παράγοντες και τους απλούς πολίτες, ότι η ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος δεν αντιστρατεύονται η μία την άλλη, αλλά είναι δρόμοι παράλληλοι που έχουν ένα κοινό στόχο, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Αυτή είναι και η βασική αρχή της Πολιτικής Άνοιξης για εθνική στρατηγική για το περιβάλλον.

Η Πολιτική Άνοιξη είναι ασφαλώς υπέρ της κατασκευής των μεγάλων έργων. Υπό την απαραίτητη όμως προϋπόθεση, όπως προαναφέραμε, της υπάρξεως πραγματικής και ουσιαστικής μελέτης, όχι μόνο περιβαλλοντικών αλλά και κοινωνικών επιπτώσεων.

Μέσα από την κοινωνική συναίνεση θα μπορέσουμε να επιτύχουμε την πραγμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή, την ευθύνη κάθε γενιάς να διασφαλίζει την ποιότητας ζωής της επόμενης προστατεύοντας το περιβάλλον.

Είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσουμε ότι η προστασία του περιβάλλοντος δεν επιτυγχάνεται μόνο με πολιτικές αποφάσεις, αλλά και με την υπεύθυνη συμπεριφορά κάθε πολίτη ξεχωριστά και όλων μαζί. Σας ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρεία: Κι εμείς ευχαριστούμε τον εκπρόσωπο της Πολιτικής Άνοιξης, καθώς και όλους εσάς για την υπομονή σας. Θα κάνουμε τώρα ένα διάλειμμα. Είναι δεδομένο ότι το δεύτερο μισό της σημερινής ημερίδας είναι το πιο ουσιαστικό με τις τεκμηριωμένες εισηγήσεις των προσκεκλημένων μας, τις οποίες τις διαβάσετε από το πρόγραμμα. Ευχαριστώ πολύ.

Διάλειμμα

Στα μέσον του προεδρείου ο Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ Χρήστος ΤΗΛΙΓΑΔΑΣ και από αριστερά προς τα δεξιά: Η Γενική Γραμματέας του Δ.Σ. Σίσσυ ΚΟΡΑΚΑ, ο Καθηγητής του Ε.Μ. Πολυτεχνείου Λουδοβίκος ΒΑΣΕΝΧΟΒΕΝ, ο Σύμβουλος Περιβάλλοντος του Νομάρχη Αιτωλοακαρνανίας Κώστας ΜΑΥΡΕΛΗΣ, ο Οργανωτικός Γραμματέας του Δ.Σ. Παναγιώτης ΡΙΖΟΣ.

Β. Εισαγωγικές εισηγήσεις (Πρόεδρος: Δ. Τσίρας)

Πρόεδρος: Μπαίνουμε σε μία εντελώς καινούργια ενότητα. Μία πολύ μικρή διευκρίνιση: το διήμερο επιχαρηγήθηκε με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος, του κυρίου Κώστα Λαλιώτη, με πέντε εκατομμύρια.

Ένα δεύτερο σημείο είναι ότι ανάμεσά μας βρίσκεται η εκπρόσωπος της Γραμματείας του ταμέα ποιότητας ζωής και περιβάλλοντος του ΠΑΣΟΚ, η κυρία Κουσουλά Κούρτελη.

Επίσης, αξίζει να τονιστεί, ότι υπάρχει γραπτός χαιρετισμός από το κύριο δήμαρχο Ναυπάκτου προς το διήμερο.

Βρισκόμαστε στο δεύτερο τμήμα της πρώτης συνεδρίασης του διημέρου για την αειφόρο ανάπτυξη. Η ποιότητα του λόγου που θ' ακουστεί τώρα είναι διαφορετική από εκείνη του προηγούμενου κομματιού του διημέρου μας.

Λέω είναι διαφορετική η ποιότητα αυτού του λόγου. Δεν ξέρω καλύτερη ή χειρότερη, αλλά πολύ διαφορετική. Είναι, σε κάθε περίπτωση, λόγω σαφήνειας και νηφαλιότητας χωρίς να σημαίνει ότι και για αυτό το λόγο δεν υπάρχουν δυνατότητες κατηγοριοποίησής του ή ένταξής του σε σχολές ή σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Μπορεί και όχι.

Πάντως πρόκειται για ένα λόγο σαφήνειας και νηφαλιότητας. Οι πέντε ομιλητές που θ' ακολουθήσουν δήλωσαν ότι νιώθουν ιδιαίτερη τιμή με το να τους προσκαλέσει ο δευτεροβάθμιος συνδικαλιστικός φορέας των εργαζομένων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Πρέπει όμως να σας διαβεβαιώσω ότι η παρουσία τους εδώ αποτελεί και για μας πολύ ιδιαίτερη τιμή γιατί, ξέρετε, και οι πέντε είναι προσωπικότητες όχι μόνο στο στενό χώρο του επιστημονικού τους αντικειμένου και όχι μόνο στα όρια της πατρίδας μας.

Ως πρώτο λοιπόν, τέτοιας εμβέλειας ομιλητή, παρακαλώ να έλθει στο βήμα τον καθηγητή και διευθυντή του Εργαστηρίου Χωροταξίας και Οικιστικής Ανάπτυξης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου τον κύριο Λουδοβίκο Βασενχόβεν.

Το θέμα του είναι τα δημόσια έργα ως παράγοντες διαμόρφωσης του γεωγραφικού χώρου και του περιβάλλοντος.

Θα παρακαλούσα ν' αφιερώσουμε την προσοχή μας στο διακεκριμένο καθηγητή. Είναι σίγουρο ότι αρκετά πράγματα που νομίζουμε ότι ξέραμε μπορεί να τα δούμε με ένα άλλο μάτι, άλλα που δεν γνωρίζαμε καθόλου, μπορούμε για πρώτη φορά να τ' ακούσουμε.

Λ. Βασενχόβεν: Ευχαριστώ κύριε πρόεδρε, για τα καλά σας λόγια, ίσως λίγο υπερβολικά αλλά πάντως πολύ ευγενικά.

Εισήγηση: «Τα δημόσια έργα ως παράγοντας διαμόρφωσης του γεωγραφικού χώρου και του περιβάλλοντος»,

του Λουδοβίκου **ΒΑΣΕΝΧΟΒΕΝ**, Καθηγητή και Διευθυντή του Εργαστηρίου Χωροταξίας και Οικιστικής Ανάπτυξης του ΕΜΠ

Κυρίες πρόεδρε της ΑΔΕΔΥ, αγαπητοί συνάδελφοι κυρίες και κύριοι, έχω απόλυτη επίγνωση ότι πάρα πολλοί από εσάς έχετε μία καθημερινή ενασχόληση με το αντικείμενο των δημοσίων έργων, το οποίο φαντάζομαι σε πολλές στιγμές να γίνεται μία γκρίζα καθημερινή πραγματικότητα.

Εξ ου και επιτρέψτε λοιπόν, να προσπαθήσω να σας γυρίσω πίσω σε άλλες ιστορικές εποχές, ακριβώς διότι θέλω να κάνω μία προσπάθεια με την εισήγησή μου να υπενθυμίσω, ότι τα δημόσια έργα είναι ένα κομμάτι του γεωγραφικού χώρου και του περιβάλλοντος για το οποίο συζητάμε, το οποίο ιστορικά έχει πλήρως ενσωματωθεί στον κοινωνικό και ιστορικό χώρο στον οποίο κατοικούμε.

Θέλω επίσης να υπενθυμίσω με αυτά που θα πω, ότι αποτελούν καλώς ή κακώς μια έκφραση των θεσμών της ανθρώπινης κοινωνίας του κράτους, ιδίως του εθνικού κράτους, όπως αυτό διαμορφώθηκε στους τελευταίους τέσσερις, πέντε αιώνες και συνεπώς οι όποιες αδυναμίες τους πρέπει ν' αντιμετωπιστούν κατά κάποιο τρόπο με μία κριτική, η οποία απευθύνεται και στους ίδιους τους θεσμούς που τα παράγουν.

Εξ ου και μία τέτοια ιστορική αντιμετώπιση ευνοείται κατά κάποιο τρόπο από το περιβάλλον στο οποίο βρισκόμαστε, μία και τα παραδείγματα που θα χρησιμοποιήσω αφορούν κυρίως την Ευρώπη και αυτός ο χώρος εδώ μπροστά, ο εθνικός χώρος μπροστά στη Ναύπακτο έχει σηματοδέψει λόγω του ιστορικού και θανατικού γεγονότος της Ναυμαχίας του Lepanto, ανεξίτηλα την ευρωπαϊκή ιστορία.

Εξ ου και η Αναγέννηση, στην στροφή του 15ου προς τον 16ο αιώνα, σε μια εποχή που όλοι θαυμάζουμε για την άνθιση των τεχνών και της διανόησης στην Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων

ζούσαν σε χωριά και μικρά αγροκτήματα και δεν απομακρύνονταν ποτέ από το χωριό τους τόσο, ώστε να μην βλέπουν την εκκλησία του χωριού. Ο μέσος άνθρωπος δεν είχε ποτέ ταξιδέψει περισσότερο από 20-25 χιλιόμετρα. Τουλάχιστον, αυτό μας διδάσκουν οι ιστορικοί αυτής της περιόδου¹. Μία από τις αιτίες ήταν οι ανύπαρκτοι δρόμοι ή η άθλια κατάσταση όσων υπήρχαν και οι φρικτές συνθήκες ταξιδιού, που αντιμετώπιζαν όσοι το αποτολούσαν. Μάλιστα, οι αρχές της Βενετίας, που είχε ένα αναπτυγμένο δίκτυο διπλωματικής εκπροσώπησης, επιβάλλανε βαριές ποινές στους διπλωμάτες τους, που αποφεύγανε να μετακινηθούν, όταν χρειαζόταν². Η πόλη της Lyon στη Γαλλία, που ήταν το σημαντικότερο εμπορικό κέντρο της εποχής και κέντρο παραγωγής υφασμάτων, όφειλε την ακμή της στη θέση της πάνω σε καλούς δρόμους, χερσαίους και ποτάμιους³. Κι άλλες όμως πόλεις της ενδοχώρας, χωρίς θαλάσσιο λιμάνι, οφείλουν την ανάπτυξή τους στη θέση τους. Η Νυρεμβέργη π.χ. είναι μία τέτοια περίπτωση: «Η θέση της..., πάνω σ' ένα σταυροδρόμι (ο άξονας Ρήνος - Δούναβης μέσα από την κοιλάδα του Μάιν από την μια, ο δρόμος της Πράγας... από την άλλη), σε μία περιοχή μέτρια προικισμένη από άποψη γεωργίας, επέτρεψε στη Νυρεμβέργη να προσανατολίσει την ανάπτυξή της προς τη μεταλλουργία»⁴.

Το γεγονός ότι οι χερσαίες μεταφορές δεν αναπτύχθηκαν την εποχή εκείνη αποδίδεται από τον ιστορικό Hugh Thomas⁵ στο ότι οι μεταβολές, την εποχή της Αναγέννησης, ήταν το έργο αστών - εμπόρων ή μικρών κρατών, που δεν είχαν τη δυνατότητα να κινητοποιήσουν μεγάλες μάζες εργατικού δυναμικού. Οι δρόμοι των παλιότερων εποχών ήταν έργο αυτοκρατοριών και δεσποτειών, που ήθελαν τους αγγελιοφόρους τους και τα στρατεύματά τους να κινούνται γρήγορα. Οι Αιγύπτιοι και Ασσύριοι είχαν κατασκευάσει σημαντικά οδικά δίκτυα και οι Πέρσες είχαν στηρίξει την ενότητα της αυτοκρατορίας τους σε ένα καλό δίκτυο. Για αρκετούς αιώνες, οι χερσαίες εμπορικές οδοί προς την Ινδία, που περνούσαν από τις μεγάλες περσικές πόλεις, ήταν εξίσου καλές με τις θαλάσσιες οδούς.

Το πιο διάσημο όμως οδικό δίκτυο του αρχαίου κόσμου ήταν εκείνο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Δεν ήταν μόνο η καλή κατασκευή του που το έκανε πρότυπο, ήταν και η οργάνωσή του, με σταθμούς εξοπλισμένους με μέσα μεταφορών (αυάξια και ζώα) και υπηρεσίες. Έχει εκτιμηθεί ότι το δίκτυο περιλάμβανε περίπου 85.000 χιλιόμετρα οδών, στους οποίους προτεραιότητα χρή-

1 Hsia J.R., *Renaissance Europe 1480-1520*, Fontana Press, London 1990, p. 32.

2 όπ. αν., σελ. 33.

3 όπ. αν., σελ. 35.

4 Benenger J. et al., *Η Ευρώπη από το 1300 μέχρι το 1600*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1990.

5 Thomas H., *An Unfinished History of the World*, Pan Books, London, 1989, pp. 234-240.

πως είχαν οι κρατικοί υπάλληλοι, και φυσικά τα στρατεύματα, και όχι οι έμποροι. Ο κύριος όγκος του εσωτερικού εμπορίου ακολουθούσε τις πλωτές οδούς. Οι Ρωμαίοι είναι φυσικά γνωστοί και για άλλης μορφής δημόσια έργα, που εξακολουθούν να αποτελούν μνημεία στο ευρωπαϊκό τοπίο, ακόμη και μέσα στις πόλεις, όπως τα ανεπανάληπτα υδραγωγεία τους.

Όμως η κατάρρευση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας σήμανε το τέλος του οδικού δικτύου, λόγω κακής συντήρησης και καταστροφών από επιδρομείς. Στο Μεσαίωνα, το δίκτυο της Κίνας ήταν φαίνεται πολύ καλύτερο από εκείνο της Ευρώπης. Αν και κάποιες βελτιώσεις στα ιππήλατα μεταφορικά μέσα βελτιώναν κατά διαστήματα τις συνθήκες των ταξιδιών, η κακή κατάσταση των οδών δεν άλλαξε επί αιώνες. Στον 16ο αιώνα, πάντοτε σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνει ο Hugh Thomas, οι ευρωπαϊκές οδοί, πλάτους ενός μέτρου, δεν αρκούσαν παρά για πεζούς και ιππείς.

Η πραγματοποίηση και βελτίωση των οδικών έργων έπρεπε να περιμένει την ακμή του βασιλείου της Γαλλίας. Το 1684, ο Λουδοβίκος XIV έδωσε ειδικές εντολές για εκτέλεση οδικών έργων και κατασκευή μεταφορικών μέσων. Στα επόμενα 100 χρόνια κατασκευάστηκε ένα ακτινωτό δίκτυο, με κέντρο το Παρίσι, που έμελλε να εξελιχθεί σε ένα εργαλείο πολιτικής και οικονομικής συγκέντρωσης, που σημάδεψε βαθύτατα τη γεωγραφία της Γαλλίας και, με σημαντική ορολογία, τη χωροταξική της δομή. Αποτέλεσε επίσης πρότυπο για τα άλλα ευρωπαϊκά εθνικά κράτη της εποχής. Ήταν κι αυτό ένα ακόμη στοιχείο στην πρωτοποριακή οικονομική πολιτική του Colbert, του υπουργού οικονομικών του Λουδοβίκου, για την τόνωση της εθνικής παραγωγής και του εμπορίου⁶.

Οι δρόμοι και τα έργα οδοποιίας της εποχής εκείνης είναι δημόσια έργα που διαμορφώνουν τη γεωγραφία και το περιβάλλον, όχι μόνο με τη φυσική τους παρουσία, αλλά διότι αποτελούν αυτό που ο Jean Labasse θεωρεί κάτι σαν βαθρό ή υποδομή του κράτους (το ονομάζει μάλιστα «προβολή» του κράτους πάνω στο έδαφος), διότι, όπως λέει, «η πολιτική ενότητα είναι πρώτα εδαφική και μετά θεσμική»⁷. Αυτή η προβολή του κράτους στο έδαφος βρίσκει την αφοσίωσή της με ένα άλλο δίκτυο μεταφορών, έργο άλλοτε κυρίως δημόσιο (Γαλλία), άλλοτε κυρίως ιδιωτικό, τουλάχιστον αρχικά (Αγγλία), τον σιδηρόδρομο. Η επιρροή του τελευταίου στην ενοποίηση και ολοκλήρωση του χώρου υπήρξε ιστορικά χωρίς προηγούμενο. Όπως συμπεραίνει ο Θάνος Παγώλης, σε μία εξαιρετική σπουδαστική εργασία στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο:

«Ο δίκτυο και κράτος συνδέονται τελικά στο βαθμό που αποτελούν παράλληλους μηχανισμούς επιβολής τάξης και ομοιογένειας σε μεγάλη έκταση. Το δίκτυο είναι πάνω από όλα μία ενιαία συνθετική λογική που διαπερνά και οργα-

⁶ Stoye J., *Europe Unfolding 1648-1688*, Fontana Press, London 1986, ch. VII.

⁷ Labasse J., *L'Organisation de l'Espace*, Hermann, Paris 1966, pp. 378-381.

ώνει το χώρο στο σύνολό του, και μ' αυτή την έννοια αποτελεί την απόλυτη γεωγραφική έκφραση του κράτους»⁸.

Στη Μεγάλη Βρετανία το οδικό δίκτυο γνώρισε μία πρωτοφανή ανάπτυξη ιδίως μετά το 1700, με αποτέλεσμα μία πρωτόφαντη μανία για ταξίδια σε όλο τον 18ο αιώνα⁹. Τεράστια ήταν και η ανάπτυξη των καναλιών στην περίοδο¹⁰, όπως και σε πολλές άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, κυρίως στον 19ο αιώνα, οπότε και δημιουργούνται παλύπλοκα συστήματα πλωτών οδών, που συνδέουν πλωτούς ποταμούς με ένα πλέγμα καναλιών¹¹. Η Αγγλία κυριολεκτικά μεταμορφώθηκε από την ανάπτυξη καναλιών¹². Εν τούτοις, το μεταφορικό μέσο που αλλάζει την γεωγραφία των χωρών της Ευρώπης περισσότερο από κάθε άλλο, τουλάχιστον μέχρι την ανάπτυξη των αυτοκινητοδρόμων και των αεροσυγκοινωνικών και ίσως και μετά από αυτήν, είναι ο σιδηρόδρομος.

Οι μεσαίες δεκαετίες του 19ου αιώνα στην Αγγλία, ήταν η «εποχή των σιδηροδρόμων», το «δώρο της Αγγλίας προς τον κόσμο», κατά την έκφραση του Trevelyan¹³. Κατά την έκφραση ενός άλλου ιστορικού, στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1850 ο σιδηρόδρομος είχε κατακτήσει τη Μεγάλη Βρετανία. Στα χρόνια της επόμενης γενιάς είχε παγιώσει και επεκτείνει την κατάκτησή του¹⁴. Οι συνέπειες για το γεωγραφικό χώρο ήταν επαναστατικές, ιδιαίτερα πάνω στο οικιστικό δίκτυο, τις μικρές και μεγάλες πόλεις. Νέες πόλεις εμφανίσθηκαν, οι μεγάλες πόλεις άντλησαν ανθρώπινο δυναμικό και πόρους από την υπόλοιπη χώρα και πόλεις με ειδικές λειτουργίες, όπως τα παραθαλάσσια παραθεριστικά κέντρα γνώρισαν άγνωστη ως τότε ανάπτυξη¹⁵. Οι συνοδευτικές υποδομές (γέφυρες, σταθμοί) έγιναν σύμβολα ενός νέου, βιομηχανικού, τοπίου σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Σήμερα είναι προστατευόμενα στοιχεία της παραδοσιακής κληρονομιάς όλων των χωρών.

Η επίδραση των δημόσιων έργων στη διαμόρφωση του γεωγραφικού χώρου

8 Παγώνης, Θ., Υποδομή: Ιστορική θεώρηση της διατύπωσης του σύγχρονου χώρου – Το παράδειγμα του σιδηροδρόμου στη Δύση τον 19ου αιώνα – Η ελληνική περίπτωση, Διάλεξη στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Ε.Μ. Πολυτεχνείο, Αθήνα, 1996.

9 Trevelyan, G.M., *English Social History*, Penguin Books, Harmondsworth, 1962, pp. 397-400.

10. *op. cit.*, σελ. 401.

11 Thomas, *op. cit.*, p. 371-372; George, P., *Geographie Economique*, PUF, Paris 1964, pp. 366-371; House, J.W., *France: An applied geography*, Methuen, London, 1978, pp. 218-222; Bamford, C.G. and H. Robinson, *Geography of the EEC*, Macdonald and Evans, Plymouth, 1983, pp. 176-179.

12. Thomas, *op. cit.*, p. 327.

13. *op. cit.*, p. 544.

14 Mingay, G.E., *The Transformation of Britain 1830-1939*, Falcon/Grafton Books, London, 1967, p. 68.

15. *op. cit.*, pp. 89-103.

είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει πολύ τους κοινωνικούς γεωγράφους και τους χωροτάκτες. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις χειρσαίες μεταφορές, στις οποίες κυρίως επικεντρώνεται αυτό το άρθρο, γιατί αυτές έχουν ιστορία πολλών αιώνων, που δεν έχουν π.χ. οι ενεργειακές ή οι τηλεπικοινωνιακές υποδομές. Σε όλες τις προβιομηχανικές κοινωνίες, της σημερινής ή άλλων εποχών, τα οδικά δίκτυα, «δενδριτικής μορφής» κατά την ορολογία ενός ιστορικού, συνδέσανε τα συστήματα αγροτικών αγορών με τα λιμάνια, διαμορφώνοντας τον αντίστοιχο γεωγραφικό χώρο¹⁶. Το ίδιο χαρακτηριστικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ενεργά, σαν εργαλείο άρσης της απομόνωσης αγροτικών οικισμών, ώστε να προκύψει ένα δίκτυο που ολοκληρώνει τον χώρο¹⁷. Είναι γνωστό πως πολλά μοντέλα ερμηνείας του χώρου και της χωροθέτησης οικονομικών δραστηριοτήτων έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί. Εκκινώντας από το έργο του Γερμανού οικονομολόγου των αρχών του αιώνα μας Von Thunen. Οι μεταφορές είναι η κυρίαρχη παράμετρος σ' αυτά τα μοντέλα¹⁸.

Ο κατακερματισμός του γεωγραφικού χώρου σε αποκλεισμένους θύλακες με μικρή επικοινωνία μεταξύ τους, δηλαδή σε υποσυστήματα χαμηλής ολοκλήρωσης, είναι ο κανόνας σε περιφέρειες περιορισμένης ανάπτυξης. Η άρση του κατακερματισμού και αποκλεισμού, αυτό που ο Labasse χαρακτήρισε ως «αποθυλακοποίηση» (*désenclavement*)¹⁹, είναι ένας καίριας σημασίας μετασχηματισμός του γεωγραφικού χώρου, που κατ' εξοχήν συνδέεται με δημόσια έργα μεταφορών. Αυτή ήταν μία αποφασιστικής σημασίας συνέπεια των οδικών δικτύων των Ρωμαίων ή του Λουδοβίκου XIV και παραμένει και σήμερα βασικός στόχος των Διευρωπαϊκών Δικτύων και της προσθήκης των «κρίκων που λείπουν» (*missing links*), που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση²⁰. Εξάλλου, η έννοια του δικτύου είναι απαραίτητο εργαλείο του γεωγράφου για να κατανοήσει την σχέση της χωρικής οργάνωσης με το πλέγμα των κάθε είδους μετακινήσεων προσώπων και αγαθών²¹.

Όσο το θέμα της δικτύωσης των υποδομών των μεταφορών, όσο και η μονιμότητα της χάραξης των δικτύων, που δημιουργεί ένα πάγιο και αμετάβλητο στοιχείο του γεωγραφικού χώρου, όπως και η διαχρονική επίδρασή τους στις χωροταξικές δομές, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη γεωγραφία των μεταφορών. Δεν είναι λοιπόν παράξενο που ο Γάλλος γεωγράφος και πολεοδόμος

16. Johnson E.A.J., *The Organization of Space in Developing Countries*, Harvard University Press., Cambridge (Mass.), 1970, p. 83-92.

17. *op. cit.*, pp. 235-240.

18. *op. cit.*, pp. 118.

19. *op. cit.*, σελ. 119.

20. Τσετσής, Σ., *Προς μία Ευρωπαϊκή Χωροταξική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1996, σελ. 127-128.

21. Apter, R. et al., *Spatial Organization*, Prentice Hall, London 1972, ch. 8.

Pierre Merlin, σ' ένα σχετικό εγχειρίδιό του, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον προβληματισμό αυτό²². Ο Merlin επισημαίνει ότι οι προ-βιομηχανικές μεταφορές, ιδίως οι υποδομές τους, επηρέασαν αποφασιστικά τις μεταγενέστερες εξελίξεις και χαράξεις. Η βιομηχανική ανάπτυξη που ακολούθησε, είχε κι αυτή καιρικές συνέπειες για τη χωροταξική οργάνωση, πολώνοντας το χώρο, δημιουργώντας δηλαδή πόλους βιομηχανικής συγκέντρωσης, είτε στους τόπους προέλευσης των πρώτων υλών, είτε στις πόλεις, όπου συγκεντρώθηκαν το εργατικό δυναμικό και η κατανάλωση. Βρήκε όμως παγιωμένες χαράξεις μεταφορών, που προϋπήρχαν και ήταν πλέον σχεδόν δεσμευτικές.

Οι λόγοι, για τους οποίους οι χαράξεις αυτές έγιναν εκεί που έγιναν, είναι λίγο-πολύ προφανείς. Οι οδικοί άξονες πρώτα, οι αιθροδρομικές γραμμές αργότερα, ήταν φυσικό να ακολουθήσουν τις κοιλάδες και τις πεδινές εκτάσεις, συνδέοντας τους οικιστικούς πυρήνες, τις πόλεις, που κι αυτές παρουσιάζουν μία αξιοσημείωτη ιστορική συνέχεια και επιβίωση. Στη συνέχεια, οι ιστορικές οδικές διαδρομές δεν εξαφανίστηκαν. Οι σταθμοί του «δρόμου του μεταξιού» στην Κίνα υπάρχουν ακόμη. Αρχαίοι ελληνικοί ή ρωμαϊκοί δρόμοι και μονοπάτια υπαγόρευαν την πορεία μεταγενέστερων δρόμων. Στη χώρα μας, τα σημερινά έργα της Εγνατίας οδού αποτελούν την καλύτερη υπόμνηση. Η παγίωση των χαράξεων αυτών δημιούργησε με τη σειρά της, ή διαιώνισε, μία συγκεκριμένη δομή του γεωγραφικού χώρου. Αναφέραμε το ακτινωτό δίκτυο της Γαλλίας, αλλά, για τα πιο πρόσφατα χρόνια, θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα της Ελλάδας, όπου τα δημόσια οδικά έργα οδήγησαν στη σημερινή οικιστική και χωροταξική δομή της χώρας μας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν έπαιξαν τον ρόλο τους και άλλοι παράγοντες, όπως οι κοινωνικές και διοικητικές δομές. Εξάλλου, άλλοι αυτοί οι παράγοντες είναι αλληλένδετοι. Η μελέτη της Μαρίας Συναρέλλη για την ανάπτυξη δρόμων και λιμανιών στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1830-1880 είναι πολύ διαφωτιστική σ' αυτό το σημείο²³.

Το συμπέρασμα είναι πως τα δημόσια έργα, οι υποδομές, αρχικά έκφραση γεωγραφικά και περιβαλλοντικά προσδιορισμένων επιλογών, γίνονται με τη σειρά τους στοιχεία του γεωγραφικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Δεν μπορεί πλέον κανείς να μιλήσει για συμβατές ή ασύμβατες έννοιες, διότι η έννοια των υποδομών γίνεται υποσύνολο της γεωγραφίας και του περιβάλλοντος, ενώ η γεωγραφία και το περιβάλλον δεν ορίζονται παρά σε σχέση με τις υποδομές, σαν έκφραση του κοινωνικο-χωρικού συστήματος που τις δημιουργεί. Υπάρχει όμως μία ακόμη διάσταση του εννοιολογικού προβλήματος που μας απασχολεί, στην οποία έμμεσα αναφερθήκαμε, όταν μνημονεύσαμε την άποψη ότι οι υποδομές είναι η προβολή του κράτους πάνω στο έδαφος.

22. Merlin, P. *Geographie des Transports*, PUF, Paris, 1992, pp. 5-30

23. Συναρέλλη, Μ., *Δρόμοι και Λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΣΑ, Αθήνα, 1989.

Πρόκειται ακριβώς για το ρόλο του κράτους στη δημιουργία των υποδομών, που αποτελούν το αποτύπωμά του στο έδαφος, το οποίο ελέγχει και επί του οποίου έχει την κυριαρχία.

Πέρα από τη στενή σχέση τους με το γεωγραφικό χώρο και το περιβάλλον, των οποίων γίνονται, μέσα από μία ιστορική διαδρομή, αναπόσπαστο μέρος, τα δημόσια έργα έχουν και άλλα χαρακτηριστικά, τα οποία και αυτά προσδιορίζουν το ρόλο τους. Τα δημόσια έργα είναι προϊόν δημοσίων δαπανών, που μπορούν να ταξινομηθούν ανάλογα με τα κριτήρια που υιοθετούνται στη δημόσια οικονομική. Όπως μας εξηγεί ο Διονύσης Καράγιωργας²⁴, ακολουθώντας τη σχετική ταξινόμηση του ΟΗΕ, η λειτουργική διάκριση των δημοσίων δαπανών περιλαμβάνει:

- α. «Δαπάνες για υπηρεσίες γενικής φύσης», π.χ. δαπάνες διοίκησης, δημόσιας τάξης κ.λπ.
- β. «Δαπάνες για υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, στις οποίες περιλαμβάνονται οι δαπάνες κατασκευής και συντήρησης δρόμων, ύδρευσης και αποχέτευσης, προστασίας κατά της φωτιάς κ.τ.λ.»
- γ. «Δαπάνες για κοινωνικές υπηρεσίες...»
- δ. «Δαπάνες για οικονομικές υπηρεσίες, στις οποίες περιλαμβάνονται οι δαπάνες προστασίας και ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής..., οι δαπάνες για την εκμετάλλευση του υπόγειου πλούτου, οι δαπάνες για την εκμετάλλευση του υπόγειου πλούτου, οι δαπάνες για το δίκτυο μεταφορών, την ενέργεια, τις τηλεπικοινωνίες κ.τ.λ.»
- ε. «Λοιπές δαπάνες που δεν μπορούν να ταξινομηθούν», π.χ. τόκοι, επιδοτήσεις κ.λπ.

Από την άποψη της οικονομικής διάκρισης, πάντοτε κατά τον Καράγιωργα, «οι δημόσιες δαπάνες διακρίνονται, σύμφωνα με τον τρόπο που επενεργούν στην παραγωγή και τα εισοδήματα, σε δύο βασικές κατηγορίες: σε δαπάνες του δημοσίου για αγαθά και υπηρεσίες και σε δαπάνες του δημοσίου για μεταβιβαστικές πληρωμές...». Τις πρώτες (δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες), ονομάζουν οι Αγγλοσάξωνες οικονομολόγοι *exhaustive public expenditures*, δηλ. «εξαντλητικές δημόσιες δαπάνες», με την έννοια ότι με αυτές ο δημόσιος τομέας αγοράζει, μέχρις εξάντλησής τους, αγαθά και υπηρεσίες, δηλ. πόρους της οικονομίας, που δεν είναι πλέον διαθέσιμοι στον ιδιωτικό τομέα. Σε αντίθεση, με τις δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές (*transfer expenditures*), ο δημόσιος τομέας δεν διεκδικεί για χρήση τους κοινωνικούς πόρους, αλλά απλώς αναδιανέμει πόρους μεταξύ των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων, ενεργώ-

24. Καράγιωργας, Δ.Π., *Δημόσια Οικονομική: (2) Οι Δημοσιονομικοί Θεσμοί*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1981, σελ. 105-117.

25. Brown, C.V. and P.M. Jackson, *Public Sector Economics*, Basil Blackwell, Oxford, 1985, pp. 98-99.

ντας ως ενδιάμεσος²⁶.

Επιστρέφοντας στην ανάλυση του Καράγιωργα, παρατηρούμε ότι «οι δαπάνες του κράτους για αγαθά και υπηρεσίες υποδιαιρούνται παραπέρα σε δαπάνες για δημόσια κατανάλωση και σε δαπάνες για δημόσια επένδυση». Η δημόσια επένδυση «περιλαμβάνει όλες τις δαπάνες του δημοσίου για την απόκτηση ή παραγωγή νέων αγαθών πάγιου κεφαλαίου, δηλ. αγαθών που παρέχουν υπηρεσίες για μία σειρά ετών μετά την περίοδο μέσα στην οποία έγινε η δαπάνη για την παραγωγή ή την απόκτησή τους. Δημόσια επένδυση π.χ. αποτελούν οι δαπάνες για την κατασκευή δημόσιων καταστημάτων, δρόμων, αρδευτικών έργων, σχολικών κτιρίων κ.τλ.».

Οι παραπάνω οικονομικές λειτουργίες είναι αναπόσπαστο στοιχείο του ρόλου του σύγχρονου καπιταλιστικού κράτους. Σύμφωνα και πάλι με την ανάλυση του Καράγιωργα:

«Στη σημερινή φάση καπιταλιστικής εξέλιξης παρατηρείται ότι το κράτος, με διάφορα μέσα πολιτικής..., εφοδιάζει τις καπιταλιστικές μονάδες με ολοένα και περισσότερα μέσα για την παραγωγή τους (εισροές) σε συνεχώς μεγαλύτερες ποσότητες: Μεταφορές (δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια, σιδηροδρομικές μεταφορές κ.α.) σε μεγαλύτερο συνεχώς όγκο, εφοδιασμός με ολοένα περισσότερες τηλεπικοινωνίες, μαζική εκπαίδευση, κυρίως σε τεχνικές σχολές για τον εφοδιασμό των ιδιωτικών κεφαλαίων με ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, εφοδιασμός με ηλεκτρικό ρεύμα και άλλες μορφές ενέργειας, περισσότερα και τελειότερα κέντρα τεχνολογικών ερευνών για την παραγωγή και εφοδιασμό με νέες τεχνολογικές γνώσεις και άλλα πολλά»²⁷.

Αυτές τις εισροές, που παρέχει το σύγχρονο κράτος, μπορούμε να βάλουμε κάτω από τον γενικό χαρακτηρισμό «υποδομή», που υποδηλώνει «τις υπηρεσίες που θεωρούνται ως η αναγκαία βάση για τη δημιουργία μιας σύγχρονης οικονομίας: μεταφορές, ενέργεια, παιδεία, υπηρεσίες υγείας, κατοικία» και μπορούν «να περιγράφουν ως «κοινωνικό» ή «δημόσιο» πάγιο κεφάλαιο, όπου η έκφραση δίνεται στα αγαθά, που παρέχουν τις υπηρεσίες: δρόμους, γέφυρες, σιδηροδρόμους, κατοικίες, σχολεία, υδατοδεξαμενές κ.ά.»²⁷.

Αυτή η «υποδομή» στοιχείο της ίδιας της ταυτότητας και ύπαρξης του σύγχρονου κράτους είναι ένα από τα εργαλεία με τα οποία εκδηλώνεται η χωροταξική και πολεοδομική πολιτική. Τα άλλα δύο, με τηλεγραφική διατύπωση, είναι ο έλεγχος της δραστηριότητας ατόμων, νοικοκυριών και επιχειρήσεων και η ενθάρρυνση (με κατευθύνσεις, κίνητρα και συμμετοχικές διαδικασίες) της δραστηριότητάς τους προς επιθυμητούς στόχους. Τα δύο τελευταία εργαλεία

26. Καράγιωργας, Δ.Π., *Δημόσια Οικονομική: (I) Οι Οικονομικές Λειτουργίες του Κράτους*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1979, σελ. 457.

27. Seldon, A. and F. G. Pannence, *Everyman's Dictionary of Economics*, J.M. Dent and Sons, London, 1976, p. 165.

έχουν ένα ρυθμιστικό χαρακτήρα. Όπως έχει γράψει η Cynthia Cockburn, «το κράτος παρεμβαίνει άμεσα και με αυξανόμενους ρυθμούς στις παραγωγικές δομές της καταπιταλιστικής οικονομίας: προτρέπει, ρυθμίζει, ελέγχει, αγοράζει και επενδύει»²⁸.

Η δημιουργία και κατασκευή υποδομής, με τον τρόπο που την ορίσαμε, αποτελεί την άμεση παρέμβαση του κράτους στο γεωγραφικό χώρο και στο περιβάλλον, δηλ. στο έδαφος πάνω στο οποίο εκδηλώνεται η κυριαρχία του. Η τελευταία, ας μην το λησμονούμε, είναι το κύριο χαρακτηριστικό των κοινωνιών που έχουν ξεπεράσει το στάδιο της ανυπαρξίας του κράτους και της ακέφαλης πολιτικής οργάνωσης, και έχουν φτάσει σε ένα διαφοροποιημένο σε κάποιο βαθμό σύστημα διακυβέρνησης. Σ' αυτό το πιο προωθημένο στάδιο, κατά την έκφραση των Dowse και Hughes, συναντούμε κοινωνίες με «ένα λιγότερο ή περισσότερο συγκεντρωτικό σύστημα κυβέρνησης, που έχει κυριαρχία πάνω στα συστατικά του τμήματα, πόλεις, χωριά και εθνικές ομάδες»²⁹. Η άμεση παρέμβαση του κράτους, που εκφράζεται με τον ενεργό μετασχηματισμό του γεωγραφικού του χώρου, ο οποίος αποτελεί μέρος της ουσίας του και της φύσης του, το καθιστά μέτοχο (κατά την έκφραση του Γιάννη Σαμαρά) «της συνολικής οικονομικής διαδικασίας, με προσδιοριστική, για πολλές μακροοικονομικές εξελίξεις, σημασία»:

«Με άλλα λόγια το κράτος συμμετέχει στην οικονομική ανάπτυξη και δεν περιορίζεται μόνο σε μορφές υπακίνησης της "έξωθεν". Από την άποψη δε της διαμόρφωσης του στρατηγικού προσανατολισμού της οικονομίας..., ο ρόλος του κράτους (και όχι μόνο ο λεγόμενος "δημόσιος τομέας" της οικονομίας) είναι και πρέπει να είναι ο άξονας συγκερασμού και ενεργοποίησης των κυριότερων παραγόντων του δυναμισμού της οικονομίας»³⁰.

Όπου ο Σαμαράς αναφέρει «της οικονομίας», θα έπρεπε να προσθέσουμε «και της κοινωνίας», χωρίς αυτό να υποδηλώνει μία «κρατικίστικη» αντίληψη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το μέγεθος και το κόστος των υποδομών αυξάνεται ιστορικά όχι μόνο διότι αυξάνεται η ζήτηση των υπηρεσιών των μεταφορών και διότι αλλάζει η τεχνολογία (όπως στην περίπτωση μεγαλύτερων οχημάτων, αεροσκαφών ή πλοίων), αλλά και διότι περιορίζεται και βεβαίως προστατεύεται, το περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται οι υποδομές. Όπως επισημαίνει ο Βασίλης Μεταξάς, «ο διαχωρισμός μεταξύ μεταφορικών μέσων που προϋποθέτουν ή δεν προϋποθέτουν εκτεταμένη υποδομή, έχει αρχίσει να χάνει τη σημασία του

28. Cockburn, C., *The Local State*. Pluto Press, London 1977.

29. Dowse R.E. and J.A. Hughes, *Political Sociology*. John Wiley, London, 1972, p. 90.

30. Σαμαράς, Ιω., «Η αντικειμενική αναγκαιότητα των οικονομικών λειτουργιών του κράτους», στο: *Οι Λειτουργίες του Κράτους σε Περίοδο Κρίσης: Θεωρία και Ελληνική εμπειρία*. Ίδρυμα Σόκη Κεράμωργα. Αθήνα 1990, σελ. 59-66.

όσον αφορά το κόστος παραγωγής μεταφορικών υπηρεσιών, λόγω της αυξανόμενης σπανιότητας του περιβάλλοντος»³¹.

Αυτή ακριβώς η αυξανόμενη «σπανιότητα του περιβάλλοντος», και μάλιστα του κατά το δυνατόν παρθένου φυσικού περιβάλλοντος, έστω και αν κάτι τέτοιο δεν υπάρχει πια, είναι που προκαλεί τον προβληματισμό αν τα περιβάλλον και τα δημόσια έργα είναι «έννοιες αντίπαλες». Χωρίς αμφιβολία, ο προβληματισμός αυτός ιδίως σε τοπικό επίπεδο, αν και όχι μόνο, είναι θεμιτός και επιβεβλημένος. Εν τούτοις, αυτό που το άρθρο αυτό προσπάθησε να υπενθυμίσει είναι ό-τι τα δημόσια έργα είναι τα ίδια κομμάτι αναπόσπαστο του γεωγραφικού χώρου και του περιβάλλοντος, συχνά με βαθιές ιστορικές ρίζες και σε σημείο που, συνηθέστατα, αποτελούν τμήμα της παραδοσιακής κληρονομιάς των σημερινών κοινωνιών. Ακόμη, ότι αποτελούν έκφραση, κατασκευασμένη με ξύλο, πέτρες, σίδηρο ή μπετόν, των ίδιων των θεσμικών δομών των κοινωνιών αυτών και σαν τέτοιο θα πρέπει να κριθούν. Γι' αυτό και κάναμε τόσο εκτενή αναφορά στις οικονομικές λειτουργίες του κράτους που τα δημιουργεί.

Σήμερα, θα μπορούσαμε να διερωτηθούμε αν και αυτές οι σχέσεις, κοινωνίας - κράτους - υποδομών, δεν έχουν αλλοιωθεί, στην εποχή όπου μία υπερεθνική πολιτική δομή σαν την Ευρωπαϊκή Ένωση προγραμματίζει και πιεστικά προωθεί υποδομές σαν κι αυτές των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών, που, κατά την γνωστή έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Europe 2000+», καλούνται να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα, την ισορροπία και την ποιότητα του ευρωπαϊκού χώρου³². Το μέγεθος του προτεινόμενου έργου, η έκταση του γεωγραφικού χώρου που επιζητείται να αναδιαρθρωθεί, το πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, μέσα στο οποίο τοποθετείται το εγχείρημα και οι κολοσσιαίες επενδύσεις που απαιτούνται, κάνουν ίσως τα παραδείγματα του παρελθόντος, που χρησιμοποιήσαμε να μοιάζουν απλώς γραφικά. Είναι όμως: Έχει σωστά γραφεί πως οι μεταφορές είναι η έκφραση των σύνθετων σχέσεων μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος, των μορφών κοινωνικής και πολιτικής δραστηριότητας και του επιπέδου ανάπτυξης³³. Μήπως το Ρωμαϊκό οδικό δίκτυο ήταν στην εποχή του, εξίσου εντυπωσιακό σε σύλληψη με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα; Και πάντως δεν είναι και τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα (μεταφορών, επικοινωνιών και ενέργειας) μία έκφραση του ραγδαία μεταβαλλόμενου γεωγραφικού χώρου της Ευρώπης και της εξίσου απίστευτα γρήγορης μεταβολής της πολιτικής δομής της ηπείρου μας; Θα μας το πουν οι γεωγράφοι και οι χωροτάκτες, και ακόμη περισσότερο οι ιστορικοί, του μέλλοντος.

31. ΜισοΓιάννης, Β.Ν., *Η Οικονομική των Μεταφορών*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1986, σελ. 58.

32. Europe 2000 - Co-operation for European Territorial Development, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1994, p. 63.

33. Hoyle B and J. Smith, «Transport and development» in B.S. Hoyle and R.D. Knowles, eds. *Modern Transport Geography*, Belhaven Press, London 1992, pp. 11-31.

Ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα)

Πρόεδρος: Ευχαριστούμε τον καθηγητή Βασενχόβεν. Να μην παραλείψω να πω, ότι αυτή τη στιγμή στο προεδρείο, αριστερά μου κάθεται η συναδέλφισσα Παπαγιάννη μέλος της διοίκησης της Ομοσπονδίας, ο συνάδελφος Λύτρας αντιπρόεδρος του τοπικού Συλλόγου των Εργαζομένων ΥΠΕΧΩΔΕ.

Δεξιά μου ο αντιπρόεδρος της Ομοσπονδίας ο κύριος Παπαφιλίππου και πιο πέρα ο πρόεδρος του πρωτοβάθμιου σωματείου ΥΧΟΠ Αττικής και μέλος του Δ.Σ. της Ομοσπονδίας ο Μπάμπης ο Καλάκος.

Υπάρχει ένας θεσμός από πολλά χρόνια, ένας δημόσιος φορέας προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών με ανθρώπους με οραματισμό και γνώση, ο οποίος και αυτός κατά περιόδους συζητιέται ότι μπορεί, δεν ξέρω εάν ιδιωτικοποιηθεί, αλλά και να καταργηθεί. Θ' αποτελούσε σίγουρα μία πολύ σημαντική απώλεια.

Αυτό μπορείτε να το διαπιστώσετε ακούγοντας με προσοχή και είμαι σίγουρος γι' αυτό, την εισήγηση ενός από τα ιστορικά στελέχη του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, του ΚΕΠΕ. Ενώ την κυρία Δήμητρα Κατοχιανού, που παρακαλώ να έλθει στο βήμα.

Θ' αναπτύξει την εισήγησή της με τίτλο: «Ανάπτυξη στο χώρο και περιβάλλον».

Εισήγηση: «Ανάπτυξη, περιβάλλον και μεγάλα έργα στην Ελλάδα»,

της Δήμητρας ΚΑΤΟΧΙΑΝΟΥ, τ. επιστημονικής ερευνήτριας Α΄ ΚΕΠΕ

Εισαγωγικά

Στην εισήγηση αυτή εξετάζεται το τρίπτυχο των παραγόντων:

- Ανάπτυξη
- Περιβάλλον
- Μεγάλα έργα

στη συνδιάρθρωσή τους στον ελληνικό χώρο σε μακροκλίμακα, δηλαδή σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδα.

Υποστηρίζεται εδώ ότι οι τρεις παράγοντες του τριπτύχου αλληλοπροσδιορίζονται σε σημαντικό βαθμό ποιοτικά και ποσοτικά στη χωρική τους διαμόρφωση και ότι ο αλληλοπροσδιορισμός αυτός μπορεί να είναι αλληλοαναιρετικός ή και αλληλοκαταστροφικός (όπως συνήθως συμβαίνει) ή να είναι αλληλοπροωθητικός προς υψηλούς μάλιστα στόχους.

Για το τελευταίο μπορεί να αναφερθεί ότι:

- η καλώς νοούμενη **ανάπτυξη** δημιουργεί πόρους για προστασία του περιβάλλοντος (σημειώνεται εδώ ότι παρά τη συγχρηματοδότηση από την Κοινότητα το ύψος των πόρων που διατίθενται για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα αποτελούν το ένα δέκατο των αναγκών), ζήτηση για υψηλής αξίας περιβαλλοντικά αγαθά, τεχνολογία αντιρρύπανσης και αποτελεσματικούς μηχανισμούς περιβαλλοντικής διαχείρισης.

- το ικανοποιητικά προστατευμένο **περιβάλλον** παρέχει σε απεριόριστη διάρκεια φυσικούς πόρους για την αειφόρα ανάπτυξη των διάφορων τομέων δραστηριότητας και προσδίδει ποιότητα στους συντελεστές παραγωγής και στην ανθρώπινη ζωή.

- τα καλώς σχεδιασμένα **μεγάλα έργα** εξασφαλίζουν απρόσκοπτη λειτουργία της παραγωγικής διαδικασίας και των υπηρεσιών και ευκαιρίες για εφαρμογή υψηλής κατασκευαστικής τεχνολογίας και για πραγματοποίηση υψηλής αισθητικής δημιουργημάτων στο περιβάλλον με διαχρονική και διατοπική εμβέλεια.

Σε παλιότερες εποχές αργών κοινωνικοοικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων το ανθρωπογενές περιβάλλον διαμορφωνόταν γενικά σε αρμονία με το φυσικό, τουλάχιστον ως προς την κάλυψη των συνήθων αναγκών. Η παράδοση παρείχε στους κατασκευαστές και χρήστες κοινές και μη αμφισβητήσιμες αξίες και μεθόδους δημιουργίας του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και η τεχνολογία δεν επέτρεπε βίαιες και μεγάλης έκτασης επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον.

Με τη βιομηχανική και τεχνολογική επανάσταση, όμως, δημιουργήθηκαν συνθήκες για ραγδαίες και εκ βάθρων αλλαγές στη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Ο άνθρωπος απέκτησε μεγάλες δυνατότητες γρήγορης και βασικής αλλαγής του περιβάλλοντος και κινητικότητας μέσα στο χώρο, απεριόριστης άντλησης και χρήσης των πόρων και ένα σύστημα αξιών προσανατολισμένο προς τη συνεχή μεγέθυνση της ευημερίας του σε ατομική βάση.

Στη φάση αυτή που συνεχίζεται μέχρι σήμερα ο αλληλοπροσδιορισμός ανάπτυξης, περιβάλλοντος και μεγάλων έργων στο χώρο είναι γενικά αλληλοαναιρετικός ή και αλληλοκαταστροφικός.

Για να εξασφαλιστεί ο αλληλοπροωθητικός ρόλος των τριών παραγόντων στο χώρο χρειάζεται έγκαιρος και έγκυρος ολοκληρωμένος σχεδιασμός - προγραμματισμός (ταυτόχρονα κοινωνικός, οικονομικός, χωροταξικός, περιβαλλοντικός, πολιτιστικός, τεχνολογικός, διοικητικοδιαχειριστικός για το σύνολο της χώρας τους τομείς και τις περιοχές), με ορθές διαδικασίες σχεδιασμού (ισότιμη σε όλη τη διάρκεια σχεδιασμού συμμετοχή όλων των ομάδων συμφερόντων και ενδιαφερόντων, όλων των εξειδικευμένων απόψεων, όλων των επιπέδων διοίκησης-διαχείρισης από το τοπικό ως το ευρωκοινοτικό και αντίστροφα) και, κύρια αυστηρή και πλήρης εφαρμογή των προγραμμάτων.

Χωρική συνάρθρωση των τριών παραγόντων στην Ελλάδα

Όπως ειπώθηκε παραπάνω στην εισήγηση αυτή εξετάζεται η συνάρθρωση στο χώρο ανάπτυξης, περιβάλλοντος και μεγάλων έργων σε μακροκλίμακα, δηλαδή σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο χώρου.

1. Εθνικό επίπεδο χώρου

Η Ελλάδα παρουσιάζει έντονο κατακόρυφο και οριζόντιο γεωγραφικό κατακερματισμό που δημιουργεί τεράστιες δυσκολίες στη σύνδεση των διάφορων τμημάτων της χώρας μεταξύ τους. Η έντονη διαφοροποίηση και η ποικιλία γεωλογικών διαμορφώσεων, κλιματικών χαρακτηριστικών, φυσικών τοπίων, αν-

θωπογεωγραφικών ενστίτων και μικροπολιτισμών, με διαφορετική δυναμική κατά ιστορικές περιόδους.

Οι πολυάριθμες ποικίλες φυσικοπολιτιστικές ιδιαιτερότητες στον ελληνικό χώρο, που αποτελούν το κληρονομημένο περιβάλλον είναι αποτέλεσμα εξαιρετικά αρμονικής επί αιώνες προσαρμογής της ανθρώπινης δραστηριότητας στη γεωγραφική ποικιλία του χώρου αυτού.

Η βιομηχανική και νεώτερη τεχνολογική και καταναλωτική επανάσταση, όταν και όπου διείσδυσαν ως ξενόφερτα αναφαμοίωτα χαρακτηριστικά στον ελληνικό χώρο, διέσπασαν την αρμονική συνεργασία φύσης και ανθρώπου.

Η βίαιη επέμβαση στο κληρονομημένο περιβάλλον ξεκινάει με την επιλογή της Αθήνας ως πρωτεύουσας του νέου ελληνικού κράτους το 1834 και εξελίσσεται παράλληλα με τη διαδοχική απελευθέρωση και προσάρτηση εδαφών, την εξέλιξη των παραγωγικών δομών και την κατασκευή υποδομής που εξακτινώνθηκαν διαδοχικά προς τη λοιπή χώρα, ακολουθώντας τις πιο εύκολα προσπελάσιμες διόδους στον ηπειρωτικό χώρο, δηλαδή τις πεδιάδες Ανατολικής Στερεάς, Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας.

Η ανάπτυξη της παραγωγικής δομής χωροθετήθηκε γύρω από την πρωτεύουσα και κατά μήκος του ανατολικού αυτού άξονα αφήνοντας στη σκιά της ανάπτυξης τον ορεινό και νησιωτικό χώρο και το δυτικό μέτωπο της ηπειρωτικής χώρας. Στους χώρους αυτούς της ελληνικής περιμέτρου ιστορικά λιμενικά και παραγωγικά αστικά κέντρα έχασαν τη σημασία που είχαν επί αιώνες, ο πληθυσμός μετανάστεψε στην πρωτεύουσα και το εξωτερικό ενώ εξελίχθηκε ρανδαία χωρική συγκέντρωση ανάπτυξης και υποδομής στην πρωτεύουσα και τον ανατολικό άξονα της ηπειρωτικής χώρας, ιδιαίτερα στην μεταπολεμική περίοδο.

Στο εθνικό επίπεδο οι τρεις παράγοντες, ανάπτυξη, περιβάλλον και μεγάλα έργα συνεξετάζονται κατά δύο κατηγορίες χώρου που είναι:

- ο αστικοβιομηχανικός χώρος, άξονες και κέντρα συγκέντρωσης αστικού πληθυσμού και αστικών δραστηριοτήτων.
- ο αγροτικός χώρος, ενότητες και ζώνες όπου επικρατεί το φυσικό περιβάλλον και η πρωτογενής παραγωγή.

Παρακάτω γίνεται σύντομη παρουσίαση των δύο αυτών κατηγοριών χώρου στην Ελλάδα.

Αστικοβιομηχανικός χώρος

Η αστικοβιομηχανική ανάπτυξη μαζί με τη βασική μεταφορική υποδομή (οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, κύριοι λιμένες, κύρια αεροδρόμια) συγκεντρώθηκαν πάνω στον σχήματος S άξονα Πάτρας - Αθήνας - Θεσσαλονίκης - Καβάλας.

Οι νομοί του άξονα αυτού, ενώ έχουν το 39% της συνολικής έκτασης της χώ-

ρας, συγκεντρώνουν το 71% και το 84% του αστικού πληθυσμού, το 77% και το 76% των απασχολούμενων στο δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα και σε αυτούς παράγεται το 75% και το 79% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα αντίστοιχα.

Στον άξονα αυτό βρίσκονται τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας με επικεφαλής την «υδροκεφαλική» πρωτεύουσα, όλα (με εξαίρεση τη Λάρισα) σε κλειστούς, ευαίσθητους από πλευράς θαλάσσιας ρύπανσης κόλπους, που έτσι συγκεντρώνουν με μεγάλη πυκνότητα αστικό πληθυσμό, μείζονα βιομηχανία και ναυτιλιακή κίνηση, ενώ έχουν πολύ χαμηλή φυσική δυνατότητα αυτοκαθαρισμού.

Είναι σκόπιμο να αναφερθεί εδώ ότι μεγάλο μέρος δραστηριοτήτων υπαίθρου, όπως του πρωταγενούς τομέα και του παραθερισμού - τουρισμού έχουν συγκεντρωθεί στις ενδοχώρες των αστικών κέντρων του άξονα αυτού, λόγω μεγάλης προσπελασιμότητας και αγοράς.

Στις αστικοβιομηχανικές περιοχές έχει προκληθεί κρίσιμη υποβάμηση του περιβάλλοντος (ρύπανση αέρα, εδάφους, νερών, θόρυβος, συμφόρηση κυκλοφοριακή και γενικότερες δυσλειτουργίες, αλλοίωση του φυσικού και μνημειακού πλούτου, κλιματική αλλαγή) που μαζί με διάφορες δυσμενείς για τις αστικοβιομηχανικές οικονομίες συγκυρίες της δεκαετίας του '70 (δύο πετρελαιοκές κρίσεις, οικονομική ύφεση, γενική αποβιομηχάνιση) προκάλεσαν μείωση των ρυθμών αύξησης σε αυτές και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα στις δεκαετίες '70, '80, '90.

Εδώ παρατηρείται ότι στην πρωτεύουσα οι κατά κεφαλήν δημόσιες επενδύσεις υπήρξαν πάντοτε οι χαμηλότερες σε σχέση με όλων των άλλων περιοχών, ακόμη δε χαμηλότερες ήταν αυτές που αφορούν τη δημοτική υποδομή (αποχετεύσεις, υδρεύσεις, δημοτικές οδοί, πράσινο). Η υστέρηση αυτή σε δαπάνες για αστική υποδομή, καθώς και η στέρηση της Αττικής από κίνητρα εγκατάστασης νέων βιομηχανικών μονάδων στο πλαίσιο της αναδιανομής του δημόσιου πλούτου προς όφελος των λιγότερο αναπτυγμένων περιμετρικών περιφερειών στη μεταπολεμική περίοδο οδήγησαν σε βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας στην υπαίθρο και, αντίστοιχα στην υποβάθμιση των συνθηκών αυτών στην πρωτεύουσα.

Αγροτικός χώρος

Ο αγροτικός χώρος έξω από τον αστικοβιομηχανικό άξονα αποτελείται γενικά από δυσπροσπελάστες περιοχές, νησιωτικές και ορεινές. Οι περιοχές αυτές, που έχουν χαρακτηριστεί «μειονεκτικές» με ελληνική και κοινοτική θεσμική κάλυψη, ενώ εκτείνονται στο 50% της επιφάνειας της χώρας, συγκεντρώνουν το 20% του πληθυσμού σε περίπου 10 χιλιάδες πολύ μικρού μεγέθους οικισμούς, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι σε δυσπροσπελάστες ορεινές και νησιωτικές περιοχές και είναι διά νόμου χαρακτηρισμένοι «διατηρητέοι παραδο-

σιακοί οικισμοί».

Παρά τη μέγιστη σημασία των οικισμών αυτών για τους Έλληνες (οι περισσότερες εσωτερικοί και εξωτερικοί σε όλο τον κόσμο μετανάστες έχουν εκεί τις ρίζες τους) η μεγάλη διασπορά τους σε δυσπροσπέλαστες περιοχές, ο πολύ μεγάλος τους αριθμός και η αραιοκατοίκηση δεν επιτρέπουν τη βελτίωση της τεχνικής υποδομής και των υπηρεσιών σε αυτούς.

Η Ελλάδα είναι χώρα γεωργική αλλά διαθέτει σχετικά μικρό ποσοστό γης υψηλής παραγωγικότητας και έχει πρόβλημα νερού σε μερικές περιοχές, που συχνά οφείλεται σε κακή χρήση του πόρου. Έχει, όμως, εύκρατο κλίμα και μεγάλες δυνατότητες παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ήλιο, άνεμο, γεωθερμία) που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε δραστηριότητες υπαίθρου (τουριστικές, θερμοκήπια, κτηνοτροφία) με ιδιαίτερα ευνοϊκά αποτελέσματα σε νησιωτικές περιοχές.

Η πρωτογενής παραγωγή χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα, χαμηλό επίπεδο εκσυγχρονισμού και οργάνωσης της παραγωγής, μεταποίησης, διακίνησης και εμπορίας των προϊόντων, αλόγιστη χρήση χημικών ουσιών στην παραγωγή. Αυτό δημιουργεί προβλήματα ρύπανσης εδάφους και νερών, αλλοίωσης και υποβάθμισης των οικοσυστημάτων και της ποιότητας των φυσικών πόρων, εξάντληση των αποθεμάτων μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων.

Το κλίμα, το μεγάλο μήκος ακτών, πολλές από τις οποίες χαρακτηρίζονται αξιόλογες και είναι σε μεγάλη έκταση αιμώδεις, οι τοπικές γεωφυσικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, η ποικιλία ελκυστικών φυσικών και ανθρωπογενών τοπίων και παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν προσελκύσει την τελευταία εικοσαετία μεγάλο αριθμό τουριστών στον αγροτικό χώρο, κύρια στο νησιωτικό. Το φαινόμενο έχει αυξήσει σημαντικά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (της Δωδεκανήσου έχει φθάσει τα επίπεδα της Αττικής) και έχει συμβάλει στη συγκράτηση ή και αύξηση του πληθυσμού. Έχει, όμως, επιφέρει και δυσμενέστερες αλλαγές στην παραγωγική δομή (έχει εξαφανίσει τον πρωτογενή τομέα, με αποτέλεσμα όλα τα τρόφιμα και ποτά να εισάγονται στους τουριστικούς τόπους) και με την υπέρσυγκέντρωσή του σε χώρο (παράλιες και ειδικά νησιώτικες περιοχές) και χρόνο (Ιούλιος, Αύγουστος) έχει επιφέρει σημαντική υποβάθμιση των στοιχείων έλξης στην αξιοποίηση των οποίων βασίζεται ο τουρισμός και γενικά των συνθηκών παραμονής (θάρυβος, συμφόρηση, χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης, κερδοσκοπία, παρασικονομία, γενικά έλλειψη ελέγχου).

Νεώτερες ευνοϊκές τάσεις παρατηρούνται, που αν αξιοποιηθούν σωστά θα διευκολύνουν την υγιή ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος στον αγροτικό χώρο, όπως είναι:

- για τον τουρισμό η προτίμηση και για αρεινούς τουριστικούς προορισμούς, κύρια από τον εσωτερικό τουρισμό που αναπτύσσεται ραγδαία (πολύ περισσότερο από ότι δείχνουν τα επίσημα στατιστικά στοιχεία), για εναλλακτικές του μαζικού τουρισμού ήλιου-θάλασσας μορφές (οικολογικός, ιαματικός, πο-

λιτιστικός, αθλητικός, θρησκευτικός, γαστριμαργικός και γευστιγνώστικός), που τείνουν να διασπείρονται σε χώρο και χρόνο.

- για τη γεωργία νέοι οικολογικότεροι τρόποι παραγωγής, η αναγνώριση τόπου προέλευσης ιδιότυπων, κύρια παραδοσιακών, προϊόντων,
- γενικά για την αγροτική οικονομία, ο πολυτομεακός συνδυασμός παραγωγής και απασχόλησης.

2. Υπερεθνικό επίπεδο χώρου

Επί αιώνες η χωρική συνάρθρωση της ανάπτυξης (πληθυσμού και δραστηριοτήτων), του περιβάλλοντος (βιοφυσικού και ανθρωπογενούς) και των μεγάλων έργων υποδομής στον ελληνικό χώρο επηρεάστηκε από την γεωπολιτική της ένταξη σε ευρύτερες υπερεθνικές ενότητες.

Στην προ της απελευθέρωσης από τους Οθωμανούς εποχής, στον κατακερματισμένο ελληνικό χώρο άνθισαν πολλές πόλεις - κέντρα με μεγάλη πολιτισμική και οικονομική εμβέλεια προς όλες τις κατευθύνσεις (βόρεια, δυτικά, ανατολικά, νότια), χωρίς κάποια από αυτές να κυριαρχεί ιδιαίτερα. Έτσι στον ελληνικό χώρο διαρθρώθηκε ένα ισόρροπο χωρικό δίκτυο μικρού και μεσαίου μεγέθους οικισμών και υποδομής, με ενδοχώρες που εκτεινόταν και εκτός των συνόρων και ανάλογα διαρθρώθηκε το ανθρωπογενές περιβάλλον σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο αρμονικά προσαρμόστηκε αφομοιώνοντας και τα ξενόφερτα στοιχεία που ήταν επόμενο να προκύψουν από τις διεθνείς διασυνδέσεις των Ελλήνων.

Με τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους με έδρα την Αθήνα (που κατά την επιλογή της δεν ξεπερνούσε το μέγεθος των 3 χιλιάδων κατοίκων) δημιουργήθηκαν συνθήκες κεντρομόλας προς την πρωτεύουσα διάρθρωσης στον ελληνικό χώρο και μαρσαμού των λοιπών περιοχών. Οι πόλεις της περιμέτρου έχασαν τις πέραν των συνόρων ενδοχώρες τους και την οικονομική τους βάση και άρχισαν να φθίνουν.

Με τους βαλκανικούς πολέμους οξύνθηκαν οι γεωπολιτικές σχέσεις σε όλα τα μέτωπα προς τις άλλες βαλκανικές χώρες και με την μετά το τέλος του 2ου παγκόσμιου πολέμου εγκαθίδρυση κομμουνιστικών καθεστώτων στις βαλκανικές χώρες βόρεια των συνόρων η Ελλάδα απομονώθηκε οριστικά από τη λοιπή Ευρώπη. Έγινε ένα «νησί» της. Επικοινωνούσε με μία μεταφορική (οδική, σιδηροδρομική) δίοδο μέσω Γιουγκοσλαβίας, μία θαλάσσια μέσω Ιονίου Πελάγους-Αδριατικής και αεροπορικώς μέσω Αθήνας.

Αυτή η εξέλιξη όξυνε τη συγκεντρωτική στο χώρο διάρθρωση της ανάπτυξης που για τη βασική υποδομή σήμαινε προέκτασή της γραμμικά από την Αθήνα προς τις πύλες επικοινωνίας με την Ευρώπη, βόρεια μέσω Γιουγκοσλαβίας και δυτικά μέσω Πάτρας.

Για περιβάλλον η χωρική αυτή διάρθρωση ήταν δυσμενής και λόγω υποβάθ-

μησης που προκαλεί η υπερσυγκέντρωση αστικοβιομηχανικών δραστηριοτήτων και υποδομής εθνικής και υπερεθνικής σημασίας σε περιορισμένο σχετικά χώρο και λόγω του ότι αποτελεί ένα τόξο γύρω από το εξαιρετικά ευαίσθητο θαλάσσιο οικοσύστημα του Αιγαίου και των κλειστών του κόλπων.

Το Αιγαίο αποτελεί μια κλειστή θάλασσα με περιδινούμενα θαλάσσια ρεύματα που δεν ευνοούν τον αυτοκαθαρισμό και λόγω διαφοράς στάθμης δέχεται επιφανειακή ρύπανση από τη Μαύρη Θάλασσα. Τυχόν περιστατικά βαρείας ρύπανσης από διερχόμενη διεθνή κίνηση θα είχαν ολέθρια αποτελέσματα στο θαλάσσιο οικοσύστημα αλλά και στα μεγάλης αξίας περιβάλλον των πολυάριθμων νησιών του.

Αντίθετα δεν ευνοήθηκε η αστικοβιομηχανική ανάπτυξη και αντίστοιχη υποδομή στο μέτωπο της ηπειρωτικής χώρας προς το Ιόνιο, όπου οι συνθήκες αυτοκαθαρισμού είναι ευνοϊκές (αποτελεί ανοιχτή θάλασσα με ρεύματα που απομακρύνουν τυχόν ρύπανση από τις ακτές).

Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων βόρεια της Ελλάδας είχε μια πρώτη δυσμενέστατη επίδραση στην επικοινωνία με την Ευρώπη με τη διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας σε πολλά κράτη και τη γενικά ταραγμένη κατάσταση που ακόμα δεν έχει αποκατασταθεί, με αποτέλεσμα να αποκοπεί η μόνη χερσαία διάδος προς την Ευρώπη και να ενταθεί η θαλάσσια και αεροπορική επικοινωνία, γενικά, όμως, η εξέλιξη αυτή είναι ευνοϊκή για την Ελλάδα για τους παρακάτω λόγους.

– Ανοίγεται η περίμετρος της χώρας, ιδιαίτερα το βόρειο και το δυτικό μέτωπό της, σε διεθνείς επαφές και συνεργασίες και αίρονται οι συνθήκες υποανάπτυξης που έχουν καίρια πλήξει τα μέτωπα αυτά επί δεκαετίες.

– Δίνεται η δυνατότητα στη χώρα να αποτελέσει για ολόκληρη την ανατολική Ευρώπη την πύλη της στην ανατολική Μεσόγειο και να ενταχθεί μέσω του λιμανιού της Θεσσαλονίκης στο δίκτυο πλωτών οδών σύνδεσης των χωρών γύρω από τη Βαλτική, τον Εύξεινο Πόντο και την Ανατολική Μεσόγειο μεταξύ τους και με τη Δυτική Ευρώπη.

– Ακόμα, δίνεται η δυνατότητα στη χώρα να παίξει ηγετικό ρόλο στην προσπάθεια των ευρωπαϊκών χωρών του πρώην ανατολικού συνασπισμού να αναπτυχθούν κατά τα δυτικά πρότυπα και να ενταχθούν στην ΕΕ, όπως και των τρίτων μεσοανατολικών χωρών με τις οποίες έχουν αναπτυχθεί συνεργασίες με την Κοινότητα, λόγω της καίριας γεωπολιτικής της θέσης στο σύμπλεγμα των χωρών αυτών, των παραδοσιακών δεσμών (ιστορικών, πολιτιστικών, εμπορικών) με τις χώρες αυτές, του ότι είναι ήδη μέλος της ΕΕ και έχει το υψηλότερο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης στην περιοχή.

Σχεδιασμός της συνάρθρωσης ανάπτυξης, περιβάλλοντος και μεγάλων έργων στην Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στην Ελλάδα, μετά από μια πολύ μακριά

ιστορία αρμονικού αλληλοπροσδιορισμού ανθρώπινης δραστηριότητας, περιβάλλοντος και μεγάλων έργων με θαυμαστά αποτελέσματα, από το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου και μετά, μπήκαμε στη φάση αλληλοαναιρετικού και σε πολλές περιπτώσεις αλληλοκαταστροφικού ρόλου των τριών παραγόντων στο χώρο.

Όπως επίσης αναφέρθηκε πριν, η αιτία πρέπει να αναζητηθεί στην ύπαρξη προϋποθέσεων κατάλληλου σχεδιασμού-προγράμματος της συνάρθρωσης ανάπτυξης, περιβάλλοντος και μεγάλων έργων στον ελληνικό χώρο και εφαρμογής του στο μισό αιώνα της μεταπολεμικής περιόδου.

Έχοντας συμμετάσχει στην κατάρτιση του ενός μακροχρονίου και των επτά μεσοχρονίων προγραμμάτων κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της χώρας στο ΚΕΠΕ (τα δύο τελευταία είναι Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ) των περιόδων των δύο πακέτων Ντελόρ 1989-93 και 1994-99) μπορώ να βεβαιώσω ότι σε κανένα δε σχεδιάστηκε-προγραμματίστηκε η συνάρθρωση ανάπτυξης, περιβάλλοντος και μεγάλων έργων στο χώρο, στο πλαίσιο:

- ολοκληρωμένου σχεδιασμού-προγραμματισμού, όπου έγκυρα, έγκαιρα και ισοτίμια θα συνεξετασθούν η ανάπτυξη, το περιβάλλον και τα μεγάλα έργα στη χωρική τους συνάρθρωση, κύρια όσον αφορά το περιβάλλον και τη χωρική διάρθρωση που τείνουν να παραβλέπονται ή να εντάσσονται άκαιρα και ατελώς,
- με πλήρεις διαδικασίες συνεργασίας, οριζόντιας (ανάμεσα σε όλους τους φορείς ενδιαφερόντων και συμφερόντων και, κύρια ανάμεσα ΥΠΕΘΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ) και κατακόρυφης (αμφίδρομα ανάμεσα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης από πάνω προς τα κάτω και από κάτω, κύρια από την τοπική αυτοδιοίκηση, προς τα πάνω),
- με καινή γλώσσα που να διευκολύνει την αλληλοκατανόηση και την εκτίμηση της συμβολής όλων,
- με επαρκή ετοιμότητα για προώθηση έγκυρων αποφάσεων, βασισμένη σε κατάλληλες μελέτες και βάσει πληροφόρησης,
- με διασφάλιση επαρκών δεσμεύσεων από όλους για την τήρηση της πορείας και των φάσεων εφαρμογής των προγραμμάτων.

Η ελληνική εμπειρία έχει να επιδείξει μόνον αρνητικές καταστάσεις στα παραπάνω στις οποίες και πρέπει να αποδοθεί η κρίσιμη κατάσταση που έχει προκύψει από την αλληλοαναιρέση των τριών παραγόντων όπως συναρθρώνονται στο χώρο. Η συνέχιση της πορείας αυτής θα ανατρέψει και τις ευνοϊκές συνθήκες που διαγράφονται για την Ελλάδα από τις διεθνείς εξελίξεις.

Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι οι μελέτες και προτάσεις ορθής συνάρθρωσης στο χώρο της ανάπτυξης, του περιβάλλοντος και των μεγάλων έργων σε μακροχρόνια προοπτική ή και πλανητική κλίμακα έχουν γίνει από ειδικούς της ανάπτυξης στο χώρο, ήδη από τη δεκαετία του '60 και συνεχίζεται σήμερα με

πρωτοβουλία του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Δεν έχουν, όμως, οι μελέτες-προτάσεις αυτές γίνει γνωστές ή κατανοητές ή δεν έχει εκτιμηθεί η σημασία τους από την αναπτυξιακή ιδεολογία που κυριάρχησε επί δεκαετίες και είχε δώσει κύριο βάρος στην οικονομική μεγέθυνση, με αποτέλεσμα να μην έχουν ουσιαστικά ληφθεί υπόψη στον αναπτυξιακό προγραμματισμό. Ευθύνη, όμως, πρέπει να αποδοθεί και στην αδυναμία των ειδικών της ανάπτυξης χώρου (που εκπροσωπείται από το ΥΠΕΧΩΔΕ) να κατανοήσουν τους πραγματικούς οικονομικούς όρους και συντελεστές της αναπτυξιακής διαδικασίας, ώστε να τους εντάξουν οργανικά στο επιστημονικό τους οπλοστάσιο και τη γλώσσα επικοινωνίας με τους οικονομολόγους (που εκπροσωπούνται από το ΥΠΕΘΟ).

Νομίζουμε, όμως, ότι η κατάσταση έχει ωριμάσει και η κρισιμότητα της επιβάλλει να αρθεί η διάσταση αυτή για αποτελεσματικότερο σχεδιασμό του πακέτου Σαντέρ, που καταρτίζεται τώρα.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε πολύ την κυρία Κατοχιανού. Στο βήμα θα έλθει η κυρία Καλλιόπη Παχάκη, στέλεχος επίσης του ΚΕΠΕ, γνώριμη παλαιά της περιοχής, έχει συμμετάσχει μαζί με τον ομιλούντα και στα δύο συνέδρια για την ανάπτυξη και προστασία του Αμβρακικού Κόλπου. Το θέμα της είναι, όπως λέει και το πρόγραμμα, «Οικονομική ανάπτυξη και περιβάλλον. Τα μεγάλα έργα συμβατά με την προστασία του περιβάλλοντος».

Εισήγηση: «Οικονομική ανάπτυξη και περιβάλλον. Τα μεγάλα έργα συμβατά με την προστασία.»,

της Καλλιόπης ΠΑΧΑΚΗ, επιστημονικής ερευνήτριας ΚΕΠΕ

1. Ανάπτυξη και περιβάλλον

Γίνεται επανειλημμένα συζήτηση σε πολλά επίπεδα για το αν η οικονομική ανάπτυξη είναι συμβατή με την προστασία του περιβάλλοντος.

Κατ' αρχήν πρέπει ν' αναγνωρίσουμε το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη, όπως νοείται στη σύγχρονη εποχή, συνεπάγεται αναγκαστικά υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος. Διότι ανάπτυξη σημαίνει εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων και αυτό συνεπάγεται:

- πηγές ενέργειας που έχουν επιβαρυντική επίπτωση (πυρηνικά)
- χρήση υλικών που δεν είναι αποδομήσιμα (πλαστικά, απορρυπαντικά)
- παραγωγή αποβλήτων με ρυθμό τέτοιον που το περιβάλλον αδυνατεί να αφομοιώσει
- συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε μεγάλα συγκροτήματα που καταργούν το φυσικό οικοσύστημα (μητροπολιτικά κέντρα, βιομηχανικές περιοχές)
- μεγάλα έργα που συνεπάγονται διατάραξη και διακοπή του φυσικού οικοσυστήματος σε μεγάλη έκταση.

Η τάση αυτή δεν μπορεί να αντιστραφεί, παρά μόνο να ανακοπεί σε μια προ-

σπάθεια να καταστεί η ανάπτυξη διατηρήσιμη ή όπως λέμε βιώσιμη. Και αυτό μακροχρονίως, με ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και με τροποποίηση των καταναλωτικών προτύπων προς κατευθύνσεις περισσότερο πνευματικές και λιγότερο υλιστικές.

Βραχυχρονίως όμως και σε περιορισμένη κλίμακα το θέμα τίθεται σε άλλη βάση. Δηλαδή ως προσπάθεια ορθολογικοποίησης της ανάπτυξης με την αξιοποίηση όλων των περιθωρίων που υπάρχουν για συμβίβασμό της ανάπτυξης με την προστασία, και με προσπάθεια ελαχιστοποίησης των επιπτώσεων της ανάπτυξης στο περιβάλλον, φυσικό και πολιτιστικό.

Η προσπάθεια αυτή έχει τρεις απόψεις:

- την τεχνική, δηλαδή με ποιούς τρόπους είναι δυνατός ο περιορισμός των επιπτώσεων (ανεξαρτήτως κόστους)
- την οικονομική, δηλαδή το ποιος φέρει το κόστος της περιβαλλοντικής προστασίας, πράγμα που επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα των δραστηριοτήτων και την κατεύθυνση της ανάπτυξης (κλαδική) καθώς και την διαχρονική κατανομή της.
- την οργανωτική, δηλαδή με ποιούς μηχανισμούς μπορεί να εξασφαλισθεί η μεγαλύτερη δυνατή προστασία, δεδομένου ότι οι μηχανισμοί της αγοράς είναι ανεπαρκείς. Διότι το περιβάλλον είναι δημόσιο αγαθό, και οι αναπτυξιακές δραστηριότητες έχουν εξωτερικές επιδράσεις επ' αυτού, δηλαδή κοινωνικό κόστος μεγαλύτερο από το ιδιωτικό. Και είναι γνωστό ότι σε τέτοιες περιπτώσεις οι μηχανισμοί της αγοράς δεν εξασφαλίζουν το άριστο αποτέλεσμα. (Βλ. Παχάκη Κ. «Ενσωματώνοντας το κόστος της ανάπτυξης», Νέα Οικολογία, Τεύχος 102, Απρίλιος 1993).

Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να αναλυθούν διάφορων ειδών ενασχλήσεις και να αντληθούν συμπεράσματα για κατευθύνσεις πολιτικής με στόχο, όπως είπαμε, την ελαχιστοποίηση των ζημιών ώστε να μεγαλώνουν τα περιθώρια συμβίωσης της ανάπτυξης με την προστασία.

2. Τα μεγάλα έργα

Κατ' αρχήν η όχληση που προκαλούν είναι μηχανική και όχι χημική ή βιολογική. Δηλαδή διακόπτουν το φυσικό ή πολιτιστικό υπόβαθρο σε μεγάλη έκταση (disruption). Και αυτό μπορεί να είναι ακόμη και καταστρεπτικό για ευαίσθητα, μικρής κλίμακας, σπάνια οικοσυστήματα: Π.χ. ένα αποστραγγιστικό έργο μπορεί να καταστρέψει τον βίτοπο ενός σπάνιου και απειλούμενου είδους. Επομένως και η μηχανική παρέμβαση μπορεί να έχει καταστρεπτικές συνέπειες, εκτός που κατά την λειτουργία τους τα έργα μπορεί να έχουν και ρυπαντικές επιπτώσεις.

Οι τρεις απόψεις που αναφέραμε προηγουμένως μπορούν να εξειδικευθούν ως

εξής για τα μεγάλα έργα.

2.1. Τεχνική άποψη

Είναι βέβαιο ότι από τεχνική άποψη υπάρχουν ευρύτατα περιθώρια για περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων και για δημιουργία, αντίθετα, ορισμένων θετικών. Η ιστορία έχει να επιδείξει πλήθος μεγάλων έργων που όχι μόνο δεν έβλαψαν ανεπανόρθωτα το περιβάλλον αλλά το αναβάθμισαν και εν τέλει ενσωματώθηκαν αρμονικά σ' αυτό γινόμενα μέρος του «πολιτιστικού τοπίου» (Kulturlandschaft). Από τις πυραμίδες, τις γέφυρες, τα υδραγωγεία, τα φράγματα και τα αρδευτικά έργα, μέχρι τους καθεδρικούς ναούς και τα ανάκτορα.

Στη σημερινή βέβαια εποχή τα έργα έχουν άλλον χαρακτήρα. Είναι μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια, ουρανοξύστες, ενώ είναι άλλη και η κλίμακα των γεφυρών, υδροηλεκτρικών έργων, σιδηράγγων, αρδευτικών κ.λπ.

Όμως και πάλι υπάρχουν περιθώρια σμίκρυνσης των ζημιών εάν ληφθεί ειλικρινής μέριμνα. Και αυτή αρχίζει από την:

- χωροθέτηση με κριτήρια, εκτός των άλλων και περιβαλλοντικά, τον
- σχεδιασμό ώστε και αισθητικά να ενσωματώνονται στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, και λειτουργικά να μην προκαλούν περιττές σχλήσεις, την
- κατασκευή, που πρέπει να γίνεται με την μέγιστη δυνατή οικονομία στον χώρο και στο είδος των σχλήσεων (αποφυγή διάχυσης της καταστροφής), μέχρι την
- αποκατάσταση του περιβάλλοντος χώρου και ει δυνατόν την ενσωμάτωση του έργου στο περιβάλλον με διακόσμηση, δενδροφύτευση κ.λπ.
- την λειτουργία σύμφωνα με τις προδιαγραφές και τους περιβαλλοντικούς όρους που έχουν τεθεί, τέλος,
- τις αντισταθμιστικές παρεμβάσεις σε άλλους χώρους ή την χρηματοδότηση άλλων ενεργειών που να αντισταθμίζουν στο μέτρο του δυνατού τις καταστροφές που είναι αναπόφευκτες στον συγκεκριμένο χώρο.

Όλα αυτά είναι εφικτά και τα περισσότερα προβλέπονται από τις υπάρχουσες διαδικασίες. Το θέμα είναι να εφαρμόζονται στην πράξη με ειλικρινή διάθεση προστασίας.

2.2. Οικονομική άποψη

Χωρίς να υπεισέλθουμε στις λεπτομέρειες της οικονομικής ανάλυσης, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι λογικό και εφικτό το κόστος περιβάλλοντος να ενσωματώνεται στο κόστος κάθε έργου, όπως ενσωματώνεται η δαπάνη για την χρήση των λοιπών συντελεστών (υλικών, εργασίας, μηχανημάτων, γης, επιστημονικής γνώσης). Εκείνοι που ωφελοούνται από τα έργα, είτε σαν ομάδα είτε σαν κοινωνία, είναι σωστό και λογικό να πληρώνουν το πλήρες κόστος

τους. Αν δεν το πληρώνουν αυτοί σήμερα, θα το πληρώσουν στο πολλαπλάσιο οι μελλοντικές γενιές.

Από αυτή την άποψη δεν πρέπει να θεωρούμε ότι το κόστος προστασίας αυξάνει το κόστος των δημόσιων έργων και να προσπαθούμε να το αποφύγουμε (όπως δεν διανοούμεαστε πλέον να ισχυριστούμε ότι τα εργατικά αυξάνουν το κόστος των έργων, και να απαιτήσουμε τα έργα να γίνονται με την χρήση δούλων). Αντίθετα πρέπει να το θεωρήσουμε σαν ένα φυσικό κομμάτι του κόστους, που μπορούμε όμως να το ελαχιστοποιήσουμε αποφεύγοντας τις περιττές σπατάλες. Και στην περίπτωση αυτή σπατάλη αποτελεί η καθυστέρηση που προκαλεί η αντιδικία και η κοινωνική αντίθεση, οι οποίες μπορεί να οφείλονται στην μη ειλικρινή προσπάθεια, εξ αρχής, ορθής διάγνωσης των επιπτώσεων και πιστής εφαρμογής των όρων προστασίας που είναι δυνατοί και οικονομικά εφικτοί.

Είναι πεπεισμένη μου ότι η ειλικρινής αποδοχή της ύπαρξης αυτού του κόστους και η απόφαση να αναληφθεί, όπως όλα τα κόστη, θα συμβάλει στην εδραίωση μιας αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των ιδιοκτητών-κατασκευαστών των έργων (και εν τέλει των χρηστών που θα το πληρώσουν) και των φορέων προστασίας του περιβάλλοντος που ενεργούν ως εντολοδόχοι των μακροχρόνιων συμφερόντων του συνόλου.

Αν πράγματι εδραιωθεί αυτή η εμπιστοσύνη, και κοινωνική ειρήνη θα προκύψει και το κόστος προστασίας και αποκατάστασης θα αναχθεί στις πραγματικές τους διαστάσεις. Και ιδωμένο υπ' αυτό το πρίσμα, θα δεχθούν να το φέρουν οι χρήστες των έργων, οι οποίοι από άλλη άποψη είναι και οι χρήστες του περιβάλλοντος.

2.3. Οργανωτική άποψη

Θεωρητικά υπάρχει πλαίσιο για την περιβαλλοντική προστασία από τα μεγάλα έργα, με τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την έγκριση χωροθέτησης, την επιβολή περιβαλλοντικών όρων κ.λπ., που τα στελέχη του ΥΠΕΧΩΔΕ γνωρίζουν καλύτερα. Εκτός από την ανάγκη και την και την δυνατότητα αυτό το πλαίσιο να εμπλουτίζεται και με άλλες απόψεις (όπως η αισθητική ένταξη σε ένα τοπικό περιβάλλον και οι αντισταθμιστικές παρεμβάσεις για ελάττωση των αναπόφευκτων ζημιών) το πραγματικό πρόβλημα βρίσκεται στην τάση αφ' ενός να παρακάμπτονται οι διαδικασίες ή να εφαρμόζονται μόνο τυπικά, αφ' ετέρου οι ίδιες οι διαδικασίες να αυξάνουν το κόστος προστασίας εξαιτίας γραφειοκρατικών καθυστερήσεων ή άκριτων και υστερόβουλων αμφισβητήσεων.

Και το μεν οργανωτική-γραφειοκρατικό θέμα θεωρητικά μπορεί να λυθεί ή τουλάχιστον να συμπίεσθεί. Και η προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή θα είναι άμεσα αποδοτική.

Όταν όμως η αμφισβήτηση δεν γίνεται με γνώμονα αποκλειστικά την προστα-

σία του περιβάλλοντος αλλά άλλες σκοπιμότητες που χρησιμοποιούν το περιβάλλον ως πρόσχημα τότε υπάρχει πραγματικό πρόβλημα.

Σ' αυτού του είδους την κωλυσιεργία δεν υπάρχει τρόπος αντίδρασης *a priori*, *parata* είναι ζήτημα κοινωνικής αξιοπιστίας: ποια ομάδα θα πείσει το κοινωνικό σύνολο ότι η μέριμνά της για το περιβάλλον είναι ειλικρινής, ουσιαστική και στα πλαίσια του εφικτού (δεδομένου ότι και τα έργα αποτελούν μια αναγκαιότητα και αναγκαστικά θα γίνει κάποιος συμβιβασμός). Αν οι κατασκευαστές των έργων πείσουν για την δική τους ειλικρίνεια, θα έχουν καταφέρει να φέρουν το κόστος προστασίας στις πραγματικές του διαστάσεις. Γι' αυτό είναι προς το συμφέρον τους να είναι ειλικρινείς στην μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και στην διάθεση να τις αντιμετωπίζουν.

Και γενικότερα είναι σημαντικό να μη χρεώνεται το περιβάλλον με το κόστος είτε της γραφειοκρατίας είτε της ανειλικρίνειας, εκατέρωθεν.

3. Η σημασία του φορέα των έργων

Όλα αυτά που είπαμε πιο πάνω ισχύουν ανεξαρτήτως του φορέα του έργου. Αν είναι δηλαδή το Δημόσιο ή οι ιδιώτες. Όταν υπάρχει ειλικρινής μέριμνα για το περιβάλλον αυτή θα επιβληθεί και θα ελεγχθεί, και απέναντι στους ιδιώτες και απέναντι στο ίδιο το Δημόσιο που στην περίπτωση αυτή θα είναι και ελέγχων και ελεγχόμενος. Αν η μέριμνα δεν είναι ειλικρινής, οι διαδικασίες θα καταστούν νεκρός τύπος και γραφειοκρατική καθυστέρηση και όλο το βάρος της προστασίας θα πέσει στους κοινωνικούς φορείς – ειλικρινείς ή όχι. Στην περίπτωση αυτή, της κοινωνικής αντίθεσης και αντιδικίας, το κόστος θα διογκώνεται λόγω των καθυστερήσεων χωρίς να εξασφαλίζεται η προστασία. Και αυτό ανεξαρτήτως του ποιός είναι ο φορέας του έργου (βλέπε αντιδικία για τους ΧΥΤΑ).

4. Ο ρόλος των κοινωνικών φορέων

Στην οργανωτική άποψη εντάσσεται και ο ρόλος των κοινωνικών φορέων που ενεργούν για λογαριασμό της προστασίας, δεδομένου ότι, όπως είπαμε, στην περίπτωση αυτή δεν λειτουργούν οι μηχανισμοί της αγοράς. Μια ειδική κατηγορία τέτοιων φορέων μπορούν να αποτελέσουν οι εργαζόμενοι στον επίσημο φορέα για το περιβάλλον, που είναι αυτόχρονα και φορέας σχεδιασμού και εκτέλεσης των μεγάλων δημόσιων έργων, δηλαδή το ΥΠΕΧΩΔΕ. Εδώ οι εργαζόμενοι μπορούν απ' ενός ως άτομα να εργαστούν με φιλότιμο και ειλικρίνεια για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της προστασίας (αρχίζοντας από τον σχεδιασμό των έργων, τη θέσπιση περιβαλλοντικών όρων και τον έλεγχο της εφαρμογής) απ' ετέρου ως συλλογικοί φορείς να ελέγξουν την ηγεσία, αλλά και αλλήλους και τους φορείς κατασκευής, αν διαπιστώνουν ότι τα θεσπισμένα δεν τηρούνται. Ο ρόλος αυτός είναι πολύ σημαντικός γιατί αφορά την πραγματική εφαρμογή οποιασδήποτε πολιτικής. Και είναι προνόμιο και υποχρέωση των στελεχών του ΥΠΕΧΩΔΕ να τον αξιοποιήσουν. Από αυτή την άποψη η πραγ-

ματοποίηση αυτού του διημέρου, στο πλαίσιο της συνέλευσης που συγκεντρώνει όλα τα σωματεία εργαζομένων του Υπουργείου, είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα για την ευαισθητοποίηση και την προώθηση της ιδέας και της συνεργασίας.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε πολύ την κυρία Παχάκη. Και ο επόμενος ομιλητής ο περιβαλλοντολόγος Ηλίας Ευθυμίουπουλος δεν χρειάζεται ειδικές συστάσεις.

Δέχτηκε πολύ πρόθυμα να μας αναπτύξει το θέμα: «Μηχανισμοί αναίρεσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων».

Εισήγηση: «Μηχανισμοί αναίρεσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων»,

του Ηλία ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΥ, δρ. Περιβαλλοντολόγου

Ευχαριστώ κύριε πρόεδρε. Θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την Ομοσπονδία που μου έδωσε τη δυνατότητα να κάνω τη σημερινή παρέμβαση, όχι τόσο για τυπικούς λόγους, δεν πρόκειται για μία φιλοφρόνηση, αλλά για έναν πολύ ουσιαστικό λόγο, που είναι ότι επιτέλους ένας συνδικαλιστικός φορέας αποφασίζει ν' ασχοληθεί με το ίδιο το περιεχόμενο και το αντικείμενο της δουλειάς του.

Αυτό κατά τη γνώμη μου συνιστά πρόοδο, αυτό συνιστά απάντηση στα αιτήματα, που βάζει η εποχή μας.

Θα έλεγα μάλιστα ότι αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία, σε μία εποχή όπου το συνδικαλιστικό κίνημα ρέπει μάλλον προς συντηρητικές, θα έλεγα, θεωρήσεις της πραγματικότητας.

Κατά τη γνώμη μου εάν εξαιρέσει κανείς π.χ. το ζήτημα των θέσεων εργασίας, το οποίο είναι ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα, δεν έχει και πολύ μεγάλο ενδιαφέρον εάν η Ιονική Τράπεζα π.χ., θα μείνει στο δημόσιο τομέα ή θα γίνει ιδιωτική.

Εκτός και εάν οι ίδιοι οι άνθρωποι, οι οποίοι σήμερα αγωνίζονται και ανησυχούν για το μέλλον αυτού του φορέα αναρωτηθούν πάνω στο ίδιο το αντικείμενο της δουλειάς τους, που δεν είναι άμοιρα και με το θέμα το οποίο συζητάμε.

Μία τράπεζα είναι ένας χρηματοδοτικός οργανισμός πέραν του ότι εξυπηρετεί κάποιες οικονομικές συναλλαγές. Συμμετέχει σ' ένα σημαντικό βαθμό, στα έργα ανάπτυξης, στα δημόσια έργα, στην οικιστική ανάπτυξη του τόπου και επομένως η δραστηριότητά της έχει σημαντικές επιπτώσεις και στο περιβάλλον.

Αυτό θα ήταν πολύ πιο ενδιαφέρον εάν απασχολούσε σήμερα π.χ. τους εργα-

ζόμενους της Ιονικής.

Μετά από αυτή την εισαγωγή θα προσπαθήσω να θέσω λίγο διαφορετικά το θέμα απ' ότι το έθεσαν οι προηγούμενοι ομιλητές και να προσπαθήσω ίσως να δώσω μία απάντηση στο δилημμα. εάν πράγματι τα δημόσια έργα και τα περιβάλλον είναι ανταγωνιστικές έννοιες. Και λέω προκαταβολικά πως κατά τη γνώμη μου ναι, είναι έννοιες ανταγωνιστικές.

Και θα προσπαθήσω να πω τι είναι εκείνο το οποίο τελικά θα καθορίσει όχι τόσο αυτή την απάντηση, η οποία για μένα είναι αυτονόητη, αλλά το μέλλον, εάν θέλετε, αυτής της σύγκρουσης.

Να ξεκινήσω με μερικούς αριθμούς. Το 1996 βρίσκονταν σε εξέλιξη δημόσια έργα στη δικαιοδοσία της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ ύψους 1 τρισεκατομμυρίου δραχμών.

Από το σύνολο αυτών των δαπανών ένα ποσόστο της τάξεως του 70%, δηλαδή, περίπου 700 δισ. δραχμές αφορούσαν έργα οδοποιίας.

Από τα 25 δισ. ECU, τα οποία διατέθηκαν μέσω του Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης της κοινότητας, κατά την περίοδο '89-'93 τα επτά δισ. δόθηκαν στον τομέα των μεταφορών. Από αυτά τα επτά δισ. το 71% δόθηκε για νέους αυτοκινητόδρομους, το 3,8% για αεραδρόμια και μόλις το 3% για την ανάπτυξη των σιδηροδρόμων.

Το β' κοινοτικό πλαίσιο στήριξης διαθέτει και πρόκειται να διαθέσει 35 δισ. ECU για τις μεταφορές. εξ'ων 30 δισ ECU για την ανάπτυξη νέων αυτοκινητοδρόμων.

Από τα πέντε τρισ. δραχμές που προβλέπει το β' κοινοτικό πλαίσιο στήριξης για την Ελλάδα, ένα τρισ. δραχμές κατευθύνονται σε οδικά έργα και μόνο 440 δισ. για την ανάπτυξη και τη συντήρηση του δικτύου των σιδηροδρόμων.

Τέλος με την υπ' αριθ. 93/629 απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφέρθηκε και ο κύριος βασενχόβεν σε αυτό. αναλήφθηκε η υποχρέωση της κατασκευής πάνω από 50.000 χιλιομέτρων νέων αυτοκινητοδρόμων στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο. Από αυτά, τα 12 χιλιάδες χιλιόμετρα θα διατεθούν σε αυτοκινητοδρόμους ταχείας κυκλοφορίας.

Αυτό, εκτός των άλλων, σημαίνει ότι θα έχουμε περίπου μία αύξηση κατά 30% του σημερινού οδικού δικτύου που σήμερα καταλαμβάνει το 3,1% της συνολικής επιφάνειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Είναι λοιπόν, σαφές και γι' αυτό διάλεξα το παράδειγμα της οδοποιίας των έργων οδοποιίας, ότι αυτά τα έργα συνιστούν το σγκωδέστερο μέρος του πακέτου των έργων υποδομής εάν θεωρήσουμε ότι τα δημόσια έργα είναι κυρίως έργα υποδομής.

Τώρα, τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Κάποια ακούστηκαν, δεν χρειάζεται να επιμείνω πολύ σε αυτά, απλώς θα τ' απαριθμήσω. Κατάληψη χώρου, ο οποίος

χώρος αφαιρείται από άλλες δραστηριότητες, από άλλες χρήσεις γης θα λέγαμε από τη γεωργία, από τα δάση, από τα φυσικά οικοσυστήματα.

Δεύτερο, κατακερματισμός του χώρου και διακοπή της συνέχειας. Ένα δάσος το οποίο διασχίζεται από ένα πυκνό δίκτυο δρόμων από ένα σημείο και μετά παύει ν' ανταποκρίνεται στην έννοια του ενιαίου οικοσυστήματος, παύει να είναι δάσος, είναι μεν ένα σύνολο δέντρων διακοπτόμενο από αυτοκινητόδρομους, αλλά από ένα σημείο και μετά παύει να είναι δάσος με την έννοια του ολοκληρωμένου οικοσυστήματος.

Πάρτε το παράδειγμα της Πεντελής, για να αναφέρω ένα βουνό από την Αττική, το οποίο μέσα σε είκοσι περίπου χρόνια εξελίχθηκε σε μία τέτοια μορφή. Το ίδιο θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς βέβαια και για έργα τα οποία τώρα σχεδιάζονται, όπως π.χ. η Εγνατία οδός.

Ανεξαρτήτως ή όχι της χρησιμότητας αυτού του μεγάλου έργου είναι γεγονός ότι κάποια σημαντικά τμήματα του ελληνικού χώρου αποκτούν πια μια άλλη γεωγραφία.

Επίσης οι αυτοκινητόδρομοι είναι πόλος έλξης άλλων δραστηριοτήτων περιφερειακών θα λέγαμε δραστηριοτήτων όπως είναι οι χώροι στάθμευσης των αυτοκινήτων, όπως είναι οι σταθμοί της βενζίνης, όπως είναι εστιατόρια, όπως είναι μία σειρά από τέτοιες δραστηριότητες, αλλά και νέων οικισμών.

Ουδείς αμφιβάλλει π.χ. ότι τα έργα τα οποία γίνονται αυτή τη στιγμή για την ανάπτυξη των νέων μεγάλων αυτοκινητοδρόμων δεν θα προκαλέσουν και μετατόπιση της οικιστικής δραστηριότητας κατά μήκος αυτών των αξόνων.

Τέλος βέβαια και όχι τελευταίο, η αύξηση αυτή των αυτοκινητοδρόμων συντελεί στην αύξηση των αυτοκινήτων μέσω του μηχανισμού της αύξησης της προσφοράς και των διευκολύνσεων και επομένως έχουμε αύξηση και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Υπάρχει λοιπόν, μία σαφής συσχέτιση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης με την εξέλιξη των έργων οδοποιίας. Σε αυτό δεν νομίζω, ότι υπάρχει καμία αμφισβήτηση ούτε χρειάζεται ιδιαίτερα συνδρομή θα έλεγα, κάποιων επιστημών του περιβάλλοντος, για να μπορέσει κανείς να καταλάβει ότι τα χαρακτηριστικά του φυσικού κυρίως περιβάλλοντος διαφοροποιούνται και από ένα σημείο και μετά παύουν να ανταποκρίνονται στις αρχικές τους λειτουργίες.

Αυτό κατά τη γνώμη μου, είναι αναμφισβήτητο. Εκείνο το οποίο θ' άξιζε να συζητήσει κανείς είναι τι είδους περιβάλλον από εδώ και πέρα θέλουμε σαν κοινωνία, σαν φορείς, σαν παράγοντες, οι οποίοι, κατά κάποιο τρόπο, επηρεάζουμε, επηρεάζετε την τύχη αυτού του τόπου.

Αυτό είναι ένα ερώτημα στο οποίο οφείλουν ν' απαντήσουν όλοι και με έναν υπεύθυνο τρόπο, χωρίς υπεκφυγές.

Θέλουμε ένα περιβάλλον, το οποίο π.χ. να τείνει όλο και περισσότερο προς μία

τεχνητή κατάσταση, προς ένα είδος τεχνοδομής, το οποίο ενδεχομένως κάποτε, μετά από πεντακόσια χρόνια, θα μπορούσε να θεωρηθεί και αυτό στοιχείο του περιβάλλοντος, όπως είπε ο κύριος Βασενχόβεν: Έχω κάποιες επιφυλάξεις σε αυτό.

Ή αντίθετα θα πρέπει να διατηρήσουμε κάποια στοιχεία αυτού του φυσικού περιβάλλοντος, το οποίο δεν μπορεί να ενσωματώσει, δεν μπορεί ν' αφομοιώσει από ένα σημείο και μετά, αυτές τις μεγάλες διαταραχές και αυτά θα τα διατηρήσουμε για τις επόμενες γενιές, τουλάχιστον με έναν τρόπο που να μπορούν ν' αναπαράγονται.

Αυτό είναι κατά τη γνώμη μου το βασικό ερώτημα, στο οποίο οφείλουμε ν' απαντήσουμε και μπορούμε ν' απαντήσουμε με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο.

Θέλουμε π.χ. ένα τεχνητό περιβάλλον ή ένα όλο και πιο τεχνητό περιβάλλον; Αυτή θα ήταν μία θεμιτή απάντηση. Ή θέλουμε να διατηρήσουμε σ' ένα μεγάλο βαθμό τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος; Και αυτό θα ήταν μία άλλη απάντηση και τότε θα έρχονταν οι επιστήμονες και θα μπορούσαν να μας υποδείξουν τους τρόπους με τους οποίους θα μετρήσουμε και θα εκτιμήσουμε όλες αυτές τις παραμέτρους, έτσι ώστε να έχουμε το ένα ή το άλλο περιβάλλον.

Η επιστήμη λοιπόν, έπεται αυτής της αρχικής απόφασης, την οποία οφείλει να πάρει η κοινωνία και για την οποία απόφαση, όπως είπα, δεν πρέπει να υπάρχουν υπεκφυγές.

Το ερώτημα δηλαδή, που τίθεται με άλλα λόγια, είναι, εάν είμαστε διατεθειμένοι ως κοινωνία να τραβήξουμε κάποιες γραμμές, να βάλουμε κάποια όρια και να πούμε ότι μέχρις αυτού του σημείου θέλουμε να φτάσουμε και από εκεί και μετά να σκεφτούμε άλλους τρόπους διαχείρισης του χώρου, άλλους τρόπους με τους οποίους ν' αναπτύξουμε τις οικονομίες μας.

Υπάρχει και ένα συναφές ερώτημα. Αυτή η ανάπτυξη των υποδομών και θα ξαναγυρίσω στο παράδειγμα των οδικών μεταφορών, είναι η μόνη οδός για την οικονομική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, την κινητικότητα των πληθυσμών, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης;

Η απάντηση και εδώ είναι σχετικά απλή. Ορισμένα από αυτά τα έργα είναι πράγματι ανελαστικά, δηλαδή, χωρίς αυτά τα έργα, τα έργα υποδομής, ενδεχομένως οι κοινωνίες δεν μπορούν να ποντάρουν σε πάρα πέρα οικονομική ανάπτυξη, θα έλεγα π.χ. τα λιμάνια.

Δεν θα μπορούσε εύκολα να σκεφτεί κανείς έναν άλλο τρόπο να υποδεχτεί στόλους εμπορικών πλοίων, εάν δεν αναπτύξει τα λιμάνια, εάν αυτός είναι ένας στόχος της ανάπτυξης.

Όμως, σε σχέση π.χ. με τις μεταφορές, στις οποίες ήδη αναφέρθηκα αρκετά, θα έλεγα, ότι άλλα μέσα, όπως π.χ. ο σιδηρόδρομος, το τραμ για τις αστικές συγκοινωνίες και γενικότερα τα μέσα μαζικής μεταφοράς μπορούν να πετύχουν,

αν όχι καλύτερα, τουλάχιστον ισοδύναμα αποτελέσματα σ' ό,τι αφορά τους δείκτες της ανάπτυξης, αν αυτοί μας ενδιαφέρουν.

Το ότι συνεχίζουμε μία πορεία, η οποία κυρίως διευκολύνει και προμοτοεί το αυτοκίνητο, είτε είναι ιδιωτικό, είτε είναι φορτηγό, το οποίο μεταφέρει προϊόντα, το ότι συνεχίζουμε προς αυτή την κατεύθυνση, δεν έχει να κάνει τόσο με την αποτελεσματικότητα αυτών των μέσων, αλλά κυρίως με τα κοινωνικά στερεότυπα, τα οποία έχουμε υιοθετήσει ως κοινωνία και βέβαια με το συσχετισμό των δυνάμεων στο χώρο εταιρειών κατασκευής αυτών των έργων και του τρόπου με τον οποίο αυτές οι εταιρείες διαπλέκονται ή επηρεάζουν το δημόσιο τομέα.

Κατηγορία έργου	Αριθμός εργολαβιών	Προϋπ/μος (εκατ. δρχ.)
ΠΑΘΕ	27	234.350
Εγνατία	22	179.400
Λοιποί άξονες	25	104.250
Λιμάνια	17	67.300
Αεροδρόμια	11	13.580
Υδρεύσεις - Αποχετεύσεις	6	34.200
Εγγειοβελτιωτικά	12	102.850
Έργα Αθήνας	47	95.180
Έργα ΠΕΠ	204	154.100
Σύνολο	371	985.210

Πηγή: περιοδικό ΥΠΟΔΟΜΗ / 1998

Θα έλθω σ' ένα τελευταίο ζήτημα, για να δικαιολογήσω κάπως και τον τίτλο της εισήγησής μου και το ζήτημα αυτό αφορά τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που υποτίθεται ότι ήταν ένας μηχανισμός που αρχικά υιοθετήθηκε και ως ένα βαθμό επεβλήθη και από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ένας μηχανισμός άρσης των συνεπειών πάνω στο περιβάλλον από τα δημόσια, τα μεγάλα και γενικώς τα έργα.

Θα έλεγα ότι είμαστε μάρτυρες μάλλον μιας αποτυχίας αυτού του θεσμού. Βέβαια έκανε τη σχετική του διαδρομή, έπαιξε ένα κάποιο ρόλο κατά τη διάρκεια της 15ετίας, όπου ισχύει και στην Ελλάδα, ως υποχρέωση αυτός ο θεσμός, όμως πιστεύω, ότι τώρα ήλθε η στιγμή να γίνει μία ουσιαστική συζήτηση πάνω σε αυτό ειδικά το θέμα.

Και εδώ πραγματικά η συμβολή των ανθρώπων που εργάζονται είτε στον τομέα της διοίκησης είτε στον τομέα των κατασκευών πάνω στα δημόσια έργα, θ' άξιζε τον κόπο να κινήσουν οι ίδιοι μία διαδικασία αποτίμησης αυτού του θεσμού.

Δόθηκαν αρκετά δισεκατομμύρια για μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Συνήθως αυτές οι μελέτες ήταν, θα λέγαμε, το περιβαλλοντικό άλλοθι των έργων, χωρίς να μπορέσουν στην πραγματικότητα να επηρεάσουν σημαντικά την εξέλιξή τους ή τον τρόπο με τον οποίο αυτά συναρτώνται με το περιβάλλον. Δεν έχετε παρά να ρίξετε μία ματιά στο δρόμο που έχουμε εδώ απέναντι και τον τρόπο με τον οποίο αυτός ο δρόμος κατασκευάστηκε. Προφανώς υπήρξε μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Συνήθως βέβαια οι μελέτες αυτές έπονται του αρχικού σχεδιασμού και της αρχικής απόφασης για την κατασκευή ενός έργου. Εγώ νομίζω, ότι εδώ ακριβώς βρίσκεται το πρώτο λάθος.

Οι μελέτες αυτές θα έπρεπε ν' αποτελούν στοιχείο του αρχικού σχεδιασμού, θα έπρεπε δηλαδή, να είναι ενσωματωμένες στις ίδιες τις μελέτες της σκοπιμότητας για την ανάπτυξη ή όχι ενός έργου.

Ένα δεύτερο πράγμα, το οποίο θα μπορούσε να γίνει και το οποίο έχει ενδιαφέρον και το οποίο έχει εφαρμοστεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι να δοθεί η δυνατότητα όχι σε αυτούς που κατασκευάζουν τα έργα, όχι στο δημόσιο π.χ. ή στις εταιρείες κατασκευής αλλά στους υπόλοιπους συντελεστές της κοινωνίας της οικονομίας κ.λπ. να παρουσιάσουν, εάν θέλτε, τη δική τους διαφορετική άποψη πάνω σ' ένα εκτελούμενο έργο.

Συζητάμε λοιπόν γι' αντιμελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και μάλιστα θα έλεγα, ότι εδώ θα είχε ενδιαφέρον ν' ακουστούν οι προτάσεις όχι των φορέων ή των κατοίκων στις περιοχές όπου γίνονται τα έργα αλλά φορέων και κατοίκων από άλλες περιοχές.

Θα σας πω γιατί. Στην αρχαία Αθήνα, όταν συζητούσαν για θέματα πολέμου εξαιρούσαν από αυτή τη συζήτηση τους κατοίκους των περιοχών που συνόρευαν με τις πόλεις όπου υπήρχε πρόβλημα αντιδικίας ή περίπτωση πολέμου.

Και αυτό, γιατί πίστευαν ότι οι κάτοικοι αυτών των περιοχών είχαν ιδιαίτερα συμφέροντα, ή εάν θέλτε μία ιδιοτέλεια να τοποθετηθούν με έναν ορισμένο τρόπο απέναντι στο ζήτημα.

Θα μπορούσαμε λοιπόν, χρησιμοποιώντας αυτό το παράδειγμα να δούμε μια διαφορετική διαδικασία διαλόγου και λήψης αποφάσεων λαμβάνοντας το παράδειγμα αυτό της αρχαίας Αθήνας, το οποίο κατά τη γνώμη μου αποτελεί και ύψιστο μάθημα δημοκρατίας.

Δυστυχώς και εδώ πρόκειται περί ενός πολέμου. Περί ενός πολέμου που δεν ξέρω ποια θα είναι η έκβαση. Η έκβαση π.χ. αυτή την οποία μας περιέγραψε ο

κύριος Βασενχόβεν, όπου τελικά το περιβάλλον θα ενσωματώσει όλα αυτά τα τεχνητά στοιχεία και κάποτε μετά από πεντακόσια χρόνια αυτά θ' αποτελούν στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας ή θα παραδώσουμε σε αυτές τις επόμενες γενιές ένα περιβάλλον το οποίο δεν θα είναι σε καμία περίπτωση δυνατό ν' αποκατασταθεί και να ξαναγυρίσει σε πρότερες μορφές.

Πάντως πρόκειται για ένα πόλεμο ο οποίος αυτή τη στιγμή κατά τη γνώμη μου, βαίνει εναντίον του περιβάλλοντος. Δεν είμαι λοιπόν, τόσο πολύ αισιόδοξος. Σας ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε τον κύριο Ηλία Ευθυμιάπουλο. Παρακαλώ να έλθει στο βήμα ο κύριος Μιχάλης Μοδινός, ο γνωστός περιβαλλοντολόγος, χωροτάκτης και συγγραφέας.

Το θέμα του είναι «οι υπερεθνικές εξελίξεις και η επίδρασή τους στο δίπτυχο: περιβάλλον και δημόσια έργα».

Εισήγηση: “Οι υπερεθνικές εξελίξεις και η επίδρασή τους στο δίπτυχο: Περιβάλλον και Δημόσια Έργα”,

του Μιχάλη ΜΟΔΙΝΟΥ, δρ. περιβαλλοντολόγου, χωροτάκτη, συγγραφέα

Ευχαριστώ κύριε πρόεδρε. Θα προσπαθήσω να είμαι εξαιρετικά σύντομος. Υποτίθεται ότι θα έκανα και μία μικρή σύνοψη, αλλά να μου επιτρέψετε να μην την κάνω. Ας αφήσω τις εισηγήσεις των προηγούμενων εισηγητών να πλανώνται στην αίθουσα. Άλλωστε είπαν τόσο ενδιαφέροντα πράγματα, που βρίσκομαι σε αμηχανία ως προς το τί να προσθέσω.

Θα πω απλώς ότι διάλεξα ως θέμα τη διεθνή διάσταση των δημοσίων έργων, διεθνή με δύο έννοιες: Πρώτον πώς εισέρχονται μέσα από ελληνικά σύνορα, ως αντίληψη, ως τεχνολογία, ως προγραμματισμός. Δεύτερον πώς εξέρχονται από αυτά και ποιος οι επιπτώσεις τους.

Θα πω επίσης εξ αρχής, ότι φαντάζομαι ότι δεν θα σας κολακεύσω εάν πω με τη σειρά μου ότι είναι μία από τις ελάχιστες φορές που ένας συνδικαλιστικός φορέας μπαίνει στην ουσία της ίδιας του της δουλειάς. Μακάρι αυτό να συνεχιστεί. Και μακάρι να μην σας έχουμε πολύ απογοητεύσει και να μας ξανακαλέσετε κύριε Τσίπρο εάν επαναληφθεί παρόμοια θεματική. Άλλωστε πολλές παρεμφερείς θεματικές έπεσαν ήδη στο τραπέζι.

Επιπλέον νομίζω ότι για μία περίοδο ανασκόπησης και ενδοσκόπησης του συνδικαλιστικού κινήματος και του ρόλου που παίζει διεθνώς και στην Ελλάδα, ας αλλιώξω τα γνωστά ευφυολογήματα που έχουν ειπωθεί για το ΥΠΕΧΩΔΕ αποκτούν αξία. Α.χ. έχει ειπωθεί ότι το ΥΠΕΧΩΔΕ είναι στην πραγματικότητα δύο υπουργεία, ένα δημοσίων έργων και ένα περιβάλλοντος, στεγαζόμενα σε δύο ξεχωριστά κτίρια. Σ' ό,τι δε αφορά τη χωροταξία τη βιώνουν όσοι κυκλοφορούν μεταξύ των δύο κτιρίων.

Αυτό το ευφυολόγημα εν μέρει απεικονίζει τη διάσταση της σημερινής μας θεματικής, αλλά και τη διάσταση μεταξύ δημοσίων έργων και περιβάλλοντος, που προσφυώς τέθηκε στον τίτλο ως διλημματική ή ίσως αντιφατική.

Θα πω επίσης με τη σειρά μου ότι δεν είναι μόνο ο συγκεκριμένος δρόμος ο

οποίους απεικονίζει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζονται τα δημόσια έργα στην Ελλάδα. Εάν δείτε το Παναχαϊκό όρος απέναντι από την άλλη μεριά του κόλπου, ολόκληρες βουνοπλαγιές έχουν υποχωρήσει εξαιτίας της κατασκευής δρόμων ασημάντου μεγέθους συχνά δε από δασική οδοποιία. Αν διαβάσετε μία μελέτη ενός καλού φίλου και συνεργάτη, του τέως δασάρχη Πάρνηθας του Γιώργου Ντούρου, η δασική οδοποιία μας τοποθετεί στην πρώτη θέση παγκοσμίως ως προς τα χιλιόμετρα τα οποία κατασκευάζονται συνήθως υπο το πρόσχημα της καταπολέμησης των πυρκαγιών, στην πραγματικότητα όμως επειδή η δασική υπηρεσία για πολλά χρόνια έφτιαχνε έργα δι' αυτεπιστασίας και δεν είχε τί να κάνει τις μπουλντόζες της το καλοκαίρι.

Έχουμε λοιπόν, μία πραγματική αντίφαση, την οποία πρέπει να δούμε. Πολλώ μάλλον επειδή – και εγώ τεχνικός είμαι – νομίζω ότι οι εργαζόμενοι στους τεχνικούς τομείς αυτής της κοινωνίας θα πρέπει πια ν' αποδειχτούμε ιδιαίτερα ευρηματικοί υπό το φως και των προσφάτων χωροταξικών ανακατατάξεων και εξελίξεων, αλλά και των μεγάλων επιπτώσεων των έργων, δημοσίων και ιδιωτικών, θα πω εδώ, στο περιβάλλον.

Γιατί, αν και δεν θα επεκταθώ στα ιδιωτικά έργα, θα θυμίσω ότι μια από τις μεγαλύτερες αλλοιώσεις του ελλαδικού τοπίου μεταπολεμικά, υπήρξε ένα μέγιστο ιδιωτικό έργο, που ήταν η αυθαίρετη δόμηση. Αλλά δεν είναι μόνο η αυθαίρετη δόμηση – είναι η οδοποιία, η οποία συνάδει με αυτή, η καταπάτηση χώρων, οι αυθαίρετες εκκλησίες, τέρατα τα οποία αναφύονται παντού ανά την επικράτεια σε αντίφαση με τα θαυμάσια αρχιτεκτονήματα του παρελθόντος. Και ο ιδιωτικός τομέας λοιπόν, έχει συνεισφέρει τα μέγιστα στην αλλοίωση και της χωροταξίας και του περιβάλλοντος.

Θα θυμίσω επίσης μια και πολύς λόγος έγινε για την ιστορία ότι αυτό το οποίο εγώ τουλάχιστον και πολλοί άλλοι θεωρούμε ως σημαντικότερο ιστορικό έργο στην ελληνική επικράτεια, κατά τη γνώμη μου είναι ένα ιδιαίτερα «οικολογικό έργο», ένα έργο μέγιστης περιβαλλοντικής προστασίας και σοφής διαχείρισης των φυσικών πόρων: δεν είναι τίποτα άλλο παρά η κατασκευή των αναβαθμών, των πεζουλιών, των σκαλών ανά την ελληνική επικράτεια και κυρίως στα νησιά μας. Πρόκειται για έργα τα οποία απαίτησαν τεράστιο ανθρώπινο μόχθο και κοινωφελή εργασία, η οποία υποχρεωτικά γινόταν στα πλαίσια της κοινότητας. Τα έργα αυτά άλλαξαν, αλλά με ένα ρυθμό αρκετά αργό και αφομοίωσιμο από την κοινωνία, τη μορφή του ελληνικού τοπίου και είχαν ως στόχο θυμίζω την αύξηση της γεωργικής παραγωγής, τη συγκράτηση του νερού και βεβαίως τη μείωση ορισμένων από τα φαινόμενα που στη σύγχρονη εποχή ζούμε στην Αθήνα και αλλού με μέγιστη ένταση: των πλημμυρών και άλλων φυσικών καταστροφών. Αυτό το μέγιστο σχέδιο χωροταξικής διευθέτησης του ελλαδικού χώρου που το ζούμε κυρίως στα νησιά μας, σήμερα καταρρέει.

Εάν πετάξετε με ένα αεροπλάνο πάνω από την Ελλάδα, το 10-15% της απο-

οποίος απεικονίζει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζονται τα δημόσια έργα στην Ελλάδα. Εάν δείτε το Παναχαϊκό όρος απέναντι από την άλλη μεριά του κόλπου, ολόκληρες βουνοπλαγιές έχουν υποχωρήσει εξαιτίας της κατασκευής δρόμων ασημάντου μεγέθους συχνά δε από δασική οδοποιία. Αν διαβάσετε μία μελέτη ενός καλού φίλου και συνεργάτη, του τέως δασάρχη Πάρνηθας του Γιώργου Ντούρου, η δασική οδοποιία μας τοποθετεί στην πρώτη θέση παγκοσμίως ως προς τα χιλιόμετρα τα οποία κατασκευάζονται συνήθως υπο το πρόσχημα της καταπολέμησης των πυρκαγιών, στην πραγματικότητα όμως επειδή η δασική υπηρεσία για πολλά χρόνια έφτιαχνε έργα δι' αυτεπιστασίας και δεν είχε τί να κάνει τις μπουλντόζες της το καλοκαίρι.

Έχουμε λοιπόν, μία πραγματική αντίφαση, την οποία πρέπει να δούμε. Πολλώ μάλλον επειδή – και εγώ τεχνικός είμαι – νομίζω ότι οι εργαζόμενοι στους τεχνικούς τομείς αυτής της κοινωνίας θα πρέπει πια ν' αποδειχτούμε ιδιαίτερα ευρηματικοί υπό το φως και των προσφάτων χωροταξικών ανακατατάξεων και εξελίξεων, αλλά και των μεγάλων επιπτώσεων των έργων, δημοσίων και ιδιωτικών, θα πω εδώ, στο περιβάλλον.

Γιατί, αν και δεν θα επεκταθώ στα ιδιωτικά έργα, θα θυμίσω ότι μια από τις μεγαλύτερες αλλοιώσεις του ελλαδικού τοπίου μεταπολεμικά, υπήρξε ένα μέγιστο ιδιωτικό έργο, που ήταν η αυθαίρετη δόμηση. Αλλά δεν είναι μόνο η αυθαίρετη δόμηση – είναι η οδοποιία, η οποία συνάδει με αυτή, η καταπάτηση χώρων, οι αυθαίρετες εκκλησίες, τέρατα τα οποία αναφύονται παντού ανά την επικράτεια σε αντίφαση με τα θαυμάσια αρχιτεκτονήματα του παρελθόντος. Και ο ιδιωτικός τομέας λοιπόν, έχει συνεισφέρει τα μέγιστα στην αλλοίωση και της χωροταξίας και του περιβάλλοντος.

Θα θυμίσω επίσης μια και πολύς λόγος έγινε για την ιστορία ότι αυτό το οποίο εγώ τουλάχιστον και πολλοί άλλοι θεωρούμε ως σημαντικότερο ιστορικό έργο στην ελληνική επικράτεια, κατά τη γνώμη μου είναι ένα ιδιαίτερα «οικολογικό έργο», ένα έργο μέγιστης περιβαλλοντικής προστασίας και σοφής διαχείρισης των φυσικών πόρων: δεν είναι τίποτα άλλο παρά η κατασκευή των αναβαθμιών, των πεζουλιών, των σκαλών ανά την ελληνική επικράτεια και κυρίως στα νησιά μας. Πρόκειται για έργα τα οποία απαίτησαν τεράστιο ανθρώπινο μόχθο και κοινωφελή εργασία, η οποία υποχρεωτικά γινόταν στα πλαίσια της κοινότητας. Τα έργα αυτά άλλαξαν, αλλά με ένα ρυθμό αρκετά αργό και αφομοίωσιμο από την κοινωνία, τη μορφή του ελληνικού τοπίου και είχαν ως στόχο θυμίζω την αύξηση της γεωργικής παραγωγής, τη συγκράτηση του νερού και βεβαίως τη μείωση ορισμένων από τα φαινόμενα που στη σύγχρονη εποχή ζούμε στην Αθήνα και αλλού με μέγιστη ένταση: των πλημμυρών και άλλων φυσικών καταστροφών. Αυτό το μέγιστο σχέδιο χωροταξικής διευσθέτησης του ελλαδικού χώρου που το ζούμε κυρίως στα νησιά μας, σήμερα καταρρέει.

Εάν πετάξετε με ένα αεροπλάνο πάνω από την Ελλάδα, το 10-15% της απο-

τύπωσης του ελληνικού εδάφους κυριολεκτικά καταρρέει λόγω της πληθυσμιακής εγκατάλειψης στην οποία και η κυρία Κατοχιανού αναφέρθηκε, σ' ό,τι αφορά την ελληνική περιφέρεια. Και εκεί πραγματικά διακρίνει κανείς «περιφέρειες μέσα στις περιφέρειες». Πράγματι, παρά το ότι μπορεί να έχουμε μία κάποια σύγκλιση περιφερειακών δεικτών, η αλήθεια είναι ότι ο ορεινός όγκος της Ελλάδας, τα νησιά μας και μία σειρά υποπεριφερειών, γεωγραφικών ενοτήτων θα τις λέγαμε καλύτερα, απυχώς καταρρέουν και αυτή η κατάρρευση δεν έχει σταματήσει, ακόμη και εάν το ακαθάριστο προϊόν της Θεσσαλίας για παράδειγμα, συγκλίνει περισσότερο με της Ηπείρου σήμερα απ' ό,τι στο παρελθόν.

Ερχόμενοι τώρα στη διεθνή διάσταση των δημοσίων έργων θα πρέπει ν' αναφερθούμε σε δύο τουλάχιστον προβληματικές οι οποίες τον τελευταίο καιρό μας ταλαιπωρούν θα έλεγα αλλά οι οποίες είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες.

Η μία από αυτές είναι η περίφημη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης: Πολυσυζητημένη σ' ό,τι αφορά τις πολιτισμικές της διαστάσεις, σ' ό,τι αφορά τις μετακινήσεις πληθυσμών, αλλά ελάχιστα συζητημένη σ' ό,τι αφορά την πραγματική κίνηση των κεφαλαίων και των επενδύσεων.

Σας μεταφέρω λοιπόν τα τελευταία στοιχεία του 1997 σύμφωνα με μία έκδοση που ο φορέας μας, το Διεθνές Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών, κάνει κάθε χρόνο, την «Κατάσταση του Πλανήτη» και που μας λένε ότι για πρώτη φορά, στις αναπτυσσόμενες χώρες οι ιδιωτικές επενδύσεις, η ροή ιδιωτικών κεφαλαίων ξεπέρασε τις δημόσιες, μόλις πέρσι.

Η ροή ιδιωτικών κεφαλαίων, οι παγκόσμιες ιδιωτικές επενδύσεις θα λέγαμε, μαζί με το δανεισμό στις αναπτυσσόμενες χώρες, αυξήθηκε από 44.000.000.000 δολάρια το 1990 (μόλις μία 7ετία πριν) σε 245.000.000.000 το 1996 και κατ' εκτίμηση 270 με 280 δισ. το 1997. Δηλαδή εξαπλάσιάστηκε η ροή ιδιωτικών κεφαλαίων που κατευθύνθηκε σ' επενδύσεις οι οποίες εκ παραδόσεως εθεωρούντο δημόσιες. Δηλαδή και εδώ είναι το ακόμα πιο ενδιαφέρον σημείο, τα κεφάλαια αυτά δεν κατευθύνθηκαν π.χ. σε παραδοσιακές δραστηριότητες του καιρού της αποικιοκρατίας σε αγορά γης, σε κατασκευή ιδιωτικών έργων, αλλά σε κατασκευή δημοσίων έργων.

Για παράδειγμα ένα πολύ μεγάλο μέρος από αυτά τα χρήματα επενδύθηκαν σε εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες, κατόπιν εκχωρήσεων, που παρεχώρησαν αυτές οι χώρες σε μεγάλες εταιρείες του εξωτερικού. Παράδειγμα πρόσφατο η Ινδονησία η οποία είναι εξαιρετικά της μόδας, λόγω της πτώσεως του Σουχάρτο.

Ένα πολύ μεγάλο μέρος αυτών των επενδύσεων κατευθύνθηκε στο δασικό τομέα, βλέπε εκχέρωση γαιών μαζί με τη συναφή οδοποιία, την κατασκευή οικισμών μέσα στα δάση και χίλια δύο άλλα συναφή έργα, ηλεκτροδότησης κ.λπ., τα οποία είναι και αυτά δημόσια έργα και μεγάλο μέρος του υπολοίπου κεφαλαίου, που κατευθύνθηκε προς αυτές τις χώρες, των 270.000.000.000 δολαρίων

το '97 κατευθύνθηκε πλέον στα κλασικά έργα υποδομής για τα οποία και μιλάμε σήμερα, δηλαδή, οδοποιία, υδρεύσεις, αποχετεύσεις, αρδευτικά έργα, τα οποία όλο και περισσότερο ο δημόσιος τομέας εκχωρεί στον ιδιωτικό, με το αζημίωτο φυσικά. Είναι η μέθοδος της συγχρηματοδότησης ή αυτοχρηματοδότησης έργων. Τ' ακούμε και τα ζούμε πολύ συχνά και στην Ελλάδα.

Αυτή η εξέλιξη θα μπορούσε να θεωρηθεί ως θετική, διότι, αν μη τι άλλο, μειώνει το βάρος στα δημόσια ταμεία, μειώνει τα ελλείμματα των προϋπολογισμών κ.οκ. Έτσι ενδεχομένως δίνει διεξοδο στα κράτη να επενδύσουν αλλού και ν' ανακουφίσουν τις ασθενέστερες τάξεις, άσχετα εάν αυτό γίνεται στην πράξη ή όχι.

Το γεγονός όμως είναι ότι η ιδιωτικοποίηση αυτή ενός εκ παραδόσεως δημοσίου χώρου, όπως είναι η κατασκευή υποδομών, η θεαματική αυτή ιδιωτικοποίηση συνοδευόμενη από όλα τα νεοφιλελεύθερα κελεύματα περί πραγμάτωσης της παγκόσμιας αγοράς μαζί με τους νέους όρους του διεθνούς εμπορίου που ενισχύουν την ανεξέλεγκτη επένδυση των κεφαλαίων, μειώνουν δηλαδή, τη δυνατότητα περιβαλλοντικών ελέγχων. Εγείρει δε ιδιαίτερες ανησυχίες καθώς οι ιδιωτικές αυτές επενδύσεις δεν έχουν κανένα λόγο να εκφράζουν την οποία δημόσια ευαισθησία οφείλει να έχει ένα κράτος ή οι περιφερειακές, δημοτικές και άλλες αρχές του.

Έχουμε λοιπόν, τη διαπίστωση μιας δραματικής αύξησης της ροής των κεφαλαίων. Το κεφάλαιο «σκάει» λέει κάποιος, θέλει να επενδυθεί σε υπερεθνικό επίπεδο, κάτι το οποίο ζούμε και εμείς σήμερα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επενδύει τα τελευταία χρόνια χρήματα στην Ελλάδα, πολλά χρήματα: Πρώτο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης, δεύτερο, συζητάμε το τρίτο κ.α.κ. Τα χρήματα αυτά μπορεί να μην αύξησαν κατά πολύ το συνολικό πρόγραμμα των δημοσίων επενδύσεων, αποπληθωρισμένο, πάντως αποδέσμευσαν πόρους προς άλλες χρήσεις. Το τί έγιναν αυτοί οι πόροι είναι μία άλλη συζήτηση, είναι θέμα ενός άλλου συνεδρίου. Εν πολλοίς επενδύθηκαν σωστά, εν πολλοίς όχι, δεν θα μας απασχολήσει το θέμα εδώ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τη δυνατότητα να το κάνει αυτό και θέλει να επιτύχει τον ενιαίο της χώρο, γι' αυτό και όλη αυτή η συζήτηση περί ενιαίου χώρου στην Ευρώπη. Σήμερα το πρωί ήμουν σ' ένα άλλο συνέδριο πριν έλθω στη Ναύπακτο για τη χωροταξική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πώς αυτή ενδεχομένως μπορεί να ενσωματώσει και την απομονωμένη Ελλάδα και βεβαίως αυτή η ενσωμάτωση των «περιφερειακών περιφερειών», θα επιτευχθεί με μεγάλα έργα υποδομής, όπως αυτά που περιγράφησαν από τον Βασενχόβεν, τον Ευθυμιόπουλο κ.λπ. Αυτό είναι περίπου αυτονόητο.

Από εκεί και πέρα όμως αρχίζει η κριτική. Η κριτική για την τεχνογνωσία η οποία εισάγεται, η κριτική για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και κυρίως η κριτική για το εάν υπάρχουν οι αναιρετικοί εκείνοι θεσμοί των επιπτώσεων των μεγάλων έργων. Ήδη επιώθηκαν μερικά πράγματα σ' ό,τι αφορά τις μελέτες πε-

ριβαλλοντικών επιπτώσεων.

Εγώ δεν είμαι τόσο απαισιόδοξος. Νομίζω ότι είναι μία χρήσιμη άσκηση που δεν έχει εξαντλήσει τα όριά της. Άλλωστε πάντα θα χρειάζεται να γίνονται μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων έστω και εάν αναγνωρίζουμε τα όρια τους. Και κάποια από αυτά τα όρια ασφαλώς αφορούν τις επιλογές μας ως κοινωνία. Ορισμένα έργα απλούστατα δεν πρέπει να γίνουν και αντ' αυτών μπορούν να γίνουν χίλια δύο άλλα.

Για παράδειγμα εμείς στο οικολογικό κίνημα θέλουμε τους βιολογικούς καθαρισμούς. Πάντα τους θέλαμε και εξακολουθούμε να τους θέλουμε, ακόμη και εάν λειτουργούν ανεπαρκώς. Θέλουμε να λειτουργούν καλύτερα. Θέλουμε να επεκταθούν. Θέλουμε να ολοκληρωθεί το έργο της Ψυτάλλειας, γιατί ήδη είχε θετικά αποτελέσματα στα Σαρωνικά.

Όμως ένα έργο σαν την ΕΓΝΑΤΙΑ είμαστε σίγουροι ότι το θέλουμε. Ειπώθηκε ότι είναι στρατηγικό έργο. Εγώ έχω μία πρώτη ιστορική υποψία ότι ένα έργο το οποίο κατασκευάστηκε την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, για να συνδέει τη Ρώμη με την Ιερουσαλήμ, μάλλον δεν πρέπει ν' ανταποκρίνεται στις ανάγκες των καιρών μας.

Το έργο αυτό πρόσφατα διάβασα και ανατρίχιασα ότι ενδέχεται να φτάσει τα έξι τρισεκατομμύρια. Δεν ξέρω εάν το μέγεθος είναι σωστό. Αλλά εάν είναι σωστό δεν μας φτάνει ούτε ολόκληρο πακέτο ΝΤΕΛΟΡ για να το αποπερατώσουμε.

Και πώς αποφασίσαμε αυτή τη δέσμευση της εθνικής οικονομίας εν ονόματι ενός μεγαλοϊδεατισμού ο οποίος είναι αμφίβολο εάν εξυπηρετείται από την ΕΓΝΑΤΙΑ; Διότι η ΕΓΝΑΤΙΑ έχει ειπωθεί επίσης προσφυώς – όχι από περιβαλλοντολόγους – ότι δεν εξυπηρετεί τη βαλκανική μας «διεισδυτική» πολιτική, είναι ένας εγκάρσιος δρόμος, ο οποίος θαυμάσια μπορεί ν' αναιρεθεί από ένα δεύτερο εγκάρσιο δρόμο, ο οποίος θα γίνει αύριο από τη Σόφια προς τα Σκόπια και από εκεί προς το Μαυροβούνιο και μέσω φέρι μποτ, θα βγάζει στην Ανκόνα.

Γιατί αυτός ο δρόμος θεωρήθηκε στρατηγικής σημασίας; Ποιες δυνάμεις τον προέκριναν; Ποιοί μεγαλοϊδεατισμοί; Και ποιες θα είναι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, τις οποίες προσπαθούμε ν' αναιρέσουμε, κάνοντας άλλες υπερβολές τύπου «ανισόπεδοι κόμβοι για την αρκούδα»;

Παράδειγμα δεύτερο. Τα Σπάτα, είναι μία επένδυση την οποία χρειαζόμαστε αναμφισβήτητα. Θέλουμε αεροδρόμιο. Και εδώ έχουν διατυπωθεί πάρα πολλές κριτικές, για το εάν θα μπορούσε να χωροθετηθεί αλλού το αεροδρόμιο, έχω και εγώ γράψει σχετικά. Η αλήθεια είναι ότι και εγώ θέλω ένα καλό αεροδρόμιο πια στην Ελλάδα. Το εάν θα μπορούσε να εκσυγχρονιστεί το Ελληνικό ή όχι είναι μία άλλη ιστορία, αλλά και εδώ είναι το πάρα πολύ ενδιαφέρον. Για παράδειγμα ο κύριος Βασενχόβεν μου έλεγε, μεταξύ τυριού και αχλαδιού, κά-

ποτε (καθώς είναι σε μία επιτροπή αποκατάστασης του χώρου που αποδεδειγμένα από την αμερικάνικη βάση του Ελληνικού) ότι το δημόσιο αυτό έργο, έχει κατασκευαστεί εάν θυμάμαι καλά με προδιαγραφές του Μεσοπολέμου. Έχει τόσο μπετόν που το κόστος του ξηλώματός του ίσως υπερβαίνει κατά πολύ το κόστος ενός άλλου έργου.

Τα δημόσια έργα, τα οποία επιλέγουμε σήμερα ατυχώς δεν είναι ούτε τα καλύτερια του Πηλίου, ούτε όπως τα παλιά λιμάνια, τα ενετικά και άλλα. Φοβάμαι ότι είναι αργά. Με αυτά θα πρέπει να ζησούμε όχι για πάρα πολλές γενιές, αλλά για πάρα πολλές χιλιετίες. Δεν νομίζω ότι το σκυρόδεμα φθείρεται τόσο εύκολα και οι σημερινές επιλογές αυτές, πολλές από τις οποίες είναι εξωστρεφείς και έχουν εξωστρεφείς σχεδιασμούς, καθορίζουν τη φυσιογνωμία αυτού του τόπου για πάρα πολλά χρόνια.

Για τις εθνικές οδούς ειπώθηκαν πολλά. Ο σιδηρόδρομος θα ήταν μία επιλογή. Και θα ήταν μάλιστα και μία επιλογή διεθνούς προσανατολισμού της χώρας. Ο σιδηρόδρομος μπορεί ευκολότερα να μας συνδέσει με τα Βαλκάνια και ακόμη με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αλλά ατυχώς δεν συνιστά προτεραιότητα. Δεν είναι επιλογή αυτής της κοινωνίας. Έχει ειπωθεί τόσες πολλές φορές, που νομίζω ότι είναι πληκτικό να το λέει κανείς, ότι έχουμε τη χάραξη του Χαριλάου Τρικούπη, όπως έγινε έναν αιώνα πριν, πλην κάποια χιλιόμετρα, φερ' ειπείν της γραμμής Αθηνών - Λαυρίου, που καταργήθηκε, το περίφημο τρένακι του Πηλίου, το οποίο επίσης καταργήθηκε και δεκάδες άλλες μικρές συνδέσεις, οι οποίες έχουν αυτοκαταργηθεί και ασυντήρητες σήμερα αναπολούν το παρελθόν τους.

Διεθνούς προσανατολισμού είναι και άλλα έργα, τα οποία είτε προγραμματίστηκαν, είτε επίκεινται.

Για παράδειγμα, η μεγαλύτερη ίσως αναπτυξιακή επιλογή της χώρας σ' ό,τι αφορά τον ενεργειακό τομέα τα τελευταία χρόνια είναι το εισαγόμενο φυσικό αέριο. Έργο σημαντικό. Εδώ υπάρχει μία διάσταση στο οικολογικό κίνημα και στην επιστημονική κοινότητα για το πόσο ρυπογόνος είναι ή πόσο μεγάλες επιπτώσεις έχει αυτή η επένδυση. Σίγουρα πάντως το φυσικό αέριο είναι καλύτερο καύσιμο από το πετρέλαιο και σ' ό,τι αφορά τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και σ' ό,τι αφορά την περιεκτικότητά του σε θείο. Πάντως συνιστά ένα ενδιαμέσο στάδιο, είναι ένα «οικολογικότερο» έργο εάν θέλετε από τη σταθερή καύση λιγνίτη, που πραγματοποιούμε στην Ελλάδα.

Τέλος, άλλος επηρεασμός από το διεθνές κλίμα από τις διεθνείς επενδύσεις και από την ανακατάταξη προνομίων, επενδύσεων, φυσικών πόρων στην περιοχή μας είναι η κατασκευή του αγωγού Burgas - Αλεξανδρούπολη, ο οποίος θα φέρει πετρέλαιο στο Αιγαίο. Και αυτή είναι μία επένδυση με διεθνείς προσανατολισμούς, που έχει τα θετικά της, έχει τ' αρνητικά της, αλλά είναι συζητήσιμη.

Έχουμε λοιπόν, μία νέα ευρωπαϊκή χωροταξία, μία νέα παγκόσμια χωροταξία,

κυριαρχία της εισροής ιδιωτικών πλέον κεφαλαίων, που καλύπτουν δημόσιες ανάγκες και έχουμε και έναν υπερεθνικό προγραμματισμό, ο οποίος κάνει ώστε πάρα πολλά από τα προγράμματά μας, τα σχέδιά μας, τις αποφάσεις μας να προέρχονται από το εξωτερικό και κυρίως από τις Βρυξέλλες.

Αυτό είναι περισσότερο καλό παρά κακό και αυτό πρέπει να το πούμε κατηγορηματικά.

Σ' ό,τι αφορά το περιβάλλον, που μας απασχολεί σήμερα, περισσότερο από τριακόσια νομοθετικά εργαλεία, ντιρεκτίβες κυρίως, έχουν εκπορευθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα στα τελευταία δέκα πέντε, είκοσι χρόνια.

Αυτά τα νομοθετήματα συνιστούν πλέον εθνικό δίκαιο. Πρόκειται για ντιρεκτίβες και νομικές ρυθμίσεις, από την προστασία πουλιών και υδροτόπων, μέχρι την υιοθέτηση στάνταρτς και δεικτών ποιότητας διαφόρων αποδεκτών, μέχρι τρόπους διεξαγωγής και εκτέλεσης των δημοσίων έργων ή την περίφημη ντιρεκτίβα για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Φοβάμαι ότι ως χώρα δεν θα είχαμε αυτό το νομικό υπερεξοπλισμό εάν ήμασταν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και πάντως δεν θα τον είχαμε σε τόσο εκσυγχρονισμένη, χρηστική και επιστημονικά μη διαβλητή μορφή, όσο τον έχουμε σήμερα.

Φυσικά πολλές από αυτές τις περιβαλλοντικές ντιρεκτίβες θα μπορούσαν να βελτιωθούν και ήδη βελτιώνονται ορισμένες από αυτές. Παράδειγμα η ντιρεκτίβα για τα νερά. Αλλά πάντως φοβάμαι ότι ένα τέτοιο τεράστιο νομοθετικό έργο, η κοινωνία αυτή δε θα μπορούσε να το αναλάβει, όπως άλλωστε ούτε η Ιταλία, ούτε το Βέλγιο, ούτε η Ολλανδία από μόνες τους.

Ο υπερεθνικός αυτός προγραμματισμός σ' ένα κανονιστικό νομικό επίπεδο έχει πολύ μεγάλη σημασία γιατί οι Βρυξέλλες, σ' ό,τι αφορά το περιβάλλον τουλάχιστον, νομοθέτησαν χωρίς να λάβουν υπόψη τους το πολιτικό κόστος. Οι επίτροποι στις Βρυξέλλες δεν εκλέγονται, δεν υπόκεινται στη δοκιμασία της τετραετίας στην οποία υποκείνται οι εθνικές μας κυβερνήσεις και την οποία δυστυχώς, πάρα πολλοί λαμβάνουν υπόψη σ' ό,τι αφορά το περιβάλλον.

Αυτό άλλωστε συμβαίνει και σε όλα τα επίπεδα διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης: ποιος δήμαρχος λ.χ. και πότε αποφάσισε ποτέ να καταστρέψει ένα αυθαίρετο; Ποιος δήμαρχος αποφάσισε να αρισθετήσει μόνος του τον αιγιαλό του; Δυστυχώς σχεδόν ποτέ δεν έγινε αυτό.

Εν πάσει περιπτώσει αυτός ο εισαγόμενος προγραμματισμός στο νομικό επίπεδο έχει πάρα πολλά καλά. Δεν ισχύει το ίδιο όμως σ' ό,τι αφορά το ΚΠΣ και σ' ό,τι αφορά την απορροφητικότητα των ECU ή των EYPQ αύριο. Εκεί το άγχος της απορροφητικότητας τόσο από τη μεριά του ελληνικού κράτους, όσο και από τη μεριά των Βρυξελλών, η οποία επίσης θέλει να επιδείξει έργα και ν' απορροφηθούν τα κονδύλια της, νομίζω ότι έχει οδηγήσει σε πάρα πολλά παραδείγματα κακών επιλογών, κακών προγραμματισμών.

Να θυμίσω το πρόγραμμα ανάπτυξης στα πλαίσια των ΜΟΠ των Προσπών, να θυμίσω τον αρχικό σχεδιασμό της εκτροπής του Αχελώου, ενός από τα πιο παρόλογα έργα, τα οποία προγραμματίστηκαν στην ελληνική επικράτεια ποτέ και μία σειρά αν μη τι άλλο μη ευστόχων έργων.

Θα έλεγα για να μην σας κουράσω πολύ ότι αυτή τη στιγμή, εκτός από την εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων, στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και στην Ελλάδα, εκτός από την εισροή κεφαλαίων που προέρχονται από υπερεθνικές πηγές, ζούμε ταυτόχρονα μία διαδικασία παγκοσμιοποίησης, σ' ό,τι αφορά την περιβαλλοντική διαχείριση.

Μετά την περίφημη συνδιάσκεψη του Ρίο, η έννοια της αειφορίας μπαίνει σε όλους τους προγραμματισμούς, σε όλες τις στοχεύσεις και νομίζω ότι κάνει καλό. Κάνει καλό για να τίθενται ορισμένα κριτήρια διαχείρισης των φυσικών πόρων, τα οποία αν και δεν έχουν εξειδικευτεί ακόμη, πάντως καλό είναι να τα έχουμε κατά νουν.

Επιπλέον η έννοια της αειφορίας εγκαλεί σε υπερεθνικές συνεργασίες. Για παράδειγμα η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να ζήσει όχι μόνο ως ευρωπαϊκή χώρα, αλλά και ως βαλκανική χώρα και για να το κάνει αυτό, δεν θα εξάγει απλώς τα τυριά της και τα λάδια της, αλλά θα πρέπει να έχει και μία πολιτική συνδιαχείρισης των φυσικών πόρων με τις άλλες βαλκανικές χώρες. Ήδη το πρόβλημα των νερών έχει τεθεί με αξύτατη μορφή. Κάθε φορά που ρυπαίνεται ο Έβρος ή ο Αξιός σηκώνουμε μαύρες σημαίες.

Αλλά κι εμείς από τη μεριά μας, κοντεύουμε να ρουφήξουμε όλη τη Δοϊράνη με τ' αρδευτικά δίκτυα, που έχουν κατασκευαστεί στην περιοχή. Δεν έχουμε εξαπολύσει «επιθετικά» προγράμματα συνδιαχείρισης των νερών, των δασών κατά μήκος των συνόρων, της άγριας πανίδας, η οποία περνάει εκατέρωθεν από τα σύνορα ή ακόμη – ακόμη προγράμματα σ' ό,τι αφορά τη συνδιαχείριση των ενεργειακών και άλλων πόρων της περιοχής. Δεν πήραμε μία πραγματική πρωτοβουλία για το περίφημο Κοσλοντούι, για την πυρηνική ενέργεια γενικότερα. Ενώ πραγματικές πρωτοβουλίες, γιατί όντως η Ελλάδα είναι ισχυρή χώρα στα Βαλκάνια, έχει κατά πολύ υψηλότερο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν από όλες τις άλλες χώρες και είναι και ευρωπαϊκή χώρα.

Όπως σωστά είπε η κυρία Κατοχianού, ο ρόλος της Μακεδονίας έχει αλλάξει. Έχει αλλάξει, διότι είναι πιο ένα εφελτήριο θα έλεγε κανείς, προς την ενσωμάτωση και των υπολοίπων χώρων της Ευρώπης, της Ανατολικής Ευρώπης στη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.

Αυτό το ρόλο σφείλουμε να τον παίξουμε. Και εκεί προφανώς και δημόσια έργα θα γίνουν και νέες στρατηγικές πρέπει να εφευρεθούν, αλλά πάντα έχοντας κατά νου ότι η συνδιαχείριση των φυσικών πόρων είναι ένα προνοσιακό πεδίο χάραξης νέων πολιτικών.

Θα πω λοιπόν και θα κλείσω εδώ, ότι όλα αυτά, η διεθνοποίηση, η παγκοσμιο-

ποίηση, το ότι ανήκουμε στην Ευρώπη, είναι πλέον γεγονός. Η Ελλάδα ήταν ανέκαθεν μία χώρα που εξήγαγε πολιτισμό, εισήγαγε πόρους. Οι Έλληνες πάντα ταξίδευαν πολύ, δεν περιοριζόντουσαν στα είκοσι, είκοσι πέντε χιλιόμετρα στη ζωή τους, αλλά έκαναν χιλιάδες χιλιόμετρα στη Μεσόγειο. Όπως μάλιστα έλεγε σ' ένα πρόσφατο κείμενό του ένας μεγάλος σύγχρονος ιστορικός ο Σπύρος Ασδραχάς, το Αιγαίο ήταν ανέκαθεν μία πλωτή πολιτεία. Το Αιγαίο στο σύνολό του είχε τα χαρακτηριστικά της μιας και μόνο πόλης. Λειτουργούσε ως πόλη. Και λειτουργούσε ως πόλη το Αιγαίο χωρίς μεγάλα έργα υποδομής, με τα καράβια και με τους ανθρώπους του. Αυτοί εκινούντο αυτοί συγκροτούσαν τον πολιτισμό, αυτοί συγκροτούσαν την κοινωνία στα χρόνια εκείνα.

Έχει φτάσει η ώρα να εσωτερικεύσουμε το εξωτερικό κόστος της αναπτυξιακής διαδικασίας. Να εσωτερικεύσουμε το κόστος των δημοσίων έργων.

Αυτό μπορεί να το κάνει εν μέρει ένα υπερυπουργείο Περιβάλλοντος, αλλά πρωτίστως πρέπει να το κάνει ένα υπουργείο Δημοσίων Έργων, διότι από εκεί περνάνε τα χρήματα εκεί γίνονται οι μεγάλοι προγραμματισμοί και εκεί καθορίζεται μία ad hoc εθνική χωροταξία.

Σε μία χώρα όπου δεν έχουμε πραγματικό χωροταξικό προγραμματισμό η μορφή του χώρου έχει καθοριστεί από το S που έλεγε η κυρία Κατοχιανού (Πάτρα έως Καβάλα) και έχει καθοριστεί από μερικές μείζονες επιλογές τέτοιου τύπου.

Επομένως νομίζω, ότι ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των εργαζομένων σ' ένα τόσο στρατηγικό υπουργείο είναι μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα δουλειά και είναι μία δουλειά πολλά υποσχόμενη κύριε πρόεδρε. Εύχομαι τα συμπεράσματα του Συνεδρίου σας να ικανοποιήσουν αυτή την απαίτηση. Ευχαριστώ πολύ.

Προεδρείο: Ιδιαίτερες ευχαριστίες και στους πέντε εκλεκτούς ομιλητές μας. Αύριο αρχίζουμε 8 και μισή. Ευχαριστώ.

2η Συνεδρία, Παρασκευή, 29.5.98

Γ. Εισηγήσεις φορέων

(Πρόεδρος: Η. Ευθυμιόπουλος)

Πρόεδρος: Ξεκινάμε τη 2η Συνεδρία με αρκετή βέβαια καθυστέρηση, όπως ήδη έχετε αντιληφθεί, γι' αυτό θα παρακαλούσα τους ομιλητές και τους εκπροσώπους των φορέων να κάνουν μία κάποια οικονομία στο χρόνο, ώστε να μπορέσουμε τουλάχιστον να ικανοποιήσουμε τις απαιτήσεις του προγράμματος. Θα ήθελα επίσης να θυμίσω σε όσους θα πάρουν το λόγο, ότι προφανώς αυτό το χώρο τον απασχολούν τα συνδικαλιστικά προβλήματα και προφανώς θα γίνει πλήρης αναφορά σ' αυτά κατά το Συνέδριό σας όχι όμως τόσο και στη διάρκεια του επιστημονικού Διημέρου.

Κάνω λοιπόν, μία παράκληση κυρίως στους εκπροσώπους των φορέων, διότι αυτούς προβλέπει το σημερινό πρόγραμμα, να πάρουν το λόγο, να προσπαθήσουν να τοποθετηθούν έστω και ακροθιγώς στο ζήτημα, που μας απασχόλησε χθες στην 1η Συνεδρία και που τίθεται βέβαια με τη μορφή ερωτήματος, αν δηλαδή, τα δημόσια έργα και το περιβάλλον είναι έννοιες ανταγωνιστικές, έννοιες αντίπαλες και βεβαίως το πιο ενδιαφέρον απ' όλα θα είναι να δει κανείς πώς τοποθετούνται πια οι κοινωνικοί φορείς, οι οργανώσεις, οι συνδικαλιστικοί οργανισμοί απέναντι σε αυτό το ζήτημα.

Πώς μπορούν δηλαδή, αυτή την υπόθεση, που μέχρι τώρα τη θεωρούσαμε εξωτερική, έργο κάποιων άλλων να την κάνουμε και δική μας υπόθεση;

Λοιπόν, μετά από αυτή την εισαγωγή, θα ήθελα να καλέσω στο βήμα τον εκπρόσωπο της ΑΔΕΔΥ Απωλοακαρνανίας, εάν δεν κάνω λάθος, γιατί ο πρώτος στη σειρά του καταλόγου εκπρόσωπος εργαζομένων του ΥΠΕΧΩΔΕ, (σε ναυαρχικό επίπεδο) ζήτησε να «μεταφερθεί» στην απογευματινή συνεδρίαση. Δεν υπάρχει εκπρόσωπος της τοπικής επιτροπής της ΑΔΕΔΥ.

Ο κύριος Σταυράκης Γιώργος λοιπόν, από το Εργατικό Κέντρο Ναυπάκτου.

Χαιρετισμός του εκπροσώπου του Εργατικού Κέντρου Ναυπάκτου, κ. Γ. Σταυράκη

Αγαπητοί φίλοι προσκαλεσμένοι, αγαπητοί συνάδελφοι σύνεδροι, από μέρους του Εργατικού Κέντρου, χαιρετίζω και εγώ το Συνεδριό σας και εύχομαι καλή επιτυχία.

Παρά τον κίνδυνο να μας καταλογιστεί ότι ίσως είμαστε εκτός θέματος, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε τις δικές μας απόψεις σχετικά με το θέμα που τίθεται σήμερα.

Από την κοινωνική εμπειρία, από το ό,τι γίνεται γύρω μας, αλλά και παγκόσμια, θα κάνουμε μόνο μερικές παρατηρήσεις. Τα υπόλοιπα θα τ' αφήσουμε στους ειδικούς του θέματος, γιατί είναι ζητήματα επιστημονικά.

Οι διαπιστώσεις έγκυρων επιστημονικών κύκλων και συνεδρίων, σχετικά με τις επιπτώσεις στη φύση και στο περιβάλλον από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις, δημιουργούν, σε όσους σκέφτονται και καταλαβαίνουν, από έντονη ανησυχία μέχρι φόβο.

Μέχρι και σήμερα μία σειρά υπηρεσίες θέλουν να εξαντλούν την αρμοδιότητά τους και προσέξτε το, την ευθύνη και το καθήκον τους σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, κύρια στα ορατά με γυμνό μάτι προβλήματα του περιβάλλοντος και συχνά σ' αυτά που έχουν επουσιώδη αποτελέσματα.

Και εδώ πολλές φορές ακούμε να μην μπαζωθεί ο αγιαλός ή να μην κοπεί κανένα δένδρο.

Η στάση αρκετών ή των περισσότερων θα έλεγα οικολογικών και περιβαλλοντικών οργανώσεων και των κινημάτων έντεχνα αποπροσανατολίζει και εκφυλίζει την ουσία αυτού του σοβαρού ζητήματος: φύση-περιβάλλον.

Σίγουρα δεν είμαστε στο ίδιο επίπεδο με την προηγούμενη 20ετία, όπου ρύπανση εθεωρείτο η καμινάδα του σουβλατζιδικου ή τα μπουγαδόνερα της νοικοκυράς στη Νέα Ιωνία, στο Πέραμα, στο Κερατσίνι, την ώρα που τα φουγά-

ρα ρύπαιναν στην κυριολεξία το περιβάλλον.

Παλαιότερα η επιστήμη δεν είχε τη σημερινή εξέλιξη και μπορούσε να δικαιολογηθεί η άγνοια και οι όποιες παραλείψεις.

Σήμερα που η επιστήμη πέραν από τις ολέθριες διαπιστώσεις κάνει προβλέψεις και προτάσεις, νομίζω, ότι όλοι πρέπει ν' ασχοληθούμε με αυτό το σοβαρό ζήτημα.

Και εάν μπορεί βέβαια η επιστήμη να βγει από τις συμπληγάδες των διαπλεκόμενων συμφερόντων, τότε ίσως να μπορούμε να πούμε ότι δεν είναι αργά.

Συχνά ακούμε και λέμε ότι η φύση εκδικείται. Κάθε παρέμβαση στο περιβάλλον, πιστεύουμε, πρέπει να παίρνει υπόψη τα φυσικά φαινόμενα και να προβλέπει την αποφυγή αλλαγών στη φύση.

Πιστεύουμε ότι χρειάζεται να επιβληθεί αυστηρός έλεγχος και με τη συμμετοχή των κοινωνικών φορέων κάτω όμως από ξεκαθαρισμένες προϋποθέσεις, γιατί είναι γνωστό πώς λειτουργεί. Δηλαδή, να μη μεγαλώσουμε τα διαπλεκόμενα συμφέροντα με τη συμμετοχή και άλλων φορέων.

Δεν πρέπει, όμως, να περιοριστούμε στο δημόσιο τομέα, τον οποίο βλέπουμε να συρρικνώνεται καθημερινά, ενώ παράλληλα διογκώνεται ο ιδιωτικός τομέας. Τα δημόσια έργα κατά κύριο λόγο εκτελούνται από ιδιωτικές εταιρείες.

Κατά το σχεδιασμό των έργων παίρνονται υπόψη οι ανθρώπινες ανάγκες. Και εδώ σηκώνει μεγάλη συζήτηση εάν υπηρετούν πάντα τα όποια έργα τις πραγματικά ανθρώπινες ανάγκες ή υποτάσσονται σε άλλες ανθρώπινες σκοπιμότητες και προσαρμόζονται στη λογική του κόστους από τη μια μεριά και την αύξηση του κέρδους από την άλλη.

Δηλαδή, οικονομία από εδώ, κέρδη οι εταιρείες που κατασκευάζουν τα έργα και έχουμε αυτά τ' αποτελέσματα.

Πιστεύουμε ότι αντίπαλες έννοιες πρέπει να θεωρούνται περιβάλλον, δημόσια έργα, αν δημόσια έργα νοούνται μόνο η μείωση του κόστους, αύξηση των κερδών ή η αλόγιστη ανάπτυξη της τεχνολογίας, της τεχνολογικής εξέλιξης που όχι μόνο πολλές φορές δεν έχει ουσιαστική κοινωνική προσφορά αλλά αντίθετα, σε σχέση με την προσφορά που έχει, η ζημιά που γίνεται, είναι πάρα πολύ μεγαλύτερη.

Δεν ξέρω, αύριο ίσως πούμε για τους καταλύτες, ή για τις αλκαλικές μπαταρίες, ή για τα φυτοφάρμακα και πάει λέγοντας.

Για να μην σπαταλήσουμε όμως το χρόνο, τον οποίο θεωρούμε πολύτιμο για ένα συνέδριο, ν' αναφερθούμε χαρακτηριστικά στην παράκαμψη της Ναυπάκτου.

13 χρόνια, υποτίθεται, υλοποιείται ένα έργο ζωής και πνοής γι' αυτή την όμορφη περιοχή. Σίγουρα δεν ήλθαμε εδώ να καταλογίσουμε ευθύνες, αλλά κάποιοι έχουν ευθύνες. Και σήμερα είναι αυτό το έργο στην κατάσταση που

είναι. Είναι με σφαγμένα τα βουνά και με τις βροχές να κατεβάζουν τα χώματα στη Ναύπακτο και εδώ είναι το ζητούμενο.

Και πώς ελέγχονται τα δημόσια έργα και πώς εφαρμόζονται οι μελέτες;

Να στρέψουμε δεξιά αριστερά. Μάρνος και Εύηνος. Είχαμε δύο πηγές υδάτινες στην περιοχή μας. Παίρνοντας το νερό για την Αθήνα είναι ένα άλλο ζήτημα, δεν αναλογιστήκαμε εδώ πέρα τί θα γίνει με τον υδροφόρο ορίζοντα εάν θα ποτίζεται, εάν θα υδροδοτείται και δεν ξέρουμε τί θα γίνει σε κάποια χρόνια στην περιοχή.

Και επειδή είμαστε Εργατικό Κέντρο να κλείσω με τούτο το ζήτημα. Δημόσια έργα και εργασιακές σχέσεις: οι εταιρείες που παίρνουν τα μεγάλα έργα καταπατούν, καταστρατηγούν τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, τις εργασιακές σχέσεις, τα εργατικά δικαιώματα.

Νομίζουμε ότι πρέπει στην υπογραφή των όποιων συμβάσεων να μπαίνει σαν όρος η εφαρμογή του νόμου.

Θα μου πείτε διάταξη για να εφαρμόσουμε το νόμο; Δυστυχώς η εμπειρία αυτό έδειξε. Εσείς έχετε το προνόμιο που λένε στο δημόσιο τομέα, όμως γνωρίζετε πολύ καλά τι γίνεται στον ιδιωτικό τομέα.

Με αποτέλεσμα να έχουμε ομαδικές απολύσεις συνδικαλιστών με σκοπό να καταστρατηγηθεί, ν' αχρηστευθεί στην κυριολεξία ο νόμος 1264 του '82.

Ζητάμε λοιπόν και προτείνουμε στους όρους που υπογράφουν τα δημόσια έργα, να μπαίνουν ρήτρες για την εφαρμογή των συλλογικών συμβάσεων, των εργασιακών σχέσεων και των συνδικαλιστικών ελευθεριών.

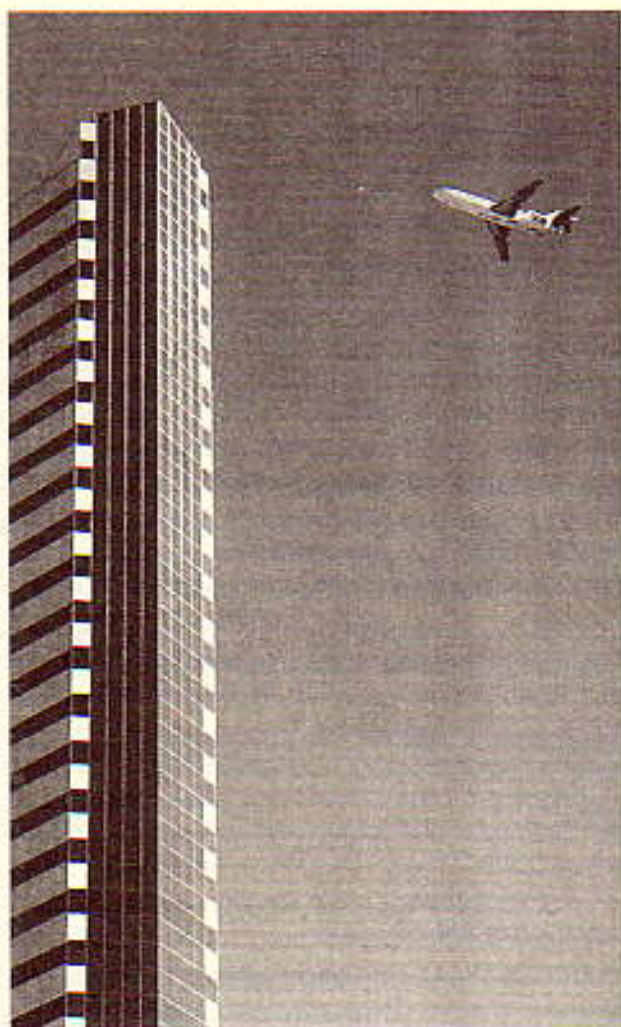
Αν εταιρείες καταπατούν αυτούς τους όρους, να τους επιβάλλονται αυστηρά πρόστιμα, ποινές σκληρές και εάν θέλετε ν' αποκλείονται από τους πάρα πόρα διαγωνισμούς. Είναι μία από τις λίγες προτάσεις, που μπορώ να κάνω.

Σας ευχαριστούμε για την πρόσκληση, εύχομαι πάλι επιτυχία στο Συνεδριό σας και ό,τι καλό.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Σας ευχαριστούμε κι εμείς και για τον απλό λόγο, διότι ήσασταν σύντομος και πολύ εντός του θέματος.

Ο εκπρόσωπος της ΕΜΔΥΔΑΣ θα καθυστερήσει. Επομένως θα μπορέσει να πάρει λίγο αργότερα το λόγο. Τώρα καλώ τον εκπρόσωπο της ΠΟΜΗΤΕΔΥ, της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Μηχανικών Τεχνολόγων Δημοσίων Υπαλλήλων. Ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας, κύριος Αγγελίδης Κώστας, έχει το λόγο.

Εισήγηση του εκπροσώπου της ΠΟΜΗΤΕΔΥ, κ. Κ. Αγγελίδη

Ευχαριστούμε για την πρόσκληση. Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Μηχανικών Τεχνολογικής Εκπαίδευσης Δημοσίων Υπαλλήλων χαιρετίζει τις παράλληλες εργασίες του 14ου συνδικαλιστικού σας συνεδρίου και σας ευχαριστεί για την πρόσκληση συμμετοχής της στο επιστημονικό διήμερο με το γνωστό θέμα, που και επίκαιρο είναι, αφού την ερχόμενη βδομάδα γιορτάζεται η παγκόσμια ημέρα περιβάλλοντος, όπως ορίστηκε με απόφαση του ΟΗΕ το 1972.

Θεωρείται γνωστό ότι με τον όρο περιβάλλον εννοοιολογικά εννοούμε το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που με την αλληλεπίδρασή τους επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση, τις αισθητικές αξίες και την κοινωνική ανάπτυξη.

Η τεχνολογική ανάπτυξη σε συνδυασμό με τους δύο παγκόσμιους πολέμους, που σημάδεψαν τον 20ο αιώνα, είχαν σαν αποτέλεσμα στρεβλές αναπτύξεις και περιβαλλοντικά προβλήματα σε όλες τις χώρες.

Οι νέες παγκόσμιες έννοιες όπως τσιμεντούπολη, πολεοδομική αναρχία, νέφος, ερημοποίηση και άλλες τάσεις που μας κατακλύζουν καθημερινά, βρίσκουν τις περισσότερες αντιδράσεις μας σπασμωδικές.

Η άξυνση αυτών των περιβαλλοντικών προβλημάτων στη χώρα μας συμπίπτει με την περίοδο της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης και της συγκέντρωσης του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Δημιουργούνται τα φαινόμενα Αθήνας - Θεσσαλονίκης με τους βιομηχανικούς υπερσυγκεντρωτισμούς, που αποτέλεσαν πόλο έλξης για το εργατικό δυναμικό της επαρχίας.

Η πολεοδομική αυθαιρεσία, η χωροταξική αναρχία, η απώλεια της πολιτιστικής μας ταυτότητας και η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος γιγαντώνονται.

Τα εξακόσιες χιλιάδες κυβικά μέτρα βιομηχανικών και οικιακών λυμάτων που

δεχόταν καθημερινά ο Σαρωνικός το 1981, τον καθιστούν μία από τις πιο μολυσμένες περιοχές της Μεσογείου.

Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε ότι το εργατικό, το συνδικαλιστικό και γενικότερα το λαϊκό κίνημα, δεν είχαν ούτε την ιδεολογική προσέγγιση σε θέματα περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής.

Τ' αυθαίρετα ανεγείρονταν νυχθημερόν γύρω από τις τοιμινιέρες, σύμφωνα με το μοντέλο ανάπτυξης αλλά και χωρίς την παραμικρή δυνατότητα παρέμβασης, λόγω του επικρατούντος πολιτικού κλίματος της εποχής εκείνης.

Έτσι, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος στο διάστημα αυτό δεν αντιμετώπισε συγκροτημένη λαϊκή αντίδραση.

Στη δεκαετία του '70 αρχίζουν όλοι πλέον να μιλούν για προστασία του περιβάλλοντος. Διαπίστωση πλέον είναι ότι η ανάπτυξη και οι τεχνολογικές εξελίξεις μπορούν να συνυπάρξουν με το διαμορφωμένο περιβάλλον.

Η προσαρμογή όμως της ανάπτυξης στο περιβάλλον και του περιβάλλοντος στον άνθρωπο, θα πρέπει ν' αποτελεί την αρχή, στην οποία θα πρέπει να στηρίζεται ο σχεδιασμός πάσης φύσεως έργων.

Το Σύνταγμα της Ελλάδας του '75 θέτει στο άρθρο 24 ζήτημα προστασίας του περιβάλλοντος. Ενώ η ΕΟΚ το ίδιο έτος εκδίδει τους πρώτους κανονισμούς και τις πρώτες οδηγίες και αποφάσεις σχετικές με το περιβάλλον.

Παρ' όλα αυτά όμως, θα χρειαστούν άλλα δέκα χρόνια να περάσουν για να εκδοθεί η 85337 σχετική οδηγία της ΕΟΚ, σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον και η χώρα μας να ψηφίσει τον νόμο 1650 για την προστασία του περιβάλλοντος.

Από τότε μέχρι σήμερα εκδόθηκαν δεκάδες κανονισμοί, οδηγίες και αποφάσεις της Κοινότητας αλλά και δεκάδες νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις και εγκύκλιοι για τα θέματα αυτά.

Τα δημόσια έργα για πολλές δεκαετίες έπαιξαν το δικό τους ρόλο σε αυτό το θέατρο του παραλόγου και της αμφισβήτησης, αφού κανείς δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι λαμβάνονταν μέτρα και υπήρχε σχεδιασμός και προγραμματισμός για την προστασία της φύσης και του τοπίου και γενικά των οργανισμών, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων.

Παρ' όλα αυτά με το νομοθετικό πλαίσιο που υπάρχει, που δείχνει την ευαισθησία της πολιτείας, δημιουργούνται προβλήματα. Και οι λόγοι είναι πολλοί.

Αφενός μεν οι τεχνοκρατικές μελέτες με τα οικονομικοτεχνικά κριτήρια παραβλέπουν συχνά τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, κάτι που είχε σαν αποτέλεσμα πολλά δημόσια έργα να καθυστερούν μέχρι να γίνουν οι τροποποιήσεις τους ή και να ματαιώνονται ύστερα από δικαστικές αποφάσεις ή αντιδράσεις φορέων.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα για τις σχέσεις δημοσίων έργων και περιβάλ-

λοντας είναι η ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ όπου στην περιοχή των Γρεβενών που ζει η αρκούδα της Πίνδου, παρ' όλο που το ΥΠΕΧΩΔΕ έκανε διάφορες τροποποιήσεις στην αρχική μελέτη, το Συμβούλιο Επικρατείας δεν τις δέχτηκε και υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση ακόμη των έργων αυτών.

Ο περιφερειακός δρόμος Σταυρού - Ελευσίνας, στην περιοχή της Αγίας Παρασκευής από τις διάφορες παρεμβάσεις, από ταχείας κυκλοφορίας κινδυνεύει να εξελιχθεί σε επαρχιακή οδό μέσης ταχύτητας.

Η τοποθέτηση του Ραντάρ στην Περαιά Θεσσαλονίκης όπως κι η ανέγερση πυλώνων υψηλής τάσης της ΔΕΗ, μέσα από κατοικημένες περιοχές, είναι επίσης περιπτώσεις απαραίτητων μεν έργων, αλλά με άγνωστες επιπτώσεις, μια και υπάρχουν αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις και μελέτες για την υγεία των κατοίκων των περιοχών αυτών.

Υπάρχουν επίσης άλλες περιπτώσεις έργων, οι οποίες επιφέρουν βλάβες σε αρχαιολογικά μνημεία ή ανεκτίμητης αξίας ευρήματα, όπως π.χ. οι ενέργειες της ΔΕΗ για την τοποθέτηση ανεμογεννητριών στο απολιθωμένο δάσος της Μυτιλήνης, παγκόσμια γνωστό για την παλαιοντολογική του αξία.

Πολλά όμως είναι και τα δημόσια έργα, όπως βιολογικοί καθαρισμοί, επεξεργασία απορριμμάτων κ.λπ. που προστατεύουν ή και βελτιώνουν το περιβάλλον, το οποίο έχει θίγει.

Τελικά πιστεύω πως όλοι εμείς που εργαζόμαστε στην παραγωγική διαδικασία των δημοσίων έργων, έχουμε τη δυνατότητα και την υποχρέωση, στο μερίδιο που μας αναλογεί, με τις πράξεις και τις ενέργειές μας να φροντίσουμε, ώστε οι επόμενες γενιές να βρουν συνθήκες διαβίωσης αν όχι καλύτερες, τουλάχιστον τις ίδιες με τις σημερινές και ν' αποδείξουμε ότι δημόσια έργα, ανάπτυξη και περιβάλλον μπορούν να συνυπάρχουν.

Τελειώνοντας θα διαβάσω ένα απόσπασμα του Σενεγαλέζου ποιητή Μπάμπα Ντιούμ.

«Τελικά θα προστατέψουμε μόνο ό,τι αγαπάμε. Θ' αγαπήσουμε ό,τι καταλαβαίνουμε, θα καταλάβουμε μόνο ό,τι θα διδαχτούμε».

(Χειροκροτήματα.)

Προεδρείο: Σας ευχαριστούμε και πιστεύω ότι μεταξύ άλλων θα είχε ενδιαφέρον να συζητήσουμε από αυτή την τοποθέτηση μία διάσταση, η οποία δεν ακούστηκε χθες, γιατί δεν προλάβαμε βέβαια να τη θίξουμε.

Αυτή που έχει να κάνει με τη σχέση, εάν θέλετε, των τοπικών προβλημάτων με τα εθνικά προβλήματα.

Είναι μία δύσκολη σχέση, η οποία πάρα πολλές φορές έχει φέρει αντιμέτωπες τις τοπικές κοινωνίες με το κεντρικό κράτος, είτε από τη σωστή μεριά, είτε από τη λάθος μεριά.

Να φέρω μόνο ένα παραδείγμα για τη λάθος μεριά. Αυτή τη στιγμή το

ΥΠΕΧΩΔΕ προωθεί ένα σχέδιο για την υλοποίηση του εθνικού θαλάσσιου πάρκου στη Ζάκυνθο.

Εκείνοι που αντιδρούν είναι η τοπική κοινωνία και κυρίως η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Μεταξύ των άλλων η δημιουργία του θαλάσσιου πάρκου στη Ζάκυνθο προβλέπει και την κατασκευή ενός μεγάλου αποχετευτικού έργου για τον κόλπο του Λαγανά, το οποίο σαφώς υπάγεται στην κατηγορία των μεγάλων θα λέγαμε δημοσίων έργων, δημοσίου χαρακτήρα.

Τα χρήματα υπάρχουν από την Ευρωπαϊκή Ένωση, παρ' όλα αυτά η Νομαρχία αρνείται να υπογράψει την προγραμματική σύμβαση.

Υπάρχουν λοιπόν, αντιδράσεις όχι μόνο για φαινόμενα τα οποία ας πούμε προσβάλουν κατά κάποιο τρόπο το περιβάλλον σαν και αυτά που ακούσαμε, αλλά και αντιδράσεις από μία θα λέγαμε άλλη σκοπιά πολύ πιο συντηρητική και καθόλου ευνοϊκή βέβαια, για τα ζητήματα του περιβάλλοντος.

Θα ήθελα τώρα να καλέσω τον εκπρόσωπο της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας, κ. Ευθύμιο Σώκο.

Εισήγηση του δημάρχου Αγρινίου και προέδρου της ΤΕΔΚ Αιτωλοακαρνανίας, κ. Ε. Σώκου

Κύριε πρόεδρε, κυρίες και κύριοι καλή σας μέρα κατ' αρχήν.

Είμαι ο δήμαρχος του Αγρινίου και ο πρόεδρος της ΤΕΔΚ του Νομού Αιτωλοακαρνανίας.

Ο Δήμος Αγρινίου έχει σαν σήμα του τον Αχελώο που παλεύει με τον Ηρακλή. Ή τον Ηρακλή που παλεύει με τον Αχελώο.

Σημειολογικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατ' αρχήν πριν πω στιδήποτε θα έλεγα, ότι αυτό το σήμα μπορεί θαυμάσια να είναι και σήμα του ΥΠΕΧΩΔΕ και θα πω γιατί.

Έχουμε τον Ηρακλή να παλεύει με τον Αχελώο σε μία πάλη του ανθρώπου να καθυποτάξει τη φύση και να οδηγήσει αυτό το μεγάλο ποτάμι, να το οδηγήσει με τέτοιο τρόπο που να μην είναι ένα ποτάμι καταστροφής, αλλά ένα ποτάμι ευφορίας.

Έτσι ήταν από τα πανάρχαια χρόνια. Ο μύθος δεν είναι τυχαίος. Ο μύθος αναφέρεται σε συγκεκριμένα έργα, σε συγκεκριμένες παρεμβάσεις, έργα και παρεμβάσεις του ανθρώπου, κόντρα στη φύση, με τέτοιο τρόπο που να την οδηγήσει από καταστροφική για την ύπαρξη της ζωής και του ανθρώπου σε ζωογόνα.

Και από καταστροφικός ο Αχελώος ν' αποβεί ζωογόνος για την ευρύτερη περιοχή.

Στους αιώνες των αιώνων λοιπόν, ο άνθρωπος με τα έργα και τις επεμβάσεις του, ξεκινώντας από την εποχή του Ηρακλή, κατάφερε να έχει τον Αχελώο ζωογόνο σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό για την ευρύτερη περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας.

Και να ζει ο άνθρωπος αρμονικά με ένα καλό περιβάλλον, με ένα περιβάλλον που δεν απειλείται ή δεν απειλούνταν μέχρι πριν από λίγα χρόνια.

Φαίνεται ότι είναι η μοίρα της ζωής στην Ελλάδα να παλεύουμε και όταν δεν έχουμε με τί να παλεύουμε να τα βάζουμε με τη φύση και όταν δεν έχουμε τί άλλο να κάνουμε να την καταστρέφουμε κιόλας.

Στις μέρες μας λοιπόν, διαπιστώνεται, ότι αφού δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε άλλο με τον Αχελώο, μετά από τρία φράγματα που έχουμε κάνει κατά μήκος του, είπαμε να τον εκτρέψουμε. Αυτό ναι, είναι δημόσιο έργο και αυτό είναι εγκληματικό έργο.

Και αυτό ως δημόσιο έργο έχει σαφώς την αντιπαλότητα της σχέσης περιβάλλον, έργα, άνθρωπος. Ο άνθρωπος εδώ επεμβαίνει καταστροφικά με τα έργα του στο περιβάλλον και θα έλθει η ώρα που θα το πληρώσει. Και θα έλθουν και κάποιοι τεχνοκράτες, ίσως και μεταξύ ημών των ιδίων να μας πούνε μα τι λέτε, η εκτροπή του Αχελώου είναι μεγάλο έργο για την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος. Πού όμως; Στην περιοχή λέει της Θεσσαλίας. Όπου εκεί ο άνθρωπος πάλι παλεύοντας με τη φύση κατέστρεψε επτά λίμνες, μεταξύ των οποίων η Κάρλα και πού τώρα για να διορθώσει όσες αμαρτίες είχε κάνει στο παρελθόν με μεγάλης πνοής δημόσια έργα εκείνης της εποχής, κάνει ένα ακόμη μεγαλύτερο έργο, ένα μεγαλύτερο ακόμη έγκλημα, εκτρέποντας τον Αχελώο. Παρεμβαίνοντας με αυτό τον τρομακτικό τρόπο στη φύση και στο περιβάλλον.

Άρα λοιπόν, με αυτά τα δύο παραδείγματα οι έννοιες δημόσια έργα και περιβάλλον είναι εντελώς ασύμβατες.

Θα μου επιτρέψετε και ένα άλλο παράδειγμα. Γίνεται το αεροδρόμιο της Αθήνας και να μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας γίνεται στην Αθήνα το αεροδρόμιο για όλη την Ελλάδα.

Το μέγεθος αυτού του αεροδρομίου είναι ασφαλώς πολύ μεγαλύτερο απ' ότι χρειάζεται η Αθήνα. Γι' αυτό λέω ότι είναι το αεροδρόμιο της Ελλάδας.

Και πού γίνεται αυτό το αεροδρόμιο; Γίνεται στην άκρη της Αθήνας, την ανατολική, από εκεί και μετά υπάρχει μόνο η θάλασσα όπου για να πάει η Ελλάδα στο αεροδρόμιο της θα πρέπει να διέλθει ολόκληρο τον πολεοδομικό ιστό της Αθήνας και μια και δύο και τρεις και 103 φορές, που σημαίνει εκατομμύρια διαλεύσεις μέσα από τον κορμό της πόλης, μιας πόλης που είναι πληγωμένη, που είναι βάνουσα κακοποιημένη, για να πάμε στο αεροδρόμιο και να γυρίσουμε από το αεροδρόμιο.

Όλη η Ελλάδα και όλος ο κόσμος που έρχεται στην Ελλάδα ή φεύγει από την Ελλάδα.

Αυτό το έργο είναι σωστό έργο, σε σωστό μέγεθος αλλά σε λάθος τόπο. Απλά αν σκεφτούμε και με την ελάχιστη φροντίδα που πρέπει να έχουμε για το περιβάλλον.

Εάν παραδεχτούμε αυτά που όλοι τουλάχιστον σήμερα παραδεχόμαστε στον τόπο μας ότι το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας δεν αντέχει άλλα.

Και αυτά τα λέγαμε εδώ και είκοσι χρόνια, όταν σχεδιαζόταν το αεροδρόμιο στα Σπάτα και δεν ήταν ευκολότερο να πάει στην Τανάγρα, π.χ. για να μην περνάμε από και προς την Αθήνα για να πάμε στο αεροδρόμιο.

Και αυτό λοιπόν, το έργο, λέω αγαπητοί φίλοι και αγαπητές φίλες νομίζω, ότι δε σχεδιάστηκε με την καλή έννοια της προστασίας και της φροντίδας του περιβάλλοντος μέσα σ' ένα περιβάλλον, όπου μπορεί και πρέπει να υπάρξει η ζωή μας, γιατί αυτές οι έννοιες κατά την άποψή μου δεν είναι έννοιες αντίπαλες, έχουν μία διαλεκτική σχέση μεταξύ τους.

Περιβάλλον και έργα, έργα του ανθρώπου, περιβάλλον και άνθρωπος λοιπόν, περιβάλλον ίσον ζωή, διατήρηση της ζωής του πλανήτη.

Εγώ έτσι τ' αντιλαμβάνομαι τα πράγματα και συγχωρέστε με εάν κάπου παραφέρομαι ενδεχομένως.

Η τοπική αυτοδιοίκηση. Δεν ομιλώ από χειρόγραφο, απλά κάποιες σκέψεις παραθέτω. Είναι ο φορέας εκείνος, κάποτε στο ίδιο αυτό βήμα είχα πει, ότι η τοπική αυτοδιοίκηση είναι τρυφερή εξουσία. Επιμένω σε αυτή την έννοια.

Εάν λάβει κανένας υπόψη ότι ναι η τοπική αυτοδιοίκηση έχει σαν πρώτο μέλημα και κύρια φροντίδα το να κάνει τη ζωή των ανθρώπων στους τόπους κατοικίας και στους τόπους εργασίας καλύτερη, να τους δώσει κάποια ποιοτικά χαρακτηριστικά, να βελτιώσει πραγματικά τις συνθήκες διαβίωσης όλων των ανθρώπων, νέων, μεγαλύτερων, γερόντων.

Τα τελευταία δέκα πέντε χρόνια και ιδιαίτερα από το '84, '85 και μετά έχουμε μία ένταση με έργα της τοπικής αυτοδιοίκησης για την προστασία του περιβάλλοντος. Είναι τα έργα των αποχετεύσεων και του βιολογικού καθαρισμού.

Είναι έργα επιβεβλημένα. Είναι έργα που έχουν γίνει με πολύ μεγάλη προσοχή και που γίνονται με μεγάλη προσοχή, είναι έργα στα οποία δοκιμάζεται η αποτελεσματικότητα της τοπικής εξουσίας, καθυποτάσσεται η τοπική εξουσία στην ευαισθησία που έχουν οι πολίτες και που πρέπει να έχουν οι πολίτες και που πραγματικά από κοινού γίνεται μία μεγάλη προσπάθεια και πέτυχε η αυτοδιοίκηση με τη συνδρομή ασφαλώς του κράτους. Κανένας δεν το αμφισβητεί πως έχει ένα πολύ καλό αποτέλεσμα σ' όλα τα μήκη και πλάτη αυτής της χώρας.

Μόνο που θα μου επιτρέψετε να πω, ότι στις επιλογές της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας αυτός ο πόρος που έχει να κάνει με τη διαχείριση των λυμάτων, των απορριμμάτων, των φυσικών μας πόρων, δεν είναι επιλογή τέτοια που να δίνει προοπτική ή τη σωστή προοπτική που θα έπρεπε.

Υπάρχουν πολλές και διάφορες αναφορές και πολλές και διάφορες δικαιολογίες.

Θα μου επιτρέψετε να σας πω μία. Για να κάνουμε ένα χώρο υγειονομικής ταφής των απορριμμάτων, θα πρέπει να χωροθετήσουμε την περιοχή στην οποία θα κάνουμε το χώρο της υγειονομικής ταφής των απορριμμάτων.

Ξέρετε τι σημαίνει αυτό; Ότι θα μπορούμε σε μία μόνιμη και διαρκή αντιδικία με όλο τον κόσμο, τον απληροφόρητο κόσμο, τον κόσμο εκείνο που έχει ευαισθησίες, αλλά δεν έχει γνώση για να κάνουμε το σωστό και το πρόπον έργο.

Η πολιτεία εδώ λέει, βρείτε τα. Κανονίστε τα. Εγώ αυτό νομίζω και εδώ είναι τα λεφτά.

Τι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία; Τι θα ήταν σωστό δημόσιο έργο εν προκειμένω. Να είναι χωροθετημένες α priori οι περιοχές. Να τελειώσουμε με τη χωροθέτηση στη χώρα πολλών και διαφόρων πραγμάτων. Να ξέρουμε επιτέλους σε κάθε νομό, πού αναπτύσσονται οι οικισμοί, πού πάει η βιομηχανία, πού πάει η βιοτεχνία. Πού πάει ο τουρισμός. Τί έχει να κάνει με τα απορρίμματα, σε ποια περιοχή, πού γίνονται βιολογικοί καθαρισμοί και τα υπόλοιπα.

Θυμάστε, είναι και δικό σας έργο, των υπαλλήλων περισσότερο. Το 1984 είχε ξεκινήσει μία προσπάθεια για τη χωροταξική οργάνωση της χώρας. Και είχαν γίνει τότε 50, 54 μελέτες, όσοι ήταν και οι νομοί.

Και ήταν πραγματικά ελπιδοφόρα εκείνη η προσπάθεια. Το '85 αυτή η ιστορία σταμάτησε. Μόλις τελειώσαμε τα πρώτα, αντί να προχωρήσουμε στα επόμενα βήματα των εφαρμογών εκείνων των μελετών, να εξειδικεύσουμε με καινούργιες μελέτες εκείνη τη συγκεκριμένη οργάνωση, που είχε γίνει τότε, εκείνη τη συγκεκριμένη μελέτη, να προχωρήσουμε και πάρα πέρα, σταματήσαμε εκεί.

Αναφέρομαι στις «ανοικτές πόλεις» και σε όλα εκείνα τα υπόλοιπα.

Λέω λοιπόν, για να κλείσω και να μη μακρηγορώ, ότι μπορούμε να έχουμε καλά έργα, καλό περιβάλλον, με νου και φρόνηση.

Φρόνηση από τους ιδύνοντες. Δεν νομίζω, ότι μπαίνει τυχαία το «δημόσια έργο». Μπαίνει το «δημόσια» κατά την άποψή μου, διότι κάπου παίρνονται πολιτικές αποφάσεις για τα έργα αυτά. Αυτή την έννοια έχει το δημόσιο, διότι αλλιώς όλα έργα είναι και τα ιδιωτικά και τα δημόσια.

Παίρνονται λοιπόν, αποφάσεις πολιτικές για τα δημόσια έργα. Για να είναι λοιπόν, σωστές οι πολιτικές αποφάσεις πρέπει να υπάρχει σωστός προγραμματισμός, σωστή οργάνωση και αποτελεσματικότητα. φίλες και φίλοι.

Γιατί σαν δήμαρχος θα σας πω ένα πράγμα. Πάσχουμε σε αυτό το κύριο θέμα και οι περιβαλλοντολόγοι σήμερα «βρίζονται» περισσότερο από τον οποιοδήποτε άλλο, διότι καθυστερούν τα έργα, για να πάρουμε, λέει, περιβαλλοντικούς όρους.

Ξέρετε ποια είναι η ένστασή μου; Εάν η πολιτική εξουσία θέλει να κάνει οποιοδήποτε έργο, οποιαδήποτε αντίρρηση και να έχει ο οποιοσδήποτε περιβαλ-

λοντολόγος, οποιοδήποτε κύρος και να έχει, το έργο θα γίνει.

Αυτό έχει αποδείξει η ζωή και αυτό είναι που πρέπει ν' ανατρέψουμε. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρεία: Ευχαριστούμε το δήμαρχο Αγρινίου για τα εύστοχα παραδείγματα και τις παρατηρήσεις του.

Και μια και βρισκόμαστε στην περιοχή της Δυτικής Ελλάδας, θα ήταν ενδιαφέρον να δούμε και την εξέλιξη της υπόθεσης του μεγαλύτερου ίσως από τα έργα της τελευταίας περιόδου, το έργο της εκτροπής του Αχελώου, στο οποίο αναφέρθηκε ο δήμαρχος.

Το περίεργο είναι ότι αυτό το έργο προχωράει θα έλεγα, ερήμην της πολιτικής πραγματικότητας.

Να σας θυμίσω π.χ. ότι ο ίδιος ο πρωθυπουργός είναι ένας από εκείνους, οι οποίοι κατ' επανάληψη έχουν εκδηλώσει τις σοβαρότατες επιφυλάξεις τους για τη σκοπιμότητα αυτού του έργου, στην περίοδο που ήταν βουλευτής.

Παρ' όλα αυτά και παρ' ότι υπάρχουν σοβαρότατες αντιρρήσεις και στους ίδιους τους κόλπους της κυβέρνησης, θυμάστε ότι πρόσφατα έγινε και μία συζήτηση στη Βουλή, γιατί οι δαπάνες για την εκτροπή του Αχελώου δεν εντάχθηκαν στον προϋπολογισμό, παρ' όλα αυτά το έργο φαίνεται να συνεχίζεται εστω και με αυτή τη «στάγδην» χρηματοδότηση για να χρησιμοποιήσω και μία έκφραση, την οποία άκουσα από τον κύριο Ροκόφυλλο.

Στη συνέχεια έχουμε δύο εκπροσώπους από τα ΤΕΙ Μεσολογγίου, οι οποίοι κατά κάποιο τρόπο θα μοιραστούν και το χρόνο.

Εισηγήσεις των εκπροσώπων του ΤΕΙ Μεσολογίου, κ.κ. Πούντζα και Νικολόπουλου

Πούντζας: Ευχαριστώ κύριε πρόεδρε. Είμαι διευθυντής στη Σχολή Διοίκησης Οικονομίας του ΤΕΙ Μεσολογίου και εκπροσωπώ τη διοίκηση του ΤΕΙ στο Συνέδριο.

Ευχαριστούμε για την πρόσκληση και σας μεταφέρω τους χαιρετισμούς της «κοινότητας» του ΤΕΙ και ειδικότερα της διοίκησης και του προέδρου μας, στην αξιόλογη προσπάθεια που κάνετε.

Δεν θα μπορέσω ν' αντισταθώ στον πειρασμό να τοποθετηθώ και εγώ σε σχέση με το περιβάλλον και τα δημόσια έργα.

Είμαι στη δυσάρεστη θέση να συμφωνώ απόλυτα με το κύριο Ευθυμιόπουλο και μάλιστα ν' επαυξάνω ότι οι έννοιες αυτές τουλάχιστον για το χώρο μας, για την Αιτωλοακαρνανία είναι ασύμβατες. Δεν μιλώ μόνο με την ιδιότητα του καθηγητή, θα μπορούσα να πω ότι μιλώ περισσότερο με την ιδιότητα ενός ανθρώπου, που αγαπά τη φύση και έχει περπατήσει τα βουνά της αρεινής Ναυπακτίας και την ευρύτερη περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας σπιθαμή προς σπιθαμή, διανύοντας εκατοντάδες χιλιόμετρα με τα πόδια.

Δεν έχω το χρόνο να επεκταθώ στο θέμα, θα μπορούσα να σας φέρω εκατοντάδες σλάιτς σαν αποδείξεις των εγκλημάτων που γίνονται συγκεκριμένα σε αυτή την περιοχή, θα πω όμως ένα απλό παράδειγμα. Δεν έχετε παρά όταν τελειώσει το Συνέδριο να πάρετε το αυτοκίνητό σας και να πάτε προς την αρεινή Ναυπακτία.

Γύρω στα είκοσι λεπτά από εδώ θα βρείτε το χάνι του Ρέρεση. Εκεί μπορείτε να σταματήσετε, να πιείτε ένα καφεδάκι και να θαυμάσετε τις μπουλντόζες, οι οποίες καταστρέφουν το ποτάμι Κότσαλο κάνοντας παράνομες ή νόμιμες αμμοληψίες, αυτή τη στιγμή δουλεύουν. Αφού θαυμάσετε το κατεστραμμένο τοπίο, οδηγήστε άλλα είκοσι λεπτά προς άνω Χώρα Ναυπακτίας.

Προσοχή όμως, μη φύγετε από το δρόμο και μπείτε σε κάποιο δασικό, γιατί ο Λαβύρινθος της Κρήτης ωχριά μπροστά στο σύμπλεγμα των δασικών δρόμων, που έχουν ανοίξει στην περιοχή.

Επανειλημμένως προσπάθησα τουλάχιστον να χαρτογραφήσω, ποιοι δασικοί δρόμοι υπάρχουν. Σας πληροφορώ ότι ούτε το δασαρχείο δεν ξέρει, διότι οι δρόμοι ανοίγονται σε τόσο γρήγορο ρυθμό (γύρω στους δέκα με δώδεκα έχω υπολογίσει κάθε χρόνο) που δεν προλαβαίνουν να τους χαρτογραφήσουν. Πάντα η χαρτογράφηση είναι δύο με τρία χρόνια πίσω.

Δεν θέλω να επεκταθώ περισσότερο, σας ευχαριστώ που με καλέσατε.

Το ΤΕΙ Μεσολογγίου μετά από μία εσωτερική αναδιοργάνωση που έκανε τα τελευταία δύο χρόνια σε υλικό και σε υποδομή, κάνει μία μεγάλη προσπάθεια. Έχει ήδη δημιουργηθεί ένας πυρήνας που ασχολείται με το περιβάλλον και σαν απόδειξη αυτού που κάνουμε, σας πληροφορώ ότι ήδη τελειώνουμε ένα πρόγραμμα με θέμα διεύρυνση, οικοαγροτουριστικών δυνατοτήτων της περιοχής Ναυπακτίας. Επειδή είμαστε ΤΕΙ και δεν κάνουμε μόνο έρευνα και επειδή οι μελέτες αυτές συνήθως μπαίνουν στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ και χάνονται, κανείς ποτέ δεν ενδιαφέρεται, αποφασίσαμε να κάνουμε και μία πρακτική εφαρμογή επάνω σε αυτά που λέμε.

Ως εκ τούτου έχουμε ανοίξει τα φτερά μας μέσα στα πλαίσια των ελάχιστων χρημάτων που διαθέτει το ΤΕΙ. Μιλάμε για προγράμματα χρηματοδοτημένα από το ΤΕΙ της τάξεως του ενός, ενάμισι εκατομμυρίου, έτσι:

Έχουμε κάνει μία προσπάθεια, έχουμε ανοίξει τέσσερα μονοπάτια. Άνω Χώρα Κρυονέρια, άνω Χώρα Πόδο, άνω Χώρα Αμπελακιώτισσα κι ένα άνω Χώρα, Κάτω Χώρα με κύκλο πάλι άνω Χώρα, τα οποία έχουν ανιχνευτεί καθ' αρχάς, διότι έχει να περάσει άνθρωπος από αυτά γύρω στα πενήντα χρόνια. Ήταν το παλαιό οδικό, οι παλαιοί μουλαρόδρομοι, μερικοί εκ των οποίων μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι και αρχαίοι δρόμοι καθ' ότι στην πορεία έχουν βρεθεί, στον ένα συγκεκριμένα Άνω Χώρα Κρυονέρια, σε έξι σημεία αρχαία.

Μπορεί να έχουν αλλάξει τα δάση κ.λπ. αλλά οι κοντινότερες αποστάσεις μεταξύ των οικισμών ήταν και είναι ακόμη οι κοντινότερες αποστάσεις μεταξύ τους.

Στα μονοπάτια αυτά έχει γίνει αφενός ανίχνευση, αποψίλωση, φωτογράφιση, βιντεοσκόπηση, καταγραφή χλωρίδας και γεωλογική ανάλυση. Με πάνω από 3.000 σλάιτς από τοπία, αγριολούλουδα και φυτά, που υπάρχουν επάνω στα μονοπάτια. Έχουν σηματοδοτηθεί.

Και ξεκινήσαμε από την Άνω Χώρα γιατί είναι το μόνο μέρος που έχει μεγάλο ξενοδοχείο. Έτσι το λέω και αυτό. Μπορεί ο τουρίστας να μπει πλέον άφοβα χωρίς να φοβάται να χαθεί και να κάνει μία από τις πανέμορφες, πραγματικά πανέμορφες διαδρομές, γιατί η περιοχή εδώ έχει μία ευχή και μία κατάρα, όπως ξέρουμε.

Η κατάρτα είναι ότι εγκαταλείφθηκε από τους ανθρώπους, η ευχή είναι ότι εγκαταλείφθηκε από τους ανθρώπους. Και έτσι το περιβάλλον πήρε τα πάνω του. Δεν υπήρχαν ψήφοι, δεν έγιναν δημόσια έργα.

Έχουμε λοιπόν, ένα παρθένο περιβάλλον, ένα παρθένο προϊόν.

Τώρα πρέπει να δοθεί η προσπάθεια αυτή η παρθενικότητα να μη χαλάσει. Είναι πολύ σημαντικό. Είναι ένα προϊόν το οποίο τα επόμενα δέκα χρόνια, μιλώ από την άποψη του μάρκετινγκ πλέον, θα πουλάει περισσότερο απ' όποιοδήποτε άλλο στην Ελλάδα, έτσι: Δεν υπάρχουν αρχαία μονοπάτια πουθενά στον κόσμο παρά μόνο εδώ.

Τελειώνω εδώ, δεν θέλω να πάρω άλλο από τον πολύτιμο χρόνο σας.

Ο κύριος Νικολόπουλος ο οποίος είναι και προϊστάμενος του τμήματος λογιστικής του ΤΕΙ, θα κάνει μία μικρή ανακοίνωση για το νομικό καθεστώς των περιβαλλοντικών μελετών. Ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα.)

Προεδρείο: Να μία ακόμη ευκαιρία να γνωρίσετε την ορεινή Ναυπακτία και κυρίως, το πιο σημαντικό, περπατώντας.

Ο κύριος Νικολόπουλος έχει το λόγο.

Νικολόπουλος: Ευχαριστώ και τον αγαπητό συνάδελφο και τον κύριο Ευθυμιόπουλο, τον πρόεδρο. Ευχαριστώ και για την πρόσκληση που μας κάνατε. Είναι πολύ όμορφο το Συνέδριό σας και πολύ χρήσιμο.

Θα σας πω λίγα πράγματα, για να μη σας κουράσω και εγώ σχετικά, ως νομικός ομιλών για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και θα εστιάσω σε τρία μόνο σημεία.

Για το νομικό καθεστώς, ιδίως το κοινοτικό, για το μητρώο μελετητών και συνοπτικά για τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας επ' αυτού.

Όπως ξέρετε το βασικό κοινοτικό νομοθέτημα είναι η Οδηγία 85/337 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον.

Η οδηγία αυτή διαπνέεται από βασικές περιβαλλοντικές αρχές. Ήταν ένα σπουδαίο νομοθέτημα στην αρχή. Διαπνέεται από την αρχή της πρόληψης, από την αρχή της ενσωμάτωσης και από την αρχή της σφαιρικής εκτίμησης των επιπτώσεων και της διαβάθμισής τους.

Όπως ξέρετε η αρχή της ενσωμάτωσης έγινε και βασική αρχή στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Έγινε γενική θεμελιώδης αρχή και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, όπως και η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.

Η παραπάνω Οδηγία και αυτό θα το ξέρετε προφανώς με νεότερη Οδηγία, την Οδηγία 97/11, έχει τρεις καινοτομίες.

Κατ' αρχήν αναδιαρθρώνονται οι κατάλογοι των έργων που υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Δηλαδή ο στόχος είναι να επεκταθεί όσο το δυνατό το πεδίο εφαρμογής, τόσο για έργα που αξιολογούνται συστηματικά, όσο και για έργα που αξιολογούνται κατά περίπτωση.

Μία δεύτερη καινοτομία είναι ότι βελτιώνεται ο προσδιορισμός του ειδικότερου περιεχομένου των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Και τρίτο και αρκετά σημαντικό είναι ότι πλέον αρχίζει να δημιουργείται μία διακρατική συνεργασία σε περίπτωση που τα έργα έχουν διασυνοριακή επίπτωση. Δηλαδή, όταν ξεπερνάνε τα γεωγραφικά όρια ενός μόνο κράτους.

Ειδικότερα η Οδηγία απαιθμεί τις ελάχιστες πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνει μία ΜΠΕ και τις οποίες πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου.

Κατ' αρχήν πρέπει να υπάρχει η θέση, ο σχεδιασμός και το μέγεθος του έργου.

Δεύτερο πρέπει να προβλέπονται τα μέτρα, προκειμένου ν' αποφευχθεί, να μειωθεί ή να επανρθρωθεί κατά κάποιο τρόπο η δυσμενής επίπτωση στο περιβάλλον.

Τρίτο, πρέπει να υπάρχουν τ' απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και εκτίμηση των κυριότερων περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου.

Τέταρτο πρέπει να υπάρχει μία σύνοψη των κύριων εναλλακτικών λύσεων και είναι πολύ σημαντικό αυτό, διότι οι περισσότερες μελέτες σε αυτό ιδίως πάσχουν.

Και πέμπτο, μία μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών, που αναφέρονται στις προηγούμενες περιπτώσεις.

Η νέα Οδηγία διευκρινίζει επίσης, ότι κάθε αίτηση για χορήγηση άδειας, καθώς και κάθε σχετική πληροφορία πρέπει να γνωστοποιείται στο κοινό έγκυρα προκειμένου να μπορεί να διατυπώσει την άποψή του πριν από τη χορήγηση της άδειας.

Βέβαια προβλεπόταν και από την προηγούμενη οδηγία, όπως εξειδικεύτηκε με την 69269 κοινή υπουργική απόφαση του 1990.

Είναι αξιοσημείωτο ότι σε μία μικρή σημείωση αναφέρεται, σε υποσημείωση της Οδηγίας, ότι η περιγραφή των επιπτώσεων πρέπει ν' αφορά τις άμεσες επιπτώσεις, ενδεχομένως τις έμμεσες, τις σωρευτικές (βλέπε εδώ την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας για το θέμα του Αχελώου), τις βραχυπρόθεσμες, τις μακροπρόθεσμες, τις μόνιμες και προσωρινές θετικές και αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Τα προβλήματα από τη μέχρι τώρα εφαρμογή των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι γνωστά. Υπάρχει ένα έλλειμμα, φυσιολογικό θα λέγαμε. Το

ανέφερε και ο κύριος Ευθυμιάδης στην χθεσινή Συνεδρία, κατά κάποιο τρόπο οι μελέτες έρχονται εκ των υστέρων να νομιμοποιήσουν ένα έργο ήδη υλοποιημένο.

Επομένως πρέπει κατά κάποιο τρόπο, να ενταχθούν στις μελέτες σκοπιμότητας, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Πρέπει οπωσδήποτε ν' αρχίζουν από το σχέδιο, από το αρχικό σχέδιο. Η νέα Οδηγία, θα βαδίζει προς αυτή την κατεύθυνση και είναι πολύ σημαντικό αυτό.

Άλλες δυσλειτουργίες των μελετών είναι η κατάρτιση της διαδικασίας περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε προέγκριση χωροθέτησης και έγκριση όρων.

Η ασάφεια επίσης ως προς τον προσδιορισμό του θεματικού πεδίου των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η αδυναμία της διοίκησης ν' ανταποκριθεί πάντα έγκυρα στις ελεγκτικές υποχρεώσεις και τέλος ο τρόπος ανάθεσης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα μελετητικά γραφεία.

Ως προς το τελευταίο είναι γνωστό ότι δεν υπάρχουν σήμερα θεσμοθετημένες προδιαγραφές προσόντων, ούτε κώδικας δεοντολογίας για την άσκηση του επαγγέλματος, του μελετητή περιβάλλοντος.

Επίσης, δεν υπάρχει μία κοινή μεθοδολογία, μία κοινή δεοντολογία και κανόνες για να μπορέσουμε να φτάσουμε στο κατά το δυνατόν αντικειμενικό αποτέλεσμα. Όπως επίσης, υπάρχει και ένα ρήγμα στη φάση εφαρμογής των περιβαλλοντικών όρων, η οποία ακολουθεί το στάδιο της έγκρισής τους.

Επίσης θα ξέρετε ότι στην Ελλάδα ο τομέας των μελετών γενικά, διέπεται εδώ και πάρα πολλά χρόνια από το Νόμο 716 του 77 «περί μητρούου μελετητών».

Αυτός καθορίζει τους όρους και τη διαδικασία ανάθεσης των μελετών σε ιδιώτες, όταν οι μελέτες δεν εκπονούνται από το ίδιο το δημόσιο, τους ΟΤΑ, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Ο νόμος αυτός και οι σχετικές κανονιστικές πράξεις, δεν περιλαμβάνουν καμία αναφορά σε μελέτες προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Μελέτες, περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες κ.ο.κ. Με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να υπάρξει πλήρης σύγχυση γύρω από το θέμα και ως προς τις αναθέσεις και ως προς τις αμοιβές και ως προς την εκπόνηση και ως προς την έγκριση κ.λπ.

Αποτέλεσμα είναι να έχουμε αιτόκλητους περιβαλλοντολόγους σε τοπικό επίπεδο, μεμονωμένους επαγγελματίες να μοιράζονται τις μελέτες. Τα γνωστά αινόμενα.

Επίσης, εκτός από το νόμο υπάρχει η κοινή υπουργική απόφαση, η 69269, η οποία εξειδικεύει, κατ' αρχήν ενσωματώνει την οδηγία 85/337 με μεγάλη καθυστέρηση. Ελπίζουμε η νέα ενσωμάτωση της Οδηγίας 97/11 να μην κάνει πέ-

ντε χρόνια, όπως έκανε και η προηγούμενη.

Η νέα αυτή Οδηγία, μάλλον η Απόφαση 69269, θεσπίζει τις προδιαγραφές της διαδικασίας εκπόνησης των ΜΠΕ και των ειδικών περιβαλλοντικών μελετών. Προσδιορίζει το περιεχόμενο αυτό, τους φορείς, τον τρόπο ανάθεσης κ.λπ. Η διαδικασία αυτή της κοινής υπουργικής απόφασης (69269) δεν υποκαθιστά το νόμο 716 του '77. Και δεν εγκαθιδρύει μία παράλληλη διαδικασία ανάθεσης μελετών από τους δημοσίους φορείς.

Το ξέρετε επίσης ότι το άρθρο 11 του νόμου 716 του 77 περιλαμβάνει περιοριστικά 26 κατηγορίες μελετών του μητρώου μελετητών:

Θα μπορούσε με την έκδοση της Απόφασης το 1990, της 69269, εκεί να προβλεφθεί ενδεχομένως και μία 27η κατηγορία μελέτης στο μητρώο μελετητών με διευκρίνιση του περιεχομένου και της ιδιαιτερότητας των μελετών αυτών και των μελετητών.

Μετά το 1991 αρχίζουν προσπάθειες μεμονωμένες για τη δημιουργία μιας 27ης κατηγορίας μελετητών, μελετών περισσότερο που περιλαμβάνει τις ΜΠΕ, τις ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες και τις μελέτες διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Ήδη υπάρχει σε εξέλιξη, αδεύει προς έκδοση ένα προεδρικό διάταγμα, το οποίο έχει ετοιμαστεί. Όμως χρειάζεται παράλληλα να θεσμοθετηθούν ο ακριβής θεματικός προσδιορισμός των μελετών που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία, όπως επίσης και οι προδιαγραφές για τις ΜΠΕ και τις ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες, όπως επίσης και ο κώδικας αμοιβών και όλα τα σχετικά.

Σημαντικότερο επίσης, πρέπει να εξασφαλιστεί επιπλέον αξιόπιστη διαδικασία για τον έλεγχο των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που είναι πάρα πολύ σημαντικό.

Τέλος, συνοπτικά και περίπου σχηματικά θα σας αναφέρω ποια ήταν η εξέλιξη της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας τα τελευταία χρόνια πάνω στο θέμα.

Εκτός από τη μεγάλη απόφαση για τον Αχελώο, που εκεί επέβαλε το Συμβούλιο της Επικρατείας κάθε μελέτη πλέον να περιλαμβάνει εναλλακτικές λύσεις αλλά και μία ολόκληρη θεώρηση και όχι τεμαχισμό των μελετών, όπως συχνά γινόταν, είναι πολύ σημαντικό αυτό, μία μελέτη πρέπει να έχει ολιστική προσέγγιση.

Αυτή η νομολογία σταδιακά σηματοδοτείται από τρεις περιόδους.

Η πρώτη αφορά την απόφαση πάνω στην υπόθεση του Γυθείου, σύμφωνα με την οποία μία μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι επιστημονική εργασία με μεθοδολογία και κανόνες και με ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Η δεύτερη, αφορά σειρά αποφάσεων με τις οποίες επιβάλλεται η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων να συντάσσεται πριν από την έναρξη πραγματο-

ποίησης του έργου. Ως έναρξη δεν νοείται και η έκδοση των προπαρασκευαστικών πράξεων, δηλαδή τα τεύχη δημοπράτησης, η αναγκαστική απαλλοτρίωση κ.λπ.

Πρόσφατα τέλος, εντελώς πρόσφατα, κρίθηκε ότι για την πραγματοποίηση πολεοδομικών έργων δεν προαπαιτείται μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων διότι η σχετική ανάγκη καλύπτεται από την πολεοδομική μελέτη, η οποία θεωρείται ότι παρέχει όλες τις εγγυήσεις περιλαμβανομένων και των περιβαλλοντικών.

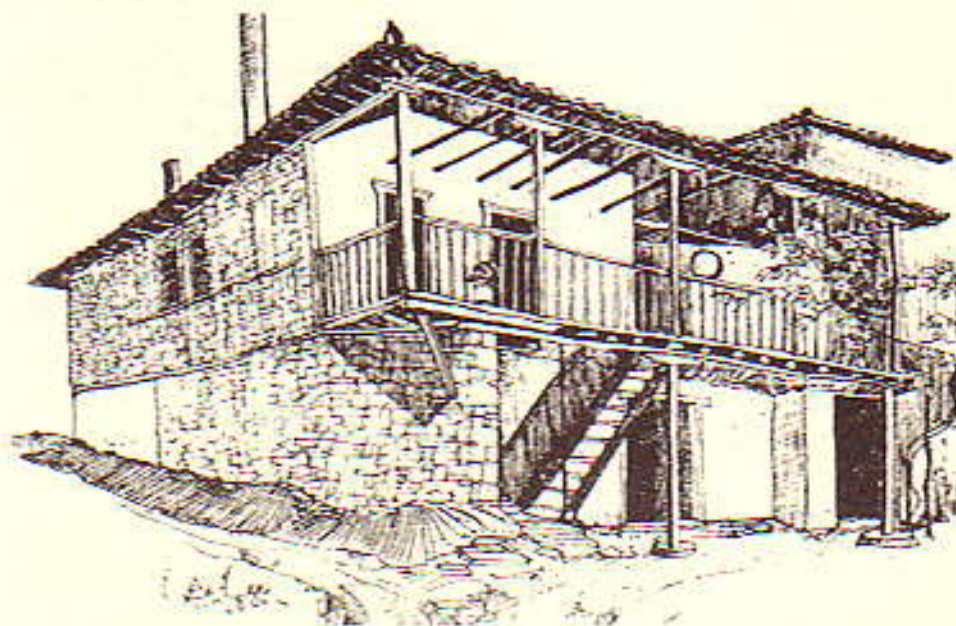
Αυτή είναι σχετικά η εξέλιξη της νομολογίας, πράγμα όμως που δεν πρέπει να μας οδηγήσει, η πολύ θετική αυτή νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, του 5ου Τμήματος που έχει δώσει δείγματα περιβαλλοντικής ευαισθησίας, να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι το περιβάλλον προστατεύεται.

Πολύ απέχουμε στην πραγματικότητα από το να δούμε ένα περιβάλλον ν' ανταποκρίνεται στα δίκαιο του περιβάλλοντος. Το δίκαιο υπάρχει, η νομολογία υπάρχει, η πραγματικότητα όμως είναι πάρα πολύ μακριά.

Αυτά είχα να σας πω και ευχαριστώ πάρα πολύ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ο εκπρόσωπος της ΕΜΔΥΔΑΣ είναι εδώ και μπορεί να κάνει μία παρέμβαση. Ο κύριος Παναγιώτης Κατίκας έχει το λόγο.

Εκτενής παρέμβαση του εκπροσώπου της ΕΜΔΥΔΑΣ, κ. Π. Κατίκα

Θα ήθελα να ζητήσω συγνώμη για την αργοπορία. Η μετακίνηση όμως αυθημερόν ήταν η αιτία που με έκανε να καθυστερήσω λίγο και θα ήθελα να ευχαριστήσω και το προεδρείο για την καλασύνη που είχε, την καλασύνη να μεταθέσει την ώρα της τοποθέτησής μας.

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι πιστέψτε με ότι αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά από αυτό το βήμα, δεδομένου ότι την Ομοσπονδία τη συγκεκριμένη, την υπηρέτησα αρκετά χρόνια ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και από τη θέση του αντιπροέδρου.

Έτσι με την παρουσία μου σήμερα ως εκπροσώπου της ΕΜΔΥΔΑΣ και από τη θέση του Γενικού Γραμματέα της Ομοσπονδίας της, θα ήθελα να συνεισφέρω στον προβληματισμό του Δημέρου και θα έχω σαν θέμα ουσιαστικά τ' αποτελέσματα του πρόσφατου Δημέρου που πραγματοποίησε η ΕΜΔΥΔΑΣ στη Θεσσαλονίκη και για τη δημόσια διοίκηση.

Το θέμα συνεπώς της σημερινής μας εισήγησης, επιτρέπει μας να θεωρούμε ότι είναι από τα κεντρικά προβλήματα της πολιτικής ζωής της χώρας.

Καθορίζει εν μέρει την πορεία της οικονομίας, επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τις πολιτικές εξελίξεις, επιδρά αποφασιστικά στον τρόπο που κατανέμεται ο πλούτος και μοιράζεται το συνολικό κοινωνικό προϊόν.

Μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση του κρίσιμου κοινωνικού προβλήματος της εποχής της ανεργίας, τροφοδοτεί όλα εκείνα τα περιστατικά που μονοπωλούν και διαμορφώνουν την πολιτική καθημερινότητα.

Είναι προφανές ότι τα τελευταία χρόνια τα δημόσια έργα, ενταγμένα σ' ένα σύνολο δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την ανάδειξη των υποδομών των ασθενέστερα οικονομικών χωρών της κοινότητας, αποτελούν τον κεντρικό πυρήνα της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας, χωρίς όμως τ' αναμενόμενα αποτελέσματα.

Ο σημαντικότερος ίσως παράγοντας για την υλοποίηση αυτής της προσπάθειας, η δημόσια διοίκηση δηλαδή και το εξέχον εκείνο τμήμα, διά του οποίου καλείται να παρέμβει σε όλα τα επίπεδα αυτοσχεδιασμού, ως και τις φάσεις λειτουργίας ενός έργου, οι τεχνικοί δημόσιοι υπάλληλοι αποτελούν και το αντικείμενο της εισήγησής μας.

Επιτρέψτε μας λοιπόν ν' αναπτύξουμε τις απόψεις μας σχετικά με το γιατί αυτοί οι δύο παράγοντες αποτελούν και πρέπει να συνεχίσουν, τον κεντρικό κορμό ενός συστήματος από τον οποίο εξαρτάται η επιτυχία ή αποτυχία των προσπαθειών της χώρας στον κατασκευαστικό τομέα.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, αμέσως μετά το τέλος του πολέμου και κυρίως στη δεκαετία του '60, η χώρα κατέβαλε μία τεράστια προσπάθεια για ν' αναπτύξει τις υποδομές της.

Στον τομέα των κατασκευών κυρίως σε μικρό χρονικό διάστημα δημιουργήθηκε το βασικό οδικό δίκτυο της χώρας, με νέες μάλιστα χαράξεις, όπως η εθνική οδός Πάτρας, Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ευζώνων, λιμάνια, αεροδρόμια, εγκατασκευαστικά έργα κ.λπ.

Η όλη προσπάθεια έγινε από Έλληνες τεχνικούς κάτω από την αποκλειστική ευθύνη και επιστοσία της κρατικής μηχανής, τ' αποτελέσματα της οποίας εκτός από την επίτευξη των στόχων ήταν και η ανάπτυξη των τεχνικών επιχειρήσεων, η επέκταση των δραστηριοτήτων τους εκτός των ορίων της χώρας, Μέση Ανατολή, Αφρική κ.λπ. και η πολύπλευρη τελικά ωφέλεια της Ελλάδας για μεγάλο χρονικό διάστημα σε τεχνογνωσία, συνάλλαγμα, απασχόληση κ.λπ.

Τί μεσολάβησε λοιπόν και έχουμε φτάσει σήμερα σε διαμετρικά αντίθετα αποτελέσματα; Γιατί η χώρα αδυνατεί ν' ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις επιταγές των καιρών και επί μία 15ετία περίπου κινείται με χαμηλούς ρυθμούς παραγωγικότητας στην προσπάθειά της να υλοποιήσει προγράμματα, το μέγεθος των οποίων μπορεί να συγκριθεί με εκείνα της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης;

Ας προσπαθήσουμε ν' ανιχνεύσουμε τις αιτίες, αναλύοντας κατ' αρχήν τη σημασία των ουσιαστικών παραγόντων υλοποίησης.

Από τη φύση τους λοιπόν, όπως προείπαμε τα δημόσια έργα έχουν μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη της χώρας, επειδή καλύπτουν βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου και επειδή συμβάλλουν στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνατοτήτων της στην αύξηση του εθνικού προϊόντος και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Τα μικρά και μεγάλα έργα πέραν από τις όποιες απόψεις μπορεί να έχει κανείς για το ειδικό βάρος στην ανάπτυξη και στον εκσυγχρονισμό με το τεράστιο μέγεθος των διατιθεμένων πόρων, συνιστούν αντικειμενικά ανεξαρτήτως μεγέθους, μία μικρότερη ή μεγαλύτερη αναπτυξιακή δράση και προσφέρουν μία σημαντική δυνατότητα για την απασχόληση ενός μεγάλου μέρους του τεχνικού

δυναμικού της χώρας.

Τα δημόσια έργα συνεπώς είναι έργα κοινού ενδιαφέροντος, απευθύνονται στο σύνολο της κοινωνίας και κατά τούτο πρέπει υποχρεωτικά να βρίσκονται διαρκώς υπό κοινωνικό έλεγχο με αυστηρότατα κριτήρια στη διαχείρισή τους.

Ο κοινωνικός έλεγχος επιβάλλεται ν' ασκείται από το κράτος και τους δημόσιους λειτουργούς του, που από το Σύνταγμα είναι ταγμένοι να υπηρετούν και να διασφαλίζουν το δημόσιο συμφέρον.

Θα έπρεπε λοιπόν, να είναι αυτονόητος ο πρωταρχικός ρόλος και η σημασία αυτού του μηχανισμού και κυρίως των τεχνικών δημοσίων υπαλλήλων.

Στη φάση του σχεδιασμού προγραμματισμού κάθε δημόσιου έργου, για τη λήψη των αποφάσεων και την ένταξή τους σε αντίστοιχο πρόγραμμα, ο τεχνικός δημόσιος υπάλληλος καλείται να συνεκτιμήσει όλα τ' απαραίτητα στοιχεία, όπως τη σκοπιμότητα κατασκευής, την ιεράρχηση της προτεραιότητας, την τεχνική και οικονομική δυνατότητα, τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και να εισηγηθεί σχετικά με βάση αναπτυξιακά, αλλά και κοινωνικά κριτήρια, όπως η θέση και ο ρόλος του περιβάλλοντος.

Στην επόμενη φάση παραγωγής, στη μελέτη για την κατασκευή δηλαδή, ο παρεμβατικός ρόλος σ' ό,τι αφορά την τήρηση της νομοθεσίας, την οικονομική διαχείριση, τον έλεγχο της ποιότητας κ.λπ., μέχρι την απόδοσή του σε χρήση, επιβάλλεται να είναι εξίσου σημαντικός.

Έτσι λοιπόν, το εξέχον αυτό δυναμικό, οι 7.500 γυναίκες και άνδρες διπλωματούχοι μηχανικοί, μόνιμοι και συμβασιούχοι, όλων των ειδικοτήτων με μεταπτυχιακές σπουδές πολύ συχνά, που υπηρετούν στις τεχνικές υπηρεσίες της κεντρικής και της περιφερειακής διαίκησης και της νομαρχιακής και τοπικής αυτοδιοίκησης και όλοι γενικά οι τεχνικοί του Δημοσίου, απαιτείται να είναι στελέχη έμπειρα, πλήρως καταρτισμένα και πολύ καλά αμειβόμενα.

Είναι ακριβώς αυτά τα στελέχη που επιβλέπουν έργα από την Ορεστιάδα μέχρι την Κρήτη.

Που είναι υπεύθυνα για το χωροταξικό σχεδιασμό, τον προγραμματισμό, για την πολεοδομία και το περιβάλλον. Που αντιμετωπίζουν τις έκτακτες ανάγκες της χώρας, σεισμούς, πλημμύρες, κ.λπ., που μοχθούν καθημερινά στα εργοτάξια των έργων οδοποιίας, λιμενικών, υδραυλικών έργων κ.λπ., που επιβλέπουν την κατασκευή αεροδρομίων, νοσοκομείων, σχολείων.

Που δίνουν το παρόν τους στα έργα του πολιτισμού και του αθλητισμού.

Και όμως μέσα σε μία γενικευμένη και κατευθυνόμενη εν πολλοίς απαξίωση του δημόσιου τομέα, οι δομές οι οποίες προβάλλονται ως αποτυχημένες και αναχρονιστικές, ο ρόλος των δημοσίων τεχνικών υπηρεσιών ολοένα και περιορίζεται, παραχωρώντας τη θέση του στον ιδιωτικό και στα μεταλλαγμένα υποκατάστατα με τη μορφή των ανώνυμων εταιρειών και των ποικιλώνυμων συμ-

βούλων.

Πώς φτάσαμε όμως μέχρις εδώ. Κατά την άποψή μας, οι παρακάτω παράγοντες συνέβαλαν σε σημαντικό βαθμό στη διαμόρφωση αυτής της κατάστασης.

1. Η πλήρης αδιαφορία όλων των κυβερνήσεων από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα, κυρίως να επενδύσουν με σοβαρότητα και με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό στον εκσυγχρονισμό της κρατικής μηχανής. Παρά τα 23 νομοθετήματα που είχαν σχέση με τη δημόσια διοίκηση και τον εκσυγχρονισμό της κανένα από αυτά δεν κατόρθωσε να εκσυγχρονίσει πραγματικά τη δημόσια διοίκηση και να της αποδώσει το ρόλο της.

2. Η πάγια από την ίδρυση του ελληνικού κράτους αρχή του κομματισμού και των σκοπιμοτήτων, που επιβάλλονται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, με στόχο τη διατήρησή τους στην εξουσία. καθώς και η πολιτική των ανεξέλεγκτων προσλήψεων.

3. Οι ισοπεδωτικές λογικές που κυριάρχησαν κυρίως στη δεκαετία του '80 και που εν πολλοίς συνεχίζονται μέχρι σήμερα με την επιβολή του ενιαίου μισθολογίου, την κατάργηση της ιεραρχίας κ.λπ.

Ολέθρια ήταν τ' αποτελέσματα των παραπάνω επιλογών. Σταδιακά ένας ολόκληρος κλάδος οδηγήθηκε στην αδιαφορία, στην απραξία, στον οικονομικό μαρασμό, στην ισοπέδωση και τέλος για την αναπλήρωση του χαμένου εισοδήματος στην ετεροαπασχόληση ή στη χειρότερη περίπτωση στην με αναξιοπρεπή τρόπο εκμετάλλευση της δημοσιούπαλληλικής τους θέσης, για να το πούμε κομψότερα.

Ένας κλάδος λοιπόν, που θα έπρεπε να περιλαμβάνει στις τάξεις του στελέχη υψηλών απαιτήσεων σε σχέση με το σύνολο του επιστημονικού δυναμικού της χώρας, που μετέφερε με το διορισμό του στο δημόσιο τις ευαισθησίες μιας εποχής, κυρίως μετά την μεταπολίτευση, για κοινωνική προσφορά και ανατροπή των γραφειοκρατικών αντιλήψεων, κατέληξαν στο περιθώριο.

Και δεν αναφέρομαι μόνο στους μηχανικούς, αναφέρομαι στο σύνολο του τεχνικού κλάδου.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι εάν αυτή είναι η εικόνα σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό, ας δούμε την εξέλιξη για τις κυβερνητικές επιλογές σε θεσμικό επίπεδο.

Από τη μελέτη του πλέγματος των νομοθετικών ρυθμίσεων των τελευταίων ετών σε συνδυασμό με την υφιστάμενη προβληματική κατάσταση στο σύστημα παραγωγής δημοσίων έργων προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι οι κυβερνήσεις προβαίνουν κατά διαστήματα σε αποσπασματικές παρεμβάσεις, χωρίς ν' αντιμετωπίζουν το θέμα στο σύνολό του και επί της ουσίας, μη αντιλαμβάνόμενες την ανάγκη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και προγραμματισμού...

Μετά τη δεκαετία του '80 με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, το

πρώτο και το δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και τώρα το τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, γνωστό ως πακέτο ΣΑΝΤΕΡ, καμία σοβαρή προσπάθεια δεν έγινε για επεξεργασία ενός μεσομακροπρόθεσμου και σταθερού συστήματος, του οποίου την επιτυχία θα εγγυάτο μία ευρύτερη συνεννόηση κομμάτων και κοινωνικών φορέων, που θα περιλάμβανε το σύνολο των οργανωτικών παραγόντων που συνθέτουν το σύστημα παραγωγής έργων στην πατρίδα μας, όπως:

1. Το σχεδιασμό προγραμματισμό, τις προτεραιότητες και την ιεράρχηση.
2. Τους χρηματοδοτικούς πόρους
3. Τη χωροθέτηση και την περιβαλλοντική προστασία
4. Τις τεχνικές μελέτες και τις απαλλοτριώσεις
5. Την κατασκευή και τους φορείς κατασκευής (δημόσιοι και ιδιώτες)
6. Τη διοίκηση και επίβλεψη των έργων
7. Τον έλεγχο της ποιότητας
8. Τη διαχείριση

Μία τέτοια προσπάθεια που θα είχε εθνικό και όχι στενά κομματικό χαρακτήρα θ' αδυνατίζε τις όποιες κοινοτικές παρεμβάσεις που, άσχετα εάν πολλές φορές προβάλλονται ως αιτιολογία από τις κυβερνήσεις για να δικαιολογήσουν τις δικές μας αδυναμίες, δεν παύουν παρά να οδηγούν, κατά τη δική μας άποψη, σε πλήρη αποσύνθεση το σύστημα παραγωγής έργων και την ελληνική κατασκευαστική αγορά, εύκολο θήραμα των ευρωπαϊκών κολοσσών.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η παθογένεια του συστήματος παραγωγής έργων στην Ελλάδα ήταν γνωστή εδώ και πολλά χρόνια.

Οφείλεται, σε συντομία, στους παρακάτω παράγοντες. Στην έλλειψη πλήρων, ορθών και επίκαιρων μελετών. Στ' αναχρονιστικά τιμολόγια και κατ' επέκταση στο πλασματικό χαρακτήρα των προϋπολογισμών των μελετών οι οποίοι απέχουν πολύ από την πραγματική δαπάνη εκτέλεσης του έργου.

Στην ανυπαρξία αξιόπιστων στατιστικών προσεγγίσεων κόστους. Στις αυθαίρετες επεμβάσεις στις μελέτες και στην αλλαιώση του τεχνικοοικονομικού περιεχομένου τους μετά τη δημοπράτηση, που οφείλεται κυρίως σε πιέσεις πολιτικών παραγόντων, όχι μόνο σε κεντρικό, αλλά πολλές φορές και σε τοπικό επίπεδο πια.

Στα θεσμικά και διαρθρωτικά προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας της διοίκησης και των φορέων κατασκευής ν' ασκήσουν αποτελεσματική και υγιή πολλές φορές, διοίκηση ή επίβλεψη έργων.

Στον υπερπληθωρισμό των εργαληπτικών επιχειρήσεων που σημειώθηκε στο χώρο τα τελευταία χρόνια, με αποτελέσματα που είναι εξίσου γνωστά.

Τεράστιες εκπτώσεις επί των προϋπολογισμών δημοπράτησης, αδυναμία έ-

ντεχνής και έγκυρης υλοποίησης των έργων, καλλιέργεια της διαφθοράς και ανάπτυξη αυτών, που όλοι μας κατανομάζουμε ως διαπλεκόμενα συμφέροντα.

Μετά τα πενιχρά λοιπόν, αποτελέσματα από την υλοποίηση των προγραμμάτων και κυρίως του πρώτου κοινοτικού πλαισίου στήριξης, το οποίο κινήθηκε στη λογική της απορρόφησης για την απορρόφηση και κάτω από την πίεση της Κοινότητας, όπως είπαμε, υιοθετήθηκαν οι πάρα κάτω παρεμβάσεις σε νομικό και θεσμικό επίπεδο που υποτίθεται ότι θα έλυναν τα προβλήματα τα οποία υπήρχαν.

Συνοπτικά λοιπόν, σε νομικό επίπεδο και σε σχέση με τη μελέτη και την κατασκευή: επανάκριση όλων των εργοληπτικών επιχειρήσεων, δημιουργία γενικής ανώτερης τάξης εργοληπτικών εταιρειών Η' τάξης. Προσπάθεια εξάλειψης των οικονομικών υπερβάσεων με την κατάργηση των συγκριτικών πινάκων, υποχρέωση της αιτιολόγησης των οικονομικών προσφορών.

Σ' ότι αφορά τη μελέτη επιχειρήθηκε κατ' αρχήν δειλή σύνδεση της ευθύνης του μελετητή με την κατασκευή, με τη θέσπιση της αρχής της συνυπευθυνότητας, χωρίς όμως καμία άλλη ουσιαστική τροποποίηση ή αναθεώρηση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου μελετών, ενώ διατηρήθηκε με μικρούς περιορισμούς το σύστημα μελέτη και κατασκευή.

Τ' αποτελέσματα των πάρα πάνω παρεμβάσεων έχουν επανειλημμένα κριτικαριστεί όχι μόνο από το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, αλλά και από όλους τους παραγωγικούς φορείς των τεχνικών.

Εμείς περιοριζόμαστε ν' αναφερθούμε στα σπουδαιότερα. Στον υποκειμενισμό, στην αιτιολόγηση και ανάθεση επιλεκτικά και κατά βούληση πολλές φορές σε οποιοδήποτε ανάδοχο.

Στην αύξηση χρόνου μεταξύ δημοπράτησης-ανάθεσης, που κάποιες φορές έφτασε στα δύο χρόνια.

Στη γενικευμένη αβεβαιότητα και καχυποψία, στις εργοληπτικές επιχειρήσεις, αλλά και στις δημοπρατούσες αρχές.

Στις συνθήκες αδιαφάνειας και πολλές φορές, διαφθοράς.

Και τέλος στην κατασπατάληση παραγωγικού χρόνου και δυναμικού και από τις δύο πλευρές.

Η πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση και η θέσπιση της μαθηματικής μεθόδου της οποίας τ' αποτελέσματα θα κριθούν στο μέλλον, παρά τις θετικές προθέσεις, αποτελεί μια ακόμα αποσπασματική ενέργεια και δεν νομίζουμε ότι θα είναι το φάρμακο για τη θεραπεία του συστήματος συνολικά.

Σε θεσμικό επίπεδο διακρίνουμε: Παρακολούθηση και συντονισμό του συνολικού προγράμματος από τη μεικτή επιτροπή παρακολούθησης ΜΕΚ υπό την εποπτεία του ΥΠΕΘΟ, του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

Σύστημα υποστήριξης του προγράμματος δια των μονάδων οργάνωσης διοί-

κτησης έργου, των ΜΟΔ των γνωστών σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, των οποίων η στελέχωση όμως συνεχίζεται ακόμα, παρά το γεγονός ότι πλησιάζουμε στο τέλος του προγράμματος.

Και τον ΕΣΠΕΛ το περίφημο, τον εξειδικευμένο σύμβουλο ποιοτικού ελέγχου.

Ειδικά για τον τελευταίο έχουμε να παρατηρήσουμε ότι το ενάμισι δισ. δραχμές που χαρίζονται κυριολεκτικά στη μειοδότητρια ιταλική εταιρεία ISMES-SPA, για να πραγματοποιήσει σποραδικά ποιοτικό έλεγχο στα έργα του Β' Κινητικού Πλαισίου Στήριξης, ενώ με το ένα τρίτο των χρημάτων που θα ξεοδευτούν, θα μπορούσαν να εκσυγχρονιστούν, το κεντρικό εργαστήριο δημοσίων έργων και τα περιφερειακά εργαστήρια και τα υπόλοιπα να διατεθούν για τη συμπλήρωση των έργων υποδομής.

Κατασκευή και διαχείριση μεγάλων και ειδικών έργων. Να δούμε με ποιό τρόπο έγινε και αυτό.

Σε αυτό όμως θα σταθώ πολύ περισσότερο, ιδιαίτερα στον τρόπο κατασκευής και διαχείρισης των μεγάλων και ειδικών έργων δια της μεθόδου των συμβάσεων παραχώρησης, όπως είναι η Αττική Οδός, η ζεύξη Ρίου Αντιρρίου, το αεροδρόμιο των Σπάτων κ.λπ.

Με τον όρο εννοούμε τη συγχρηματοδότηση ενός έργου τόσο από πλευράς Δημοσίου, όσο και από ιδιωτικής πλευράς και την παραχώρηση προς εκμετάλλευση του συγκεκριμένου έργου από τον ιδιώτη για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Μετά την παρέλευση του προβλεπόμενου διαστήματος στη διάρκεια του οποίου η εκμετάλλευση θ' αποφέρει στον ιδιώτη το διατεθέν κεφάλαιο και τη συμφωνημένη απόδοση του κεφαλαίου του, η κυριότητα του έργου πρέπει να επιστρέψει στο δημόσιο.

Το σύστημα προβάλλεται ως πανάκεια από κυβερνητικής πλευράς, ιδιαίτερα για τα μεγάλα έργα, με το αιτιολογικό, ότι δίνει τη δυνατότητα προσέλκυσης κεφαλαίων και τεχνογνωσίας και κατά συνέπεια σε αναπλήρωση των κρατικών αδυναμιών.

Εμείς διατηρούμε έντονες επιφυλάξεις για τους εξής λόγους. Ο μεγάλος και πολλές φορές διογκωμένος προϋπολογισμός αυτών των έργων οδηγεί στη δημιουργία ισχυρών αλλά ολιγάριθμων ομίλων, που διεκδικούν αυτά τα έργα με λειωμένο ανταγωνισμό.

Οι όμιλοι αυτοί με τη βοήθεια των κρατών των εταιρειών που συμμετέχουν σε αυτούς, ασκούν ισχυρότατες πιέσεις στο ελληνικό κράτος, ιδιαίτερα στη φάση των διαπραγματεύσεων μεταφέροντας το πρόβλημα σε διακρατικές, οικονομικοπολιτικές διαπλοκές.

1. Απτά παραδείγματα είναι και το μετρό της Αθήνας και το μετρό της Θεσσαλονίκης και η γέφυρα και το αεροδρόμιο των Σπάτων.

κτησης έργου, των ΜΟΔ των γνωστών σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, των οποίων η στελέχωση όμως συνεχίζεται ακόμα, παρά το γεγονός ότι πλησιάζουμε στο τέλος του προγράμματος.

Και τον ΕΣΠΕΛ το περίφημο, τον εξειδικευμένο σύμβουλο ποιοτικού ελέγχου.

Ειδικά για τον τελευταίο έχουμε να παρατηρήσουμε ότι το ενάμισι δισ. δραχμές που χαρίζονται κυριολεκτικά στη μειοδότη ιταλική εταιρεία ISMES-SPA, για να πραγματοποιήσει σποραδικά ποιοτικό έλεγχο στα έργα του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, ενώ με το ένα τρίτο των χρημάτων που θα ξοδευτούν, θα μπορούσαν να εκσυγχρονιστούν, το κεντρικό εργαστήριο δημοσίων έργων και τα περιφερειακά εργαστήρια και τα υπόλοιπα να διατεθούν για τη συμπλήρωση των έργων υποδομής.

Κατασκευή και διαχείριση μεγάλων και ειδικών έργων. Να δούμε με ποιό τρόπο έγινε και αυτό.

Σε αυτό όμως θα σταθώ πολύ περισσότερο, ιδιαίτερα στον τρόπο κατασκευής και διαχείρισης των μεγάλων και ειδικών έργων δια της μεθόδου των συμβάσεων παραχώρησης, όπως είναι η Αττική Οδός, η ζεύξη Ρίου Αντιρρίου, το αεροδρόμιο των Σπάτων κ.λπ.

Με τον όρο εννοούμε τη συγχρηματοδότηση ενός έργου τόσο από πλευράς Δημοσίου, όσο και από ιδιωτικής πλευράς και την παραχώρηση προς εκμετάλλευση του συγκεκριμένου έργου από τον ιδιώτη για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Μετά την παρέλευση του προβλεπόμενου διαστήματος στη διάρκεια του οποίου η εκμετάλλευση θ' αποφέρει στον ιδιώτη τα διατεθέν κεφάλαια και τη συμφωνημένη απόδοση του κεφαλαίου του, η κυριότητα του έργου πρέπει να επιστρέψει στο δημόσιο.

Το σύστημα προβάλλεται ως πανάκεια από κυβερνητικής πλευράς, ιδιαίτερα για τα μεγάλα έργα, με το αιτιολογικό, ότι δίνει τη δυνατότητα προσέλκυσης κεφαλαίων και τεχνογνωσίας και κατά συνέπεια σε αναπλήρωση των κρατικών αδυναμιών.

Ευείς διατηρούμε έντονες επιφυλάξεις για τους εξής λόγους. Ο μεγάλος και πολλές φορές διογκωμένος προϋπολογισμός αυτών των έργων οδηγεί στη δημιουργία ισχυρών αλλά ολιγαριθμίων ομίλων, που διεκδικούν αυτά τα έργα με μειωμένο ανταγωνισμό.

Οι όμιλοι αυτοί με τη βοήθεια των κρατών των εταιρειών που συμμετέχουν σε αυτούς, ασκούν ισχυρότατες πιέσεις στο ελληνικό κράτος, ιδιαίτερα στη φάση των διαπραγματεύσεων μεταφέροντας το πρόβλημα σε διακρατικές, οικονομικοπολιτικές διαπλοκές.

1. Απτά παραδείγματα είναι και το μετρό της Αθήνας και το μετρό της Θεσσαλονίκης και η γέφυρα και το αεροδρόμιο των Σπάτων.

2. Η ύπαρξη ασφαειών στις πολυδαίδαλες και κυρίως νομικής και οικονομικής φύσης συμβάσεις, που πιθανότατα θ' αποβούν σε βάρος του κυρίου του έργου.

3. Στην υποχρεωτική παρουσία συμβούλων διαφόρων ειδικοτήτων απαραίτητων ή μη, που συνήθως επιβάλλουν την παρουσία τους με τις διασυνδέσεις, που έχουν στους διάφορους χρηματοδοτικούς οργανισμούς και φορείς.

4. Στη μεγάλη τελικά συμμετοχή ιδίων κεφαλαίων του ελληνικού Δημοσίου 40 έως 50% και τελικά με την ανάληψη της εγγυοδοσίας έναντι των τραπεζών στην ουσιαστική διασφάλιση σε περίπτωση αποτυχίας, για οποιοδήποτε λόγο, του έργου. Αυτού καθεαυτού του έργου.

Μη παραγνωρίζοντας εντέλει και τους θετικούς παράγοντες αυτών των συστημάτων, όπως η απόκτηση τεχνογνωσίας από την κατασκευή ειδικών έργων και η θεωρητικά μη διαφαινόμενη υπέρβαση του κόστους του προς παραχώρηση και κατ' αποκοπή αντικειμένου, εφ' όσον βέβαια υποστηριχτούν πειστικά και δυναμικά τα συμφέροντα του Δημοσίου, θεωρούμε, ότι τουλάχιστον οι συγκεκριμένες, που μέχρι σήμερα έχουν υπογραφεί, αναφέρομαι στις τρεις, τέσσερις συμβάσεις παραχώρησης και η επιλογή του τρόπου κατασκευής είναι προβληματικές.

Δεν ξεχνάμε ότι το 3% σε παγκόσμιο επίπεδο με τέτοια φόρμα συμβάσεων υπογράφεται και προχωράει.

Την άποψη αυτή στηρίζουμε στα πάρα κάτω γεγονότα. Στα υπέρμετρα κέρδη από υπερκοστολογήσεις στην περίπτωση του αεροδρομίου των Σπάτων, όπως καταγγέλλουν οι ίδιες οι ελληνικές εργοληπτικές επιχειρήσεις, που υποχρεώνονται να δουλεύουν υπεργολαβικά σε πολύ χαμηλότερα τιμήματα σε σχέση με αυτά που πληρώνεται η εταιρεία.

Στις ανεπίτρεπτες καθυστερήσεις, όπως αυτές της Αττικής Οδού και της Περιφερειακής Υμηττού. Αλλά και η ίδια η πρόσφατη προκήρυξη του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας με διεθνή διαγωνισμό για πρόσληψη συμβούλου σχετικά με το πώς θα πρέπει να προχωρήσουν αυτού του είδους οι συμβάσεις, μας οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι δεν έχει γίνει το καλύτερο δυνατό από πλευράς της χώρας μας, με ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό, για το μέλλον των συγκεκριμένων έργων και του τρόπου κατασκευής που ακολουθήσαμε.

Θα ήθελα πάρα πέρα να θίξω το θέμα της κατασκευής των έργων δια των ανώνυμων εταιρειών. Όμως δεν θα επεκταθώ πάρα πολύ δεδομένου ότι τ' αποτελέσματα της μέχρι τώρα λειτουργίας σε μας τουλάχιστον, που είμαστε κοντά στην παραγωγή αυτών των έργων, είναι γνωστά.

Και τ' αποτελέσματα τα πενιχρά και με όποιο τρόπο έχει τελειώσει το έργο της πολιτιστικής πρωτεύουσας Θεσσαλονίκης και τα πενιχρά εδώ και μία τετραετία αποτελέσματα της Εγνατίας ΑΕ, αλλά και επί πλέον μια σειρά από ανώνυμες εταιρείες, οι οποίες έχουν αναδειχτεί σε μια υστερία, θα έλεγα, ιδιωτικο-

ποιήσεων στον τεχνικό τομέα, οι οποίες θα καταστούν προβληματικές με μαθηματική ακρίβεια και δεν θα δώσουν αποτελέσματα όπως εκείνη του ΜΕΤΡΟ.

Να σας πω μερικά παραδείγματα. Ο ΟΣΚ, ο Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων, που ασχολείται ουσιαστικά με την προσφορά στέγης, σχολικής στέγης, ένα κοινωνικό αγαθό προστατευμένο απ' το Σύνταγμα, δίδεται σε ανώνυμη εταιρεία.

Η ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ, για να κατασκευάζει κτίρια που μέχρι τώρα έκαναν, το ξέρετε πάρα πολύ καλά οι τεχνικές υπηρεσίες του δημοσίου, των νομαρχιών, ουσιαστικά έγινε μια ανώνυμη εταιρεία και μέχρι τότε το μοναδικό έργο το οποίο έχει να επιδείξει εδώ και ενάμισι χρόνο λειτουργίας είναι οι ελαιохρωματισμοί στις φυλακές και οι εκατό προσλήψεις που έχει κάνει.

Και μια σειρά τέτοιων πραγμάτων που μας οδηγούν στα συμπεράσματα, ότι οι ιδιωτικοποιήσεις τελικά του δημοσίου τεχνικού τομέα, δεν είναι τίποτε άλλα, παρά ένας λογιστικός τρόπος, για ν' αποδεχτούν ως έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού οι αυξήσεις κάθε χρόνο του μετοχικού κεφαλαίου αυτών των ανώνυμων εταιρειών, που συμμετέχει το ελληνικό Δημόσιο και που στη συνέχεια παρουσιάζονται σαν έσοδα στο ελληνικό Δημόσιο.

Δύο κουβέντες θα πω μόνο για το ιδιότυπο στρώμα των συμβούλων, που ουσιαστικά μας θυμίζει την ανάπτυξη ενός μοντέρνου στρώματος νομενκλατούρας σε τεχνικό επίπεδο, το οποίο έχει αναπτυχθεί ραγδαία, θα έλεγα.

Ένα στρώμα, το οποίο δεν ανήκει ούτε στην παραγωγή, ούτε στη διοίκηση.

Ένα στρώμα, που δεν έχει τις ευθύνες του δημόσιου υπάλληλου, ούτε αναλαμβάνει το ρίσκο του επιχειρείν, όπως οι εργαλήπτες, με αμφισβητούμενα προσόντα πολλές φορές και με αμοιβές που αναπτύσσονται σε όλα τα επίπεδα, οδηγώντας ήδη το στρεβλό μοντέλο ανάπτυξης κατασκευής έργων, κατά τη δική μας αντίληψη, σε μεγαλύτερες στρεβλώσεις.

Θα ήθελα να τοποθετηθώ και ν' αναπτύξω και τον τρόπο με τον οποίο το δημόσιο θα μπορούσε να πάει πάρα πέρα και να κατασκευάσει το τεχνικό έργο ως δημόσιο πλέον, αλλά δυστυχώς πραγματικά ο χρόνος δεν μου το επιτρέπει και ήδη η υπομονή του προεδρείου απ' ό,τι φαίνεται, έχει εξαντληθεί.

Εμείς κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, προσπαθήσαμε με την εισήγηση που ήδη δώσαμε στους οργανωτές του Συνεδρίου ν' αγγίξουμε ακροθιγώς βέβαια το πρόβλημα των δημόσιων έργων στην Ελλάδα.

Και το ρόλο που θα πρέπει να έχει η δημόσια διοίκηση ιδιαίτερα στον τεχνικό τομέα και στο ΥΠΕΧΩΔΕ από εδώ και πέρα.

Είναι σαφές ότι το μόνο συμπέρασμα που μπορούμε να βγάλουμε είναι ότι η δημόσια διοίκηση έτσι όπως εκφράζεται μέσω της λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών, νοσεί. Αλλά όπως είναι και γεγονός ότι καμιά ουσιαστική προσπάθεια για τον εκσυγχρονισμό της δεν έγινε τα τελευταία χρόνια.

Θα πρέπει εμείς ν' αντιδράσουμε σε αυτή την κατάσταση, πιστεύουμε, και θα

πρέπει ν' αντιδράσουμε και οργανωμένα και με συνεργασία όλων των φορέων. Έτσι η Ένωση Μηχανικών Δημοσίων Υπαλλήλων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών σας ευχαριστεί γι' αυτή την πρόσκληση. Υποσχόμαστε ότι θα μπορέσουμε να έχουμε περισσότερο χρόνο την επόμενη φορά, ενδεχομένως και σε μια κοινή συνάντηση.

Από το βήμα αυτό σας απευθύνουμε πρόσκληση στενότερης συνεργασίας μπροστά στα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε. Σας ευχαριστώ.

Πραεδρείο: Ο πρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου του Περιφερειακού Παραρτήματος του Νομού Αιτωλοακαρνανίας, παρακαλώ, να πάρει το λόγο.

Χαιρετισμός του προέδρου του περιφερειακού τμήματος ΤΕΕ Αιτωλοακαρνανίας, κ. Π. Μοσχολιού.

Κύριε πρόεδρε, κυρίες και κύριοι, αγαπητοί συνάδελφοι, το σημερινό Διήμερο, που διοργάνωσε η ΠΟΣΕ του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι πολύ σημαντικό, γιατί το ερώτημα που τίθεται εάν τα δημόσια έργα και το περιβάλλον είναι έννοιες συμβατές ή όχι απασχολεί όλο και περισσότερο το κοινωνικό σύνολο, υπό την έννοια του χρήστη των έργων υποδομής αφενός και του αποδέκτη των θετικών ή των αρνητικών επιπτώσεων των περιβαλλοντικών αφετέρου.

Το τέλος της δεύτερης χιλιετίας και οι αρχές της τρίτης βρίσκουν την κοινωνία μας, να προσπαθεί να διαχειριστεί τους πόρους που κατέχει, έτσι ώστε να εξασφαλίζει τη διαβίωση της παρουσίας και μελλοντικής χρήσης για τις επόμενες γενιές, επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα να διατηρήσει ένα κοινά αποδεκτό επίπεδο συλλογικής ευημερίας.

Η ενίσχυση του ρόλου που διαδραματίζουν τα μεγάλα αστικά κέντρα συνοδεύεται από την επιδείνωση των προβλημάτων του περιβάλλοντος.

Η εξέλιξη της κατανομής των οικονομικών, κοινωνικών και οικιστικών δραστηριοτήτων δημιουργεί μεγάλα προβλήματα.

Αγροτικές ζώνες διαφοροποιούνται και άλλες περιθωριοποιούνται.

Νέοι πόλοι ανάπτυξης εμφανίζονται σε διάφορες περιοχές, αλλά με εύθραυστη οικονομική βάση και δυσκολία στην ανάπτυξη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων.

Συμπερασματικά οδηγούμαστε στην αναζήτηση εκείνου του μέτρου της ανάπτυξης που σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση της παραγωγής, την αναθεώρηση, επανεξέταση και εξορθολογισμό των καταναλωτικών προτύπων, να διασφαλίζουμε την επιβίωση του πλανήτη.

Να καθορίσουμε αυτές τις λύσεις και τις επιλογές, ώστε οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον από την κατασκευή των έργων υποδομής, που είναι αναγκαία για την καλύτερευση των συνθηκών της ανθρώπινης ζωής, να είναι οι ελάχιστες. Η εξειδίκευση ωστόσο του μέτρου ανάπτυξης αυτού δεν έχει προχωρήσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε να γίνει κτήμα και οδηγός δράσης για όλους όσους ενδιαμορφώνουν την ανάπτυξη.

Η οργάνωση της κοινωνίας στη βάση ενός καινούργιου πρότυπου βιώσιμης ανάπτυξης, επιβάλλουν πράγματι τη δημιουργία συνεργασιών μεταξύ των φορέων, με ιδιαίτερο βάρος σε αυτούς του δημοσίου, γιατί όχι, των ιδίων των πολιτών όπως αυτοί εκφράζονται.

Το πρότυπο αυτό συνεπάγεται την οργάνωση του χρόνου, που θα βασίζεται σε συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων και την ανάπτυξη τρόπων διαχείρισής των, που θα επιτρέπουν την ανανέωσή τους.

Σε αυτή την προοπτική τα δημόσια έργα και το περιβάλλον δεν είναι έννοιες ασύμβατες. Δεν θα ήταν υπερβολή να τονιστεί ότι οι δύο αυτές έννοιες είναι τα πλέον απαραίτητα συστατικά στοιχεία της επιτυχίας του μοντέλου της αειφόρου ανάπτυξης.

Η αναγνώριση του κεντρικού ρόλου της χωροταξίας σε μία προοπτική μακροπρόθεσμης αποδοτικότητας είναι απαραίτητη προϋπόθεση.

Από την αρχή αυτή πηγάζει η αναγκαιότητα και η σκοπιμότητα των δημοσίων έργων όπου το περιβάλλον θα κατέχει τη θέση, που του αρμόζει.

Η συμβατότητα αυτή της προσπάθειας για την επίτευξη αναπτυξιακής πορείας και της περιβαλλοντικής διατήρησης είναι εφικτή, αρκεί να σταματήσει η διχοτόμηση μεταξύ οικονομικού και περιβαλλοντικού συστήματος.

Άλλωστε αυτός ο διαχωρισμός έχει δημιουργήσει τα μέχρι σήμερα προβλήματα. Έτσι ένας σχεδιασμός, ή η ανάπτυξη ενός διαχειριστικού σχεδίου πρέπει να έχει στόχους ικανούς να κινητοποιήσει και ν' αξιοποιήσει ανθρώπινους, φυσικούς και οικονομικούς πόρους.

Έτσι ο σχεδιασμός αυτός θα θεωρεί ότι η περιφέρεια θα είναι ένα ανοικτό σύστημα όπου το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον θ' αλληλοσχετίζονται με ένα και μοναδικό τρόπο.

Θα φροντίζει την ορθολογική διαχείριση των χώρων των τοπικών κοινωνιών. Θα εξασφαλίζει ένα αποδεκτό επί μέρους επίπεδο ευημερίας με μακροχρόνια βάση για τον τοπικό πληθυσμό.

Θα εξασφαλίζει ικανοποιητικά και θ' αντιμετωπίζει τα προβλήματα της τοπικής φύσης, τη διαχείριση των αποβλήτων, την προστασία των περιοχών της οικολογικής αξίας κ.λπ.

Επίσης θα επιβάλλει αναγκαίες παραμέτρους στο σχεδιασμό και την κατασκευή των έργων υποδομής, όπως το φυσικό περιβάλλον, τα τεχνικά χαρα-

κτηριστικά, τα οικονομικά χαρακτηριστικά, τις αναπτυξιακές προοπτικές, τις επιπτώσεις στο φυσικό και ιστορικό περιβάλλον και τέλος θα εξετάζει την αποτελεσματικότητα των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τόσο στη φάση της πραγματοποίησης των έργων, όσο και στη φάση της λειτουργίας τους.

Σε όλη αυτή τη διαδικασία ο ρόλος ο δικός μας των μηχανικών είναι καθοριστικός. Διότι οι μηχανικοί εκ των πραγμάτων μέσω της επαγγελματικής μας δραστηριότητας, αποτελούμε βασικό παράγοντα στη διαμόρφωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της αναπτυξιακής διαδικασίας της χώρας, αφού επεμβαίνουμε στο περιβάλλον και το μεταβάλλουμε.

Πώς αυτή η μεταβολή μπορεί να συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη; Ποιά είναι τα μέσα ευαισθητοποίησης και παιδείας και ποιοι οι τρόποι δράσης για τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής συμβατότητας της λειτουργίας του μηχανικού; Είναι ερωτήματα που πρέπει άμεσα ν' απαντήσει ο τεχνικός κόσμος της χώρας.

Θα πρέπει ν' απαντήσουμε για τη σχέση ανάμεσα στη σύγχρονη αγορά εργασίας των μηχανικών και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Για την περιβαλλοντική εκπαίδευση των μηχανικών, για τη περιβαλλοντική προσέγγιση μελετών και κατασκευών και για την συμβολή των μηχανικών στην περιβαλλοντική εκπαίδευση των πολιτών.

Κυρίες και κύριοι τελειώνοντας θα ήθελα να πω, ότι το σημερινό Διήμερο είναι πάρα πολύ σημαντικό και για έναν επίσης λόγο.

Πραγματοποιείται στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, ένα νομό με σπουδαίο οικολογικό και περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, με ξεχωριστούς υδροβιότοπους και θαυμάσιο ορεινό όγκο που τον καθιστούν ένα μοναδικό ανοικτό μουσείο της φύσης.

Ένα νομό που υπέστη όσο κανείς άλλος πιστεύω στη χώρα μας, τόσο μεγάλη και βάναιυση παρέμβαση στα φυσικά συγκριτικά του πλεονεκτήματα. Εκτροπή Αχελώου, Μόρνου, Ευήνου, υδροηλεκτρικά φράγματα παλαιότερα.

Ένα νομό που βρίσκεται στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδας, στην οποία την επόμενη δεκαετία το τοπίο θ' αλλάξει ριζικά με την κατασκευή των μεγάλων έργων υποδομής της ζεύξης Ρίου Αντιορίου, του Ακτίου Πρέβεζας, του Δυτικού άξονα (βορρά, νότου) της χώρας και άλλων.

Γι' αυτό ακριβώς ο νομός Αιτωλοακαρνανίας μπορεί και είναι πρότασή μας στο Διήμερο, να καταστεί το μοναδικό, διαρκές περιβαλλοντικό παρατηρητήριο, διεθνούς επιπέδου, θα έλεγα, (γιατί όχι;) και να διερευνά τη σχέση ανάμεσα στις δύο έννοιες του περιβάλλοντος και των δημοσίων έργων, που είναι και το θέμα του Διημέρου και να εξετάζει καθημερινά τις αντιδράσεις της ίδιας της φύσης απέναντι στις μεγάλες ανθρώπινες παρεμβάσεις. Ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε και εμείς τον πρόεδρο του Τεχνικού Επιμελητηρί-

ου Απωλοακαρνανίας.

Ας ελπίσουμε ότι η πρότασή σας θα βρει κάποια απήχηση, αλλά πιστεύω ότι δεν είναι θέμα μόνο του κράτους βέβαια να υιοθετήσει τέτοιες προτάσεις, αλλά και της ίδιας της κοινωνίας να τις διεκδικήσει και ν' αρχίσει να τις υλοποιεί, πριν το κράτος σκεφτεί καν να τις υιοθετήσει και μετά μπορεί να έλθει, ώστε να υπάρξει και η κρατική συνδρομή.

Εκπρόσωπος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου δεν υπάρχει.

Δεν υπάρχει, επίσης, εκπρόσωπος του Οικονομικού Επιμελητηρίου.

Τώρα, μόλις πληροφορηθήκαμε ότι το Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων παρεχώρησε το χρόνο, ο οποίος είχε προβλεφτεί, σε τρεις τοπικές οργανώσεις και ξεκινάμε με την Απωλική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος.

Παρεμβάσεις εκπροσώπων οικολογικών και περιβαλλοντικών οργανώσεων και δικτύων

Δ. Λυμπουρίδης (Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος: Ευχαριστούμε για την πρόσκληση. Προσπαθήσαμε το δεκάλεπτο αυτό να έχει μία ιδιαιτερότητα να είναι ευχάριστο και πολύ περιεκτικό.

Το ερώτημα που βάλατε «περιβάλλον και δημόσια έργα έννοιες αντίπαλες;» δείχνει άνθρωπο ή ανθρώπους με εξαιρετική γνώση του θέματος και εξαιρετική ευαισθησία.

Αποφή μας και τη λέμε από τώρα, ότι ναι κατά κανόνα είναι έννοιες αντίπαλες. Ο παράγοντας που τις κάνει να είναι αντίπαλες είναι η έλλειψη σοβαρών μελετών και το θέμα που θ' αναπτύξω μέσα σε αυτά τα λίγα λεπτά, είναι ακριβώς η αξιοπιστία των μελετών.

Πήραμε μία μελέτη, τη συνολική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την εκτροπή του Αχελώου. Σταχυολογήσαμε από τις δεκάδες αναλήθειες και ανακρίβειες και αντιεπιστημονικές της αναφορές, μόνο τέσσερα βασικά σημεία και θα σας παρακαλέσουμε εσείς μόνοι σας ν' αξιολογήσετε.

Δυστυχώς, δεν έχουμε καλή εικόνα, θα θαυμάζατε και μία θαυμάσια λίμνη τεχνητή (Σ.Σ. η παρέμβαση συνδυάζεται με προβολή διαφανειών).

Λοιπόν, συνολική μελέτη του 1995, παράγραφος τάδε, αλλά αναφέρεται και σε καμιά δεκαριά άλλες περιοχές. Οι ταμιευτήρες Κρεμαστών, Καστρακίου και Στράτου δεν έχουν μεγάλη οικολογική αξία. Γιατί; Γιατί τα πρηνή τους εμφανίζουν μεγάλες κλίσεις και η έντονη διακύμανση της στάθμης τους δεν επιτρέπει την ανάπτυξη παρόχθιας βλάστησης.

Στράτος λοιπόν, τεχνητή λίμνη. Μεγάλες κλίσεις στις άκρες της και δεν έχει τη δυνατότητα ν' αναπτυχθεί παρόχθια βλάστηση.

Για να δούμε την αλήθεια και την αξιοπιστία αυτής της μελέτης. Ένα τμήμα της λίμνης αυτής με πολύ μικρές κλίσεις με άφθονη βλάστηση.

Άλλο σημείο της ίδιας λίμνης με ήπιες κλίσεις και αρκετή βλάστηση.

Και εδώ όπως βλέπετε παραλιννία βλάστηση άφθονη και ήπιες κλίσεις.

Πήραμε αφθονία φωτογραφιών, για να μη θεωρηθεί ότι πήραμε μεμονωμένο κομμάτι, για να παρουσιάσουμε άλλη εικόνα της λίμνης. Δυστυχώς δεν φαίνεται πολύ, είναι μία θαυμάσια εντός της λίμνης βλάστηση με κλίσεις πολύ ήπιες, προς όλα τα σημεία του ορίζοντα.

Εδώ είναι τα ίδια. Ήπιες κλίσεις, άφθονη βλάστηση, παρόχθια.

Και το τελευταίο σλάιτς επίσης, ήπιες κλίσεις, λαφίσκοι και άφθονη βλάστηση.

Πρώτο ερώτημα. Πόσο αξιόπιστη είναι αυτή η μελέτη σε απλά πράγματα; Μπούν οι άνθρωποι αυτοί δεν επισκέφθηκαν καν τη λίμνη για ν' αναφερθούν για το τί είναι.

Δεύτερο σημείο αναξιόπιστίας πολύ σημαντικό. Όταν θέλουν να κάνουν τη σύγκριση μεταξύ των αρδευόμενων εκτάσεων, ποσοστού αρδευόμενων εκτάσεων της Θεσσαλίας και της Αιτωλοακαρνανίας όπως βλέπετε, στη μεσαία στήλη είναι της Αιτωλοακαρνανίας, ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων 64%, ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων στη Θεσσαλία 53%. Οπότε λένε οι Θεσσαλοί, εκτρέψτε τον Αχελώο για ν' αυξήσουμε τις αρδευόμενες εκτάσεις στη Θεσσαλία.

Σε άλλο σημείο της ίδιας μελέτης όπου εκεί θέλουν να εμφανίσουν τις ανάγκες της Θεσσαλίας σε νερό για τις αρδεύσεις τους πολύ μεγάλες, αναφέρουν την υφιστάμενη κατάσταση στη δεύτερη στήλη, αρδευόμενες εκτάσεις στη Θεσσαλία 70%.

Ο Προκρούστης σε όλα του τα μεγαλεία, όποτε θέλει μεγαλώνει και όποτε θέλει κονταίνει την πραγματικότητα.

Τρίτο βασικό σημείο αναληθών στοιχείων. Πολύ σημαντικό. Από διάφορους πίνακες που αφορούσαν τη στρεμματική απόδοση προϊόντων στην Αιτωλοακαρνανία και στη Θεσσαλία, διαπιστώνουμε ότι οι Θεσσαλοί καταφέρνουν κατά στρέμμα σε όλες αυτές τις καλλιέργειες, σιτάρι μαλακό, σιτάρι σκληρό, κριθάρι, βρώμη, καλαμπόκι, φασόλια, καπνό, μπαμπάκι, ότι μπορείτε να φανταστείτε, οι Θεσσαλοί κατά παράξενο τρόπο με λιγότερο νερό από την Αιτωλοακαρνανία με αγριότερες κλιματολογικές συνθήκες με περισσότερα υποβαθμισμένα κτήματα, γεωργική γη απ' ότι η Αιτωλοακαρνανία, έχουν από 50 έως 170% σε ποσοστό μεγαλύτερη παραγωγή κατά στρέμμα.

Θα σας αναφέρω ότι για το σιτάρι είναι 52% μεγαλύτερη η παραγωγή κατά στρέμμα, για το σκληρό 54%, για το κριθάρι 66%, για να φτάσουμε στα επιτραπέζια σταφύλια 176%, αμπέλια για οиноποίηση 85%, κηπευτικά 135%, πεπόνια 57% κ.ο.κ.

Νομίζω ότι η αξιοπιστία αυτής της μελέτης, τουλάχιστον σε αυτό το σημείο κλονίζεται πάρα πολύ και μόνο σε δύο προϊόντα στα φασόλια 42% έχει περισσότερη παραγωγή κατά στρέμμα η Αιτωλοακαρνανία και στα μπαμπάκι, όπου η παραγωγή στην Αιτωλοακαρνανία είναι κατά 3,2% μεγαλύτερη από τη Θεσσαλία.

Και ερχόμαστε και στο τελευταίο σημείο της μελέτης αυτής. Σε μία υποσημείωση σημαντική. Λέει για τη σόγια η μελέτη αυτή.

«Οι πραγματοποιούμενες μέσες στρεμματικές αποδόσεις στη Γαλλία και στην Ιταλία φτάνουν τα 300 κιλά ανά στρέμμα. Αυτή είναι μία πραγματικότητα ευρωπαϊκή. Ενώ οι εφικτές μέσες στρεμματικές αποδόσεις στην Ελλάδα εκτιμώνται, (προσέξτε 'το) τουλάχιστον σε 400 κιλά ανά στρέμμα, για κανονική καλλιέργεια».

Πουθενά όμως μέσα στη μελέτη δεν αναφέρεται για ποιους λόγους η Ελλάδα σε αντίθεση με την Ιταλία και τη Γαλλία, θα έχει εκατό κιλά ανά στρέμμα μεγαλύτερη παραγωγή στη σόγια.

Ο στόχος του υπουργείου Γεωργίας, λέει παρακάτω, στο πενταετές πρόγραμμα '88-'92, είχε προσδιοριστεί σε 100.000 στρέμματα αρδευόμενα και σε παραγωγή 45.000 τόνων σόγιας.

45.000 τόνοι σημαίνει 450 κιλά κατά στρέμμα, όπως βλέπετε εάν κάνετε τους υπολογισμούς σας: 100.000 στρέμματα, 45.000 τόνοι παραγωγή, άρα από 400 κιλά που εκτιμούν φτάνουμε στα 450 κιλά.

Και το τελευταίο, η τελευταία διαφάνεια έρχεται να μας ξαναθυμίσει τον Προκρούστη, όπου όποτε ήθελε τους καντούς τους έκανε μακριούς.

Μία υφιστάμενη κατάσταση στην πρώτη σειρά, δε φαίνεται πολύ καλά. Σόγια καλλιεργείται σήμερα στη Θεσσαλία σε 10.000 στρέμματα και η παραγωγή η σημερινή εκτιμάται σε 300 κιλά ανά στρέμμα. Αυτή η πραγματικότητα σήμερα στη Θεσσαλία.

Λένε λοιπόν, οι μελετητές, ότι εάν γίνει η εκτροπή των 600.000.000 κυβικών του Αχελώου προς τη Θεσσαλία η έκταση θα γίνει 10.000, 142.000 στρέμματα και η παραγωγή θα είναι 600 κιλά ανά στρέμμα.

Δεν το κατάλαβα αυτό. Δηλαδή όσο αυξάνουμε το νερό, αυξάνουμε και την παραγωγή του προϊόντος; Και να σκεφτεί κανένας, ότι τα 10.000 καλλιεργούμενα στρέμματα της Θεσσαλίας, είναι καλά αρδευόμενα αυτή τη στιγμή και εάν γίνει η εκτροπή 1,1 δισ. κυβικά του Αχελώου, αυτόματα η παραγωγή κατά στρέμμα φτάνει τα 650 κιλά.

Η πραγματικότητα σήμερα με τους υπολογισμούς που κάναμε: στον κάτω πίνακα δείχνουν την παραγωγή, οι αριθμοί στην πράσινη στήλη είναι περιοχές της Θεσσαλίας που καλλιεργούν σόγια.

Στην περιοχή 1 είναι 250 κιλά κατά στρέμμα και κάτω στη 17, 200 κιλά κ.ο.κ.

Ένας μέσος όρος 271 κιλά ανά στρέμμα. Αυτή είναι η **στυγνή πραγματικότητα** της σημερινής της παραγωγής κατά στρέμμα.

Ρωτάμε λοιπόν, ποια είναι η αξιοπιστία αυτής της μελέτης; Δεν μας φτάνει λοιπόν, που φτιάχνουμε αναξιόπιστες μελέτες, τελικά και αυτές τις κουτσουρεμένες μελέτες δεν τις εφαρμόζουμε. Και μέτρα αντισταθμιστικά που προτείνουν ποτέ δεν εφαρμόζονται και αυτά τα είδαμε και στη λίμνη Στράτου και για την εκτροπή του Μόρνου, αλλά και τώρα για την εκτροπή του Εύηνου πάλι τα επανορθωτικά μέτρα δεν πρόκειται να εφαρμοστούν.

Αυτές λοιπόν είναι οι μελέτες και με τέτοιες μελέτες φυσικό είναι τα δημόσια έργα και το περιβάλλον να είναι έννοιες αντίπαλες.

Στο χέρι μας και στο χέρι των οικολογικών οργανώσεων σε συνεργασία να μπορέσουμε να τις κάνουμε έννοιες όχι αντίπαλες πια. Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα.)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε τον κύριο Λυμπουρίδη. Πραγματικά το θέμα της μελέτης και των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που έχουν γίνει για το θέμα του Αχελώου, θα έπρεπε και θα μπορούσε ν' αποτελέσει θέμα μιας σειράς συνεδρίων, θα έλεγα.

Δυστυχώς στο πλαίσιο αυτού του χρόνου δεν είχαμε τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε και σε όλη την έκταση τις επισημάνσεις, που έγιναν.

Τώρα, πρέπει να σας πω, ότι έχω στον κατάλογο τρεις εκπροσώπους οικολογικών φορέων.

Έχουμε περίπου ένα τέταρτο καιρό, για να είμαστε κάπως στο πλαίσιο του προγράμματος, δεδομένου ότι και μία εισήγηση έχει μεταφερθεί στην απογευματινή συνεδρίαση. Επομένως θα έλεγα να μην ξεπεραστεί το όριο των πέντε λεπτών.

Επομένως δεν μπορούμε να κάνουμε ολοκληρωμένες εισηγήσεις. Σύντομες παρεμβάσεις. Ο καθένας ας τονίσει ένα σημείο, το οποίο έχει σχέση με την ιδιαιτερότητα, θα λέγαμε, του τοπικού παράγοντα και των φορέων, που υπερασπίζονται το περιβάλλον.

Δυστυχώς δεν έχουμε χρόνο, δεν έχουμε χρόνο ούτε για συζήτηση.

Ν. Ασλάνογλου (Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων): Γεια σας. Από τη Βέροια έρχομαι, από την Οικολογική Ομάδα της Βέροιας. Εκπροσωπώ το Πανελλήνιο Δίκτυο των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων, 40 περίπου οργανώσεις από όλη την Ελλάδα και ουσιαστικά γι' αυτό είμαστε εδώ, για να κάνουμε γνωστή την παρουσία μας, η οποία επίσημα από τον Απρίλιο και μετά, υφίσταται με καταστατικό κ.λπ. Οκτώ χρόνια προσπαθειών δηλαδή, κατέληξαν αί-

σια.

Σε σχέση με το αντικείμενο του Διημέρου δεν θα θέλαμε να μείνουμε στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δεδομένου ότι οι προλαλήσαντες κάλυψαν σφαιρικά με τ' αρνητικά ή θετικά σημεία του θέματος, όλο αυτό το πλέγμα διαπλεκομένων ή όχι.

Απλά εκτιμούμε σαν δίκτυο ότι η κατάσταση σε σχέση με το περιβάλλον είναι εμπόλεμη σήμερα εδώ και πολύ καιρό και όσο πάει αυτός ο πόλεμος εντείνεται.

Επιτρέψτε μου λοιπόν να κάνω μία υπέρβαση σε αυτό που λέει δημόσια έργα, που προφανώς εννοεί μπετόν, σίδερα, τσιμέντα, χώματα, μπουλντόζες.

Η παιδεία η σημερινή είναι δημόσιο έργο, δημόσια «φτιάξη»; Η ανεργία είναι δημόσια «φτιάξη»; Έχει επίπτωση στο περιβάλλον η ανεργία, η παιδεία;

Το οικιστικό περιβάλλον της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης έχει επίπτωση στο περιβάλλον; Μήπως θα πρέπει οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων να καταργηθούν από τα έργα; Έφαγαν τα ψωμιά τους και να φτάσουν πια στην ουσία του προβλήματος, το ότι οι αίθουσες έξω έχουν περισσότερα άτομα απ' ό,τι εδώ μέσα. Είτε ότι η επικρατεί η επιστημονική του στόματος, ενώ η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική.

Το ενδιαφέρον της πολιτείας, του δημόσιου έργου, φαίνεται ακόμη από την ανυπαρξία κάποιας επιτροπής για το περιβάλλον στη Βουλή των Ελλήνων.

Εάν τους ακούσετε όμως τους πατέρες να μιλάνε για το περιβάλλον υπερκαλύπτουν τους πάντες.

5 Ιουνίου, λένε ημέρα περιβάλλοντος, γιορτή. Στη Χαλκιδική αποξηραίνουν υγρότοπο κύριε Μοδινέ, το ξέρετε, για να κάνουν γήπεδο γκολφ 1.300 στρέμματα.

Απευθυνόμαστε σε σας, γιατί είμαστε βέβαιοι ότι αύριο εσείς θα μας εξυπηρετήσετε. Θέλουμε μία συνεργασία μαζί σας, γιατί η κατάσταση της διοίκησης, που, επιτρέψτε μου να πω, είναι ανύπαρκτη ουσιαστικά σε σχέση με τις ανάγκες, θέλει κάποιο σπρώξιμο διαφορετικό, να δούμε τα πράγματα αλλιώς. Χρειαζόμαστε τη βοήθεια σας, το περιβάλλον θέλει τη δική μας συνεργασία, τη δική σας και τη δική μας.

Είστε οι εν δυνάμει και φύσει προστάτες του περιβάλλοντος. Με τη βοήθειά σας εμείς πιστεύουμε ότι θα κάνουμε πολύ καλύτερα πράγματα. Και φαντάζομαι κλείνοντας, έχετε υπόψη σας, ότι το ψάρι μπορεί να μη ζει στη στεριά, τα ξέρετε αυτά, αλλά άρχισε να φοβάει και στο νερό αγαπητοί φίλοι.

Η δύναμη αυτή της αδυναμίας είναι κάτι φοβερό. Γίνονται φοβερά πράγματα, πολύ δυνατά πράγματα, πολύ μεγάλα επειδή ακριβώς αδυνατούμε.

Ουσιαστικά θα πρέπει, και με αυτό κλείνω, ν' αναλογιστούμε έξω από τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και όλη αυτή τη γνώση, που υπάρχει, την

επιστημονική. Θα πρέπει ν' αναλογιστούμε πως ανέβηκε το μήλο στη μηλιά και όχι πόσο κάνει στη Βαρβάκειο αγορά.

Πώς ανέβηκε αυτό εκεί πάνω. Θέλει συνθήκες, όρους. Σκεφτείτε το λίγο. Και η όλη υπόθεση εκτιμούμε ότι θέλει αγριάδα, θέλει ηρεμία, θέλει μίσος, αγάπη, άσπρο, μαύρο, κρύο, ζέστη, θέλει αυτά τα στοιχεία που είναι στη φύση. Σας ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα.)

Προεδρείο: Ο εκπρόσωπος από το Σύλλογο Φίλων Περιβάλλοντος Ναυπάκτου.

Π. Παναγιωτόπουλος (Σύλλογος Ναυπακτίων Φίλων του Περιβάλλοντος και Ομοσπονδία Οικολογικών Οργανώσεων του Κορινθιακού): Ήλθα να κάνω μία μικρή παρέμβαση στο άμορφο αυτό διήγημα, που έχει και τίτλο «περιβάλλον και δημόσια έργα, έννοιες αντίπαλες;» Με ερωτηματικό. Πριν από χρόνια δεν ήθελε ερωτηματικό. Ήταν σίγουρα αντίπαλες. Τώρα, έχουμε ερωτηματικό. Πιστεύω, ελπίζω μάλλον, να μην υπάρχει υπότιτλος ή να υπάρχει άλλος υπότιτλος, όπως έννοιες συμβατές σε λίγα χρόνια.

Επιφελοῦμαι από την παρουσία σας εδώ, να μας βοηθήσετε, γιατί θα καταθέσω μερικά προβλήματα της περιοχής, πονηρά σκεπτόμενος βέβαια, μήπως τυχόν, επειδή είστε αρμόδιοι εισηγητές σε πολλά θέματα, μπορείτε να μας βοηθήσετε. Να βοηθήσετε την περιοχή μας, όχι εμάς βέβαια. Γιατί οι κυβερνήσεις πέφτουν, αλλά οι υπάλληλοι, τα στελέχη μένουν και η αγάπη βέβαια.

Ο Κορινθιακός, τον οποίο βλέπετε έχει τεράστια προβλήματα. Πρώτο πρόβλημα, τεράστιο πρόβλημα, τα σκουπίδια. Τα σκουπίδια, τα σκουπίδια. Δεν υπάρχει ούτε ένας ΧΥΤΑ σε όλη την περιοχή του Κορινθιακού. Κάθε χωριό έχει το σκουπιδότοπό του. Τον ανεξέλεκτο. Θα τον δείτε, να μην σας πω που θα τον δείτε, τον βλέπετε παντού.

Η κατάσταση στα λύματα. Έχει γίνει κάποια προσπάθεια πολλές πόλεις έχουν βιολογικούς καθαρισμούς. Ήδη και η Ναύπακτος φτιάχνει.

Τρίτο θέμα, το οποίο έχει σχέση και με το αντικείμενο είναι η ειδική χωροταξική μελέτη του Κορινθιακού. Η οποία έγινε από ένα γραφείο, το γραφείο Παπαγιάννη, έχει εγκριθεί εδώ και τέσσερα χρόνια και έχει σταματήσει από αντιδράσεις όχι μόνο του κοινού αλλά και των ΟΤΑ. Συμπληρώνω: το δήμαρχο Αργινίου, που δεν θέλει χωροταξικές μελέτες.

Οι ίδιοι οι ΟΤΑ αντιδρούν σε αυτή τη χωροταξική μελέτη και η πλειοψηφία. Εμείς την υποστηρίζουμε, γιατί έτσι μόνο μπορεί ν' αναφερθεί ότι η περιοχή του Κορινθιακού μπορεί να σωθεί ακόμη.

Υπάρχουν ακόμη τα προβλήματα. Πάλι η χωροταξική μελέτη, είναι ένα παρόνοιο αυτό, εισηγείτο, καθόριζε μάλλον την προστασία του υδροβιότοπου του ποταμού Μόρνου. Όπως βλέπετε τα πατάμι κάτω στην άκρη έχει 5.000 στρέμ-

...στα. Είχε; (Ερώτημα).

Η μελέτη έλεγε να προστατευθεί, να κηρυχθεί σαν χώρος προστασίας. Το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων, Υγροτόπων, το πρότεινε να μπει στο πρόγραμμα Φύση 2000. Το ΥΠΕΧΩΔΕ, το υπουργείο σας δεν το πρότεινε προς την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Ρωτήσαμε, απάντηση δεν πήραμε. Για το λόγο της μη πρότασης. Τώρα για τη Ναύπακτο πιο στενά, τα προβλήματα είναι, σας τα είπε και ο Πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου, αυτός ο εφιάλτης της νταλίκας, ο οποίος μας ταλαιπωρεί. Είναι μία μαχαιριά στην πόλη και είναι ένας εφιάλτης με τις νταλίκες.

Τώρα το έργο έχει πάει στο ΥΠΕΧΩΔΕ. Σας παρακαλώ πάλι, σας ικετεύουμε, βοηθήστε 'το από όποια σκοπιά μπορείτε.

Υπάρχει πάλι ένα έργο, μία μελέτη, ένα διάταγμα, για τη Ναύπακτο, τον τρόπο δόμησής της, καταστρέφεται μέρα με την ημέρα. Από το '92 και μετά είναι παράνομη κάθε δραστηριότητα οικοδομική.

Περιμένουμε ένα διάταγμα που θα καθορίζει τους όρους δόμησης και το τιμήμα της πόλης, παιδί είναι το παραδοσιακό. Από το '96 ο τότε γενικός γραμματέας του υπουργείου σας υποσχέθηκε ότι προωθήθηκε. Ακόμη δεν έχει γίνει τίποτα. Πάλι σας παρακαλούμε να το προσέξετε.

Και το τρίτο θέμα, για να τελειώσω έχει σχέση με τα ποτάμια μας. Ο Μόρνος ήδη έχει στερέψει. Ο Εύηνος δεν πρέπει να στερέψει. Έχει ζωή και οικονομική ζωή αλλά και ευρύτερα.

Γι' αυτό μία έκκληση. Η μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων προέβλεπε ένα κυβικό μέτρο το δευτερόλεπτο, για ελάχιστη μόνιμη ροή σταθερή, για να διατηρηθεί κάπως η ζωή σε αυτό το ποτάμι. Το πανέμορφο ποτάμι.

Βοηθήστε κι εμείς θα επιτηρούμε τρόπον τινά να μη σταματήσει αυτή η ροή, βοηθείστε ν' αυξηθεί και να επιβάλλουμε ν' αυξηθεί αυτή η ροή.

Είναι ένα χαρακτηριστικό. Αυτές οι εκτροπές των δύο ποταμίων είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα δημοσίων έργων και αντιπαλότητας. Σας ευχαριστώ. (Χειροκροτήματα.)

Προεδρείο: Ο εκπρόσωπος του Συλλόγου Προστασίας του Περιβάλλοντος του Νεοχωρίου έχει το λόγο.

Το Νεοχώρι είναι μία περιοχή, που έχει την τύχη να βρίσκεται δίπλα στον Αχελώο ποταμό, σ' ένα μέρος που ο Αχελώος έχει πολύ νερό και πολύ όμορφη φύση. Δυστυχώς την τελευταία τουλάχιστον φορά που είχα επισκεφθεί το Νεοχώρι θα έλεγα ότι αυτή η πόλη δεν τιμά τόσο πολύ αυτή τη συγγένειά της με το νερό και τον ποταμό.

Το Νεοχώρι κατά κάποιο τρόπο αποστρέφεται, στρέφει το πρόσωπό του από την άλλη μεριά του ποταμού και αυτό είναι ίσως δείγμα μιας κακής σχέσης θα

έλεγα που είχε αναπτυχθεί στην Ελλάδα με το νερό.

Εν πάση περιπτώσει το Νεοχώρι όμως έχει και άλλες αρετές. Έχει κάνει αγωγές παλαιότερα οικολογικούς. Το λόγο στον εκπρόσωπό του.

Ν. Παπαδάτος (Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Νεοχωρίου): Ευχαριστώ πολύ. Εγώ θα τα πω με λίγο χωριάτικα λόγια, γιατί δεν είμαι έμπειρος σε αυτές τις συζητήσεις, αλλά θα προσπαθήσω με αυτόν το χωριάτικο τρόπο να σας δώσω έτσι εν συντομία τα προβλήματα και τις δυσαρέσκειες που έχει ο Σύλλογος.

Και αρχίζω ότι μέσα από αυτά τα προβλήματα που δημιούργησαν κάποιοι στο χώρο μας, εκεί στην περιοχή μας, γιατί η περιοχή αυτή όπως πιστεύουμε, όπως ξέρουμε όλοι, είναι μία περιοχή, η οποία έχει πολλές φυσικές ομορφιές και το κράτος μας έχει υπογράψει ορισμένες διεθνείς συμβάσεις, όπως είναι η ΡΑΜΣΑΡ, να προστατεύσει αυτές τις περιοχές που είναι σπάνιες, μην πω στην Ελλάδα, αλλά και στον κόσμο. Όπως είναι ο υγροβιότοπος της πεδιάδας του Κάτω Αχελώου.

Εκεί με μεγάλη λύπη σας αναφέρω, ότι γίνεται ένα όργιο παρανομίας, ένα όργιο παρανομίας από ιδιώτες που έχουν και τη συνδρομή της πολιτείας.

Η «περιοχή Λούρος» είναι μία σπάνια περιοχή, όπως αναφέρει εδώ η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και αναφέρεται γιατί αυτή η περιοχή έχει καταπατηθεί από διακόσιους, με διακόσιους πενήντα καταπατητές.

Σ' αυτή την περιοχή, ζήτησε ο κύριος νομάρχης να γίνει μία μελέτη κατεδάφισης των αυθαιρέτων κτισμάτων.

Το υπουργείο, ΥΠΕΧΩΔΕ, δίνει 15.000.000 στον κύριο νομάρχη και τον διατάσσει να προχωρήσει στην κατεδάφιση των αυθαιρέτων αυτών. Ο κύριος Νομάρχης επικαλείται λόγους, ότι θα μολυνθεί το περιβάλλον.

Το τμήμα περιβάλλοντος της Πολεοδομίας του έχει στείλει χαρτί και του λέει ότι τα μπάζα θα πάνε στο τάδε σημείο, σ' ένα νταμάρι και εκεί θα γίνει και η αποκατάσταση του χώρου με τα μπάζα αυτά.

Ο κύριος νομάρχης το αγνοεί αυτό. Στέλνουμε καταγγελίες στον κύριο νομάρχη και μας αγνοεί παντελώς. Αυτά έχω να σας πω ως προς το Λούρο.

Μετά σ' αυτό το ποτάμι τον Αχελώο, που όλοι μας λέμε, μπαίνοντας από το Ρίο-Αντίρριο, μπαίνουμε σ' ένα νομό με πολλές φυσικές χάρες, τις οποίες οπωσδήποτε ο άνθρωπος δεν τις σέβεται.

Εδώ η Κοινότητα Νεοχωρίου, χωρίς καμία περιβαλλοντική μελέτη, προχωράει ν' ανοίξει δρόμο μέσα στην καίτη του ποταμού. Στην καίτη ακριβώς του ποταμού. Δεν υπερβάλω καθόλου.

Ενώ υπήρχε μία μελέτη από την ΤΥΔΚ ούτε καν ανταποκρίνονταν οι ενέργειες της κοινότητας Νεοχωρίου στη μελέτη που υπήρχε. Και καταγγέλλουμε. Μέχρι που έφτασε η ΤΥΔΚ να παρουσιάσει τοπογραφικό ψεύτικο και το καταγ-

γείλαμε ότι στην κοίτη του ποταμού περνάει δρόμος.

Αυτό το καταγγείλαμε και οι αρμόδιες υπηρεσίες αδράνησαν παντελώς. Δεν βρίσκουμε με λίγα λόγια ανταπόκριση από κανένα. Οπωσδήποτε, περιβάλλον και δημόσια έργα είναι αντίπαλες έννοιες, γιατί όταν βλέπουμε δημόσια έργα που χτυπάνε το περιβάλλον εμπρός στα οικονομικά συμφέροντα, τ' αποτελέσματα των οικολογικών οργανώσεων είναι να έρχονται σε σύγκρουση με τους πολίτες καταγγέλλοντας αυτά και με τη διοίκηση, με τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση.

Τώρα, δεν ξέρω εάν σας έδωσα να καταλάβετε, περισσότερα δεν μπορώ να πω. (Χειροκροτήματα.)

Προεδρείο: Και εγώ θα έλεγα ότι όσο υπάρχουν ακόμη τέτοιες φωνές στην ελληνική περιφέρεια είμαστε αισιόδοξοι.

Να σας πω πολύ σύντομα την ιστορία του Λούρου, την οποία είχα και εγώ την τύχη να παρακολουθήσω.

Κατ' αρχήν βέβαια ήλθαν οι αυθαίρετοι οικιστές. Στη συνέχεια ήλθε η Κοινότητα Νεοχωρίου, η οποία έκανε δρόμο μπροστά από τον οικισμό των αυθαιρέτων.

Στη συνέχεια τοποθέτησε κάδους για τ' απορρίμματα. Στη συνέχεια έστειλε τ' απορριμματοφόρα, στη συνέχεια ήλθε η ΔΕΗ, η οποία έδωσε ηλεκτρικό ρεύμα και τελικά βέβαια και έτσι παγιωποιήθηκε και νομιμοποιήθηκε μία κατάσταση με τη συνδρομή θα έλεγα της τοπικής αυτοδιοίκησης και του κράτους.

Τώρα, ο εκπρόσωπος της Οικολογικής Κίνησης Φλώρινας, Παντελής Σολάκης έχει το λόγο, για μία σύντομη παρέμβαση.

Π. Σολάκης (Οικολογική Κίνηση Φλώρινας): Είμαι πρόεδρος της Οικολογικής Κίνησης της Φλώρινας. Η Φλώρινα είναι πανέμορφη, την ξέρετε, είναι μέσα στη χαράδρα των δύο βουνών, πανέμορφων βουνών, αλλά λόγω του βαρύ χειμώνα καίνε μαζούτ και λιγνίτη όλες οι πολυκατοικίες, έχουμε πάρα πολλά προβλήματα υγείας και αυτά προέρχονται από την υψηλότερη μόλυνση, ρύπανση που έχουμε από τη καύση μαζούτ και λιγνίτη.

Συγκεκριμένα το διοξειδίο του θείου φτάνει, με όρια επιφυλακής την άνοιξη τα 80, τα χίλια, δεν ξέρω εάν το γνωρίζετε αυτό. Έχουμε στα οκτώ από τα δέκα παιδιά, προβλήματα αναπνευστικά και αλλεργικά, καρκίνους, καρδιοπάθειες κ.λπ. και κανένας δεν ενδιαφέρεται.

Έχουμε κάνει πάρα πολλές ενέργειες. Καίνε μαζούτ με κλοφέν. Έχουν γίνει καταγγελίες επανειλημμένα ότι το μαζούτ περιέχει κλοφέν και λάδια καμένα. Κανένας φορέας δεν ευαισθητοποιήθηκε ούτε καν έγινε δειγματοληπτικός έλεγχος. Τα προβλήματα είναι τεράστια και ζητάμε από το υπουργείο να κάνει μία έρευνα. Υπάρχει η εισήγηση του ΠΕΡΠΑ όμως η αρμόδια σύμβουλος (Σ.Σ. κατονομάζεται απ' τον ομιλητή) εδώ και ενάμιση χρόνο απαξιώνει να ασχοληθεί. Εί-

ναι φοβερά τα πράγματα αυτά.

Είναι το εργοστάσιο της ΔΕΗ, που είναι πάρα πολύ σοβαρό και δεν έχουμε ούτε μελέτες περιβαλλοντικές, στα νερά τα ιόντα, 3.000 ιόντα είναι, με όριο γι' άρδευση 750 και μαζί είναι και το νερό, που θα πάει γι' άρδευση.

Για το ποτάμι, το κεντρικό ποτάμι της πόλης, έγινε μελέτη από την ΑΝΚΟ, που οι μελέτες είναι γελοίες, για θέματα περιβαλλοντικά. Δεν υπάρχουν ουσιαστικές μελέτες.

Στη μία μελέτη το λένε ρυάκι, από την άλλη το λένε χείμαρρο, γίνεται τσιμεντόστρωση στο ποτάμι. Εάν είναι δυνατόν! Κάναμε μήνυση στον εισαγγελέα, καταγγελίες και δυστυχώς οι φορείς και τα υπουργεία κωφεύουν. Ευχαριστώ. (Χειροκροτήματα.)

Πρόεδρος: Πεντάλεπτο διάλειμμα!

Δ. Εξειδικευμένες εισηγήσεις (Πρόεδρος: Κ. Παχάκη)

Πρόεδρος: Συνεχίζεται η διακοπείσα συνεδρίαση. Είναι έτοιμη και θα μας απευθύνει χαιρετισμό η Παγκύπρια Συντεχνία Δημοσίων Υπαλλήλων Κλάδου τμήματος Δημοσίων Έργων.

(Χειροκροτήματα.)

«Κύπρος: Ανάπτυξη & Περιβάλλον»

Εισηγητής: ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, γραμματέας Κλάδου Υπαλλήλων Τμήματος Δημοσίων Έργων Κύπρου

Κύριε πρόεδρε, έντιμε κύριε υπουργέ, κύριαι σύνεδροι, αγαπητοί φίλοι,

Οι άλλοι δύο συνάδελφοι, οι οποίοι συμμετέχουν στο Συνέδριο είναι ο Λευτέρης ο Κωνσταντίνου της διεύθυνσης ελέγχου του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων και ο Ανδρέας ο Στυλιανού, ο οποίος είναι αρχιεπιστάτης και είναι υπεύθυνος για τη συντήρηση των αστικών δρόμων.

Ευχαριστούμε για την πρόσκλησή σας να παραστούμε στο 14ο Τακτικό Συνέδριο της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Εργαζομένων ΥΠΕΧΩΔΕ, που μας δίνει την ευκαιρία να σας μεταφέρουμε τον αδελφικό χαιρετισμό του Κλάδου Υπαλλήλων Τμήματος Δημοσίων Έργων και της Παγκύπριας Συντεχνίας Δημοσίων Υπαλλήλων Κύπρου.

Στο λίγο χρόνο που έχω στη διάθεσή μου θα προσπαθήσω να σας μεταφέρω

κάποια στοιχεία και πληροφορίες σε σχέση με την περιβαλλοντική διαχείριση στην Κύπρο σήμερα.

Η συνεχιζόμενη τουρκική κατοχή του 37% της Κύπρου, η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των τελευταίων 30 χρόνων, η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και οι αλλαγές στον τρόπο ζωής, έχουν επιφέρει περιβαλλοντικές πιέσεις όσον αφορά τους φυσικούς πόρους του νησιού. Παρόλα αυτά η ποιότητα του περιβάλλοντος στην Κύπρο παραμένει ακόμη σε σχετικά ψηλά επίπεδα και σ' αυτά τα ψηλά επίπεδα φιλοδοξούμε να την κρατήσουμε μέσα από την περιβαλλοντική πολιτική που ακολουθεί το κράτος.

Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κύπρος, είναι ο ορθολογικός προγραμματισμός της ανάπτυξης, έτσι που να ικανοποιούνται οι βασικές ανθρώπινες ανάγκες, να προστατεύεται το περιβάλλον, να διασφαλίζεται η σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων και να διατηρούνται ανοικτές οι επιλογές των γενιών που θα έρθουν.

Η αειφόρος ανάπτυξη δε συνεπάγεται τη μη επίδραση πάνω στο περιβάλλον, αλλά αυτό που την κατευθύνει είναι μια ολοένα αυξανόμενη σοφωνία ότι οι πολιτικές για την οικονομική αποδοτικότητα και για τη διαχείριση του περιβάλλοντος είναι αλληλοσυμπληρωματικές και ότι χωρίς επαρκή προστασία του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη υποσκάπτεται και πως, χωρίς ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος δεν είναι δυνατή.

Για το σκοπό αυτό ετοιμάστηκε και έχει ήδη εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο, Πρόγραμμα Δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος με βασικό στρατηγικό στόχο την προώθηση μέσω μιας πολιτικής, που επιδιώκει να εντάξει σταδιακά, αλλά μεθοδικά την περιβαλλοντική διάσταση σε όλες ανεξαιρέτα τις παραμέτρους της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Το πρόγραμμα στηρίζεται στην περιβαλλοντική νομοθεσία και πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η υλοποίηση του Προγράμματος αυτού, στα πλαίσια της δημοσιονομικής πολιτικής και των δυνατοτήτων της οικονομίας, θα αποτελέσει και τον βασικό άξονα των ενεργειών για την εναρμόνιση της Κύπρου με την περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα πλαίσια ενός ανοικτού διαλόγου και συνεχών διαβουλεύσεων με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Για τη νομική κατοχύρωση των πράξεων που απορρέουν από την περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει πρόσφατα ετοιμαστεί από το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Προσχέδιο Πρότασης Νομοσχεδίου με τίτλο: «Νόμος που προνοεί για την Προστασία, Διατήρηση, Αποκατάσταση, Βελτίωση και εν Γένει Διαχείριση του Περιβάλλοντος». Κεντρικός στόχος του Προσχεδίου αυτού είναι να ολοκληρώσει την εναρμόνιση της Κυπριακής Νομοθεσίας με το Περιβαλλοντικό κεκτημένο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μέσα στα πλαίσια εναρμόνισης της οδηγίας 85/337 της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έγκαιρη αναγνώριση περιβαλλοντικών προβλημάτων που ενδέχεται να προκύψουν από την εκτέλεση και λειτουργία αναπτυξιακών και άλλων έργων, το Υπουργικό Συμβούλιο το 1991 ενέκρινε την εισαγωγή ενός ολοκληρωμένου Συστήματος Επιμέτρησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον.

Μεγάλα έργα του δημόσιου τομέα (ύψους άνω του ενός εκατομμυρίου λιρών), έργα τα οποία από τη φύση τους κρίνονται ότι προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, έργα που εκτελούνται ή επεκτείνονται σε κρατική γη, καθώς και έργα τα οποία βρίσκονται εκτός Τοπικών Σχεδίων, ορίων ανάπτυξης χωριών, κτηνοτροφικών περιοχών και ζωνών, καθώς και εκτός βιομηχανικών περιοχών και ζωνών περιορισμένου βαθμού όχλησης, υπόκεινται σε Πρακαταρκτική Περιβαλλοντική εξέταση με βάση την προκαθορισμένη διαδικασία στα πλαίσια της εξέτασης των Προϋπολογισμών του Κράτους. Από την αξιολόγηση της Π.Π.Ε. είναι δυνατό να προκύψει η απόρριψη του έργου για περιβαλλοντικούς λόγους, η προσθήκη συμπληρωματικών ή επιπρόσθετων όρων, ή απόφαση για τη διεξαγωγή μελέτης επιμέτρησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον, στις περιπτώσεις όπου έργα κριθούν ότι πιθανόν να προκαλέσουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Παρόλον που η Κύπρος δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα, η περιβαλλοντική διαχείριση αποτελεί έναν εντελώς νέο τομέα δράσης, ο οποίος θα χρειαστεί στο μέλλον να ενισχυθεί με:

- α) Νομικές κατοχυρώσεις αλλά και βελτίωση των αδυναμιών, που παρουσιάζουν οι κρατικοί μηχανισμοί
- β) Τη δημιουργία τράπεζας πληροφοριών και
- γ) Τον καθορισμό διαδικασιών και αρμοδιοτήτων και την εμπλοκή μη κρατικών οργανισμών στη λήψη αποφάσεων.

Σίγουρα δεν αναμένεται ότι όλα αυτά θα γίνουν μέσα σε μια νύκτα, αλλά δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι τον πλανήτη μας δεν τον κληρονομήσαμε από τους γονείς μας, αλλά το δανειστήκαμε από τα παιδιά μας και οφείλουμε να τους τον παραδώσουμε ΟΧΙ χειρότερο.

Τελειώνοντας θα ήθελα ν' αναφέρω ότι η παρουσία μας εδώ θέλει να τονίσει τη σημασία που προσδίδουμε στην ανάπτυξη και σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ μας και την ανταλλαγή απόψεων και θέσεων στο Δημόσιο Τομέα και θεωρούμε σαν εθνικό καθήκον την εδραίωση δεσμών αδελφικής και συναδελφικής αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων Ελλάδας και Κύπρου.

Σας ευχαριστούμε για τη φιλοξενία και σας ευχόμαστε κάθε επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου σας και στη διεκδίκηση των συνδικαλιστικών αιτημάτων που έχει η Ομοσπονδία σας.

Σας ευχαριστούμε.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Τώρα φτάσαμε πια στο σημείο για ν' ακούσουμε τους ίδιους τους εκπροσώπους του ΥΠΕΧΩΔΕ και τις απόψεις τους επί του θέματος. Νομίζω ότι είναι η κατάλληλη κατακλείδα.

Με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ μέρους του Προεδρείου τον αρχικά προγραμματισμένο πρώτο ομιλητή αυτής της συνεδρίασης τον πολιτικό μηχανικό κ. Πολάκι, ο οποίος ευγενικά παραχώρησε τη θέση του στους εκπροσώπους της Παγκύπριας Συντεχνίας.

Και τώρα καλώ τον κύριο Πολάκι να μας μιλήσει για τα δημόσια έργα και βέβαια τη σχέση τους με το περιβάλλον. Φαντάζομαι ότι είναι ακριβώς η καρδιά αυτού, που συζητάμε αυτές τις δύο μέρες.

«Περιβάλλον και Δημόσια Έργα - Σχέσεις αρμονικής συνύπαρξης»

Εισηγητής: **ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΟΛΑΚΙΣ**, πρόεδρος του Συλλόγου Υπαλλήλων Υπ. Δημ. Έργων Αν. Στερεάς & Νήσων (εργαζόμενος στη ΓΓΔΕ)

Για μας τους μηχανικούς του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. που ασχολούμαστε με την παραγωγή των δημοσίων έργων, από το στάδιο της μελέτης μέχρι την κατασκευή και τον ποιοτικό έλεγχο, η απάντηση στο ερώτημα του διήμερου δεν μπορεί παρά να είναι ένα σταθερό «ΟΧΙ».

Η κατηγορηματική και απόλυτη αυτή θέση δικαιολογείται αν αναλύσουμε τις έννοιες «περιβάλλον» και «δημόσια έργα» καθώς και τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.

Με τη λέξη «περιβάλλον» εννοούμε ό,τι περιβάλλει τον άνθρωπο, είτε αυτό είναι στοιχείο της φύσης είτε προέρχεται από την ανθρώπινη δραστηριότητα.

Ειδικότερα τα περιβάλλον μπορούμε να το διακρίνουμε σε φυσικό (ανόργανο και οργανικό, φυτικό και ζωικό, γήινο και κοσμικό), και ανθρωπογενές (οικοσμοί, εγγειοβελτιωτικά έργα, συγκοινωνιακά δίκτυα, τηλεπικοινωνιακές διασυνδέσεις, εγκαταστάσεις παραγωγής και εκμετάλλευσης μορφών ενέργειας, βιομηχανικές μονάδες και σύνολα).

Εξ άλλου σαν τη μόνη επιτρεπτή ανθρώπινη δράση πρέπει να εννοούμε τη δράση εκείνη του ανθρώπου, ατομική ή συλλογική, η οποία είτε ενισχύει είτε, πάντως, δεν αλλοιώνει την ισορροπία των στοιχείων του περιβάλλοντος, που ευνοούν την ανάπτυξη της ζωής.

Από τα προαναφερθέντα εύκολα φαίνεται ότι θεωρώντας σαν σύνολα τις έννοιες «περιβάλλον» και «δημόσια έργα», η δεύτερη είναι υποσύνολο της πρώτης.

Επομένως δεν μπορούμε να μιλάμε, θεωρητικά τουλάχιστον, για έννοιες αντίπαλες. Επιβεβαιώνεται όμως αυτή η θεώρηση από την πραγματικότητα, που βιώνουμε όλοι μας, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες;

Η ανάπτυξη του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, που είναι φαινόμενο σύνδρομο της οικονομικής ανάπτυξης, γίνεται αναπόφευκτα σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος.

Μάλιστα το πρώτο εισβάλλει επεκτατικά με ολοένα και ταχύτερους ρυθμούς στο δεύτερο και το καταστρέφει, τείνοντας έτσι στην αυτοαναιρέσή του, αφού καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος σημαίνει καταστροφή κάθε τόπου όπου μπορεί να αναπτυχθεί το ανθρωπογενές περιβάλλον.

Έτσι τίθεται στις κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων κυρίως χωρών το δίλημμα: οικονομική ανάπτυξη ή προστασία του περιβάλλοντος; Για την άρση αυτού του διλήμματος θεσπίστηκαν νόμοι, σκοπός των οποίων είναι η αρμονική διαπλοκή του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με το φυσικό.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι οι νόμοι που έχουν θεσπισθεί για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος βασίζονται αποκλειστικά στα πορίσματα των θετικών επιστημών, οι οποίες στηρίζουν παράλληλα και την ανάπτυξη του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Τα «Δημόσια Έργα», βασικό στοιχείο του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, μπορούν να αναπτυχθούν αρμονικά μέσα στο φυσικό περιβάλλον, χωρίς να αλλοιώσουν τα χαρακτηριστικά του;

Σίγουρα «Ναι», είναι η απάντηση. Επιπρόσθετα με τα «Δημόσια Έργα» μπορούν να αντισταθμιστούν και οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον.

Στη χώρα μας τα ζητήματα που αφορούν το φυσικό περιβάλλον και την προστασία του άρχισαν να απασχολούν την πολιτεία μας πριν 20 χρόνια περίπου.

Μέχρι τότε οι όποιες ανθρώπινες δραστηριότητες και ιδιαίτερα αυτές που προέρχονταν από την ιδιωτική πρωτοβουλία, είχαν στόχο την οικονομική ανάπτυξη χωρίς να λαμβάνονταν μέριμνα για τις επιπτώσεις αυτών στο φυσικό περιβάλλον.

Έτσι στα μεγάλα αστικά κέντρα στην αρχή (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος), όπου συγκεντρώθηκε το σύνολο των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, αλλά και στις μικρότερες πόλεις αργότερα, άρχισαν να γίνονται αντιληπτά και ενοχλητικά τα αποτελέσματα από την αλόγιστη ανθρώπινη δραστηριότητα.

Το νέφος που εμφανίστηκε στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, η ρύπανση της ατμόσφαιρας στις βιομηχανικές περιοχές, η ρύπανση των θαλασσών και

ιδιαίτερα του Σαρωνικού και Θερμαϊκού κόλπου, που μετατράπηκαν σε νεκρές θάλασσες, η καταστροφή του τοπίου από την ελεύθερη λειτουργία σκουπιδότοπων και λατομείων, ήταν τα πρώτα απτά δείγματα καταστροφής του περιβάλλοντος, που ευαισθητοποίησαν την κοινή γνώμη και ανάγκασαν την πολιτεία να θεσμοθετήσει μέτρα για την προστασία του.

Εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς: Δεν υπήρχε η κατάλληλη γνώση για τις συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, που αναπτύχθηκαν στη χώρα μας, από τότε που άρχισε η έντονη οικονομική ανάπτυξη;

Σαφώς και υπήρχε η γνώση, ιδίως στον επιστημονικό κόσμο και σε σχετικούς φορείς, αλλά η μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος είχε μεγάλο οικονομικό κόστος τόσο για τον ιδιωτικό τομέα, όσο και για τον δημόσιο. Άλλωστε δεν υπήρχε και το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος από τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Οι λόγοι βέβαια που η ίδια η πολιτεία ανέχθηκε την αλόγιστη δράση σε σχέση με το φυσικό περιβάλλον τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα ανάγονται στην ακολουθούμενη τότε πολιτική.

Οι ασχολούμενοι με το περιβάλλον και την προστασία του, θεωρούνταν κατά κάποιο τρόπο σαν περιθωριακοί ή εκκεντρικοί. Ποιός δεν θυμάται εκείνο τον υπουργό, που για να «πεισθεί» για το πρόβλημα της ρύπανσης της ατμόσφαιρας, ζήτηγε να του φέρουν ένα νεκρό από το «νέφος»;

Ιδιαίτερα στη χώρα μας, για την οποία οι πόροι ήταν περιορισμένοι, αλλά οι ανάγκες σε έργα υποδομής τεράστιες, η αντιμετώπιση του σχεδιασμού και της εκτέλεσης των δημοσίων έργων βασιζόνταν σε ποσοτικά κυρίως κριτήρια (πολλά έργα με όσο το δυνατό μικρότερο κόστος).

Μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (τότε Ε.Ο.Κ.), η νομοθεσία μας προσαρμόστηκε στο κοινοτικό δίκαιο και το βασικότερο, υπήρξε και συνεχίζει να υπάρχει συγχρηματοδότηση των έργων από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Έτσι η παράμετρος «προστασία του περιβάλλοντος» έχει βαρύνουσα σημασία στο σχεδιασμό και την κατασκευή των έργων.

Στη χώρα μας τα τελευταία 15 χρόνια έχουν γίνει ή βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη μεγάλα έργα, που έχουν συμβάλει αποφασιστικά τόσο στην οικονομική της ανάπτυξη, όσο και στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής του λαού.

Από τη φύση του κάθε «Δημόσιο Έργο», αλλοιώνει το φυσικό περιβάλλον στην περιοχή ανάπτυξής του.

Σε όλα όμως τα έργα υπάρχει πρόβλεψη στη φάση της μελέτης τους, με βάση παράλληλη μελέτη περιβαλλοντικών όρων, ώστε κατά τη φάση της κατασκευής και μετά από αυτή, να αποκατασταθούν οι όποιες αλλοιώσεις του φυσικού περιβάλλοντος στην ευρύτερη περιοχή του έργου, στο βαθμό που αυτό

είναι τεχνικά δυνατόν.

Η χώρα μας χαρακτηρίζεται από το έντονο γεωγραφικά της ανάγλυφο με συνεχείς εναλλαγές του τοπίου, βρίσκεται δε στην καλύτερη για τον άνθρωπο κλιματολογική ζώνη της γης.

Γι' αυτό χρειάζεται μεγάλη προσοχή στο σχεδιασμό των μεγάλων έργων, ιδίως όταν πρόκειται για συγκοινωνιακούς άξονες (οδικούς ή σιδηροδρομικούς), οι οποίοι διατρέχουν μεγάλα τμήματα της χώρας, όπως οι οδικοί άξονες «Π.Α.Θ.Ε.» και «Εγνατία» και η διπλή σιδηροδρομική γραμμή υψηλής ταχύτητας Αθηνών-Θεσσαλονίκης και Αθηνών-Κορίνθου-Πάτρας, που ήδη κατασκευάζονται.

Η επιστήμη και η τεχνολογία έχει εξελιχθεί σε τέτοιο βαθμό, που είναι πλέον εφικτή η κατασκευή των έργων, έτσι ώστε η χωροθέτησή τους, αφ' ενός να εξυπηρετεί τις ανάγκες που τα επέβαλαν, αφ' ετέρου να εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής.

Κατά τη φάση κατασκευής ενός έργου ανατρέπεται, ανάλογα με το μέγεθός του, η οικολογική ισορροπία της ευρύτερης περιοχής. Η ισορροπία αυτή μπορεί να αποκατασταθεί σε μεγάλο βαθμό με πρόβλεψη από τη φάση της μελέτης και τις κατάλληλες επεμβάσεις κατά την κατασκευή του έργου.

Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται για τα μεγάλα έργα τα οποία πολλές φορές αλλοιάζουν το τοπίο μιας περιοχής, με ριζικές μεταβολές στο οικοσύστημά της.

Τα φράγματα με τις τεχνικές λίμνες που δημιουργούνται εξαφανίζουν ακόμη και ολόκληρα χωριά, δημιουργούν όμως ένα νέο φυσικό περιβάλλον με ξεχωριστή ομορφιά.

Τα συγκοινωνιακά δίκτυα που εκτείνονται σε εκατοντάδες χιλιόμετρα αναγκαστικά καταστρέφουν καλλιεργήσιμες ή δασικές εκτάσεις. Η λύση της σήραγγας για την αποφυγή μιας μεγάλης εκσκαφής, ή της κοιλαδογέφυρας αντί ενός μεγάλου και υψηλού επιχώματος, είναι πολλές φορές προτιμότερες, γιατί εκτός του αισθητικού αποτελέσματος και της μικρότερης επέμβασης στο φυσικό περιβάλλον, είναι οικονομικά περίπου ισοδύναμες, αν συνυπολογίσουμε στη συνολική δαπάνη του έργου και τη δαπάνη για την απαλλοτρίωση των απαιτούμενων για την κατασκευή του εκτάσεων.

Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις, όπου για λόγους κυρίως οικονομικούς ή τεχνικούς, προκρίνεται η χάραξη των συγκοινωνιακών αξόνων μέσα από ανοιχτά ορύγματα ή πάνω σε επιχώματα, με τις κατάλληλες φυτεύσεις των πρανών, των ερεισμάτων και των νησίδων, αποκαθίσταται κατά κάποιο τρόπο η ζημιά στο φυσικό περιβάλλον.

Η φύτευση των πρανών των ορυγμάτων και των επιχωμάτων επιβάλλεται όχι μόνο για λόγους αισθητικούς και προστασίας του περιβάλλοντος αλλά και για την προστασία των ίδιων των πρανών από τη διάβρωση, η οποία προκαλεί δυσάρεστα αποτελέσματα (καταπτώσεις και κατολισθήσεις).

Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για την εγκατάσταση λατομείων, που εξυπηρετούν τις ανάγκες των έργων σε αδρανή υλικά, όπως και για την εξεύρεση δανειοθαλάμων από όπου λαμβάνονται υλικά κατάλληλα για την κατασκευή επιχωμάτων, καθώς και χώρων για την απόρριψη ακαταλλήλων προϊόντων εκσκαφών.

Επίσης η εγκατάσταση των εργοταξίων με τα συγκροτήματα παρασκευής σκυροδεμάτων και ιδιαίτερα των ασφαλτικών, προξενεί ρύπανση στην ευρύτερη περιοχή ιδίως από εκπομπές μεγάλων ποσοτήτων σκόνης.

Για τα παραπάνω υπάρχουν προβλέψεις στις συμβάσεις κατασκευής των έργων, η τήρηση των οποίων εξασφαλίζει τη μικρότερη δυνατή όχληση στο φυσικό περιβάλλον κατά τη φάση κατασκευής των.

Με κατάλληλες παρεμβάσεις κατά την κατασκευή ενός έργου μπορούν να αποκατασταθούν και φαινόμενα καταστροφής του περιβάλλοντος από προηγούμενες ανθρώπινες δραστηριότητες (π.χ. μπάζωμα σκουπιδότοπων με ακατάλληλα για το έργο προϊόντα εκσκαφών, αποκατάσταση και διάνοιξη της κοίτης ρεμάτων που πολλές φορές έχουν παράνομα μπαζωθεί ή χρησιμοποιούνται για σκουπιδότοποι).

Επίσης είναι δυνατή ακόμη και η αξιοποίηση των υλικών της υπάρχουσας υποδομής, στις περιπτώσεις διαπλάτυνσεων των οδικών αξόνων, όπου μπορεί να επαναχρησιμοποιηθούν (με ανακύκλωση) τα υλικά του παλαιού ασφαλτοτάπητα και της υποδομής για την κατασκευή του νέου οδοστρώματος.

Έτσι αποφεύγεται, αφ' ενός η ρύπανση του περιβάλλοντος από την απόρριψη χιλιάδων κυβικών μέτρων άχρηστων πλακών από κατεστραμμένο ασφαλτοτάπητα και αφ' ετέρου οικονομία σε άσφαλτο και αδρανή υλικά, τα οποία μπορεί να μην είναι διαθέσιμα στην περιοχή εκτέλεσης του έργου.

Η όχληση για το περιβάλλον από ένα δημόσιο έργο δεν εμφανίζεται μόνο στη φάση της κατασκευής του αλλά και κατά τη λειτουργία του.

Η ρύπανση της ατμόσφαιρας και η ηχορρύπανση στην περιοχή ενός οδικού άξονα, ενός αεροδρομίου ή ενός λιμανιού είναι φαινόμενα που οφείλονται στη λειτουργία αυτών των έργων και δυστυχώς είναι σε ένα βαθμό αναπόφευκτα.

Για τη μείωση της ηχορρύπανσης υπάρχει λύση που μειώνει το πρόβλημα με την τοποθέτηση ηχοπετασμάτων τεχνικών ή φυσικών (π.χ. δένδροστοιχίες) κατά μήκος του οδικού άξονα ή του διαδρόμου του αεροδρομίου, κυρίως κοντά σε κατοικημένες περιοχές.

Η πρακτικά αναπόφευκτη ρύπανση της θάλασσας στην περιοχή ενός λιμανιού δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί από τους παράγοντες υλοποίησης του έργου. Έτσι επαφίεται η προστασία της θάλασσας στην αυστηρή τήρηση των κανονισμών λειτουργίας του λιμανιού και στην προσοχή ιδιαίτερα κατά την φορτοεκφόρτωση των πλοίων.

Υπάρχουν όμως και έργα που γίνονται με αποκλειστικό σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος, όπως οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων πριν αυτά διοχετευθούν στους φυσικούς τους αποδέκτες.

Χάρης στο έργο της «Ψιτάλλειας» άρχισε να εμφανίζεται πάλι η ζωή στον Σαρωνικό Κόλπο. Έτσι τα έργα αυτά προστατεύουν τον πολυτιμότερο φυσικό πλούτο της χώρας μας, τη θάλασσα.

Μια άλλη θετική συμβολή των δημοσίων έργων είναι αυτή της ανάδειξης της αρχαίας πολιτιστικής κληρονομιάς μας.

Κατά τη φάση κατασκευής των έργων έχουν ανακαλυφθεί αρχαιότητες από όλες τις περιόδους της ελληνικής ιστορίας. Όπου είναι δυνατό αυτές διατηρούνται, άλλως επιχώνονται ή καταστρέφονται στην περίπτωση που κριθεί ότι δεν είναι διατηρήσιμες, αφού όμως συλλεγούν όλα τα ευρήματα προκειμένου να συντηρηθούν και να φυλαχτούν στα μουσεία.

Οι δαπάνες για την ανασκαφή, συντήρηση και αξιοποίηση αυτών των αρχαιοτήτων είναι τεράστιες, καλύπτονται όμως από τις πιστώσεις των έργων. Σε πολλές περιπτώσεις έγινε αλλαγή της χάραξης του δρόμου, ή απαιτήθηκε η κατασκευή τεχνικών έργων προκειμένου να διατηρηθούν οι αρχαιολογικοί χώροι που ανακαλύφθηκαν.

Από τις προηγούμενες αναφορές μπορούμε αβίαστα να συμπεράνουμε ότι τα «Δημόσια Έργα» είναι δυνατόν να συνυπάρξουν και να λειτουργήσουν αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον.

Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για να συμβεί αυτό, είναι από την αρχική φάση σχεδιασμού μέχρι την κατασκευή και τη λειτουργία τους, να έχουν ληφθεί υπόψη όλοι οι παράγοντες που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή ανάπτυξης των έργων.

Η ευθύνη του τεχνικού κόσμου για την κατασκευή έργων με σεβασμό στις περιβαλλοντικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες, είναι μεγάλη.

Δεν μας επιτρέπεται να αδιαφορήσουμε, ούτε να υπολογίσουμε το οικονομικό κόστος, προκειμένου να δώσουμε τεχνικές λύσεις, συμβατές με τη λογική της μικρότερης δυνατής όχλησης του περιβάλλοντος της περιοχής ανάπτυξης ενός έργου.

Παράλληλα εμείς, που ασχολούμαστε με την επίβλεψη της κατασκευής των έργων, έχουμε μεγάλη ευθύνη για την αυστηρή τήρηση των όρων στις συμβάσεις εκτέλεσης των έργων, που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος.

Έτσι μόνο θα καταστεί δυνατή η αρμονική συνύπαρξη του «δημόσιου έργου» με το φυσικό του περιβάλλον.

Το οφείλουμε στη φύση που είναι πηγή ζωής.

Το οφείλουμε στις επόμενες γενιές. Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε τον κύριο Πολάκι, που μας επιβεβαίωσε αυτό που όλοι διαισθανόμαστε, ότι υπάρχουν πάρα πολλά περιθώρια για να ελαχιστοποιήσουμε τις επιπτώσεις των έργων στο περιβάλλον. Και τόσο τεχνικά, όσο ήδη και σ' ένα θεσμικό πλαίσιο που τα προβλέπει αυτά.

Εκείνο που θα ήθελα να είχα ακούσει ελάχιστα περισσότερο από τον κύριο Πολάκι είναι εάν είναι ευχαριστημένος με τον τρόπο με τον οποίο βλέπει να υλοποιούνται τόσο οι προβλέψεις, όσο και ν' αξιοποιούνται οι δυνατότητες. Σαν εργαζόμενος, που βλέπει τα πράγματα από μέσα και από κοντά.

Μου είπαν ότι κύριος Ιωάννης Σπερελάκης που είναι ο επόμενος ομιλητής, δεν είναι εδώ, αλλά υπάρχει ο αρχιτέκτων κ. Ιωάννου, ο οποίος θα παρουσιάσει την εισήγηση.

Π. Ιωάννου: Δουλεύω στη ΔΜΕΟ/δ της οποίας προϊστάται ο κύριος Σπερελάκης, που δεν μπόρεσε να έλθει.

Δουλεύω σε αυτή τη διεύθυνση ακριβώς πάνω στο τμήμα των περιβαλλοντικών μελετών για τα οδικά έργα. Και αυτό είναι το θέμα της εισήγησης, που καλούμαι ν' αναπτύξω.

«Οδικά Έργα και Περιβάλλον»

Εισηγητής: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ (εργαζόμενος στη Δ/ση Μελετών Έργων Οδοποιίας της ΓΓΔΕ)

Α. Περιβάλλον & δημόσια έργα

Ι. Το ερώτημα του τίτλου του διημέρου «Περιβάλλον και Δημόσια Έργα - Έννοιες αντίπαλες;» παραπέμπει ευθέως στο γενικότερο ερώτημα «περιβάλλον και ανάπτυξη - έννοιες αντίπαλες;» από το οποίο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό.

Για να απαντήσουμε όμως θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πρώτα-πρώτα τι εννοούμε, λέγοντας «ανάπτυξη»: εννοούμε μία αέναη μεγέθυνση του όγκου των παραγομένων εμπορευμάτων στο βωμό της συσσώρευσης κερδών; Εάν ναι, τότε είναι προφανές ότι μια διαδικασία τέτοια οδηγεί μαθηματικά στην εξάντληση κάθε φυσικού πόρου και συνεπώς το περιβάλλον και η ανάπτυξη, ναι, είναι έννοιες αντίπαλες. Αν όμως λέγοντας «ανάπτυξη» εννοούμε μία διαδικασία ελεγχόμενης κάλυψης των αναγκών μας, σεβόμενοι τόσο τον περίγυρο όσο και το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών και της φύσης στην αναπαραγωγή και την επιβίωση, τότε το περιβάλλον και η «ανάπτυξη» μπορούν να μην είναι αντίπαλες έννοιες.

Τα δημόσια έργα είναι απαραίτητα έργα υποδομής για την ανάπτυξη, και μάλιστα, μεγάλης κατά κανόνα κλίμακας. Εάν λοιπόν έχουμε καταλήξει ότι περιβάλλον και ανάπτυξη μπορούν να είναι συμβατές έννοιες, τότε θα πρέπει να προσδιορίσουμε και το πώς τα δημόσια έργα εντάσσονται σ' αυτό το πλαίσιο. Κατ' αρχήν ποιά δημόσια έργα; Όλα; Χωρίς ιεράρχηση και όρια; Μήπως η απουσία κάποιων αρχικών επιλογών οδηγεί σε αδιέξοδο; Δεν είναι παράλογο φερ' ειπείν να μας απασχολεί η ρύπανση της ατμόσφαιρας απ' το αυτοκίνητο και παράλληλα να κατασκευάζουμε αποκλειστικά (ή έστω κυρίως) έργα για το αυτοκίνητο, εξισώνοντας αυθαίρετα το συγκοινωνιακό έργο με το οδικό έργο;

Θα πρέπει συνεπώς να ξεκινήσουμε αποσαφηνίζοντας ότι δεν αρκεί η γενική αναφορά στα «δημόσια έργα» και ότι προηγείται η επιλογή του μοντέλου ανάπτυξης που έχουμε υπόψη, και βάσει αυτού, ο προγραμματισμός των υποδομών που χρειάζονται.

Θα πρέπει ίσως εδώ να τονίσουμε και τη σημασία του προγραμματισμού που μόλις αναφέραμε: συζητώντας για δημόσια έργα και άρα για υποδομές, είναι αδιανόητο να μην έχουμε υπόψη μας ότι αυτά γίνονται βάσει κάποιου γενικού προγράμματος, να θεωρούμε ότι απλά παρατίθενται επί μέρους, αποσπασματικά έργα, έργα για τα έργα σε τελική ανάλυση, που δεν έχουν μια συγκεκριμένη σκοπιμότητα και στόχο, γιατί τότε πρόκειται μόνο για παρεμβάσεις που υποβαθμίζουν και καταναλώνουν φυσικούς πόρους (ή δεν είναι ακριβώς έτσι και απλά κρύβεται κάποια άλλη σκοπιμότητα, που αυτοί που αποφασίζουν κρίνουν ότι δεν πρέπει να δημοσιοποιηθεί:).

Ο προγραμματισμός λοιπόν των υποδομών που θέλουμε και των έργων που θα τον υλοποιήσουν, έρχεται να εκφραστεί στο χώρο με τον σχεδιασμό τους, όπου, εφόσον αποδεχόμαστε ότι τα δημόσια έργα μπορούν να είναι συμβατά με το περιβάλλον (ανάλογα με τις επιλογές που έχουν γίνει) βρίσκεται ένα κομβικό σημείο: δεν αρκεί μόνο οι γενικές επιλογές να μην είναι αντίθετες με το περιβάλλον, αλλά θα πρέπει και τα συγκεκριμένα έργα να προσαρμόζονται σ' αυτό. Οι δυνατές επιλογές εδώ μπορούν επίσης να είναι από πλήρως συμβατές έως καταστροφικές.

Τίθεται λοιπόν καίριο και ζωτικό το θέμα της επιλογής της συγκεκριμένης λύσης για τα κάθε έργα, δεδομένου ότι δεν χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις και ικανότητες για να αντιληφθεί κανείς ότι ένας λαθεμένος (καταστροφικός) σχεδιασμός όσα μέτρα αποκατάστασης και να λάβει κανείς –με το αντίστοιχο κόστος τους φυσικά– δεν μπορεί ποτέ να δώσει εξίσου φιλικά και συμβατά με το περιβάλλον αποτελέσματα με έναν εξ' αρχής προσανατολισμένο προς αυτήν την κατεύθυνση σχεδιασμό. (Θα αρκούσε ίσως εδώ να θυμηθούμε τις ελαχιστοποιημένες ανάγκες σε θέρμανση και ψύξη των παραδοσιακών κτισμάτων με τα μικρά και κατάλληλα προσανατολισμένα ανοίγματα και τους γυάλινους πύργους οι οποίοι χωρίς τερατώδη, ενεργοβόρα και υπαίτια τεράστιας ρύπανσης κλιματιστικά, είναι αδύνατον να χρησιμοποιηθούν).

II. Μετά από την εκτενή γενική εισαγωγή και αναφορά σε κάποια κύρια κατά την άποψή μας σημεία, ας δούμε τι γίνεται στην χώρα μας. Το πρόβλημα της διαφύλαξης του περιβάλλοντος τέθηκε τα τελευταία λίγα χρόνια (ή μάλλον επαναστήθηκε, γιατί σε παλιότερες εποχές που επικρατούσαν άλλοι τρόποι παραγωγής και μοντέλα οργάνωσης της κοινωνίας, υπήρχε μεγαλύτερος σεβασμός στο περιβάλλον), και σε μεγάλο βαθμό τέθηκε σαν υποχρέωση από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, απόρροια μιας γενικής στροφής στους προσανατολισμούς της προς αυτήν την κατεύθυνση, κάτω από τις πιέσεις κινημάτων που αναπτύσσονταν «επικίνδυνα» στα πλαίσιά της. Η άποψη που αρχικά σχεδόν ο-

λοκληρωτικά, επικρατούσε ήταν αυτής της αναγκαστικής ανοχής και αποδοχής προκειμένου να μην χαθούν οι χρηματοδοτήσεις από την Κοινότητα.

Το θεσμικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε (Ν. 1650/86 και ΚΥΑ 69269/90) ήταν παρ' όλα αυτά, και παρά τις όποιες αδυναμίες και ακαμψίες έχει, αρκετά θετικό, δεδομένου ότι κατέστησε υποχρεωτική μία διαδικασία ελέγχου των επιπτώσεων των έργων στο περιβάλλον και μάλιστα συνολικά, χωρίς μονομέρειες, που σε άλλες χώρες αναπτύχθηκαν (όπως π.χ. ότι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι μόνο η ρύπανση και ο θόρυβος). Η αντίληψη που πιο πάνω σκιαγραφήσαμε (περί αναγκαστικής αποδοχής), επικρατούσε τόσο στην πολιτική ηγεσία, όσο και στις κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες. Σταδιακά έχει υπάρξει μια μετατόπιση αρκετά σημαντική ως προς την αναγκαιότητα διαφύλαξης του περιβάλλοντος και την συνακόλουθη υποχρέωση ένταξης των σχετικών μελετών στον κορμό του σχεδιασμού ενός έργου, τουλάχιστον στις κεντρικές υπηρεσίες, γιατί τόσο οι περιφερειακές υπηρεσίες σε μεγάλο βαθμό (με την έλλειψη στελέχωσης και ενημέρωσης που έχουν), όσο και η πολιτική ηγεσία –όπως φαίνεται από πράξεις ή παραλείψεις της– εξακολουθούν να διακατέχονται από αντιλήψεις που θεωρούν τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος περιττή και ανώφελη πολυτέλεια και την εκπόνηση περιβαλλοντικών μελετών να έχει σαν αποκλειστικό στόχο τη νομιμοποίηση προαποφασισμένων επιλογών και τον κατευνασμό των αντιδράσεων.

Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να σημειώσουμε ότι με την επιχειρούμενη μεταφορά αρμοδιοτήτων σχετικών με το σχεδιασμό και την παραγωγή δημόσιων έργων σε Ανώνυμες Εταιρείες, οι προοπτικές (όσον αφορά και το θέμα που μας απασχολεί), είναι δυσοίωτες, δεδομένου ότι πρωταρχική επιδίωξη μιας Α.Ε. είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους και όχι οι όποιες ευαισθησίες.

Να επισημάνουμε ακόμη ένα θέμα γύρω απ' το οποίο γίνεται πολύ συζήτηση: θεωρείται ότι οι περιβαλλοντικές μελέτες καθυστερούν ή μπλοκάρουν τα δημόσια έργα λόγω των «υπερβολών» κάποιων οικολογικών οργανώσεων και των πολλών προσφυγών στη δικαστική οδό. Τούτο πιστεύουμε ότι δεν ισχύει για δύο λόγους:

- α. Οι «υπερβολές» δεν είναι τίποτα άλλο από –συνήθως– δίκαιες αντιδράσεις σε σωρεία δράσεων που γίνονται παντελώς αυθαίρετα, και από δικαιολογημένη δυσπιστία απέναντι στις υποσχέσεις και προθέσεις του εκάστοτε υπεύθυνου (δηλ. της εκάστοτε κυβέρνησης ή διοίκησης εταιρείας) που προέρχεται από την μέχρι σήμερα αντιμετώπιση του πόλιτυ ως «υπηκόου» και την εμπειρία που για πολλές δεκαετίες (τουλάχιστον) έχει συσσωρευτεί.
- β. Οι πολλές προσφυγές για θέματα περιβάλλοντος γίνονται επειδή –κακώς– δεν υπάρχει πουθενά αλλού μέσα στη διαδικασία παραγωγής ενός έργου η δυνατότητα διαλόγου παρά μόνο στη (θεσμοθετημένη) δημοσιοποίηση της περιβαλλοντικής μελέτης, και έχουν αφετηρία συνήθως τη γενική αντίθεση στο έργο ή σε άσχετα επί μέρους θέματα, όπου δεν είναι δυνατόν να εκ-

φραστούν αλλιώς αντιρρήσεις.

Θα έπρεπε πιστεύουμε να θεωρείται αυτονόητη η αναγκαιότητα συναίνεσης για το οποιοδήποτε έργο και όχι αντίθετα η έλλειψή της να ονοματίζεται παρενέργεια των περιβαλλοντικών μελετών.

Β. Οδικά Έργα & Περιβάλλον

Ι. Τα οδικά έργα αποτελούν μία κατηγορία δημοσίων έργων που παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες, σε σχέση με τα υπόλοιπα:

- αποτελούν γραμμικά και όχι εκτατικά έργα με συνέπεια να διασχίζουν πολλές διαφορετικές ενότητες περιβάλλοντος, γεγονός που στην χώρα μας είναι πιο έντονο λόγω της κατάτμησης του χώρου σε μικρές ενότητες
- εμφανίζουν πολυπλοκότητα, όσον αφορά τις επιπτώσεις, τα οικουασυτήματα που θίγονται και την αλληλεξάρτηση των επί μέρους τεχνικών αντικειμένων
- προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις (εξαρτώμενες από την κλίμακα του έργου βέβαια) τόσο κατά την κατασκευή, όσο και κατά τη λειτουργία. Αντίστοιχα ισχύουν φυσικά και για τα σιδηροδρομικά έργα, αν και συνολικά αυτά είναι πολύ περισσότερο φιλικά προς το περιβάλλον.

Δεν θα πρέπει εδώ να μας διαφεύγει το γεγονός ότι τα οδικά έργα αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα των δημοσίων έργων, τουλάχιστον στη χώρα μας, κύρια λόγω της σταθερής κεντρικής επιλογής των μεταπολεμικών κυβερνήσεων, το μεγάλο βάρος στις μεταφορές (εμπορευμάτων και ανθρώπων) να αναληφθεί από το αυτοκίνητο και όχι από το τραίνο. Έτσι δεν είναι χωρίς σημασία η ιδιαίτερη μνεία των οδικών έργων στα πλαίσια του διημέρου.

Παρά τις όποιες επιφυλάξεις ή αντιρρήσεις μπορούμε να έχουμε στην ακολουθούμενη πολιτική της προιμοδότησης του αυτοκινήτου, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε ότι στη χώρα μας οι γνώσεις και η εμπειρία που έχει συσσωρευθεί γύρω από θέματα συμβατότητας με το περιβάλλον και εκπόνησης των συναφών περιβαλλοντικών μελετών με αντικείμενο τα οδικά έργα, είναι σημαντική και πολύ πιο προωθημένη από άλλες κατηγορίες έργων. Να υπενθυμίσουμε ότι στη ΔΜΕΟ (παλιά ΒΜ1) της Γεν. Γραμματείας Διημ. Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ είχε πρωτοσυσταθεί αντίστοιχη υπηρεσιακή μονάδα ήδη από το 1984, πολύ πριν την ύπαρξη θεσμικού πλαισίου για αντίστοιχα θέματα (Ν. 1650/86 και ΚΥΑ 69269/90). Στα 14 χρόνια μέχρι σήμερα εκτός από τον μεγάλο όγκο μελετών (πάνω από 500) που εκπονήθηκαν ή ανατέθηκαν και ολοκληρώθηκαν με την επίβλεψη και καθοδήγηση της υπηρεσίας αυτής, προωθήθηκε και μία σειρά ρυθμίσεων - εγκύκλιος Ε37/94 για προσωρινές προδιαγραφές, οδηγίες για τη σύνταξη και τιμολόγιο περιβαλλοντικών μελετών οδικών έργων, επεξεργασία για την αλληλοσυσχέτιση των μελετών αυτών με τις άλλες επί μέρους μελέτες των οδικών έργων κ.λπ. - που σε συνδυασμό και με άλλες αντίστοιχες εργασίες του ΠΕΡΠΑ και της Γεν. Δ/νσης Περιβάλλοντος του

ΥΠΕΧΩΔΕ - όρια θορύβου, οδηγίες αντιθορυβικής προστασίας, οδηγίες για τις Μελέτες Πραέγκρισης Χωροθέτησης κ.α. - έχουν συγκροτήσει σήμερα ένα πλαίσιο σημαντικά πιο ολοκληρωμένο απ' ό,τι αντίστοιχα ισχύει για άλλες κατηγορίες έργων. Παράλληλα έχει επιτευχθεί σοβαρή βελτίωση της διαδικασίας σχεδιασμού των οδικών έργων μέσα από την άμεση και συνεχή συνεργασία με τους συντελεστές αυτού του σχεδιασμού, την εξεύρεση «κοινής γλώσσας» και τον επηρεασμό της με στοιχεία και μεθόδους περισσότερο φιλικά προς το περιβάλλον, αλλά και μέσα από την καθιέρωση μιας πρακτικής συνεννόησης και συνεργασίας τόσο με άλλες αρμόδιες υπηρεσίες (αρχαιολογία, δασαρχεία κ.α.), όσο και με οικολογικές και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Ορνιθολογική Εταιρεία κλπ.).

II. Σήμερα, με την εφαρμογή του θεσμού των περιβαλλοντικών μελετών ήδη για αρκετά χρόνια, μπορούμε να κάνουμε μία αποτίμηση των αποτελεσμάτων. Κατ' αρχήν με τις διευκρινήσεις και τις συμπληρωματικές οδηγίες που έχουν εκδοθεί, η πληρότητα και η ποιότητα τόσο των Μελετών Προέγκρισης Χωροθέτησης (ΜΠΧ) όσο και των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) για οδικά έργα, έχουν σημαντικά βελτιωθεί και το κυριότερο έχει αυξηθεί το βάρος των πρώτων σταδίων (Μελέτη σκοπιμότητας και ΜΠΧ), που σημαίνει ότι δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην πρόληψη σοβαρών επιπτώσεων (λόγω εξ' αρχής επιλογής φιλικότερης προς το περιβάλλον λύσης) και όχι στην εκ των υστέρων αποκατάσταση ζημιών. Παράλληλα έχει γίνει συνείδηση και σε αρκετούς οδοποιούς, η ανάγκη διερεύνησης της χάραξης που μελετούν για καλύτερη προσαρμογή στο περιβάλλον και για συμμόρφωση προς κάποια όρια (όπως τα μέγεθθ των χωματουργικών, για παράδειγμα).

Δεν πρέπει βέβαια να λησμονούμε και κάποιες γενικές παρατηρήσεις που στην αρχή κάναμε: η κατάσταση έχει βελτιωθεί και τα οδικά έργα είναι συμβατά με το περιβάλλον, όταν και εφόσον υπάρχουν αντίστοιχες πολιτικές επιλογές. Εκεί που το οδικό έργο είναι προαποφασισμένο και οι περιβαλλοντικές μελέτες γίνονται μόνο για να δώσουν μία επίφαση νομιμότητας, είναι προφανές ότι συμβατότητα μόνο συγκυριακά και τυχαία μπορεί να υπάρχει. Όπως επίσης είναι προφανές ότι όσο οι αρμόδιες υπηρεσίες -και ιδιαίτερα οι περιφερειακές- είναι ανεπαρκώς στελεχωμένες και όσο δεν υπάρχουν υπηρεσίες και μηχανισμοί ελέγχου εφαρμογής των περιβαλλοντικών όρων (και των μελετών γενικώτερα) κατά την κατασκευή, η συμβατότητα των δημόσιων έργων με το περιβάλλον θα εξακολουθεί να είναι προβληματική. Και αυτό φυσικά δεν είναι επιλογή και ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων.

(Χειρόκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε πολύ.

Θα καλέσω την επόμενη ομιλήτρια που είναι η κυρία Άννα Αναγνωστοπούλου και θα μας μιλήσει για τη χωροταξική διάσταση των δημοσίων έργων και τη δημόσια διοίκηση.

Θα ήθελα να παρακαλέσω γενικά όλους τους επόμενους ομιλητές στο μέτρο του δυνατού, ν' αποφύγουν ν' αναφερθούν στη γενική άποψη του θέματος, η οποία καλύφτηκε υποθέτουμε στις τρεις προηγούμενες φάσεις και να περιοριστούν για να έχουν καιρό ν' αναπτύξουν με πιο άνεση την εξειδικευμένη άποψή τους.

Άλλωστε η ενότητα αυτή τιτλοφορείται: «εξειδικευμένες εισηγήσεις». Για να μη συμπιέζεται λοιπόν το ειδικό μέρος, που έχουν να μας συνεισφέρουν, θα παρακαλούσα να συμπύξουν ή να παραλείψουν εάν είναι δυνατόν, τη γενική αναφορά στο γενικό ερώτημα.

Η κυρία Αναγνωστοπούλου, αρχιτέκτων - πολεοδόμος, έχει το λόγο.

«Η χωροταξική διάσταση των Δημοσίων Έργων και η Δημόσια Διοίκηση»

Εισηγήτρια: **ANNA ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ** (εργαζόμενη στη Δ/ση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ)

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, φίλες και φίλοι, θα προσπαθήσω και εγώ παρ' ότι είναι δύσκολο να πει κανείς κάτι εξειδικευμένο, εάν δεν το εντάξει κάπου γενικά. Θεωρώ ότι είναι πολλές φορές και λανθασμένο.

Το ερώτημα που θέτει η ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ στο διήμερο αυτό, τίθεται συχνά τα τελευταία χρόνια με τη γενική του μορφή, της ύπαρξης ή μη της αντιπαλότητας της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος.

Οι θεωρητικοί απαντούν πως δεν είναι έννοιες αντίπαλες. Η πράξη όμως το διαψεύδει συχνά. Τα αναπτυξιακά Υπουργεία, στο όνομα της λεγόμενης «προσέλκυσης» των επενδύσεων και της απορρόφησης των κοινοτικών πόρων, καθώς και οι επενδυτές, αδιαφορούν για το περιβάλλον και την όποια πολιτική του ΥΠΕΧΩΔΕ. Η πολιτική του ΥΠΕΧΩΔΕ από την άλλη μεριά, «εμφανίζεται» πολλές φορές ως αντιτιθέμενη στην ανάπτυξη, ενώ οι περιβαλλοντικές οργανώσεις στηλιτεύουν και αυτή την πολιτική του ΥΠΕΧΩΔΕ. Το ΥΠΕΧΩΔΕ τέλος, συχνά ευρίσκεται με τα δυο του σκέλη, αυτό του ΠΕΧΩ (Περιβάλλον, Χωροταξία) και αυτό των ΔΕ (Δημόσια Έργα) σε αντιπαράθεση. Οι διαμαρτυρίες και καταγγελίες των περιβαλλοντικών οργανώσεων και κινήσεων πολιτών το επιβεβαιώνουν, όπως επίσης και οι αποφάσεις του ΣτΕ, οι οποίες καλύπτουν το κενό από την έλλειψη της πολιτικής για το περιβάλλον και των μη εμπεριστατωμένων αποφάσεων της διοίκησης.

Τα δημόσια έργα δεν ξεφεύγουν απ' αυτή τη λογική. Είναι έργα αναπτυξιακά, με περιβαλλοντικές επιπτώσεις και έχουν πάντα αναφορά σε συγκεκριμένο χώρο, το εύρος του οποίου εξαρτάται από το έργο. Η χωροταξική ένταξη των έργων, αποτελεί κατά τη γνώμη μας το πλαίσιο που μπορεί, ενσωματώνοντας την αναπτυξιακή και την περιβαλλοντική τους διάσταση, να συμφιλιώσει αυτές, τις αντιτιθέμενες στην πράξη, οπτικές.

Η αποσπασματική αντιμετώπιση των έργων σε σχέση με το χώρο μέσω της Προέγκρισης Χωροθέτησης -όπου δεν υπάρχει συνολικός σχεδιασμός- δε δίνει τη δυνατότητα να εκτιμηθούν και σταθμιστούν όλες οι παράμετροι, που παίζουν ρόλο στη λήψη της απόφασης για την πραγματοποίηση του έργου. Γι' αυτό, έχουν αμφισβητηθεί πολλές χωροθετικές επιλογές και από περιβαλλοντικές οργανώσεις και από κινήσεις πολιτών αλλά και με δικαστικές πράξεις. **Είναι κατά συνέπεια επιτακτική ανάγκη να προωθηθεί ο χωροταξικός σχεδιασμός, που θα χαράζει τις στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανασυγκρότηση του εθνικού και περιφερειακού χώρου, στις οποίες θα εντάσσονται και τις οποίες θα ενισχύουν και οι όποιες πολιτικές για τα Δ.Ε.**

Έτσι, θα παρέχεται στις δημόσιες επενδύσεις, ένα πλαίσιο αναφοράς σε σχέση με τη δυνατή και επιθυμητή αξιοποίηση του χώρου, που μπορεί να κατευθύνει προγραμματισμένα τις χωροθετικές τους επιλογές.

Η συζήτηση για το σχεδιασμό των δημοσίων έργων, αφορά και τους παραγωγικούς φορείς της χώρας, όχι μόνο τα Υπουργεία, την Τ.Α., την Ν.Α. και τις Περιφέρειες, το ΤΕΕ, τους φορείς των μελετητών και των εργοληπτών.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η Χωροταξία αποκτά σήμερα ιδιαίτερη σημασία, επειδή έχει τη δυνατότητα να συνθέτει στόχους, να συνδέει τις τομεακές και γεωγραφικές επιλογές, με τις ευρύτερες εξελίξεις και ανακατατάξεις και αποτελεί, τον κατ' εξοχήν κατάλληλο τομέα συντονισμού των αναγκών ρυθμίσεων και παρεμβάσεων για την ολοκληρωμένη διαχείριση του χώρου.

Την τελευταία δεκαετία έχει αναπτυχθεί έντονος προβληματισμός για το θέμα αυτό και στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στο επίπεδο των κρατών-μελών. Η Δ/ση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, προκειμένου να καλύψει, έστω και καθυστερημένα, την έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και χωρικής διάστασης των εκτελούμενων και προτεινόμενων έργων, ανέθεσε μεταξύ των άλλων, μελέτες Χωροταξικών Επιπτώσεων των Κοινωνικών Προγραμμάτων και Πολιτικών για 12 Περιφέρειες της χώρας, καθώς και σχετικό ερευνητικό πρόγραμμα που αφορούσε τις «Χωρικές Επιπτώσεις των Ευρωπαϊκών Πολιτικών», προκειμένου να μελετηθούν οι επιπτώσεις των έργων στη διάρθρωση του Ελληνικού χώρου. Ανέθεσε επίσης μελέτες για τα Χωροταξικά Σχέδια των 12 Περιφερειών -πλην Αττικής- για ν' αποτελέσουν το πλαίσιο μιας ιεραρχημένης στρατηγικής χωρικής ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Μεταξύ των συμπερασμάτων της έρευνας αναφέρεται η αναγκαιότητα της επανεξέτασης της πολιτικής μεταφορών, τόσο από την άποψη της ολοκληρω-

σης του πλέγματος των εσωτερικών διασυνδέσεων το οποίο παραμένει σχετικά υπανάπτυκτο, όσο και από την άποψη της βελτίωσης των εξωτερικών διασυνδέσεων με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ασυνέχειες και έλλειψη εναλλακτικών επιλογών.

Οι μελέτες των Χωρικών Επιπτώσεων των Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πολιτικών στις 12 Περιφέρειες της χώρας, καταγράφουν τις θετικές και αρνητικές συνέπειες των Δ.Ε., στη συνολική λειτουργία του χώρου, σε σχέση με τον Περιφερειακό χώρο (προσπελασιμότητα της κάθε περιφέρειας ως προς την Πρωτεύουσα Αθήνα και τη Θεσ/κη και ως προς τις γειτονικές Περιφέρειες, διευκόλυνση ή μη διαπεριφερειακής συνεργασίας), σε σχέση με τον εσωτερικό περιφερειακό χώρο, όπως επίσης και άλλες χωροταξικές επιπτώσεις, (αρνητικές στις χρήσεις γης, σε επίπεδο χωροταξίας, αλλά και πολεοδομίας, αφού πολλά έργα υποκινούν άμεσα ή έμμεσα την ένταση της οικοδομικής δραστηριότητας, ενώ άλλα οξύνουν τις συγκρούσεις χρήσεων γης, θετική, ή αρνητική επίδραση στη διάρθρωση του οικιστικού δικτύου, επιπτώσεις στις τιμές γης -αύξηση ή μείωση-, ενίσχυση παραδοσιακών δραστηριοτήτων, θετική επίδραση στην απασχόληση κατά την περίοδο υλοποίησης των έργων και αρνητική στη συνέχεια, απορρύπανση των υδάτινων αποδεκτών και προστασία των οικοσυστημάτων από έργα, αποχέτευσης, βιολογικούς καθαρισμούς, αντιπλημμυρικά).

Τέλος, γίνεται η εκτίμηση ότι, η συνάφεια στόχων μεταξύ των διαφορετικών δημοσίων έργων και των υπολοίπων έργων που χρηματοδοτούνται είναι χαμηλή, αφού δεν έχει υιοθετηθεί ένας κοινός σχεδιασμός που θα συντόνιζε τα διάφορα προγράμματα και θα είχε αναφορά σε συγκεκριμένο χωρικό επίπεδο. Αρκετά επίσης ερωτήματα παραμένουν ανοικτά και αφορούν την ύπαρξη ή μη συνδυασμού των πόρων που εισέρευσαν και θα εισρεύσουν στην κατηγορία των βασικών υποδομών, με αυτούς του παραγωγικού περιβάλλοντος, ώστε να συμβάλλουν στην άνοδο της παραγωγικότητας και της εργασίας, όπως επίσης στο βαθμό που το σύστημα κυρίως των μεταφορών υπακούει στην πολιτική της άρσης της απομόνωσης και οδηγεί στη βελτίωση της προσπελασιμότητας, στη μείωση της χρονοαπόστασης, στη δημιουργία προϋποθέσεων για προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τομέων της οικονομίας, τη βελτίωση του εισοδήματος των κατοίκων, αλλά και στη διευκόλυνση της κινητικότητας των εργαζομένων.

Κάνοντας μια κριτική αποτίμηση της πορείας των δημοσίων έργων, μπορούμε να πούμε πως τα δημόσια έργα της χώρας μας δεν έχουν προσεγγιστεί επαρκώς στο πλαίσιο της ανάπτυξης του χώρου και του χωροταξικού προγραμματισμού της χώρας, στο πλαίσιο δηλαδή που προσδιορίζει τις οικονομικές, κοινωνικές, γεωγραφικές και πολιτικές εξελίξεις. Γενικά τα μεγάλα έργα υποδομής, μπορεί να έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη για τη συνοχή και την ανταγωνιστικότητα του εθνικού χώρου. Μπορούν να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, να δημιουργούν θέσεις εργα-

σίας κατά το στάδιο, τουλάχιστον, της κατασκευής, και καλές συνθήκες για νέες επενδύσεις σε παλιές και νέες επιχειρήσεις. Οδηγούν όμως σε ορισμένες περιπτώσεις, σε νέες γεωγραφικές ανισότητες και σε ανορθολογική διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών μας πόρων. Για να αποφευχθούν αυτοί οι κίνδυνοι, απαιτείται διαρκής αξιολόγηση των χωρικών επιπτώσεων των μεμονωμένων έργων, αλλά και προγραμμάτων και πολιτικών και η αξιοποίησή της στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης και βιώσιμης χωροταξικής προσέγγισης.

Μπροστά στην κατάρτιση του νέου Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Σ.Π.Α.)-Σαντέρ, οι διαδικασίες κατάρτισης του οποίου, έχουν ήδη αρχίσει και αφού έχουν ολοκληρωθεί οι μελέτες χωρικών επιπτώσεων που αναφέραμε και αφορούν και στα συμπεράσματα από το προηγούμενο ΣΠΑ και τα έργα του Β. ΚΠΣ, ήταν αναγκαίο οι όποιες προτάσεις να ακολουθούν έναν συνολικό σχεδιασμό και να περιλαμβάνουν την αξιολόγηση των αναμενόμενων χωρικών επιπτώσεών τους. Μόλις όμως πρόσφατα ανατέθηκαν τα 12 Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια, (οι πρώτες προτάσεις θα δοθούν στο τέλος Ιουνίου) και την ίδια χρονική περίοδο ξεκίνησαν διαδικασίες διαμόρφωσης ενός Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου (πλαισίου). Μπορεί λοιπόν κανείς να διαπιστώσει, πως είναι ήδη αρκετά αργά. Όπως και να είναι όμως, σύντομα θα κριθούν τ' αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής.

Παράλληλα μετά από 22 χρόνια, ο νέος χωροταξικός νόμος βρίσκεται στο τέλος του. Δε γνωρίζουμε αν θα εγκαινιάσει την αρχή μιας άλλης περιόδου, όπου η χωροταξία θα συμφυλίσσει την Ανάπτυξη με το Περιβάλλον. Το μέλλον θα δείξει. Δεν γνωρίζουμε επίσης αν θα κατατεθεί και ψηφιστεί στη Βουλή. Ελπίζουμε τα χωρικά και ειδικά πλαίσια που προτείνει, ν' αποτελέσουν πλαίσια πολιτικής, διαλόγου και συμφωνιών σε θέματα Ανάπτυξης-Χωροταξίας-Περιβάλλοντος. Διαπιστώνεται όμως ήδη «αμηχανία», ως προς την ψήφισή του (συζητιέται και συντάσσεται τα 3 τελευταία χρόνια).

Ανεξάρτητα όμως, από τη νομική κατοχύρωση ή μη, η παρακαλούθηση και αξιολόγηση των χωρικών εξελίξεων, σε ευρωπαϊκό, διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο, πρέπει να αποτελεί το σημαντικό και μόνιμο έργο της Δ/σης Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ. Η παρακολούθηση και αξιολόγηση πρέπει να είναι έγκαιρη, συνεχής και ετήσια και ν' αφορά όλες τις κλίμακες και τα επίπεδα χωροταξικού σχεδιασμού.

Ο ρόλος της Δημόσιας Διοίκησης είναι λοιπόν φανερός. Απ' όλα όσα αναφέρθηκαν μπορεί ο καθένας και η καθεμιά να βγάλει το συμπέρασμα ότι, μόνο η δημόσια διοίκηση οφείλει να κάνει τον απαιτούμενο συντονισμό των δημοσίων πολιτικών, που έχουν άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στη φυσιογνωμία και οργάνωση του Ελληνικού χώρου και των Περιφερειών της. Τις απαραίτητες κρατικές λειτουργίες (Δ.Δ.), δεν είναι δυνατόν να αντικαταστήσουν μόνοι οι διαπραγματεύσεις των αρχηγών κρατών και των συμβουλίων Υπουργών και οι προνομιακές προσβάσεις ισχυρών ομίλων συμφερόντων στα επιτελικά

επίπεδα αποφάσεων. Δεν μπορεί επίσης να δίνεται αποκλειστικότητα ή έστω η απόλυτη προτεραιότητα στην αγορά, χωρίς δημόσιους ρυθμιστικούς μηχανισμούς.

Η ενδυνάμωση της χωροταξικής διάστασης στο σχεδιασμό των έργων, είχε εντοπιστεί από το 1980, όπου έγινε αφενός προσπάθεια μεταφοράς αρμοδιοτήτων χωροταξίας και περιβάλλοντος από άλλα Υπουργεία και συγκέντρωσή τους στο ΥΠΕΧΩΔΕ, αφετέρου εντάχθηκαν σε κοινό Υπουργείο, η χωροταξία το περιβάλλον και τα δημόσια έργα. Παράλληλα έγιναν προσπάθειες αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων Χωροταξίας στις Περιφέρειες της χώρας οι οποίες οδήγησαν στη σύσταση 12 Δ/σεων Περιβάλλοντος και Χωροταξίας (ΠΕΧΩ). Το 1990, με τη δημιουργία Γεν. Δ/σης Περιβάλλοντος και την υπαγωγή σ' αυτήν των 2 Δ/σεων Περιβάλλοντος και της Δ/σης Χωροταξίας, ολοκληρώθηκε θεσμικά η κοινή αναφορά και στόχευση της χωροταξίας και του περιβάλλοντος.

Σήμερα, η αναγκαιότητα της χωρικής διάστασης της πληθώρας των έργων, τόσο όσον αφορά την ενσωμάτωσή τους στις λειτουργίες ενός καθορισμένου χώρου, όσο και όσον αφορά την παρακολούθηση και αξιολόγησή τους, σε σχέση με τις χωρικές επιπτώσεις, απαιτούν αναδιάρθρωση στη δομή, αλλά κυρίως στις αρμοδιότητες των κεντρικών αλλά και περιφερειακών υπηρεσιών, για να παίξουν τον επιτελικό τους ρόλο και να εγγυώνται:

- τον καθορισμό των στόχων και προτεραιοτήτων για την χωροταξική οργάνωση της χώρας.
- την ενσωμάτωση των διεθνών και ευρωπαϊκών εξελίξεων στις εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές χωροταξικού σχεδιασμού.
- τη συστηματική παρακολούθηση της πολιτικής της χωρικής ανάπτυξης και του χωροταξικού σχεδιασμού, τη στήριξη της λήψης των αποφάσεων, αναδεικνύοντας τη χωροταξία, ως προνομιακό πεδίο σύνθεσης και εναρμόνισης πολιτικών.
- τον καθορισμό περιοχών, που θα κατευθύνονται χρηματοδοτήσεις για έργα, με κριτήρια χωρικής επιλεξιμότητας.
- την αξιολόγηση των τομεακών πολιτικών (π.χ. Μεταφορές), σ' ότι αφορά την οργάνωση και διαχείριση του χώρου σε εθνικό και διαπεριφερειακό επίπεδο.
- την έγκαιρη και συνεχή συγκέντρωση αλλά και διάχυση της πληροφόρησης και την ενημέρωση των δυνάμεων της κοινωνίας και της οικονομίας (δημοσιοποίηση).

Και αυτός ο διάλογος πρέπει να τεθεί στα πραγματικά προβλήματα και να διεξαχθεί με το σύνολο των ενδιαφερομένων. Δεν μπορεί η Διοίκηση, ούτε αυταρχικά, ούτε προστατευτικά, να επιλύει κατά περίπτωση αυτές τις συγκρούσεις του τύπου «περιβάλλον ή δημόσια έργα». Άλλωστε εχθρός του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης, είναι κυρίως αυτός που δεν είναι ενήμερος, δεν έχει άποψη, ή έντεχνα την κρύβει.

Η απαιτούμενη αναβάθμιση του χωροταξικού σχεδιασμού, σε όλα τα επίπεδα, και ο συντονισμός αναπτυξιακών παρεμβάσεων -όπως είναι και τα μεγάλα δημόσια έργα- σε συνάρτηση με διαδικασίες και μέτρα σφαιρικού περιβ/κού σχεδιασμού και διαχείρισης του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος, μόνο από τη Δ.Δ. μπορεί και πρέπει να γίνεται. Είναι όμως αναγκαία η δημιουργία μηχανισμών τεχνογνωστικής στήριξης της.

Στη σημερινή εποχή, πρέπει και οι πολιτικές να υποστηρίζονται επιστημονικά και να διευρυνθούν οι διαδικασίες λήψης των αποφάσεων, δηλαδή να διευρυνθεί η Δημοκρατία. Ο ρόλος της διοίκησης, των φορέων και του επιστημονικού δυναμικού της χώρας (μελετητές-πανεπιστημιακοί), καθίσταται αναγκαίος.

Εύλογα δημιουργείται το ερώτημα, ποιες θα ήταν οι κατάλληλες διοικητικές δομές, που θα προωθούσαν καλλίτερα σε επίπεδο διοίκησης, τη σχέση Ανάπτυξη-Χωροταξία-Περιβάλλον στον τομέα των δημοσίων έργων. Η απάντηση δεν είναι εύκολη και δεν μπορεί να δοθεί βιαστικά. Η συγκατοίκηση ΓΓΔΕ και υπηρεσιών περιβάλλοντος και χωροταξίας, κάτω από το ίδιο Υπουργείο, έχει συχνά προβληματίσει τη διοίκηση, τους συλλόγους μας, την ομοσπονδία, τις εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες και κυβερνήσεις. Μπορεί κανείς ν' απαριθμήσει πολλές ειρηνικές και μη στιγμές αυτής της συνύπαρξης. Γνώμη μου είναι ότι τα θετικά είναι περισσότερα. Ο ευαίσθητος αυτός τομέας των Δ.Ε., που αποτελεί την υποδομή της ανάπτυξης του χώρου, μπορεί καλύτερα να ελεγχθεί περιβ/κά και ν' ακολουθεί τον χωροταξικό σχεδιασμό. Η προσπάθεια μάλιστα αποκέντρωσης και διατήρησης στο ΥΠΕΧΩΔΕ των, επιτελικού χαρακτήρα, αρμοδιοτήτων, συντείνει σ' αυτήν την ενιαία αντιμετώπιση.

Σ' ότι αφορά την επιχειρούμενη ενοποίηση των εγκρίσεων χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, κάτω από τη λεγόμενη ειδική υπηρεσία αδειοδοτήσεων, όχι μόνο την κρίνουμε περιττή, αφού και σήμερα υπάρχει αυτή η ενοποίηση στη Γεν. Δ/ση Περιβ/ντος, αλλά και γραφειοκρατική (υπηρεσία φακέλου), αφού θα απομονώνει τις αδειοδοτήσεις από τον ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό. Η απάντηση στα υπάρχοντα προβλήματα αδειοδοτήσεων, είναι κατά τη γνώμη μου, η προώθηση των χωρικών πλαισίων διαφόρων επιπέδων.

Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι η Χωροταξία και το Περιβάλλον, είναι τομείς που η άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, πρέπει ν' αντιμετωπίζονται διεπιστημονικά. Η διαρκής επιδίωξη της διεπιστημονικής αυτής συνεργασίας, για το συντονισμό και την ποιότητα του παραγόμενου έργου είναι καθοριστική.

Τέλος, θεωρούμε απαραίτητο, ν' ανοίξει ο διάλογος για το θέμα της σχέσης Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων, με την ευθύνη των πανεπιστημιακών φορέων και των επιστημονικών συλλόγων, να ψηφιστεί ο νέος νόμος για το Χωροταξικό σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη, που δίνει τη δυνατότητα διαλόγου με παραγωγικούς φορείς και αναπτυξιακά Υπουργεία -ορίζοντας το πλαίσιο της συζήτησης- αποτελώντας πλαίσιο για την ουσιαστική προώθηση της α-

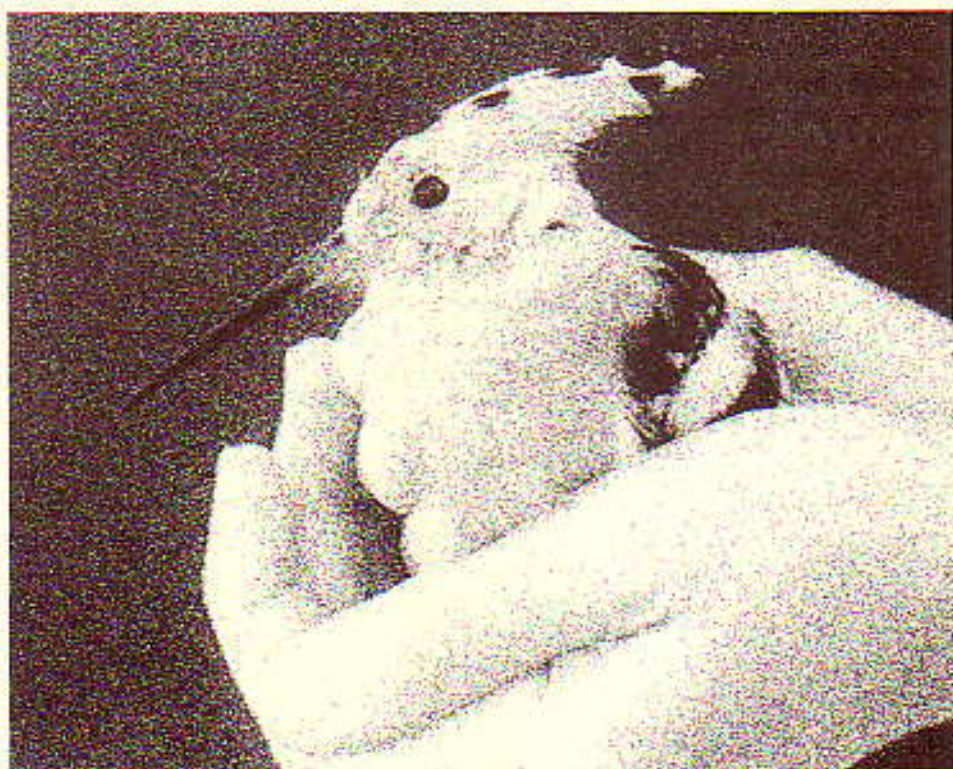
ποκέντρωσης και να διευρυνθεί ο διάλογος στο θέμα αυτό, με τις περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς ώστε οι λύσεις να μην είναι μόνο δικαστικές. (Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε την κυρία Αναγνωστοπούλου, για τα πολύ ενδιαφέροντα που μας είπε και για το τέλος, που είχε προτάσεις πολύ συγκεκριμένες.

Και ακόμα επειδή αναγκάστηκε να θυσιάσει μέρος της εισήγησής της στον Προκρούστη του χρόνου.

Θα καλέσω τώρα τον κύριο Παπαφιλίππου που θα μας μιλήσει για ανάπτυξη και περιβάλλον και ζητήματα χώρου και χωροταξικής οργάνωσης.

Μέσα στο ίδιο πλαίσιο λοιπόν, προβληματισμού, θ' ακούσουμε τον κύριο Παπαφιλίππου, αρχπέκτονα - χωροτάκτη.

«Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Ζητήματα χώρου και χωροταξικής οργάνωσης»

Εισηγητής: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ (εργαζόμενος στη Δ/νση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ)

Αγαπητοί φίλοι, αγαπητοί συνάδελφοι και σύνεδροι. Θα ήθελα κατ' αρχήν να κάνω μερικές επιστημονικές και θα φέρω δύο παραδείγματα από τα έντυπα μέσα ενημέρωσης.

Ανάπτυξη και Περιβάλλον

Ο κόσμος που κρατά στα χέρια του την ανάπτυξη, τόσο στη συνάντηση του Ρίο όσο και σε εκείνη του Κυότο, έδωσε ήδη την απάντηση: προβάδισμα στην ανάπτυξη σε βάρος του περιβάλλοντος. Από εκεί και πέρα, ο υπόλοιπος κόσμος, ο περισσότερος κόσμος, και εμείς εδώ, στις διάφορες συναντήσεις πολιτικής και κοινωνικής εκπροσώπησης μπορούμε, και φυσικά πρέπει, να μιλάμε τόσο για αδιαφορία, όσο και για οτιδήποτε άλλο θέλουμε.

Στο νέο σύστημα της παγκοσμιοποίησης η απειλή δεν έρχεται τόσο από την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών της βιοτεχνολογίας, της πληροφορικής, της ψηφιακής τεχνολογίας κ.λπ., αλλά από την ανεξέλεγκτη χρήση της αγοράς, με την άκρατη ανταγωνιστικότητα και τον τυχοδιωκτισμό της αγοράς χρήματος.

Παράδειγμα πρώτο: (αναφέρεται σε άρθρο του Ν. Ξυδάκη, «Καθημερινή» 2.5.98) «Αφορά στις διαπραγματεύσεις για την Πολυμερή Συμφωνία για τις Επενδύσεις (Π.Σ.Ε.) των 29 χωρών μελών του Ο.Ο.Σ.Α. (ανάμεσά τους και η Ελλάδα) που από το 1995 διαπραγματεύονται μία συμφωνία με καθολική ισχύ, υπεράνω οποιασδήποτε εθνικής και περιφερειακής νομοθεσίας... Οι διαπραγματευτές απεργάζονται ένα κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο δίνει στους υπερεθνικούς επενδυτές μόνο δικαιώματα χωρίς να τους επιβάλλει καμία υποχρέωση.... Η άρση κάθε ρύθμισης, προς διευκόλυνση της κυκλοφορίας κεφαλαίων και επενδύσεων, επεκτείνεται και στη νομοθεσία της εργασίας, του περιβάλ-

λοντος και του πολιτισμού, δεν αναγνωρίζει δε καμία έννοια προστατευόμενου εθνικού πλούτου... Οι χώρες που θα προσυπογράψουν την Π.Σ.Ε. δεσμεύονται να την αποδέχονται υπεράνω κάθε νομοθεσίας τους, για συνολικά 20 χρόνια από την υπογραφή».

Παράδειγμα δεύτερο: (αναφέρεται σε άρθρο του Ν. Χειλά, «Εποχή» 24.5.98). ««Η Πυρηνική βιομηχανία είναι το μεγαλύτερο καρτέλ απατεώνων στον κόσμο». Διαπίστωση-καταπέλτης, που έγινε... από τα χείλη όχι κάποιου φανατικού οικολόγου, αλλά του προέδρου του γερμανικού συνδικάτου της αστυνομίας Χέρμαν Λόιτς. Αιτία οι αποκαλύψεις, ότι τα βυτία τύπου Κάστορ, που μεταφέρουν καμένες πυρηνικές ράβδους από τα γερμανικά εργοστάσια πυρηνικής ενέργειας σε ξένα κέντρα «επαναφορτισμού» τους, ιδιαίτερα στο γαλλικό Λε Αγκ και το Αγγλικό Ζίφελντ, είναι επίσης μολυσμένα με ραδιενέργεια. Με αποτέλεσμα να θέτουν σε κίνδυνο όχι μόνο τους τεχνικούς, αλλά και τους χιλιάδες αστυνομικούς που διατίθενται για τη φύλαξη της μεταφοράς τους...».

Παρατηρούμε λοιπόν ότι αυτά δεν γίνονται μόνο σε κάποιες καθυστερημένες χώρες του τρίτου κόσμου αλλά στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χώρος-Χωροταξική οργάνωση

Τη στιγμή που η παγκόσμια οικονομία διαφοροποιείται, ποιός είναι ο αντίκτυπος για τη χώρα, τον τόπο, το τοπικό στοιχείο, ποιός ο στρατηγικός ρόλος των κεντρικών περιοχών (πόλεων) και με ποιά μορφή και οργάνωση παρουσιάζονται; Δεν μπορεί να επικαλούμεθα στα τυφλά αυτή την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, την παγκόσμια αγορά, τις νέες τεχνολογίες για τη δημιουργία του ενός ή του άλλου μέτρου, την υλοποίηση του ενός ή του άλλου έργου.

Χρειάζεται να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες λειτουργίες τους και η υλική βάση που στηρίζονται ώστε να αιτιολογηθεί το τί πραγματικά χρειάζεται για τη δημιουργία αγορών και παγκόσμιων λειτουργιών.

Η τρομερή ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, μαζί με τα φαινόμενα αποκέντρωσης, που παρατηρούνται, οδήγησε και οδηγεί πολλούς να συμπεράνουν ότι ο τόπος, οι πόλεις, δεν έχουν πλέον τη σημασία που είχαν. Αυτό δεν είναι σωστό. Αποτελεί μία πρώτη επιφανειακή προσέγγιση.

Παράλληλα στην ήδη παρατηρούμενη χωρική διασπορά των οικονομικών δραστηριοτήτων παρουσιάζονται νέες χωρικές συγκεντροποιήσεις ανώτερων λειτουργιών διοίκησης και ελέγχου.

Η αυξημένη κινητικότητα των κεφαλαίων, εκτός του ότι αλλάζει τη γεωγραφική κατανομή και οργάνωση της βιομηχανικής παραγωγής και των χρηματοπιστωτικών κυκλωμάτων, δημιουργεί την ανάγκη (ζήτηση) αυτών των προϊόντων, που είναι αναγκαία για τη διαχείριση, διεύθυνση και έλεγχο αυτής της νέας οργάνωσης της βιομηχανίας και των χρηματοδοτήσεων.

Επίσης, τόσο οι εθνικές και παγκόσμιες αγορές, όπως και οι διάφορες διεθνείς δραστηριότητες απαιτούν κεντρικούς τόπους για την υλοποίηση και το συντονισμό τους.

Έτσι δίπλα στην έννοια της απούλοποίησης με την ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας, της πληροφορικής και των υπηρεσιών έχουμε και μία υπερσυγκέντρωση των υλικών μέσων.

Άσχετα λοιπόν από που εαν είναι επαρκώς διευκρινισμένα τα παραπάνω ή όχι και κεντρικοί τόποι υπάρχουν, που ναι μεν είναι γνωστοί από παλιά, αλλά και τελείως διαφορετικοί είναι και άλλα χαρακτηριστικά από αυτούς που ξέραμε έχουν.

Η λειτουργία και οργάνωση της πόλης είναι από τα πιο βασικά στοιχεία για την κατανόηση των κεντρικών τόπων.

Η φιλολογία για την πόλη συγκεντρώνεται κυρίως στα εσωτερικά φαινόμενα των πολεοδομικών συστημάτων σαν μέρος του εθνικού οικιστικού δικτύου. Τα διεθνή οικονομικά θέματα θεωρούνται σχετικά με τον εθνικό χώρο και όχι με το επίπεδο πόλης, πολλές δε μελέτες των διεθνών οικονομικών δραστηριοτήτων, παραδοσιακά στρέφουν την προσοχή τους στις δραστηριότητες των επιχειρήσεων. Το κέντρο της ανάλυσης πρέπει να μετακινηθεί πλέον από τη δύναμη των μεγάλων επιχειρήσεων (παράδειγμα η Νοτιοανατολική Ασία κ.λπ.), στη διαχείριση των οικονομιών, στην πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων, των οργανωτικών πλαισίων που είναι αναγκαία για την υλοποίηση και διατήρηση ενός «παγκόσμιου» συστήματος παραγωγικών μονάδων, υπηρεσιών, αγορών.

Οι σύγχρονες παγκοσμιουπόλεις είναι:

- α) σημεία διοίκησης και οργάνωσης της παγκόσμιας οικονομίας
- β) περιοχές εγκατάστασης και περιοχές αγοράς, βασικές για τις σύγχρονες βιομηχανίες αιχμής
- γ) η κύρια έδρα αυτών των επιχειρήσεων, όπου τέτοιες βιομηχανίες παράγουν εκτός των άλλων, τα νέα τους προϊόντα
- δ) κέντρα των χρηματαγορών και των εξειδικευμένων παροχών (υπηρεσιών) στις επιχειρήσεις κ.λπ.

Δίπλα ακριβώς και σε επαφή πολλές φορές, με αυτές τις νέες παγκόσμιες κεντρικές περιοχές, ευρίσκονται άλλες μεγάλες περιοχές που καταντάνε όλο και περισσότερο περιφερειακές και περιθωριακές, αποκομμένες από τις λειτουργίες που τροφοδοτούν την ανάπτυξη της νέας παγκόσμιας οικονομίας.

Αυτή η διαδικασία της περιθωριοποίησης δεν αφορά μόνο τις μη ανεπτυγμένες περιοχές αλλά και άλλες ανεπτυγμένες και κεντρικές περιοχές, που όμως χάσανε σήμερα την κεντρικότητα που είχαν.

Δημιουργούνται δηλαδή νέες ιεραρχίες που επηρεάζουν και μπορούν να επηρεάσουν και το τελευταίο χωριό της χώρας μας.

Αυτό σημαίνει ότι αυτές, οι άλλες περιοχές, δεν βρίσκονται έξω από αυτή τη δυναμική της παγκόσμιας αγοράς και δε μπορούν να λειτουργήσουν τελείως ανεπηρέαστα ή ανεξάρτητα.

Πιστεύω ότι αυτό θα γίνει περισσότερο κατανοητό αν συγκρίνουμε αυτό που συνέβη στη χώρα μας, με τη λειτουργία του προηγούμενου μοντέλου ανάπτυξης και του σημερινού.

Το προηγούμενο μοντέλο ανάπτυξης, το βιομηχανικό των μεγάλων και συμπυκνωμένων αστικοβιομηχανικών υπερσυγκεντρώσεων, που απορρόφησαν εκτός των άλλων και τεράστιο ανθρώπινο δυναμικό, αποψίλωσαν και όλη την ελληνική ύπαιθρο, σε σημείο να γίνει αρκετά ευαίσθητη από πληθυσμιακή άποψη, πέρα από την συνακόλουθη υπανάπτυξη.

Η Αθήνα δεν αποτελούσε μέρος αυτών των μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών, αλλά ένα ενδιάμεσο περιφερειακό κέντρο στη λειτουργία του συστήματος.

Με το σημερινό μοντέλο και το είδος της αποκέντρωσης που προωθείται, δημιουργούνται οι διάφορες αγροτοαστικές συγκεντρώσεις, αυτές οι πόλεις των αγροτικών περιοχών που συγκεντρώνουν τον πληθυσμό από αυτές τις ήδη αποψιλωμένες περιοχές, κι έτσι δημιουργείται το τεράστιο πρόβλημα της απερίημωσης, της πληθυσμιακής και φυσικής κατάρρευσης τεράστιων αγροτικών, κύρια ορεινών περιοχών.

Το φαινόμενο αυτό της απερίημωσης των περιοχών δεν αφορά μόνο τον ελληνικό χώρο, αλλά αποτελεί ένα αρνητικό φαινόμενο, που διαπιστώνεται σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο, εάν μιλήσουμε μόνο γι' αυτόν.

Χώρος, Χωροταξία, Ανάπτυξη, Περιβάλλον, δε φαίνεται να είναι ακόμα έννοιες τόσο συμβατές, γεγονός άλλωστε που ο καθένας μας διαπιστώνει συνέχεια στην μικροκλίμακα της καθημερινότητάς του, τόσο στο αβίωτο των πόλεων, όσο και στην ύπαιθρο, στα θαλάσσια οικοσυστήματα κ.λπ.

Δεν είναι όμως εύκολο, κάθε φορά, μέσα από αυτή την καθημερινότητα, να φτάσουμε την έκταση και το βάθος του προβλήματος.

Τα περιθώρια άγνοιας και ανοχής στενεύουν, σε μία κοινωνία με πιο προωθημένα επίπεδα οργάνωσης, και λέω άγνοιας αν και συνήθως δεν πρόκειται για άγνοια, αλλά για εσκεμμένη, μεθοδευμένη άγνοια, για να δικαιολογηθούν τα όσα γίνονται.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Κάνετε τη ζωή μου πιο εύκολη, δεδομένου ότι εγώ δεν είμαι από το ΥΠΕΧΩΔΕ και αισθάνομαι πάρα πολύ μεγάλη αμηχανία να χρειάζεται να συμπίσω τους ομιλητές, που είναι οι σύνεδροι.

Αλλά πρέπει να καταλάβετε ότι αργήσαμε να μπούμε, αργήσαμε να γυρίσουμε από το διάλειμμα και όλο αυτό τώρα πέφτει σε βάρος των ομιλών.

Βέβαια οι πρώτοι ομιλητές έχουν κάποια περισσότερη άνεση. Οι τελευταίοι ο-

μιλητές δεν θα προλάβουν ούτε ν' ανέβουν στο βήμα.

Λοιπόν, παρακαλώ μόνοι σας, γιατί εγώ δεν μπορώ να επεμβαίνω και να διακόπτω. Κάντε τ' αδύνατα δυνατά να πείτε τα πιο ουσιαστικά σημεία αυτών που έχετε να πείτε και τα υπόλοιπα θα μπουέ στο γραπτό κείμενο.

Ο κύριος Καλάκος, ασχολείται χρόνια με το Κτηματολόγιο και έχει τώρα το λόγο.

«Κτηματολόγιο»

Εισηγητής: **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΑΛΑΚΟΣ**, πρόεδρος του Συλλόγου Εργαζομένων «ΥΧΟΠ» - Αττικής (εργαζόμενος στην υπηρεσία Κτηματολογίου)

Αγαπητοί προσκεκλημένοι, αγαπητοί σύνεδροι, περιβάλλον και δημόσια έργα. Εμείς τώρα μπορούμε να πούμε κτηματολόγιο, περιβάλλον και δημόσια έργα, έννοιες απόλυτα και άρρηκτα συνδεδεμένες.

Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι η χώρα μας μπήκε στην τελική ευθεία για την απόκτηση ενός σύγχρονου κτηματολογίου. Ένα κτηματολόγιο που θα κατοχυρώνει τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των πολιτών.

Δε θα υπάρχει καμία αμφισβήτηση για όλες τις ιδιοκτησίες στο σύνολο του εθνικού μας χώρου. Θ' αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την επιχείρηση χωροταξικής ανασυγκρότησης της χώρας μας.

Θ' ανακοπεί η δραματική υποβάθμιση του περιβάλλοντος γενικά και ειδικότερα σε περιοχές αυθαίρετης δόμησης, σε ευαίσθητες δασικές περιοχές, σε ενεργές και ανενεργές πολεοδομικές ενότητες, σε παράκτιες περιοχές, σε βιοτόπους, σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Το Κτηματολόγιο θα βοηθήσει στη χάραξη πολιτικής αναβάθμισης και προστασίας του περιβάλλοντος και την άσκηση χωροταξικής και περιφερειακής πολιτικής γενικά και ειδικά σε περιοχές, που βρίσκονται κάτω από μεγάλη οικιστική πίεση, μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα.

Με το Κτηματολόγιο θα έχουμε την άμεση και ασφαλή διαδικασία των απαλλοτριώσεων και των αποζημιώσεων. Εφ' όσον θα γνωρίζουμε τον ιδιοκτήτη κάθε κομματιού γης θα μπορούμε αυτόματα να προχωράμε σε διαδικασίες απαλλοτριώσεων και αποζημιώσεων.

Ξέρουμε όλοι πολύ καλά ότι για κάθε έργο ο χρόνος που χρειάζεται για τις απαλλοτριώσεις και τις αποζημιώσεις, είναι πολλές φορές ίσος ή και μεγαλύτε-

ρος από το χρόνο κατασκευής.

Θα καταγραφεί με ακρίβεια και θα προστατευθεί η δημόσια γη. Θα γνωρίσει επιτέλους η πολιτεία τί της ανήκει, θα εξασφαιστούν οι καταπατητές της δημόσιας γης και θα μπορέσει το δημόσιο ν' αξιοποιήσει και να διαχειριστεί την τεράστια περιουσία του.

Θα γίνει το εργαλείο προγραμματισμού για διαχειριστικά μέτρα, στην οικονομία του φυσικού χώρου και την αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων. Ιδιαίτερα για περιβαλλοντικούς και οικολογικούς σκοπούς.

Θα συμβάλλει αποφασιστικά στη χάραξη αγροτικής πολιτικής, ειδικότερα στις προσοδοφόρες και αποδοτικές για εκμετάλλευση γεωργικές εκτάσεις.

Θ' απλουστεύσει τη μεταβίβαση της ακίνητης περιουσίας και θα γίνονται με άμεσο τρόπο οι αγοροπωλησίες.

Η αποδεικτική δύναμη του Κτηματολογίου στηρίζεται στο τεκμήριο ορθότητας των εγγραφών σε αυτό. Στην εξασφάλιση της ουσιαστικής δημοσιότητας και στην κατοχύρωση της δημόσιας πίστης.

Γι' αυτό το κτηματολόγιο πρέπει να έχει δημόσια υπόσταση, για να μπορεί να σταθεί στην κοινωνία, αφού ο δημόσιος χαρακτήρας του θα εξασφαλίζει την αξιοπιστία του εθνικού κτηματολογίου απέναντι στους πολίτες.

Ο δημόσιος φορέας που θα εξασφαλίζει όλα αυτά, πρέπει να είναι ο ΟΚΧΕ, ο Οργανισμός Κτηματολογίου Χαρτογραφήσεως Ελλάδος.

Η Κυβέρνηση ξεκίνησε το Κτηματολόγιο το '94 με βάση το νόμο 1647, που είχε ψηφιστεί από το '86 και διόρισε νέο Διοικητικό Συμβούλιο στον ΟΚΧΕ.

Στην πορεία όμως άλλαξε γνώμη και δημιούργησε την εταιρεία Κτηματολόγιο ΑΕ. Σκοπός της ανώνυμης εταιρείας σύμφωνα με το καταστατικό της, είναι και η μελέτη και η σύνταξη του Εθνικού Κτηματολογίου καθώς και η τήρησή του και ειδικότερα το μέρος αυτής το οποίο ανήκει στον ΟΚΧΕ από τον ιδρυτικό του νόμο.

Δεύτερο, η ανάθεση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις σε τρίτους, μελετών, εργασιών σύνταξης και επέκτασης του προγράμματος έργων καθώς και την επίβλεψη και παρακολούθηση της εκτέλεσης των σχετικών συμβάσεων του ελέγχου, των σχετικών μελετών και των αναγκαιών προμηθειών.

Από τους πάρα πάνω σκοπούς της εταιρείας βλέπουμε ότι η Κυβέρνηση παίρνει όλες τις αρμοδιότητες από τον οργανισμό κτηματολογίου.

Σήμερα η Ανώνυμη Εταιρεία έχει προσλάβει σύμβουλο διαχείρισης στελεχωμένο με 25 ανθρώπους από τον ιδιωτικό τομέα με κόστος 2.5 δισ.

Ένα χρόνο τώρα έχει εγκατασταθεί ο σύμβουλος διαχείρισης, δεν υπάρχει καμία πρόταση για το πώς θα προχωρήσει το Εθνικό Κτηματολόγιο.

Το πιλοτικό πρόγραμμα με τριάντα μελέτες σε 66 ΟΤΑ έγινε με άριστη προε-

τοίμασία από την υπηρεσία κτηματολογίου και αυτό το έχουν παραδεχτεί όλοι οι υπηρεσιακοί παράγοντες και ο Υπουργός.

Σήμερα οι υπάλληλοι που ασχολήθηκαν με το Κτηματολόγιο, με το πιλοτικό πρόγραμμα, είναι χωρίς αντικείμενο. Και η ανώνυμη εταιρεία είναι έτοιμη να προσλάβει προσωπικό από την ελεύθερη αγορά.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΚΧΕ ταυτίζεται κατά 80% με το Διοικητικό Συμβούλιο της Ανώνυμης Εταιρείας και όλοι έχουν ρίξει το βάρος τους στην Ανώνυμη Εταιρεία, με αποτέλεσμα να είναι ανύπαρκτος ο ΟΚΧΕ.

Είναι ολέθριο λάθος της πολιτικής ηγεσίας να καταργεί μια υπηρεσία με 130 στελέχη ειδικευμένα στο Κτηματολόγιο και στη Χαρτογράφηση, στο βωμό των ιδιωτικοποιήσεων με οποιοδήποτε τρόπο.

Με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και τις μέχρι σήμερα ληφθείσες αποφάσεις δεν είναι σαφές ποιες αρμοδιότητες παραμένουν στον Οργανισμό Κτηματολογίου.

Και ιδιαίτερα εάν παραμένει το έργο τήρησης του Κτηματολογίου, που είναι και το σημαντικότερο στην όλη διαδικασία. Και της εποπτείας των περιφερειακών και των τοπικών γραφείων Κτηματολογίου.

Τα γραφεία αυτά βεβαίως δεν υπάρχουν, με εξαίρεση το γραφείο πρωτεύουσας, που έχει το Κτηματολόγιο της Καλλιθέας και του Φαλήρου και της Ρόδου και της Κω, που έχει γίνει αυτό το κτηματολόγιο από παλιά.

Άτυπα στις περιοχές που εκπονούνται οι μελέτες κτηματογράφησης του πρώτου πιλοτικού προγράμματος, σύνταξης του κτηματολογίου, ο ρόλος των γραφείων κτηματολογίου ανατέθηκε προσωρινά στους ανάδοχους μελετητές, ενώ κανονικά έπρεπε να είναι στο δημόσιο.

Τέλος, θα πρέπει να νομοθετήσει η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου μας τον περιορισμό της Κτηματολογίου ΑΕ, στην οικονομική διαχείριση των εγκεκριμένων κονδυλίων του προγράμματος και στην πληρωμή των δαπανών του έργου, ύστερα από εντολές του ΟΚΧΕ.

Ο ΟΚΧΕ θα πρέπει να έχει την ευθύνη για τη συνολική πορεία του έργου και την εισαγωγή και λειτουργία του θεσμού του ελληνικού κτηματολογίου στην κοινωνία μας.

Με αυτό το δεδομένο πρέπει ν' αποτελέσει τον κύριο φορέα διοίκησης, εποπτείας και τήρησης του ελληνικού κτηματολογίου. Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Τον κύριο Καλάκα τον ευχαριστούμε πολύ. Το λόγο έχει η αρχιτέκτων - μηχανικός Θεανώ Γιαλύρη να μας πει για το στρατηγικό σχεδιασμό μητροπολιτικών κέντρων.

«Στρατηγικός σχεδιασμός μητροπολιτικών κέντρων»

Εισηγήτρια: **ΘΕΑΝΩ ΓΙΑΛΥΡΗ** (εργαζόμενη στον Οργανισμό Αθήνας)

Ευχαριστούμε για την πρόσκληση το Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ

Στο διάστημα της τελευταίας δεκαπενταετίας σε εθνικό επίπεδο και ειδικότερα στις δύο Μητροπολιτικές Περιοχές της χώρας, η ανάγκη ενσωμάτωσης των Μεγάλων Έργων υποδομής στο ρυθμιστικό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό, αναδείχθηκε ως καίριο ζήτημα, ιδιαίτερα για την Αθήνα. Με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, το I και II Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, αλλά και το III, για το οποίο ήδη έχει ξεκινήσει η προπαρασκευαστική εργασία, καθώς επίσης με τα σημαντικά έργα που έχουν προγραμματιστεί στο πλαίσιο των υποχρεώσεων της χώρας να ανταποκριθεί στις ευθύνες και τα χρονοδιαγράμματα εκτέλεσης των έργων των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων, αναδείχθηκαν και εξακολουθούν να εμφανίζονται τα προβλήματα συσχέτισης του γενικού ρυθμιστικού σχεδιασμού χωρικής ανάπτυξης και των προγραμμάτων προστασίας περιβάλλοντος, με τα εκτεταμένα προγράμματα εκτέλεσης έργων τεχνικής και αθλητικής υποδομής.

Τα προβλήματα δεν αφορούν απλά τη θεσμική πρόβλεψη και ένταξη στο φυσικό σχεδιασμό των μεγάλων έργων, αλλά τις συνολικές χωρικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις και ριζικές αναδιαρθρώσεις που προκαλούν στη δομή και οργάνωση του χώρου, καθώς και στη διαδικασία ανασυγκρότησης της παραγωγικής και περιβαλλοντικής φυσιογνωμίας βασικά της Μητροπολιτικής Περιοχής της Αθήνας.

Στην Ευρύτερη Περιοχή της Αθήνας το Ρυθμιστικό Σχέδιο είχε περιλάβει ένα σημαντικό μέρος των μεγάλων έργων υποδομής, όπως είναι: η ολοκλήρωση του εξωτερικού οδικού δακτυλίου του Πολυεσοδομικού Συγκροτήματος του Λεκανοπεδίου, η επέκταση του δικτύου του αστικού σιδηροδρόμου, το δίκτυο του προαστιακού τρένου και μεταγενέστερα η μεταφορά του νέου διεθνούς αερολιμένα στα Σπάτα. Πέραν των μεγάλων έργων υποδομής και μεταφορών, το Ρ.Σ.Α. αποτελούσε πλαίσιο στόχων ενός ενιαίου συνόλου κατευθύνσεων σχεδιασμού και οργάνωσης της ανάπτυξης της Αθήνας, εκτέλεσης δομικών πα-

ρεμβάσεων και αναπλάσεων, καθώς και προγραμμάτων αναδιάρθρωσης δομικών χρήσεων, με σκοπό την ενδοπεριφερειακή ισορροπία και άμβλυνση των ανισοτήτων, όπως εκφράζονται στο χώρο, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και γενικότερα τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η υλοποίηση των στόχων του Ρ.Σ.Α ως προς το φυσικό σχεδιασμό πραγματοποιείται με τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια, τις μελέτες στη Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου για τον καθορισμό χρήσεων γης και τις ανάλογες μελέτες για τη θέσπιση προστατευτικού πλαισίου χρήσεων γης στις ζώνες προστασίας ορεινών όγκων, τοπίων φυσικού κάλλους και αξιόλογων οικοσυστημάτων, αρχαιολογικών χώρων και μνημείων.

Στη μετέπειτα πορεία από τη θεσμοθέτηση του Ρ.Σ.Α... η πορεία και το πρόγραμμα υλοποίησης των στόχων του, συνιστούσε και συνιστά το καίριο ζήτημα, ζήτημα που απαιτεί πολιτική βούληση και ενεργοποίηση της δημόσιας διοίκησης στην κατεύθυνση αυτή. Σήμερα, δέκα πέντε χρόνια μετά την έγκριση του Ρ.Σ.Α, χωρίς να έχει γίνει μια πραγματική συνολική αποτίμηση του βαθμού εφαρμογής των στόχων και κατευθύνσεών του, εύκολα μπορεί κανείς να εκτιμήσει την εγγενή αδυναμία συνολικής θεώρησης και διαχείρισης των χωρικών εξελίξεων στην Αττική. Πέραν του φυσικού σχεδιασμού που έχει σε κάποιο βαθμό ολοκληρωθεί και διαρκώς αναθεωρείται, -με εξαίρεση τον περιαστικό και εξωαστικό χώρο της Αττικής, όπου λόγω αντικρουόμενων πιέσεων και απαιτήσεων ο σχεδιασμός παρουσιάζει δυστοκία- η έμφαση και οι προτεραιότητες υλοποίησης μεγάλων προγραμμάτων και έργων έχει αποδοθεί στην εκτέλεση των έργων μεταφορικής υποδομής και πρόσφατα των αθλητικών και λοιπών έργων αναφορικά με την Ολυμπιάδα του 2004.

Το κατευθυντήριο πλαίσιο του Ρυθμιστικού Σχεδίου αφορά σε σύνθετο και ολοκληρωμένο πλέγμα προγραμμάτων φυσικού σχεδιασμού, δομικών παρεμβάσεων και αναπλάσεων, καθώς και έργων τεχνικής και περιβαλλοντικής υποδομής. Ο καθορισμός των προτεραιοτήτων και η ιεράρχηση των μέτρων και έργων αποτελεί ουσιώδες ζήτημα, προαπαιτεί δε συνολική διαχείριση του σχεδιασμού και προγραμματισμού μέσα από συγκεκριμένα προγράμματα δράσης και παρακολούθηση των αποτελεσμάτων εφαρμογής των προγραμμάτων, για να διαπιστώνεται κάθε φορά εάν και κατά πόσο προωθούνται στο σύνολό τους οι βασικοί στόχοι του Ρυθμιστικού Σχεδίου.

Η πολύπλοκη αυτή διαδικασία θέτει επί τάπητος την ανάγκη ύπαρξης φορέων, μηχανισμών και κινήτρων, καθώς επίσης διαδικασίες συντονισμού μεταξύ όλων των δημόσιων, αυτοδιοικητικών και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται στην πορεία υλοποίησης των στόχων του Ρ.Σ.Α.

Στη σημερινή εποχή, στη σύνθετη πραγματικότητα των εξελίξεων στα μητροπολιτικά κέντρα οι αλλαγές είναι ταχύτερες. Απαιρούν από την αλματώδη ανάπτυξη της πληροφορικής, των επικοινωνιών και τις νέες τεχνολογίες στην παραγωγή προϊόντων που έχουν διευκολύνει την παγκοσμιοποίηση των οικονο-

μιών και έχουν επιφέρει νέα δεδομένα στο παραγωγικό υπόβαθρο της Ευρώπης, η οποία μετατρέπεται σε χώρο ανάπτυξης και διάδοσης συστημάτων παροχής υπηρεσιών, ενώ η παραδοσιακή βιομηχανία της εποχής της βιομηχανικής επανάστασης πλήττεται και σταδιακά κυριαρχεί το γνωστό φαινόμενο της αποβιομηχάνισης. Είναι πλέον απαραίτητη η διαμόρφωση πολιτικών στρατηγικού σχεδιασμού και η κατάρτιση και ενεργοποίηση στρατηγικών προγραμμάτων δράσης, τα οποία να εντοπίζουν έγκαιρα τις νέες τάσεις, τα προβλήματα που δημιουργούνται στη χωρική ανάπτυξη και τις εναλλακτικές λύσεις για την αντιμετώπισή τους.

Στην περιοχή της Αττικής οι αλλαγές στο κοινωνικοοικονομικό της υπόβαθρο είναι ήδη εμφανείς, σε συνδυασμό με τις εκφράσεις ανάλογων χωρικών φαινομένων, που διαφοροποιούν συνολικά την ενδοπεριφερειακή ισορροπία των χωροταξικών υποενοτήτων της. Τα κύρια χαρακτηριστικά των χωρικών επιπτώσεων από τις αλλαγές στην παραγωγική, περιβαλλοντική και κοινωνική δομή συνοψίζονται στα εξής:

Η παραγωγική αναδιάρθρωση περάσματος από τις οικονομίες της μεταποίησης στις οικονομίες των υπηρεσιών που συντελείται, με την προβληματικότητα κυρίως της μεγάλης βιομηχανίας, προκαλεί συμπτώματα παραγωγικής παρακμής και βιομηχανικής ανεργίας στο δυτικό Λεκανοπέδιο κατά μήκος των παρακρησιών βιομηχανικών συγκεντρώσεων, στον Ελαιώνα και την περιοχή του Πειραιά, καθώς και στο Θριάσιο Πεδίο. Ταυτόχρονα αναπτύσσονται οι τριτογενείς δραστηριότητες με αιχμή το χρηματοπιστωτικό και ασφαλιστικό σύστημα και το σύστημα παροχής υπηρεσιών που εστιάζονται, όχι πλέον με κέντρο βάρους την κεντρική περιοχή της Αθήνας, αλλά κύρια τα δίκτυα κεντρικών λειτουργιών του βορειοανατολικού και του νοτιοανατολικού Λεκανοπεδίου.

Η χωρική αυτή αναδιάρθρωση αναμένεται να οξυνθεί με την κατασκευή του νέου αερολιμένα στην πεδιάδα των Μεσογείων, η οποία ως μητροπολιτική χωροθέτηση έλκει συναφείς οικονομικές δραστηριότητες και επιφέρει παραπέρα αστικοποίηση που ακτινοβολεί ήδη στα Μεσόγεια, αλλά και στο σύνολο του οικιστικού δικτύου του κόλπου του Μαραθώνα, καθώς η Πρωτεύουσα διέρχεται τη φάση προαστειοποίησης με αισθητά φαινόμενα ανακατανομής πληθυσμών προς τον περιαστικό και εξωαστικό χώρο της, σε βάρος της φυσικής ενδοχώρας της.

Αντίστοιχα τα υπό εκτέλεση έργα υποδομής κυρίως οδικών μεταφορών στρέφονται κατά βάση προς το ανατολικό Λεκανοπέδιο, λόγω της αποκατάστασης των προσβάσεων προς το νέο αερολιμένα και της επιτακτικής ανάγκης μεταφορικής εξυπηρέτησής του μέσω του εξωτερικού οδικού δακτυλίου (τουλάχιστον Σταυραύ-Ελευσίνας από τη διασταύρωσή της με την εθνική οδό Αθηνών-Θεσσαλονίκης στο Μενίδι, Περιφερειακή Υμηττού και Σταυρού-Σπάτων). Οι νέες γραμμές αστικού σιδηροδρόμου II και III Κεραμεικός-Πεντάγωνο και Σεπό-

λια-Δάφνη, βελτιώνουν κυρίως την εξυπηρέτηση της κεντρικής περιοχής της Αθήνας σε ακτινωτή δομή. Συνιστούν οπωσδήποτε μέσο μαζικής μεταφοράς, αλλά η περιορισμένη χιλιομετρική τους εμβέλεια, σε συνδυασμό με τις καθυστερήσεις και την αύξηση του κόστους, ελαχιστοποιούν τα αναμενόμενα οφέλη.

Τα έργα και προγράμματα, που ως ενιαίο σύνολο έθετε το Ρ.Σ.Α., προϋπέθεταν δέσμες ομοιογενών και ισόρροπων χωρικών παρεμβάσεων και όχι μονομερείς αντιμετωπίσεις που προκαλούν χωρικές πολώσεις ή και στρεβλώσεις. Οπωσδήποτε το εύρος των αναγκών της Αθήνας, τόσο στο μητροπολιτικό επίπεδο, όσο και στο τοπικό, είναι απερίοριστο, ιδιαίτερα λόγω της κρίσης του αστικού περιβάλλοντος, ενώ οι δυνατότητες των χρηματοδοτικών πόρων είναι πάντα περιορισμένες. Επομένως η υλοποίηση των έργων και παρεμβάσεων του ΡΣΑ είναι προφανές ότι αναπτύσσεται σε μακρύ χρονικό ορίζοντα. Σημειώνεται ότι ο καθορισμός των προτεραιοτήτων και τα κριτήρια επιλογής δεσμών έργων και παρεμβάσεων, συνιστούν ζωτικό θέμα, επειδή οι επιλογές που γίνονται στα πενταετή προγράμματα ανάπτυξης, τείνουν να επιφέρουν αλλοιώσεις των χωρικών επιπτώσεων ανά μεγάλη ομοιογενή χωροταξική ζώνη, καταστρατηγώντας έμεσα πολλές φορές βασικούς στόχους του ΡΣΑ. Δηλαδή το πρόβλημα δεν είναι μόνο πόσα υπολείπονται από το μακρύ κατάλογο των αναγκών, αλλά και αυτά που γίνονται σε κάθε χρονική φάση πώς λειτουργούν στο χώρο σε σχέση με αυτά που δεν γίνονται, ενώ συνιστούν ενιαίο, αδιαίρετο και αλληλοσυμπληρούμενο σύνολο, για να διασφαλίζεται περιφερειακή ισορροπία και συνοχή.

Πολλά έργα και παρεμβάσεις που εκτελούνται ή έχουν ενταχθεί σε χρηματοδοτικά προγράμματα, προβλέπονται από το Ρ.Σ.Α. Το γεγονός όμως ότι πολλά άλλα -που επίσης προβλέπονται- δεν έχουν ενταχθεί στις συνολικές απαιτήσεις κάθε χρονικής φάσης, δρα ανασχετικά σε βασικούς στόχους του Σχεδίου.

Από τη μέχρι τώρα πολιτική πρακτική διαπιστώνεται ότι μετατίθενται σε ευθετότερο χρόνο -παρ' ότι ότι πάντα εκπονείται σωρεία μελετών:

- οι παρεμβάσεις αναφορικά με τη δημιουργία υπερτοπικών πόλων αναψυχής (και όχι μόνο στον Πύργο Βασιλίσσας, ή, απ' ό,τι φαίνεται, στο Ελληνικό),
- οι αναπλάσεις παραδοσιακών περιοχών βιομηχανίας (και όχι μόνο θεσμικά μέτρα στον Ελαιώνα),
- η ενίσχυση της πολυκεντρικής δομής (ιδιαίτερα στο Δυτικό Λεκανοπέδιο),
- η ενίσχυση του συστήματος μαζικών μεταφορών (και όχι μόνο δύο γραμμές μετρό, αλλά επέκτασή τους με προτεραιότητα στο Δυτικό Λεκανοπέδιο, υλοποίηση των γραμμών τραμ, εκτέλεση των τριών γραμμών του προαστιακού σιδηροδρόμου),
- πολλά έργα και προγράμματα περιβαλλοντικής υποδομής (όχι μόνο μία θέ-

ση ΧΥΤΑ και εργοστασίου ανακύκλωσης απορριμμάτων, αλλά και άλλες δύο θέσεις στην ανατολική Αττική, κέντρο καταργασίας τοξικών ιλύων, κ.ά.),

- ουσιαστική πολεοδομική οργάνωση των βιομηχανικών ζωνών, με εκτέλεση έργων υποδομής και παροχή κινήτρων για μετεγκαστάσεις διάσπαρτων μονάδων σε περιοχές κατοικίας, από τον αστικό ιστό μέσα στις ζώνες βιομηχανίας, κ.λπ.

Ακόμα και θεσμικά μέτρα έγκρισης χρήσεων γης και περιορισμών δόμησης (ορεινοί όγκοι Αιγάλεω και Πάρνηθας, προστασία βιοτόπων, έγκριση μελετών ΖΟΕ στο σύνολο της περιφερειακής Αττικής) καρκινοβατούν λόγω αντιπθέμενων πιέσεων και διεκδικήσεων, οι οποίες εκδηλώνονται πολλαπλά και οφείλονται στη στενότητα πλέον που παρουσιάζει ο επαπομένως ελεύθερος χώρος της εξω-αστικής Αττικής, σε συνδυασμό με τις δυστοκίες αστικών αναπλάσεων μέσα στο Πολεοδομικό Συγκρότημα λόγω υψηλών ακινήτων και ανυπαρξίας δημόσιας γης.

Ειδικά το θέμα των αστικών αναπλάσεων και των μέτρων συγκράτησης της κατοικίας στις κεντρικές και δυτικές ζώνες του Πολεοδομικού Συγκροτήματος, θα ήταν απόλυτα επιβεβλημένο μέσα από μια ουσιαστική διαχείριση του σχεδιασμού. Η ατέρμονη πολιτική των οικιστικών επεκτάσεων που ακολουθεί τη στροφή της Αθήνας προς ανατολάς σε γεωργική γη και ελεύθερη από δόμηση γη, απλά αναπαράγει λάθη του παρελθόντος σε βάρος της οικολογικής ισορροπίας της περιφέρειας, αντίθετα από τις βασικές κατευθύνσεις του "Πράσινου Βιβλίου για την Κρίση του Αστικού Περιβάλλοντος", που θέτουν ως βασικό στόχο την αποφυγή επίλυσης των προβλημάτων των μητροπολιτικών κέντρων με διαρκή επέκταση έξω από τα όριά τους.

Η λογική των προτεραιοτήτων και η ιεράρχηση των προγραμμάτων δράσης οπωσδήποτε αφορά σε πολιτικές αποφάσεις κάθε φορά. Παράλληλα όμως η διαρκής συρρίκνωση του ρόλου του δημόσιου τομέα με τις πολιτικές των ιδιωτικοποιήσεων και η στενότητα δημόσιων πόρων σε συνδυασμό με τις χρόνιες ελλείψεις σε βασικές υποδομές στην Αττική, έχουν οδηγήσει στην επιλογή της αυτοχρηματοδότησης των έργων. Η επιλογή αυτή εκ των πραγμάτων θέτει σε πρώτη μοίρα τα κριτήρια κερδοφορίας και ανταποδοτικότητας, κριτήρια που αντικειμενικά οδηγούν σε ιεραρχήσεις χωρικών πολιτικών, που αποφέρουν οικονομικά οφέλη, εκ των πραγμάτων δε κατευθύνονται στις ήδη αναβαθμισμένες και υπερανάπτυγμένες περιοχές της Αττικής. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι η εγκατάλειψη σημαντικού μέρους των σύνθετων παρεμβάσεων που το ΡΣΑ περιείχε και αφορούσαν σε μεγάλο μέρος τους τις δυτικές περιοχές -που σήμερα πλήττονται χωρικά-, και η δημιουργία των όρων αναπαραγωγής της περιβαλλοντικής κρίσης, λόγω κορεσμού, και στις ανατολικές περιοχές του Π.Σ.Π. Εν τέλει η τήρηση προτεραιοτήτων που δεν ανταποκρίνονται στη συνολική ικανοποίηση των κεντρικών στόχων του ΡΣΑ, ή και προκαλούν δευτερογενείς χωρικές αλλοιώσεις.

Η μείωση του ουσιαστικού ρόλου της δημόσιας διοίκησης γενικά και ειδικότερα στην επιλογή των προτεραιοτήτων -με διατύπωση κάθε φορά εναλλακτικών λύσεων-, σε συνάρτηση με την κυριαρχία των ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων στην υλοποίηση των προγραμμάτων, πέραν των πολιτικών διαστάσεων αναφορικά με τις τελικές επιλογές, συντείνουν στην έλλειψη ενιαίου στρατηγικού σχεδιασμού και κυρίως της διαχείρισής του σε συνεχή βάση.

Η παραγωγική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της Αθήνας -και της Θεσσαλονίκης- στη φάση που διανύουμε, έχει μεγάλη σημασία για την εθνική προοπτική. Στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των ανοιχτών οικονομικών, που επεκτείνεται πλέον και μεταξύ πόλεων, η κατάκτηση μιας ευδιάκριτης θέσης της Αθήνας στο ευρωπαϊκό αστικό σύστημα και στο χώρο άμεσης επιρροής της χώρας των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, που διαθέτει, συνιστά στόχο για το σύνολο της χώρας. Τυχόν πτωτική πορεία της Πρωτεύουσας παρασύρει το σύνολο της χώρας, ενώ ανοδική θα δημιουργήσει πολλαπλασιαστικές επιδράσεις και για την περιφέρεια της χώρας.

Ο στρατηγικός προγραμματισμός - σχεδιασμός και η παρακολούθηση - διαχείρισή του σε διαρκή βάση, σε συνδυασμό με την αναβάθμιση του ρόλου της δημόσιας διοίκησης, οπωσδήποτε θα υποβοηθήσει το μέλλον των δύο Μητροπολιτικών Κέντρων της χώρας. Πέραν από τις κάθε φορά πολιτικές επιλογές για τις οποίες οι πολιτικοί και οι κυβερνήσεις κρίνονται, μια συλλογική προσπάθεια -και της ίδιας της Δημόσιας Διοίκησης και των συνδικαλιστικών οργάνων που εκφράζουν τους εργαζόμενους- για τη διεκδίκηση και κατάκτηση ενός ρόλου περισσότερο αυτόνομου, είναι βέβαιο ότι θα συντελέσει σε κάποιο βαθμό σε μια ενιαία διαχείριση του σχεδιασμού και σε καλύτερες ιεραρχήσεις των προγραμμάτων δράσης. Εξάλλου αυτή καθ' εαυτή η ύπαρξη του Δημοσίου προϋποθέτει ένα συντονιστικό και παρεμβατικό ρόλο που πρέπει να κατευθύνεται στην επίτευξη ενδοπεριφερειακών συγκλίσεων και στη διαφύλαξη της οικολογικής ισορροπίας, στην αποφυγή αναπαραγωγής του γιγαντισμού στα αναπτυξιακά πρότυπα που ακολουθούνται και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, στόχων που είναι κυριαρχικοί στο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας.

Στη σημερινή εποχή διακυβεύονται σοβαρότατα δικαιώματα των εργαζομένων. Είναι αναγκαία και μπορεί να φέρει αποτελέσματα, παράλληλα με τις διεκδικήσεις στα εργασιακά θέματα, η ενεργοποίησή μας στα συνολικά θέματα του χώρου και του περιβάλλοντος και η παρέμβαση των συνδικαλιστικών φορέων κάθε φορά με συνολικές προτάσεις, που τις θέτουν σε διάλογο με όσους έχουν την ευθύνη των πολιτικών αποφάσεων και με τους άμεσα ενδιαφερόμενους κοινωνικούς φορείς. Το συνέδριο της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ, ως είναι ένα βήμα σ' αυτήν την κατεύθυνση.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστούμε. Η κυρία Σίτσου Καρακά έχει το λόγο.

«Πολιτισμός και πολεοδομικές παρεμβάσεις»

Εισηγήτρια: **ΣΙΣΣΥ ΚΟΡΑΚΑ** (εργαζόμενη στον Οργανισμό Αθήνας)

Το θέμα που θα σας παρουσιάσω και σε όσο σύντομο χρονικό διάστημα μπορώ, εν πάση περιπτώσει, αφορά τον πολιτισμό και τις πολεοδομικές παρεμβάσεις.

Κάνοντας συγκεκριμένο το τί σημαίνει ακριβώς, πολιτισμός είναι: ό,τι εμπεριέχεται ουσιαστικά στον πολιτισμό αλλά και η έννοια της παράδοσης.

Παράδοση βέβαια είναι και όλες οι πολιτιστικές αξίες, που δημιούργησαν και δημιουργούν λαϊκό πολιτισμό.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί, που η προστασία τους αφορά και τις πολεοδομικές παρεμβάσεις, σε σχέση με τον πολιτισμό, είναι δημιουργήματα της νεότερης ιστορίας μας. Όμως και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, όπως και οι τόποι, που διαδραματίστηκαν ιστορικά γεγονότα.

Διαχρονικά έχει αποδειχθεί, ότι υπάρχει η στενή σχέση κοινωνίας, πολεοδομίας και αρχιτεκτονικής. Διότι η ταυτότητα κάθε λαού βρίσκεται αποτυπωμένη στο δομημένο περιβάλλον.

Η προστασία της παράδοσης λοιπόν, πρέπει να θεωρείται ως πράξη δυναμική και έτσι πρέπει να είναι και όχι μόνο μουσειακή.

Επίσης πρέπει να θεωρείται πηγή έμπνευσης, για την πολιτιστική πορεία και πράσδο.

Με αυτή την έννοια λοιπόν, η προστασία της παράδοσης είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη του λαϊκού μας πολιτισμού, με στόχο την καλύτερη ποιότητα ζωής του κοινωνικού συνόλου.

Γι' αυτό το λόγο λοιπόν, η πολιτεία διαχρονικά από την αρχή του αιώνα, έχει θεσμοθετήσει σειρά νομοθετημάτων και απλά μόνο θα κάνω μια μικρή νύξη του αρχαιολογικού νόμου 5351 του '32, την κήρυξη των 400 οικισμών το '78, το ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας, που έχει συγκεκριμένες τάσεις για την προστασία των παραδοσιακών συνόλων και άλλα.

Οι εργαζόμενοι του ΥΠΕΧΩΔΕ που είναι και οι βασικοί συντελεστές της προώθησης και εφαρμογής της οικιστικής πολιτικής που η πολιτεία προωθεί, έχουν συγκεκριμένο στελεχειακό δυναμικό τόσο πανεπιστημιακής, όσο και οριοθετημένης εξειδίκευσης, όσον αφορά την προστασία αρχιτεκτονικών συνόλων.

Βέβαια, θα πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι από το '79, από τότε που είχε ιδρυθεί το Υπουργείο έως το '83, υπήρχε συγκεκριμένη διεύθυνση παραδοσιακών οικισμών. Είναι, ακριβώς, η συγκεκριμένη διεύθυνση, που είχε κηρύξει τους 400 οικισμούς της χώρας πανελλαδικά, μετά από εξειδικευμένες μελέτες και επί τόπου αυτοψίες.

Η διεύθυνση αυτή είχε ένα στελεχειακό πανεπιστημιακό δυναμικό αλλά και όλων των ειδικοτήτων, περίπου εκατό ατόμων.

Τη στιγμή αυτή που μιλάμε η συγκεκριμένη διεύθυνση πλέον, εδώ και αρκετό καιρό, αρκετά χρόνια, εδώ και μια δεκαετία, είναι τμήμα παραδοσιακών οικισμών και έχει φτάσει περίπου να υπάρχουν γύρω στα 25 άτομα όλων των ειδικοτήτων, που θα πρέπει να στηρίξουν, να προωθήσουν την προστασία των παραδοσιακών συνόλων πανελλαδικά.

Βέβαια έχουν μεταφερθεί και αρμοδιότητες στο Υπουργείο Βορείου Ελλάδος, όμως ο επιτελικός χαρακτήρας, που θα πρέπει να κρατήσει και έχει αυτές τις προοπτικές είναι το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Πιστεύω ακόμα ότι το τμήμα των παραδοσιακών οικισμών του Υπουργείου μας, που ελέγχει όλη την Ελλάδα, όλες τις πολεοδομικές μελέτες σε όλη την Ελλάδα, που έχουν παραδοσιακά σύνολα, να μην παραμείνει με τόσο λίγο προσωπικό, με τόσο φόρτο εργασίας.

Τώρα, απόφαση γενικής συνέλευσης, θα πρέπει να θυμίσω εδώ στους συναδέλφους του ΥΧΟΠ, που είχαμε πριν από δέκα χρόνια, ήταν να ξαναδημιουργηθεί διεύθυνση παραδοσιακών οικισμών.

Είχαμε πολύ σοφά επισημάνει εδώ και μια δεκαετία, ότι θα πρέπει οπωσδήποτε το θέμα, το ευρύ θέμα της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών, το ευρύ θέμα της προστασίας του πολιτισμού μας, γιατί σαν ΥΠΕΧΩΔΕ μόνο έτσι μπορούμε ν' αρκεστούμε σε πολεοδομικές παρεμβάσεις, σε προστασία για πολεοδομικές παρεμβάσεις, είχαμε σαφέστατα επισημάνει ότι θα έπρεπε να ξαναδημιουργηθεί η διεύθυνση παραδοσιακών οικισμών.

Νομίζω, ότι αυτό θα έπρεπε η πολιτεία να το πράξει εδώ και πολύ καιρό.

Από την άλλη πλευρά η πολιτεία προωθεί (κυρίως) τελευταία μεγάλονοα έργα και έργα ανάσας που θα έπρεπε να γίνουν και ελπίζουμε να γίνουν, αλλά εν πάση περιπτώσει, σαν εργαζόμενη έχω συγκεκριμένη τοποθέτηση να καταθέσω στο συνέδριό μας, για το έργο που αφορά την «Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων» Α.Ε.

Θα πρέπει να τονίσω, ότι από το 1928, ο Κώστας ο Μπίρης είχε καταθέσει πρόταση ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων.

Το '76 είχαν γίνει σωρεία μελετών από το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων και από εξωτερικούς μελετητές και το '83 είχαν προβλέψει ήδη από το ρυθμιστικό την ενοποίηση του αρχαιολογικού χώρου γι' αρχαιολογικό πάρκο.

Θα μπορούσε να είναι πολύ θετική η ίδρυση, εν πάση περιπτώσει, μιάς Α.Ε. που θα διαχειρίζεται τα κονδύλια που θα υπάρχουν από την ΕΟΚ, σαν πόρους, σαν διοχέτευση πόρων. Και αρκεί μόνο αυτό. Μόνο αυτό θα έπρεπε. Αλλά η επιτελική, ουσιαστική, διεπιστημονική εργασία της παρακαλούθησης και τελικής έγκρισης πρέπει να παραμείνει στο δημόσιο τομέα.

Γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να δημιουργηθεί διεύθυνση παραδοσιακών οικισμών, έχει φτάσει πλέον ο κόμπος στο χτένι, όπου σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού θα επιβλέπει επιτελικά όλη τη διαδικασία και ας αφήσουμε τις όποιες ΑΕ να έχουν την ουσιαστική χρηματοδότηση, ή εν πάση περιπτώσει διαχείριση αυτών των φορέων.

Ταυτόχρονα και εδώ καταθέτω επίσης μια άλλη μαρτυρία, υπάρχει μία ουσιαστική αφάιμαξη συγκεκριμένων υπαλλήλων προς αυτή την Α.Ε.

Οι εργαζόμενοι στη δημόσια διοίκηση μπορούν πραγματικά ν' αναδείξουν τον πολιτισμό σε διεπιστημονικό επίπεδο. Σε αυτή την προσπάθεια βέβαια θα πρέπει να υπάρχουν θετικές παρεμβάσεις με συναινετικές διαδικασίες. Υπάρχουν επιστημονικοί σύλλογοι, κοινωνικοί φορείς, όπως οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης.

Αλλά η επιτελική διάσταση θα πρέπει να παραμένει στη δημόσια διοίκηση.

Τέλος, θα πρέπει να σας επισημάνω συγκεκριμένες αποφάσεις Συνεδρίων, που έχουν ασχοληθεί με την προστασία των παραδοσιακών συνόλων. Όλες συγκλίνουν στο ότι είναι πρωταρχικής σημασίας η ίδρυση αρχείου.

Λοιπόν, μετά από τόσα συνέδρια, τόσες αποφάσεις, τόσες δεσμεύσεις, αρχείο παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, τέτοιου είδους αρχείο, δεν υπάρχει ακόμα στο ΥΠΕΧΩΔΕ.

Και πράγματι εδώ, το Συνέδριό μας αυτό, με αυτές τις διάφορες επισημάνσεις, είναι ώρα να επισημάνει και συγκεκριμένα πράγματα στη πολιτική ηγεσία.

Δεν θα ήθελα να τελειώσω καταθέτοντας απαισιοδοξία, που δεν θα πρέπει να διακατέχει το δημόσιο υπάλληλο, όμως πραγματικά εάν συνεχίσουν με τη δημιουργία ΑΕ, με τη δημιουργία εν πάση περιπτώσει όλων αυτών των περιέργων καταστάσεων νομίζω, ότι σε λίγο θα κλαίμε και για τον πολιτισμό.

(Χειροκρατήματα)

Προεδρείο: Ο κύριος Τσίρος, Πολιτικός Μηχανικός, Περιφερειολόγος - Περι-

βαντολόγος, έχει το λόγο.

Δ. Τσίρος: Πριν την κυρίως εισήγηση θα σας πω εισαγωγικά:

Επειδή ακούστηκε επανειλημμένα το ζήτημα των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, μόνο πολύ σύντομα. Ιδιαίτερα απευθύνομαι στους συναδέλφους μου και τις συναδέλφισσές μου, που δεν ξέρουν ίσως αυτές τις διαδικασίες.

Θέλεις να φτιάξεις μια βιομηχανία, θέλεις να φτιάξεις ένα μεγάλο έργο, έναν εθνικό δρόμο, πρέπει να πάρεις μια άδεια. Εάν μιλάμε για ένα εργοστάσιο, θέλεις άδεια για το πού θα γίνει αυτό το εργοστάσιο. Εάν σου επιτρέπεται. Είναι η προέγκριση χωροθέτησης, λοιπόν, πρώτα και κύρια.

Μετά σου λένε: «πώς θα λειτουργήσει αυτό το πράγμα, ώστε να μην πλήττει το περιβάλλον ή οι πιθανές βλάβες πώς θ' αρθούν;».

Αυτά είναι το δεύτερο στάδιο, η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων, δηλαδή. Πρώτα «πού;», ύστερα «πώς;».

Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων συμβάλλουν στη διαχείριση όλου αυτού του προβλήματος, που σας είπα. Εγώ πιστεύω ότι όλα είναι άδικα, που ακούγονται εξ αιτίας κάποιων λίγων νομαρχών, περιφερειάρχων ή δημάρχων, οι οποίοι κάνουν τα έργα και ύστερα έρχονται στο Υπουργείο και λένε: δώσε μου τώρα και μια, έτσι, σάλτσα από πάνω, μια έγκριση περιβαλλοντικών όρων...

Οι εργαζόμενοι όμως κάνουν, νομίζω, πάρα πολύ σωστά τη δουλειά τους στη διαχείριση αυτού του σοβαρού ζητήματος.

Πολύ γρήγορα να πω, πριν κατέβω από το βήμα, ότι ο θεσμός των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε προσαρμογή και προς την εθνική νομοθεσία και προς μία Οδηγία της Κοινότητας, υφίσταται από το 1990. Έχει δοκιμαστεί επαρκώς.

Εγώ είμαι όμως από αυτούς που λένε ότι το πατήρι είναι μισογεμάτο και όχι μισοάδειο. Πιστεύω ότι με όλα τους τα λάθη, με όλες τις αδυναμίες, πρέπει να συνεχίσουν οι μελέτες αυτές να υπάρχουν, στο κάτω-κάτω παρέχουν ένα φάκελο στους ενδιαφερόμενους για να μπορέσουν να πούνε στις υπηρεσίες ότι «ξέρεις, αυτή η άδεια που δώσατε δεν τηρείται». Να έχουν στο χέρι τους κάτι. Μια έκθεση με την οποία θα πάνε να διεκδικήσουν την προστασία του περιβάλλοντος.

Και τελευταίο είναι ότι υπάρχει και μία εξειδίκευση ευρωπαϊκής Οδηγίας για την πρόσβαση, την ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών προς τις πληροφορίες περιβάλλοντος. Σε συνδυασμό με όλα αυτά λοιπόν ο πολίτης μπορεί ευκολότερα να έλθει στις υπηρεσίες και ν' απαιτήσει οποιαδήποτε πληροφόρηση συναφή με κάποιο έργο, ή με κάποια παραγωγική δραστηριότητα, σε σχέση πάντα με το περιβάλλον.

Τώρα, επιτρέψτε μου, να παρουσιάσω την προγραμματισθείσα μου εισήγηση.

«Περιβάλλον και Δημόσια Διοίκηση: αναφορές σε ένα νομαρχιακό θεσμό περιβαλλο- ντικής παρέμβασης των πολιτών»

Εισηγητής: **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΡΟΣ** (υπάλληλος της Δ/σης Περιβαλλο-
ντικού Σχεδιασμού)

Εισαγωγή

Με τον Ν. 1650/86 «για την Προστασία του Περιβάλλοντος», μερικές βασικές του παράγωγες Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις, σε συνδυασμό όμως και με αντίστοιχες Οδηγίες της Ε.Ε., μορφοποιήθηκε, σε ένα αναμφίβολα πιο βελτιωμένο επίπεδο, το καθεστώς, που διέπει:

- την κατάρτιση,
- τον έλεγχο και
- την έγκριση των περίφημων πλέον Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.).

Οποιαδήποτε δημόσια ή ιδιωτικά έργα, που γενικότερα συμπεριλαμβάνονται στους σήμερα ισχύοντες πίνακες αντίστοιχων έργων και δραστηριοτήτων, υπόκεινται σε διαδικασία

- καθορισμού του συγκεκριμένου τόπου εγκατάστασής τους (με χωροταξικά, περιβαλλοντικά, πολεοδομικά και άλλα κριτήρια),
- χρονικά προκαθορισμένης έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (με κριτήρια περιβαλλοντικής πρόληψης ή αναβάθμισης κ.λπ.).

Ανεξάρτητα από τις λογικές και επιστημονικά ή κοινωνικά τεκμηριωμένες κριτικές παρατηρήσεις, όσον αφορά στην πληρότητα του υπάρχοντος νομικού πλέγματος, έχουν γίνει λοιπόν ορατά βήματα και χρειάζονται άλλα τόσα πιο ουσιαστικά ή ακόμα και διορθωτικά των προηγούμενων.

Νομαρχιακά συμβούλια και μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Έχει πολύ ενδιαφέρον να υπογραμμιστεί ότι οργανικό κομμάτι της διαδικασίας, για την περιβαλλοντική έγκριση μιας δραστηριότητας, αποτελούν ήδη και τα Νομαρχιακά Συμβούλια. Εκ του Νόμου άλλωστε έχουν την υποχρέωση να δημοσιεύουν στον τοπικό τύπο ανακοίνωση και πρόσκληση προς τους πολίτες και τους φορείς εκπροσώπησής τους, ώστε οι κάτοικοι της περιοχής να λαμβάνουν γνώση της εκάστοτε Μ.Π.Ε., αλλά και να διατυπώνουν τις σχετικές απόψεις τους. Όμως, η με πρώτη προσέγγιση θετική παρουσία του Ν.Σ. στη διαδικασία περιβαλλοντικών εγκρίσεων, φαίνεται ότι παρουσιάζει αρκετά σοβαρά προβλήματα, κάτω από ένα πρίσμα εμπειρικό αλλά καθόλου ανεδαφικό.

Στη μέχρι σήμερα τραχιά αυτής της θεσμοθετημένης ειδικότερης παρέμβασης του Νομαρχιακού Συμβουλίου (Ν.Σ.), έχουν διαπιστωθεί τα εξής:

1. συχνά οι αρμόδιοι των νομαρχιών δε διαθέτουν, λόγω ανεπάρκειας πιστώσεων ή και απλής αδιαφορίας, τα απαραίτητα κονδύλια, ώστε η δημοσιοποίηση των Μ.Π.Ε. με τη βοήθεια των τοπικών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, να είναι ουσιαστική και αξιόπιστη.
2. ο φόρτος εργασίας, που διεκπεραιώνει το Ν.Σ., δεν επιτρέπει, πολλές φορές και ανεξαρτήτως του 1., την ενασχόληση και με τις Μ.Π.Ε..
3. η απάντηση του Ν.Σ. προς τις κεντρικές Υπηρεσίες ή εκείνες, τέλος πάντων, που αρμοδίως θέτουν και το σχετικό ερώτημα, αποστέλλεται εκπρόθεσμα. Έτσι οι «φορείς έγκρισης» υποχρεούνται, λόγω και της αναμενόμενης πίεσης των επενδυτών, να προχωρήσουν χωρίς αυτή την εκπρόθεσμη άλλωστε, απάντηση. Να σημειωθεί βέβαια ότι και η εμπρόθεσμη άφιξη τέτοιου είδους απαντήσεων, δε δεσμεύει κανέναν, αφού αυτές αποτελούν «απλές» γνωματοδοτήσεις. Σε αρκετές περιπτώσεις δε θα μπορούσε να γίνει λόγος και για τις απαραίτητες, συνοδευτικές προτάσεις και γνώμες των τοπικών φορέων και των πολιτών, αφού σ' αυτούς, ακόμα μάλιστα και στην πιο μαχητική τους «εμπροσθαφυλακή», όπως είναι οι ΟΤΑ, ή οι μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, δε δίδεται η ευκαιρία για ουσιαστικό διάλογο, λόγω ακριβώς του 1.,
4. η έλλειψη υποδομών, προσωπικού και προγραμματισμού, σε νομαρχιακό επίπεδο, δε διευκολύνουν, πρόσθετα, τους πολίτες να ασκήσουν το δικαίωμα, που τους παρέχεται. Να λαμβάνουν δηλαδή, γνώση ολόκληρου του περιεχομένου της Μ.Π.Ε. και των συναρτημένων συνοπτικών και τομεακών χαρτών. Στοιχεία, τα οποία οι νομαρχιακές υπηρεσίες, οφείλουν να διαθέτουν μαζί με πλήρη παροχή των απαραίτητων πληροφοριών.

Πιθανότητες μιας νέας πορείας

Ο δεύτερος βαθμός αυτοδιοίκησης με το αυξημένο πολιτικό του βάρος, θα μπορούσε, επιτέλους, να αναζωογονήσει τη ρηξικέλευθη συμμετοχική διαδι-

κασία, που προβλέπουν οι Κ.Υ.Α.:

α. 69269/5387/90 (ΦΕΚ 678 Β'): Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, περιεχόμενα Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, καθορισμός περιεχομένου Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και λοιπές συναφείς διατάξεις, σύμφωνα με τον Ν. 1650/86 και

β. 75308/5512/90 (ΦΕΚ 691 Β'): Καθορισμός τρόπου ενημέρωσης των πολιτών και φορέων εκπροσώπησής τους για το περιεχόμενο της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων των έργων και δραστηριοτήτων, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 5 του Ν. 1650/86.

Βέβαια, εκτός των άλλων, είναι και η εγγενής δυσπιστία κάθε μαρφής εξουσίας απέναντι στους πολίτες αλλά και αντίστροφα, που εμποδίζει την ουσιαστικότερη συμμετοχή τους. Πώς αλλιώς θα μπορούσε να εξηγηθεί η βραδύτητα με την οποία ενεργοποιήθηκαν οι διάφοροι ώριμοι πια ή και καινοτόμοι θεσμοί, που εισήγαγε το νομοθετικό πλέγμα του πρώτου μισού της δεκαετίας του '80: Πολεοδομική Επιτροπή Γειτονιάς, Δημοτικά Διαμερίσματα, Επαρχιακά Συμβούλια, Πάρεδροι, Συνέλευση Συνοικισμού, Νομαρχιακά Συμβούλια κ.λπ.;

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση είναι πάντως προφανές ότι θα βρεθεί μεταξύ δύο πυρών:

1. λόγω και δυνάμεων αδρανείας, οι κεντρικές Υπηρεσίες θα διαβιβάζουν ο-ποιoδήποτε ενοχλητικό πρόβλημα στη Νομαρχία. Ενώ οι ρίζες του θα ανάγονται στην πιθανή έλλειψη εθνικής στρατηγικής ή συνολικότερου σχεδιασμού, θα το «τυλίγουν» στο περίβλημα της τοπικής του εξειδίκευσης. Με λίγα λόγια, το περίφημο: «τα παράπονά σου στο δήμαρχο», θα μετεξελιχθεί σε: «τα παράπονά σου στο νομάρχη».

2. ενώ οι πολίτες μάλλον κατέφευγαν στα κεντρικά υπουργεία για την επίλυση και του πιο προσωπικού τους προβλήματος, παρακάμπτοντας ίσως τον κρατικό Νομάρχη, τώρα, με τη δύναμη της ψήφου, θα απαιτούν απ' τον αιρετό του διάδοχο την ικανοποίηση και του πιο ιδιαίτερου ζητήματός τους, μετατοπίζοντας έτσι το κέντρο βάρους του επάρατου δικτύου πελατειακών σχέσεων από το βουλευτή στον εκλεγμένο «ηγέτη» της Νομαρχίας... Να σημειωθεί ότι οι νέοι νομάρχες θα υπερέχουν των βουλευτών από την άποψη ότι συγκριτικά θα διαθέτουν και ένα δυνάμει ισχυρό σύστημα υπηρεσιών.

Κανένα από τα προαναφερθέντα προβλήματα δεν είναι ικανό μόνο του ή και σε συνδυασμό με άλλα, να δικαιολογήσει όμως τη ματαίωση της εφαρμογής της β'-θμιας αυτοδιοίκησης ή την καθυστέρηση της ολοκληρωτικής της ανάπτυξης. Στο κάτω-κάτω, ο νέος θεσμός δεν είναι πανάκεια για ένα γενικότερο σύστημα κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης που μοιάζει, μέχρι στιγμής, αρκετά ανίσχυρο να δαμάσει μια μεγάλη αλυσίδα ανυπέρβλητων, φαινομενικά τουλάχιστον, κρίσεων, όπως είναι ο στασιμοληθωρισμός, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η κυριαρχία της υποκουλούρας κ.λπ.

Η αποκέντρωση και όχι απλά η αποσυγκέντρωση, η διάχυση των εξουσιών σε ένα ευρύτερο φάσμα, η διεύρυνση των συμμετοχικών ευκαιριών, η απόσυρση του Κράτους σε ένα «ανώτερο» επίπεδο, όπως είναι εκείνο των 13 Περιφερειών, όλα αυτά είναι σαφώς θετικά βήματα στη σωστή κατεύθυνση. Μαζί με την καθιέρωση της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης μπορούν να συμβάλλουν και στην ορθολογικότερη διαχείριση του Φυσικού Περιβάλλοντος. Η συμμετοχή των πολιτών, μέσα και απ' τις διαδικασίες, που αναφέραμε εισαγωγικά, πρέπει να φέρει πολλά από τα γενικώς επιθυμητά αποτελέσματα. Τα πάντα όμως επιδέχονται βελτιώσεις και πιθανές αναθεωρήσεις. Έχει άλλωστε πλέον αποδειχθεί ότι στα ανθρώπινα πράγματα, λιγότερες είναι οι βεβαιότητες και σαφώς πολλαριθμότερα τα «στοιχήματα».

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ευχαριστώ τον κύριο Τσίρο και καλώ τον δρ. Μηχανικά κύριο Χατζηδάκη.

«Ζητήματα περιβάλλοντος»

Εισηγητής: **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ** (εργαζόμενος στη Δ/νση Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου)

Στη σύντομη εισήγησή μου πιστεύω ότι είναι χρησιμότερα να προσεγγίσω ζητήματα περιβαλλοντικού χαρακτήρα, όπως προκύπτουν μέσα από την πράξη και ιδιαίτερα από την ενασχόλησή μου με την αξιολόγηση Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) και σύνταξη σχετικών αποφάσεων περιβαλλοντικών όρων για συγκεκριμένους λιγνιτικούς και πετρελαϊκούς ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς της ΔΕΗ.

Ίσως τα έργα της ΔΕΗ τυπικά δεν είναι, αλλά λόγω του κοινωνιολογικού χαρακτήρα τους, μπορούν να θεωρούνται ως δημόσια, παρουσιάζουν δε ενδιαφέρον λόγω της διάσπαρτης και ρυπαρόνους παρουσίας τους στη χώρα (Νομοί Καζάνης, Φλώρινας, Αρκαδίας και Αττικής και πλήθος νησιών) και της ποικιλίας στο καύσιμο (λιγνίτης, μαζούτ, ντίζελ και το επερχόμενο φυσικό αέριο), στην τεχνολογία και στο μέγεθος (μεγάλες λιγνιτικές, μεγάλες, μεσαίες και μικρές πετρελαϊκές μονάδες).

Θα πρέπει ευθύς εξαρχής να επισημανθεί ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος από την παρουσία ενός σταθμού της ΔΕΗ είναι έως ένα βαθμό αναπόφευκτη. Στόχος πρέπει να είναι το κατά δύναντον, περιορισμός της υποβάθμισης. Σε κάθε περίπτωση, δε θα πρέπει να λησμονείται ότι η εκ των υστέρων θεραπεία προβλημάτων είναι σαφώς πιο «επώδυνη» από την πρόληψη. Είναι ένας επιπλέον λόγος για την αναγκαιότητα θεώρησης και από περιβαλλοντική άποψη των έργων σε κάθε στάδιο της εξέλιξής τους (σχεδιασμός, κατασκευή, λειτουργία, ακόμη και οριστική παύση λειτουργίας).

Το ερώτημα - ψευτοδίλημμα που κατά κόρον ακούγεται είναι: «Θέλετε ηλεκτρικό ρεύμα ή προστασία του περιβάλλοντος;». Η απάντηση είναι σαφής: «Ναι στην ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς με, κατά το δυνατόν, περιβαλλοντικά ορθή λειτουργία». Τι σημαίνει αυτό; Καταρχήν όχι εγκατάσταση σταθμών οπουδήποτε. Είναι ζήτημα χωροταξίας. Όση κατανόηση κι αν επιδειχθεί, δύσκολα μπορεί να γίνει αποδεκτή η ύπαρξη μεγάλου πετρελαϊκού σταθμού μέσα σε περιοχή του Δικτύου «Φύση 2000», δηλαδή επιλεγμένης περιοχής με προστατευτέο οικοσύστημα.

Προς τιμή της ιεραρχίας του ΥΠΕΧΩΔΕ σε μία σχετική περίπτωση στη Ρόδο απετράπη η περιβαλλοντικά δυσμενής εξέλιξη παρά τις απόψεις και πιέσεις «αναπτυξιακού προσανατολισμού» που υπήρξαν.

Με δεδομένη την τοποθεσία εγκατάστασης ενός σταθμού, καταρχήν, τα ζητήματα περιβαλλοντικού χαρακτήρα αφορούν τις παραμέτρους ποιότητας, δηλαδή τη ρύπανση της ατμόσφαιρας, των νερών, του εδάφους, το θόρυβο και την αισθητική υποβάθμιση.

Ας θεωρήσουμε το ζήτημα των **υγρών αποβλήτων**.

Ιδίως στα νησιά της χώρας μας που δε συνδέονται με το ηπειρωτικό δίκτυο της ΔΕΗ, η καταρχήν αποδεκτή πολιτική της ΔΕΗ προέβλεπε την εγκατάσταση κάποιων πετρελαϊκών μονάδων για την επαρκή κάλυψη της ζήτησης και συν τω χρόνω την προσθήκη νέων μηχανών ανάλογα και με την αύξηση της ζήτησης. Δυστυχώς, αυτή η πρακτική αγνόησε τη σχεδόν αναλογική αύξηση του όγκου των υγρών αποβλήτων, έτσι ώστε σε πάμπολλες περιπτώσεις τα αρχικά συστήματα επεξεργασίας να είναι ανεπαρκή για τη σωστή επεξεργασία των αποβλήτων σταθμών με πολλαπλάσια σημερινή ισχύ συγκριτικά με την ισχύ της αρχικής εγκατάστασης. Το αποτέλεσμα: Τα συστήματα ουσιαστικά αχρηστεύονται και τα υγρά απόβλητα σχεδόν ανεπεξέργαστα καταλήγουν στο έδαφος.

Να επισημανθεί ότι, αν και από δεκαετίες η ελληνική νομοθεσία επιβάλλει την αδειοδότηση τέτοιων συστημάτων από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, μικρό πλήθος σταθμών διαθέτει άδεια. Στο σημείο αυτό θετική είναι η συμβολή του ΥΠΕΧΩΔΕ μέσω της όλης διαδικασίας ΜΠΕ – έγκριση περιβαλλοντικών όρων.

Στους μεγάλους πετρελαϊκούς σταθμούς (π.χ. Λαύριο) η κατάσταση γενικά είναι καλύτερη. Στους λιγνιτικούς καλύπτεται όλο το φάσμα από το ανεπαρκέστατο έως το επαρκέστατο.

Και στο ζήτημα αυτό η παρέμβαση του ΥΠΕΧΩΔΕ μπορεί να αποβεί επωφελής. Ενδεικτικά, μέσα σε έξι μήνες αντιμετωπίστηκε, έστω προσωρινά, η επί πολλά χρόνια απόρριψη σε χείμαρρο των ανεπεξέργαστων, γεμάτων τέφρα, υγρών αποβλήτων του παλιού σταθμού της Μεγαλόπολης.

Για άλλα θέματα ρύπανσης νερών και εδάφους να αναφερθεί επιγραμματικά ότι η διαχείριση των διαφόρων πετρελαϊκών καταλοίπων και ό,τι αφορά στην από θαλάσσης τροφοδοσία πετρελαϊκών σταθμών με καύσιμο αντιμετωπίζονται σχετικά εύκολα. Πρόβλημα αποτελεί η διαχείριση των τεράστιων ποσοτήτων τέφρας από τους λιγνιτικούς σταθμούς. Η αρμοδιότητα; Στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση. Η λύση; Πέρα από τη χρήση ποσοτήτων τέφρας ως αδρανούς υλικού στην τοιμεντοβιομηχανία και αλλού, είναι η αξιοποίηση των εξαντλημένων ορυχείων λιγνίτη με καθορισμένο και ελεγχόμενο τρόπο.

Τα αέρια απόβλητα ενός σταθμού ηλεκτροπαραγωγής βέτουν δύο ζητήματα α) των εκπομπών ατμοσφαιρικών ρύπων (κυρίως NO_x , SO_2 , σωματιδίων) που

κατ' αρχήν πρέπει να τηρούν τις προβλεπόμενες από τη νομοθεσία οριακές τιμές (όπου υπάρχουν) και β) των επιπέδων ρύπανσης της ατμόσφαιρας στην ευρύτερη περιοχή του σταθμού, στη διαμόρφωση των οποίων συμβάλλουν οι εκπομπές.

Το πρώτο αντιμετωπίζεται με την εγκατάσταση κατά το δυνατόν σύγχρονης τεχνολογίας ηλεκτροπαραγωγικών μονάδων ή και με την επιλογή καυσίμων (φυσικό αέριο, ντίζελ αντί μαζούτ, μαζούτ χαμηλού θείου). Ιδιαίτερα στις λιγνιτικές μονάδες με την εγκατάσταση φίλτρων κατακράτησης σωματιδίων (κόστος φίλτρων της τάξης των 3-4 δισ. δραχμών, κατακράτηση σκόνης περισσότερα από 999 kg ανά 1000 kg).

Κυρίαρχο θέμα είναι όχι απλά η εγκατάσταση, αλλά ο έλεγχος της καλής λειτουργίας των φίλτρων και όχι η επιβολή οριακών τιμών εκπομπής, αλλά ο έλεγχος τήρησής τους. Δεδομένης, σε γενικές γραμμές, της αδυναμίας των ελεγκτικών οργάνων, κυρίως λόγω της έλλειψης έμπειρου προσωπικού, καταγράφεται μία απόσταση ανάμεσα στο πρακτέο και στην πραγματοποίηση των ελέγχων.

Συναφής με τα αέρια απόβλητα είναι ο τρόπος διοχέτευσής τους στην ατμόσφαιρα. Κλασσικός είναι ο τρόπος της «ψηλής καπνοδόχου». Όσο ψηλότερη είναι, τόσο καλύτερη διασπορά επιτυγχάνεται και τόσο μικρότερες είναι οι επιπτώσεις των εκπομπών στην ευρύτερη περιοχή του σταθμού. Βέβαια, το ύψος της καπνοδόχου δεν επηρεάζει τις όποιες επιπτώσεις των εκπομπών σε μεγάλες αποστάσεις (ενδεικτικά, στο φαινόμενο της άβινης βροχής). Σε λιγνιτικές μονάδες καπνοδόχοι ύψους 150-200 m είναι συνήθεις. Όμως ιδίως στα νησιά η άκριτη υιοθέτηση της αντίληψης περί «ψηλής καπνοδόχου» (50-100 m) οδηγεί στην αισθητική υποβάθμιση της περιοχής με προφανείς επιπτώσεις στην εικόνα που σχηματίζεται.

Παρενθετικά, η γενικότερη κακομοιριά των σταθμών αντιμετωπίζεται εύκολα με νοικοκύρεμα, δενδροφυτεύσεις κ.ά.

Για τον καθορισμό του ύψους της καπνοδόχου το ΥΠΕΧΩΔΕ πρέπει να επιλέξει το κατάλληλο ύψος ως σημείο ισορροπίας ανάμεσα στη, γιατί όχι καλοπρόαιρη, αντίληψη της ΔΕΗ «για σιγουριά να κάνουμε 10 m ψηλότερη την καπνοδόχο» και στις ενδεχόμενες αντιδράσεις των κατοίκων, ώστε και να εξασφαλίζεται η ποιότητα της ατμόσφαιρας και να περιορίζεται κατά το δυνατόν η αισθητική υποβάθμιση.

Στο σημείο αυτό προκύπτει το ζήτημα της εγκατάστασης συσκευών μέτρησης της ποιότητας της ατμόσφαιρας στην ευρύτερη περιοχή του σταθμού. Για τους μεγάλους λιγνιτικούς και πετρελαϊκούς σταθμούς η ΔΕΗ δεν προβάλλει αντιρρήσεις. Για τους πολύ μικρούς το ΥΠΕΧΩΔΕ δεν έχει απαιτήσεις για μετρήσεις. Ουσιαστικά το ζήτημα αφορά τους ενδιαμέσους μεγέθους σταθμούς νησιών, όπου η ΔΕΗ δεν «διατίθεται» και τουλάχιστον σε πρώτο στάδιο, το ΥΠΕΧΩΔΕ, όπως προκύπτει από τις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών ό-

ρων, δεν «απαιτεί». Το αποτέλεσμα: Δεδομένου ότι η ατμοσφαιρική ρύπανση δεν είναι μόνο ό,τι φαίνεται, έχουμε τη λειτουργία σταθμών χωρίς να γνωρίζουν, υπηρεσίες και κοινά, τα επίπεδα ρύπανσης στην ευρύτερη περιοχή τους, που σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στη Σάμο, ενδεχομένως να είναι υψηλά. Εδώ παρεμβαίνει το Συμβούλιο της Επικρατείας και με πρόσφατη απόφασή του παίρνει θέση. Χρειάζονται μετρήσεις, ιδιαίτερα αν υπάρχουν διαμαρτυρίες πολιτών.

Η τελευταία περιβαλλοντική παράμετρος που πρέπει να εξετάζεται είναι και η πιο αγνοημένη. Ο **θόρυβος**. Γενικά τα επίπεδα θορύβου στα όρια του συνήθως μεγάλης έκτασης γηπέδου των μεγάλων σταθμών είναι χαμηλότερα των επιτρεπομένων από τη νομοθεσία. Αντίθετα, στους σταθμούς των νησιών ο θόρυβος είναι από τα κυρίαρχα προβλήματα. Οι σταθμοί, κάποτε εγκατεστημένοι έξω από τα όρια της πόλης, σήμερα πια γειτνιάζουν με κατοικίες, διαθέτουν δε και περιορισμένης έκτασης γήπεδο, όπως και περιορισμένες επιλογές μέτρων, όταν π.χ. το μηχανοστάσιο απέχει 5-10 m από τα όρια του γηπέδου.

Δυστυχώς ο θόρυβος είναι η παράμετρος που η ΔΕΗ προσπαθεί να υποβαθμίσει, ίσως γιατί αντιλαμβάνεται το μέγεθος του προβλήματος, αλλά και το ΥΠΕΧΩΔΕ δεν προβλέπει στις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, διαδικασίες ελέγχου τήρησης του θεσμοθετημένου ορίου, τουλάχιστον στο βαθμό που το κάνει για άλλες παραμέτρους, όπως οι εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων.

Παρενθετικά, επειδή «σωστός πολίτης είναι ο ενημερωμένος πολίτης» να επισημανθεί ότι η όποια πληροφόρηση σχετίζεται με μετρήσεις των περιβαλλοντικών παραμέτρων θα πρέπει να φθάνει στον κάθε ενδιαφερόμενο, κάτι που και στις αποφάσεις των περιβαλλοντικών όρων δεν είναι αυτονόητο.

Είναι προφανές ότι νέα έργα στο χώρο της ηλεκτροπαραγωγής μπορούν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση της γενικά δυσάρεστης από περιβαλλοντική άποψη σημερινής κατάστασης. Επεκτάσεις σταθμών δύσκολα γίνονται αποδεκτές από την τοπική κοινωνία, ιδιαίτερα μάλιστα όταν πρόκειται για τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές, όπως στα Χανιά και στη Σάμο. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν χαρακτηριστικές της «σύγκρουσης» των εννοιών «ανάπτυξη» και «περιβάλλον», αν δεχθούμε ότι δρουν ανταγωνιστικά και ότι, τουλάχιστον προς το παρόν, οι ανανεώσιμες μορφές ενέργειες έχουν περιορισμένες δυνατότητες και χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά κλασικών τρόπων ηλεκτροπαραγωγής.

Σε τελευταία ανάλυση τα λόγια «είναι γνωστό πλέον ότι σήμερα δεν νοείται ανάπτυξη, η οποία δε διασφαλίζει το περιβάλλον. Κάθε ανάπτυξη που δε διασφαλίζει το περιβάλλον δεν είναι συνώνυμη πλέον με την πρόοδο», ανήκουν στον κατά τεκμήριο αρμόδιο για την ανάπτυξη τη σημερινή, υπουργό Ανάπτυξης. Τι άλλο να προσθέσω;

Γενικεύοντας, η ισορροπία ανάπτυξης - περιβάλλοντος πρέπει να θεωρείται

αυτονόμητη. Το ΥΠΕΧΩΔΕ μπορεί και πρέπει να αποτελέσει το βασικό παράγοντα για μία πραγματική ισορροπία, όχι μόνο μέσω των ΜΠΕ, αλλά κυρίως μέσω της επιβολής και ελέγχου τήρησης περιβαλλοντικών όρων, που δεν πρέπει να καταντήσουν τυπικό χαρτί στα πλαίσια της αδειοδότησης. Η απόκλιση από το ρόλο του, δίνει τα περιθώρια και τη δυνατότητα σε άλλους φορείς (Συμβούλιο της Επικρατείας, τοπική κοινωνία) να παρεμβαίνουν καθοριστικά. Άραγε μία τέτοια εξέλιξη είναι επιθυμητή από το ΥΠΕΧΩΔΕ;

Πιστεύοντας ότι σε αδρές γραμμές σας έδωσα την κατάσταση και τις προοπτικές στον έντονα αναπτυξιακό και καταρχήν ρυπογόνο χώρο της ηλεκτροπαραγωγής, σας ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Ο κύριος Μαυρέλης, Πολιτικός Επιστήμων, Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δ/νση Διθμιας Εκπ/σης Ν. Αιτωλοακαρνανίας, έχει το λόγο.

«Εκπαίδευση για την αειφορία»

Εισηγητής: **ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΥΡΕΛΗΣ** (υπεύθυνος Π.Ε. Β'-θμιας της Ν.Α. Αιτωλοακαρνανίας)

Άνθρωπος και Γη, άνθρωπος και φύση, αποτελούν μια αδιαίρετη φιλοσοφικά, οντολογικά και οικολογικά ολότητα.

Η ρύπανση και γενικότερα η υποβάθμιση του περιβάλλοντος από την ανθρώπινη δραστηριότητα είναι ζήτημα παλαιό, όσο και η εμφάνιση του ανθρώπου πάνω στη Γη.

Στις παλαιότερες κοινωνίες **τα απόβλητα** της ανθρώπινης δραστηριότητας **ανακυκλώνονταν εύκολα**, χωρίς να προκαλούν ρυπαντικά προβλήματα. Αντίθετα, σήμερα ο πλανήτης είναι υπερφορτωμένος με σκουπίδια, πλαστικά, χημικές προσμείξεις, ραδιενεργά κατάλοιπα, γεωργικά φάρμακα και βιομηχανικά απόβλητα, χωρίς να ανακυκλώνονται εύκολα λόγω της **ποσοτικής και ποιτικής τους σύστασης**.

Οι παρεμβάσεις αυτές εντάθηκαν όμως με την κοινωνική πολιτιστική και πολιτιστική εξέλιξη των κοινωνιών.

Ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

- η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας,
- η εκτεταμένη αστικοποίηση,
- η κυρίαρχη ιδεολογία που θεωρεί ως μόνο δρόμο κοινωνικής προόδου την χωρίς όρια ανάπτυξη,
- και ως υπέρτατη αξία την παραγωγή και τα κέρδος οδήγησαν στη βαθύτατα οικολογική κρίση.

Η ζοφερή αυτή οικολογική πραγματικότητα λειτούργει παράλληλα με τη ζοφερή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα. Η συσσώρευση πλούτου από τους φυσικούς πόρους δε συνδυάζεται με εκτεταμένα οφέλη από τους τοπικούς πληθυσμούς. Αντίθετα αυτή συνδέεται με την έλλειψη κοινωνικής αλληλεγγ-

γύης, την κοινωνική αποξένωση, την εξάπλωση της βίας και της εγκληματικότητας στις πόλεις, την ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό που καταδεικνύουν τη σημερινή αδιέξοδη πραγματικότητα.

Η σημερινή πλανητική κρίση, η οποία δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με τεχνικούς θεσμικούς μηχανισμούς αλλά μέσα από ένα βαθύτερο μετασχηματισμό της σκέψης και της πρακτικής των ανθρώπων.

Στην κυριολεξία μετακινούμε βουνά για να πάρουμε μεταλλεύματα, εκτρέπουμε ποταμούς, καίμε δάση για να ανοίξουμε δρόμο στην κτηνοτροφία και στη γεωργία, ενώ αλλάζουμε τη χημεία της ατμόσφαιρας για να εναποθέσουμε τους ρύπους που εμείς οι ίδιοι δημιουργούμε.

Ελαττώσαμε τη δυνατότητα της Γης να συντηρεί όλα τα είδη ζωής και του ανθρώπου συμπεριλαμβανομένου.

Η ρύπανση - υποβάθμιση των ωκεανών και κλειστών θαλασσών έχει αποτελέσει επείγον θέμα διεθνών συμβάσεων. Η καταστροφή του στρώματος του όζοντος. Η ανατροπή της διαδικασίας της φωτοσύνθεσης. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου με συνέπεια την ερημοποίηση των εδαφών, τη μείωση της παραγωγής τροφών και την τήξη των πάγων των πόλων. Η όξινη βροχή που είναι σήμερα η σοβαρότερη απειλή των χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Η πληθυσμιακή έκρηξη (από 1,6 δισ. το 1900 έφθασε το 1985 τα 4,7 δισ. με προοπτική να υπερβεί τα 6 δισ. στις αρχές του 21ου αιώνα), σε συνδυασμό με τα καταναλωτικά πρότυπα που έχουν υιοθετηθεί, απειλούν την ίδια τη βάση της ζωής. Όμως το ίδιο δεν συμβαίνει με τους φυσικούς πόρους στους οποίους στηρίζεται ο ανθρώπινος πληθυσμός και το υπάρχον μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης. Η καλλιεργήσιμη Γη σπανίως επεκτείνεται. Η υπερβόσκηση και υπεραλίευση έχουν περιορίσει την πρόσθετη ποσότητα τροφίμων που θα μπορούσαμε να πάρουμε με την κτηνοτροφία και την αλιεία. Τα φυσικά δάση που βοηθούν στη σταθερότητα του κλίματος, διατηρούν τα υδατικά αποθέματα και περιέχουν μεγάλα μέρη της βιοποικιλότητας του πλανήτη, συνεχώς υποβαθμίζονται.

Οι μέρες αφθονίας των φυσικών πόρων που μπορούσαν να κινήσουν τη διαρκή οικονομική ανάπτυξη αποτελούν παρελθόν.

Έχουμε εισέλθει στην εποχή κατά την οποία η τωρινή και μελλοντική μας ευημερία και ποιότητα ζωής εξαρτώνται απόλυτα από τους φυσικούς πόρους και τους τρόπους που τους χρησιμοποιούμε.

Παράδειγμα, μιλάμε για ανακύκλωση. Αμέσως - αμέσως αναφερόμαστε στα απορρίμματα. Λησμονούμε όμως, ότι τα απορρίμματα προέρχονται από την κατανάλωση. Όσο λιγότερο καταναλώνουμε τόσο λιγότερα απορρίμματα έχουμε.

Οι συνέπειες της σπατάλης των φυσικών πόρων είναι λιγότερο φανερές στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, αν και το ογδόντα πέντε τοις εκατό (85%)

των πολιτών της Ευρώπης τώρα πιστεύουν πως η προτασία του περιβάλλοντος είναι άμεσο και επείγον πρόβλημα.

Αυτή η πρόκληση αναγνωρίστηκε και από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων της Κοινότητας κατά τη σύνοδο κορυφής στο Δουβλίνο τον Ιούνιο του 1990.

Το 1992 αποτελεί σημείο καμπής για την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από το 5ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον που ετοίμασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το πρόγραμμα αυτό αποβλέπει κατά κύριο λόγο στην αναστροφή των σημερινών τάσεων που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές, μέσα από την κινητοποίηση όλου του φάσματος των πολιτικών, των επιχειρηματικών παραγόντων και τη συμμετοχή του κοινού ως συνόλου πολιτών και καταναλωτών. Άλλωστε οι πέντε τομείς που επιλέγησαν σαν προτεραιότητες (στο 5ο πρόγραμμα) της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταδεικνύουν την κρισιμότητα της κατάστασης (σχήμα 1).

Ανησυχητικές τάσεις		
Ενέργεια Αύξηση κατά 25% ως το 2000	Μεταφορές Αύξηση των Ι.Χ. Αυτοκινήτων κατά 25% το 2000 & 45% το 2010 (αύξηση χιλ/ων κατά 17%)	Γεωργία Το 1970 - 1988 υπήρξε αύξηση των λιπασμάτων κατά 63%
Τουρισμός Προβλέπεται κατά 80% αύξηση για την 10ετία του 1990	Απόβλητα Υπήρξε τα 5 τελευταία έτη αύξηση κατά 13%	Νερό Το 1970 - 1985 υπήρξε αύξηση της ζήτησης κατά 35%

Σχήμα 1

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση

Η υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής μας, που οφείλεται στη μεγάλη κοινωνική, οικολογική, οικονομική, πολιτιστική και πολιτική κρίση, μπορεί να ξεπερασθεί με ένα **νέο επανασχεδιασμό** του μέλλοντος που θα βασίζεται στο τρίπτυχο:

1. περιβάλλον, 2. οικονομία και 3. Κοινωνία

Η βελτίωση της ποιότητας της ζωής μας εξαρτάται από:

- την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο από την ήπια διαχείριση,
- την ποιότητα της οικονομικής ανάπτυξης και όχι την ποσότητα, και τέλος
- την κοινωνική δικαιοσύνη που σκαπό έχει την άρση των ανισοτήτων ανάμεσα στις πλούσιες και φτωχές χώρες, ανάμεσα στις προνομιούχες και μη περιφέρειες. Ανισότητες που σχετίζονται με το χρώμα, το φύλο, την εθνικότητα, τη διαφορετικότητα κ.λπ.

Το τρίπτυχο αυτό μας δείχνει και το σύνολο των δράσεων που πρέπει να χαράξουμε για να είναι αποτελεσματική η πολιτική μας.

Πεποίθησή μου είναι ότι πρόκειται για την πιο βαθιά δημοκρατική πρόταση στην ανατολή του οικολογικού αιώνα. Μάλιστα **μία τέτοια στρατηγική είναι η μόνη ικανή δύναμη να δημιουργήσει ένα νέο όραμα. Το περιβαλλοντικό όραμα**, που θα αναλύσει και θα συνθέσει τις τρεις ενότητες που προαναφέρθηκαν, στα νέα δεδομένα.

Και για να πετύχει κάτι τέτοιο είναι βέβαιο ότι χρειαζόμαστε να υιοθετήσουμε ένα νέο σύστημα αξιών, που θα μας οδηγήσει σε ριζική αλλαγή των συμπεριφορών μας. Βασικές αξίες σε ένα περιβαλλοντικό όραμα είναι:

⇒ Η πλέον θεμελιώδης αξία είναι να θεωρεί κανείς τον εαυτό του ότι είναι «**μέρος**» του **περιβάλλοντος**. Εγώ και το περιβάλλον είμαστε σε μία αμοιβαία συνεργασία μέσα σ' ένα σύστημα στο οποίο έχουμε κοινό προορισμό. Η αξία αυτή ανατρέπει την ανθρωποκεντρική θεώρηση των πραγμάτων, που είναι μέχρι σήμερα η κυρίαρχη αντίληψη.

⇒ Η αξία της αλληλεγγύης. Η αξία αυτή σχετίζεται με την αλληλεγγύη προς συγχρόνους μας, τους πρόσφυγες, τις μειονότητες, τους οικονομικά αδυνάτους αλλά και προς τις επόμενες γενιές. Π.χ.: «Τί γη θα αφήσουμε στα παιδιά μας».

⇒ Η αξία του σεβασμού στο δικαίωμα της ζωής όλων των ειδών του πλανήτη διατηρώντας έτσι την οικολογική αλυσίδα.

⇒ Η αξία της υπευθυνότητας. Αυτή η αξία έχει δύο άξονες:

- Ο πρώτος αναφέρεται στο ότι ο ίδιος ο πολίτης, πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι είναι υπεύθυνος σε μεγάλο βαθμό για τα προβλήματα περιβάλλοντος, μέσα όχι μόνο από τις συλλογικές ενέργειες, αλλά και από τις ατομικές του ενέργειες.

- Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στην προοπτική ότι οι πολίτες μπορεί να γίνουν υπεύθυνοι για τα προβλήματα περιβάλλοντος:

- είτε μέσα από τη θέση εκλεγμένων αντιπροσώπων

- είτε παίρνοντας τη λύση των προβλημάτων περιβάλλοντος στα χέρια τους.

⇒ Η αξία της συμμετοχής. Η αξία αυτή αναφέρεται τόσο στο επίπεδο λήψης των αποφάσεων όσο και στο επίπεδο εκτέλεσής των.

⇒ Η αξία της διαχείρισης του περιβάλλοντος με στόχο την εξασφάλιση της ζωής, της υγείας, της ευδαιμονίας.

⇒ Η αξία της ενημερότητας, πρόκειται για την ικανότητα εκείνη, του να είσαι σε επιφυλακή σε σχέση με τους ποικίλους παράγοντες που καθορίζουν τη φύση και την ποιότητα του περιβάλλοντος.

⇒ Η αξία του θαυμασμού του περιβάλλοντος, εκτιμώντας το για την ομορφιά,

το μεγαλείο, την αρμονία, τη συμμετρία. Το περιβάλλον να είναι ο χώρος για αναψυχή και για ευχαρίστηση (π.χ. το να παρακολουθούμε τα πουλιά κ.λπ.).

⇒ κ.λπ.

Όπως γίνεται φανερό, **χρειαζόμαστε** (πέραν των άλλων προϋποθέσεων) κυρίως **ένα νέο εκπαιδευτικό σύστημα στο οποίο να ανθίζουν οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές αξίες**. Υπάρχει αναγκαιότητα αναπροσανατολισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο σε συνδυασμό με την άτυπη εκπαίδευση θα υποστηρίξουν ένα νέο μόντελο οικονομικών σχέσεων.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση - αγωγή (που ενσωματώνει και την κοινωνική) μαζί με την αναπτυξιακή εκπαίδευση πρέπει να συνδεθούν σε μία πορεία προς την Αειφόρο Εκπαίδευση. Στόχος αυτής της νέας εκπαιδευτικής διαδικασίας μπορεί να είναι ο βαθύτερος μετασχηματισμός της σκέψης και της πρακτικής των ανθρώπων και πρέπει να απευθύνεται όχι μόνο στους νέους αλλά και στους ενήλικες μέσα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που προσδίδονται σε αυτούς από την κοινωνική επαγγελματική ή και άλλη θέση.

Η διαμόρφωση επομένως μιας συγκεκριμένης στρατηγικής προς μία εκπαίδευση για την Αειφορία συνάμα με την εξειδίκευση συγκεκριμένων πολιτικών, θα είναι ένα πολύ καλό ξεκίνημα.

Η κατάθεση όσων ακολουθούν ή υποκρύπτονται, θεωρώ ότι πρέπει να ιδωθούν υπό το πρίσμα μιας πρώτης προσέγγισης στο μεγάλο αυτό θέμα. Εκείνο όμως που προέχει είναι η αναβάθμιση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Αγωγής. Είναι ο αναπροσανατολισμός της προς μία εκπαίδευση για την αειφορία. Και αυτό θα επιτευχθεί όταν η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση από αυδέτερη και άνευρη, που είναι σήμερα μέσα στο συντηρητικό σχολικό περιβάλλον, μπορέσει να μετατραπεί σε δημιουργική και ολοκληρωμένη γνώση και εμπειρία για την υποστήριξη των αρχών της Αειφόρου Ανάπτυξης. Όταν θα μπορέσει να απαντήσει στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες. Όταν θα επεκταθεί σε ολόκληρη την κοινωνία. Όταν θα καταφέρει να δημιουργήσει συνθήκες επιβίωσης των κοινωνικών ομάδων, τότε θα έχει πετύχει.

Θα ενισχύσει τις προσπάθειες για κατανόηση, ενημέρωση και υιοθέτηση ενός νέου τρόπου σκέψης και μιας νέας πρακτικής. Με άλλα λόγια θα είναι ο ιμάντας διάχυσης του περιβαλλοντικού οράματος που θα γαλουχήσει όλους μας. Θα είναι η προωθητική δύναμη των μεγάλων επιλογών της ανθρωπότητας. Αυτός θα είναι ο νέος ρόλος της. Θα μπορέσει το σχολείο να μπει στην πρωτοπορία των μεγάλων αλλαγών που χρειάζεται η παγκόσμια κοινωνία. Δεν είναι δυνατόν η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, που παρέχεται στην τυπική εκπαίδευση να αφορά μόνο το 5% των νέων. Είναι το μεγάλο στοιχείο.

1. Η αξία της παραγωγής της πολιτικής πράξης, που θα έχει στο κέντρο τον ενεργό πολίτη που θα αμφισβητεί τη σχέση Διευθύνοντος και Εκτελεστού (βλ. UNESCO).

- Χρειάζεται να υιοθετήσουμε ένα νέο σύστημα αξιών.
- Να ανακαλύψουμε τις διαδικασίες ενός νέου τρόπου σκέψης.
- Να αλλάξουμε τρόπο ζωής.
- Να ανατρέψουμε το σημερινό καταναλωτικό πρότυπο που είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του μοντέλου οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης που κυριαρχεί τα τελευταία 200 χρόνια.

Πρέπει όλοι να έχουμε:

- ένα βασικό επίπεδο γνώσης και κατανόησης σχετικά με το περιβάλλον μας
- και τις ευκαιρίες να μάθουμε περισσότερα.

Πρόκειται για το πλαίσιο που ορίζει την εκπαίδευση που απαιτείται για να καταστούν ικανοί να αναλάβουμε την κατάλληλη δράση προς χάριν της επιβίωσης και για τη διατήρηση των πηγών που επιτρέπει η βιώσιμη ανάπτυξη.

Για να το επιτύχουμε αιτούμε χρειαζόμαστε ένα βασικό επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο θα:

- προωθεί την ενημέρωση και κατανόηση της περιβαλλοντικής επίδρασης στην καθημερινή ζωή.
- παρέχει στον καθένα τη γνώση και τις δυνατότητες να μάθει πως μία ζωή μπορεί να διατηρηθεί.
- παρακινεί τον καθένα να δρα υπεύθυνα απέναντι στο περιβάλλον σε όλες του τις δραστηριότητες.

Προϋπόθεση και εργαλείο ταυτόχρονα για την ανάπτυξη και υποστήριξη πολιτικών που θα οδηγήσουν στην υιοθέτηση νέων συμπεριφορών και στάσεων είναι η εκπαίδευση για την αειφορία.

Πώς ορίζεται η εκπαίδευση για την αειφορία

Η εκπαίδευση για την αειφορία ορίζεται από τα αντικείμενά της, τα οποία είναι:

1. Περιβαλλοντικά προβλήματα:

• Ρύπανση των νερών και του αέρα • Τοξικά και ραδιενεργά απόβλητα • Ερημοποίηση • Αποδάσωση • Φαινόμενο θερμοκηπίου	• Φυτοφάρμακα • Υπερεκμετάλλευση • Ατμοσφαιρική ρύπανση • Θόρυβος • κ.λπ.
---	---

Ο τρόπος αυτός έχει πολλά πλεονεκτήματα.

Πρώτα απ' όλα, αποφεύγει την αόριστη χρήση του όρου περιβάλλον, ο οποί-

ος πολύ συχνά χρησιμοποιείται με τρόπο πολύ πλατύ.

Δεύτερο, τα προβλήματα είναι θέματα τα οποία το πλατύ κοινό μπορεί εύκολα να αντιληφθεί. Π.χ. αν ρωτήσουμε κάποιον στο δρόμο ποια είναι τα προβλήματα περιβάλλοντος, πολύ εύκολα θα μας δώσει μία λίστα από τη ρύπανση του νερού, του αέρα κ.λπ.

2. Διαχείριση φυσικών πόρων:

- διαχείριση των φυσικών πόρων: έδαφος, νερό, φυσικές περιοχές & παράκτιες ζώνες
- έλεγχος της ρύπανσης & πρόληψη της παραγωγής αποβλήτων
- μείωση της κατανάλωσης μη ανανεώσιμων μαρμών ενέργειας.
- βελτίωση στη διαχείριση συγκοινωνιών και μεταφορών
- βιομηχανικοί κίνδυνοι, πυρηνική ασφάλεια & ραδιοπροστασία.
- τουριστικές δραστηριότητες
- βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές.
- κ.λπ.

Πρέπει να πούμε ότι τα προβλήματα περιβάλλοντος είναι συνδεδεμένα με την οικονομική δραστηριότητα. Οι διαταραχές των οικοσυστημάτων, τα περιβαλλοντικά προβλήματα προκύπτουν ως επιπτώσεις μιας μη ορθολογικής διαχείρισης.

Εδώ παρατηρούμε ότι η έννοια του φυσικού πόρου, εάν μείνουμε στο οικονομικό πεδίο, είναι έννοια περιορισμένη γιατί δεν παίρνει υπόψη τα προβλήματα των φυσικών περιοχών ή και ακόμη των ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων. Βέβαια, οι πόροι αυτοί είναι σημαντικοί για χώρες όπως η Ελλάδα γιατί βασίζεται ένα μεγάλο μέρος των οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι χώροι, όμως, αυτοί δεν είναι πηγές τις οποίες χρησιμοποιούμε καθημερινά για την κατανάλωσή μας.

Η κατάσταση είναι διαφορετική ανάμεσα στο να καταστρέφουμε φυσικούς πόρους και στο να καταστρέφουμε χώρους ιστορικούς και αρχαιολογικούς.

Οι φυσικοί πόροι δεν είναι απεριόριστοι. Ούτε το νερό, ούτε η ενέργεια είναι πόροι απεριόριστοι. Ο επόμενος «πόλεμος» θα γίνει για το νερό. Πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ αναφέρει ότι μέχρι το 2010 ενδέχεται και πολλές άλλες χώρες να αντιμετωπίσουν σοβαρές κρίσεις έλλειψης υδάτινων πόρων, οι οποίες θα αποτελέσουν αιτία εκρήξεως συγκρούσεων και πολέμων.

Και για να συνοψίσω πάνω στο πρόβλημα της διαχείρισης των φυσικών πόρων επαναλαμβάνω ότι ο λόγος για τον οποίο θέλουμε να προστατεύσουμε την βιοποικιλότητα και τα διάφορα είδη που βρίσκονται υπό εξαφάνιση, είναι γιατί αυτά τα περιβάλλοντα συνδέονται με την οικονομική ζωή μέσα από την αγορά, την κατανάλωση, την παραγωγή. Έχουν σχέση με τον τρόπο ζωής,

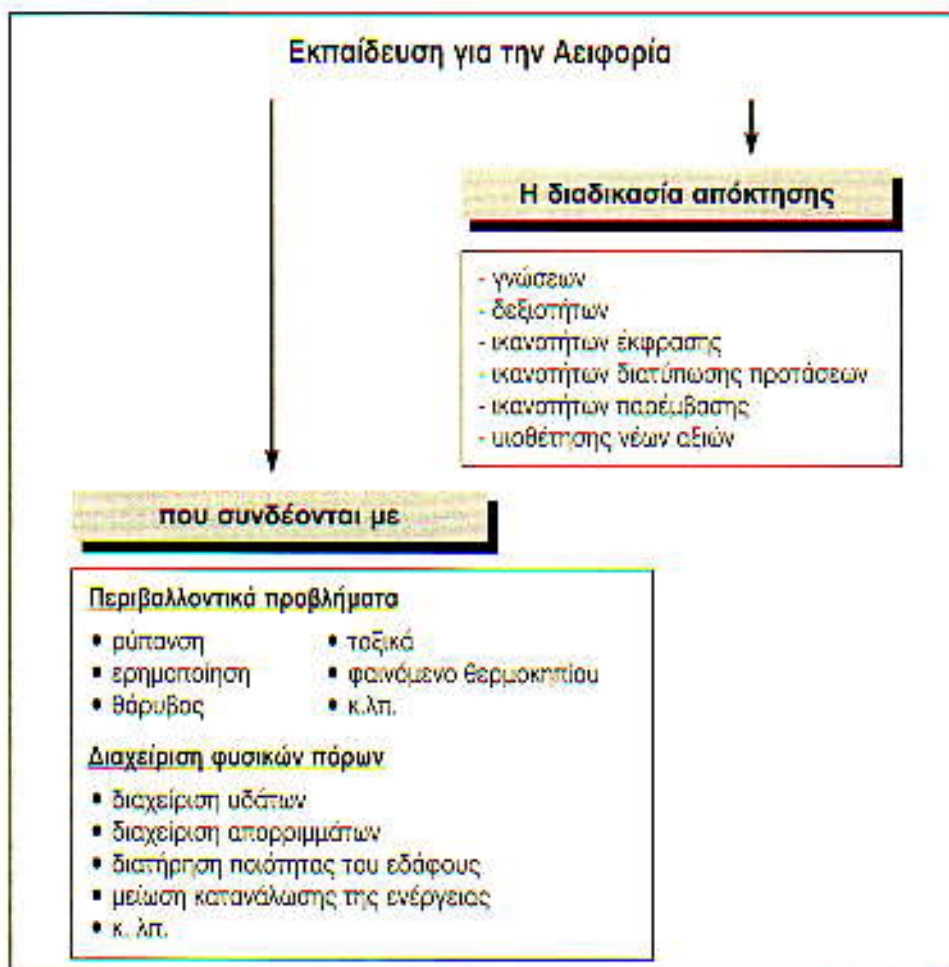
την ποιότητα ζωής και την υγεία.

Έτσι η εκπαίδευση-αγωγή για την αειφορία:

Πρόκειται για τη διαδικασία απόκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων έκφρασης, διατύπωσης προτάσεων, παρέμβασης και υιοθέτησης νέων αξιών, που σχετίζονται με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Η Αειφορική Εκπαίδευση ξεκινά από το κοινό σημείο επαφής:

- α) των περιβαλλοντικών επιστημών
- β) της παιδαγωγικής και
- γ) των κοινωνικών ζητημάτων (σχήμα 2).

Σχήμα 2.

Σε αυτό το σημείο θα προσπαθήσω να παρουσιάσω τους άξονες πάνω στους οποίους χρειάζεται να αναπτυχθεί αποτελεσματικά στις τοπικές κοινωνίες η εκπαίδευση για την αειφορία.

Γιατί οι τοπικές κοινωνίες:

Τα μεγάλα συστήματα έτσι και αλλιώς αργά ή γρήγορα καταρρέουν. Η διεθνοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων περνά μέσα από τις **βιώσιμες τοπικές κοινωνίες**. Άλλωστε αυτές οι κοινωνικές δομές, αυτοί οι «γεωγραφικοί χώροι» ή όπως αλλιώς θα τους λέγαμε **πόλεις, τοπικές κοινωνίες** έζησαν και επέζησαν στη μακραίωνη ιστορία της. Ήταν και είναι οι στυλοβάτες της οικονομίας και θεματοφύλακες του πολιτισμού, της κληρονομιάς και των παραδόσεων.

Φυσικό περιβάλλον, οικονομία και κοινωνία έχουν δημιουργήσει με αυτό τον τρόπο ένα σύνθετο χώρο, που φέρνει πάνω του τα ίχνη των προσπαθειών που κατέβαλε ο άνθρωπος για να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής του.

Στην ελληνική παραδοσιακή κοινωνία υπάρχουν πολλές απαντήσεις από τους τρόπους με τους οποίους διαχειριζόνταν οι πρόγονοί μας τους φυσικούς πόρους. Πολλές από αυτές διασώζονται και σήμερα είτε ως πληροφορίες ή ζωντανές πρακτικές.

Οι άνθρωποι μαθαίνουν μέσω της συνεργασίας για το τοπικό τους περιβάλλον, και αυτό μπορεί να ενθαρρυνθεί και να εμπλουτισθεί παρέχοντας ευκαιρίες τοπικής εκπαίδευσης. Ενημέρωση και στάσεις ευαισθητοποιημένες από τη συμμετοχή σε τοπική περιβαλλοντική εκπαίδευση, θα κάνει τους ανθρώπους ικανούς να συνεισφέρουν περισσότερο σε όλες τις πλευρές της κοινοτικής ζωής και θα προάγει την προσωπική/ατομική περιβαλλοντική ευθύνη.

Σε ποιους απευθύνεται:

Η εκπαίδευση για την αειφορία θα πρέπει να είναι διαθέσιμη σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Για παράδειγμα, οι ειδικές ανάγκες των ηλικιωμένων στην κατανόηση και διαχείριση ενός γρήγορα μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος, η σημασία των γυναικών στη διατήρηση της κουλτούρας και της κληρονομιάς και η πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε υπαίθρια κέντρα, συχνά παραβλέπονται. Η εκπαίδευση για την αειφορία στην τοπική κοινωνία θα ενισχύσει αυτό που οι άνθρωποι έχουν αποκομίσει από την επίσημη εκπαίδευση, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και το έντυπο υλικό, παρέχοντας έτσι σε αυτούς ευκαιρίες να παρατηρήσουν, να σκεφθούν και να εξασκήσουν ό,τι έχουν μάθει.

Η ανάπτυξη της Αειφορικής Εκπαίδευσης μέσα στις τοπικές κοινότητες έχει στρατηγικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση σε πολλά μέτωπα.

Στρατηγικός στόχος αυτής της αρχής είναι να ενθαρρύνει την παροχή της εκπαίδευσης για την αειφορία με προγράμματα στις αστικές και αγροτικές κοινότητες. Σήμερα δεν αρκεί η παροχή της εκπαίδευσης μόνο στη νέα γενιά. Τα

μεγάλα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα έχουν φθάσει σε οριακό σημείο. Δεν είναι αρκετό να περιμένουμε να ενηλικιωθούν οι νέες γενιές για να αναλάβουν δράση. Η διαχείριση των φυσικών πόρων δε μπορεί να περιμένει. Επίσης θα μπορεί να διερευνήσει νέες ευκαιρίες προς επιρροή μεγαλύτερων ακροατηρίων. Για παράδειγμα ο σχεδιασμός των κατάλληλων προγραμμάτων αειφόρου εκπαίδευσης για τους εργαζόμενους και τα προσωπικά διαφόρων οργανισμών.

Για αυτό η Π.Ε. χρειάζεται να βελτιώσει την κατανόηση των περιβαλλοντικών αρχών και των αρχών για την αειφόρο ανάπτυξη στους:

- πλήρους απασχόλησης, μερικής απασχόλησης εργαζομένους, ανέργους, αγρότες, αλιείς, κτηνοτρόφους και εκπαιδευτές,
- επιχειρηματίες και άλλους εργοδότες,
- διαμορφωτές πολιτικής π.χ. εκλεγμένα μέλη, κρατικούς υπαλλήλους, υπαλλήλους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στελέχη και μέλη κοινωνικών άλλων φορέων.

Ποιοί παρέχουν την εκπαίδευση για την αειφορία;

Οι παρέχοντες εκπαίδευση, ιδιωτικοί οργανισμοί, ΟΤΑ, υπηρεσίες του Δημοσίου συμπεριλαμβανομένων των Πανεπιστημίων, ΤΕΙ, σχολείων και άλλων οργανισμών, πρέπει να αναπτύξουν καινούργια προγράμματα λαμβάνοντας υπόψη την τοπική εμπειρία.

Δραστηριότητες των τοπικών κοινωνιών και διαδικασίες που προκαλούν και ενθαρρύνουν τη μάθηση για το περιβάλλον μέσα στην κοινότητα περιλαμβάνουν:

- ενημέρωση για περιβαλλοντική εκπαίδευση και δράση,
- βοήθεια να αναγνωρίσουν τοπικά περιβαλλοντικά θέματα, καθώς τις μεθόδους και πηγές ώστε να τα διαχειρισθούν,
- δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες και συμβουλές για το τοπικό περιβάλλον,
- δημιουργία ευκαιριών για περιβαλλοντική δράση,
- δικτύωση και συντονισμός των υπαρχόντων καναλιών επικοινωνίας,
- ανάπτυξη εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας,
- εκπαίδευση εθελοντών λαμβάνοντας υπόψη διάφορα κίνητρα και ικανότητες, αναγνώριση και αξιολόγηση της προσπάθειας, της επιτυχίας και της αποτυχίας.

Αρχές για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης για την Αειφορία

Ενοποίηση Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης & Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η παγκόσμια διάσκεψη του Ρίο ενίσχυσε την ανάγκη για την ανανέωση της πα-

ραδοσιακής δομής της εκπαίδευσης μέσα από την ενοποίηση της περιβαλλοντικής και της αναπτυξιακής εκπαίδευσης, με στόχο την προώθηση περισσότερο αποτελεσματικής εκπαίδευσης για ανάπτυξη με στόχο την αειφορία σε τοπικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Είναι σημαντικό να υπάρξει ευρεία συζήτηση και ένα μέτρο συμφωνίας ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους (φορείς της κεντρικής διοίκησης, τοπικής αυτοδιοίκησης πολίτες & οργανώσεις) ως προς τις αρχές και την πρακτική της βιώσιμης διαχείρισης.

Σύνδεση τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης

Ο αναπροσανατολισμός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από την τυπική εκπαίδευση στην άτυπη είναι κομβικό σημείο για την αποτελεσματικότητά της. Όλοι οι πολίτες χρειάζεται να αλλάξουν τρόπο σκέψης άρα και στάσεις και συμπεριφορές. Είναι αναγκαίο να υπάρξει ένας κοινός σχεδιασμός για τους σκοπούς, τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιεί κάθε φορέας περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων

Είναι βασικό να εμπλέξουμε τις τοπικές κοινωνίες τόσο στη λήψη των αποφάσεων όσο και στην εκτέλεση αυτών και τη διανομή των οικονομικών πόρων εάν πρόκειται η περιβαλλοντική δράση να είναι αποτελεσματική. Θεσμοθετημένοι και ιδιωτικοί οργανισμοί να ενθαρρύνονται να μεταβιβάζουν όσο το δυνατόν περισσότερες από αυτές τις διαδικασίες σε ανθρώπους στην τοπική κοινωνία. Η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και τοπική αυτοδιοίκηση 1ου βαθμού θα έπρεπε να κάνουν την αρχή, για παράδειγμα να συμπεριλάβουν ανθρώπους στη λήψη των αποφάσεων και να τους βοηθήσουν να πάρουν αποφάσεις σχετικά με συγκρουόμενες προτεραιότητες. Οι αποφάσεις πρέπει να βασίζονται σε ακριβείς και σύγχρονες πληροφορίες για όλες τις σχετικές πλευρές του περιβάλλοντος.

Να λαμβάνει υπόψη την εμπειρία των άλλων χωρών σε θέματα πολιτικής

Οι γνώσεις παράγονται, λιγότερο ή περισσότερα, και σε άλλες χώρες. Τα συμπεράσματα των πρωτοβουλιών των άλλων χωρών που προηγούνται σε ζητήματα πολιτικής της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αποτελούν ένα καλό εργαλείο να αποφύγουμε λάθη ή επαναλήψεις. Δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε ξανά τον τροχό.

Δημιουργία αποτελεσματικού συστήματος πληροφωριών

Η πρόσφατη έκρηξη της περιβαλλοντικής πληροφόρησης καθώς και ο αριθμός και η ποικιλία των οργανώσεων που την παρέχουν δημιουργούν προβλήματα για τους ανθρώπους που αναζητούν πρόσβαση σ' αυτή, ιδιαίτερα εάν δεν είναι εξοικειωμένοι με τη μορφή και τον τρόπο που παρέχεται. Εκτός από την πληροφόρηση σε εθνικό επίπεδο, πρέπει επίσης να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες σε τοπικό επίπεδο για πιο συγκεκριμένη πληροφόρηση.

Χρειάζονται πιο ολοκληρωμένες υπηρεσίες περιβαλλοντικής πληροφόρησης στις οποίες θα υπάρχει πρόσβαση. Η πληροφορική τεχνολογία (τεχνολογία και

πληροφόρηση) θα έπρεπε να χρησιμοποιείται για να παράγει κατάλληλα σχήματα για όλα τα είδη των διάφορων τύπων πληροφόρησης και χρηστών.

Δημιουργία δικτύων της εκπαίδευσης για την Αειφορία

Οι δεσμοί ανάμεσα σε φορείς και οργανώσεις για θέματα πολιτικής και στρατηγικής είναι απαραίτητοι.

Πριν λίγα χρόνια τα θέματα περιβάλλοντος είχαν τοπικό χαρακτήρα. Σήμερα μιλάμε για προβλήματα που ξεπερνούν και το εθνικό στάδιο. Χρειάζονται εθνικές στρατηγικές ενημέρωσης για τη ρύπανση των υδάτων, για τη διαχείριση των απορριμμάτων, για τη διάβρωση των εδαφών, τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας για το ρατσισμό, την αποξένωση, την αλλοτρίωση κ.λπ.

Είναι σημαντικό να υπάρχει η ενημέρωση και η ροή πληροφοριών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Στη σημερινή κατάσταση η συνεργασία και ο συντονισμός που απαιτείται από ένα ευρύ φάσμα οργανώσεων και φορέων για να είναι ενήμερες στην παροχή της Αειφόρου Εκπαίδευσης, στο εκπαιδευτικό υλικό, στον προσδιορισμό των ομαδικών στόχων και στις διαδικασίες που απαιτούνται για την καθιέρωση νέων πρωτοβουλιών θα ωφελούσε όλους.

Αξιοποίηση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας

Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην ευαισθητοποίηση ως προς το περιβάλλον πολλών ανθρώπων και δεδομένου ότι ένα σημαντικό – ίσως το πιο μεγάλο – μέρος του πληθυσμού επηρεάζεται έντονα (μερικοί σχεδόν αποκλειστικά) από αυτά, αναγνωρίζεται ο ζωτικής σημασίας ρόλος τους για τη διαμόρφωση άποψης σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Τα ΜΜΕ είναι ο σημαντικός φορέας Αειφόρου Εκπαίδευσης - Αγωγής των ενηλίκων.

Εξασφάλιση των οικονομικών πόρων

Είναι βέβαιο ότι θα χρειαστούν πόροι για συντονισμό και δημιουργία πιλοτικών προγραμμάτων ώστε να εξασφαλιστεί μακροπρόθεση περιβαλλοντική ενημέρωση και αγωγή. Στρατηγικές χρηματοδότησης πρέπει να σχεδιασθούν σε μακροπρόθεση βάση. Όλα τα προγράμματα που η πραγματοποίησή των βασίζεται σε χρηματοδότηση είτε από την Ευρωπαϊκή Ένωση είτε από τις εθνικές δημόσιες δαπάνες (για το μέρος εκείνο που προβλέπεται για εκπαίδευση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού) είναι ένας σημαντικός πόρος που θα εξασφαλίσει μακροβιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα.

ΠΡΟΤΑΣΗ:

- Η εμπειρία και η γνώση που προέκυψε από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια, οδηγεί στην κατάθεση της πρότασης για δημιουργία ενός αξιόπιστου Εκπαιδευτικού Κέντρου για την Αειφορία, στο οποίο θα συμμετέχουν ισότιμα κοινωνικοί, κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, υπό την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση που θα συντονίζει, θα σχεδιάζει προγράμματα και θα παρέχει εκπαίδευση και α-

γωγή.

Καριά πολιτική δεν θα μπορέσει να εφαρμοσθεί εάν δεν υποστηριχθεί ενεργά από τους ίδιους τους πολίτες

Στην αυγή του 21ου αιώνα ένα κίνημα με αιχμή την ποιότητα ζωής και το περιβάλλον μπορεί να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη των μεγάλων αλλαγών που έχει ανάγκη η παγκόσμια κοινωνία, πολύ περισσότερο δε η ελληνική, που παρουσιάζει αδικαιολόγητες καθυστερήσεις. Η ελληνική κοινωνία είναι ανάγκη να βρει τον δικό της δρόμο για ένα βιώσιμο μέλλον.

(Βιβλιογραφία

- Προγράμματα δράσης:
 - «Η κοινή κληρονομιά (ΥΚ)
 - «Learning for life» (ΥΚ, Σκωτία)
- Christian Soyehon, καθηγητής του Πανεπιστημίου Παρισι 7, «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ΜΜΕ - η Ευρωπαϊκή εμπειρία» εισήγηση σε συμπόσιο με θέμα: «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ΜΜΕ - Ευρωπαϊκή και Ελληνική εμπειρία» (Ναύπακτος 3-6 Μαΐου 1995).
- Αρτέμις Αθανασάκης, Παιδαγωγικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Αγωγής στο σχολείο του 21ου αιώνα, εισήγηση σε συμπόσιο με θέμα «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ΜΜΕ - Ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία» (Ναύπακτος 3-6 Μαΐου 1995).
- Βάσω Κανελλοπούλου, παραγωγός τηλεοπτικών εκπομπών, μέλος της Ευρωπαϊκής Τηλεοπτικής Ένωσης σε θέματα περιβάλλοντος:
 1. «Εμπειρίες από τη συνεργασία Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και ΜΜΕ» (Ναύπακτος 3-6 Μαΐου 1995) και
 2. «Η δεοντολογία της περιβαλλοντικής πληροφόρησης» (Αθήνα 23 Ιουνίου 1995).
- Μαυρέλης Κώστας, υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
 1. Μία στρατηγική για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, εισήγηση στο συμπόσιο «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ΜΜΕ» (Ναύπακτος, 3-6 Μαΐου 1995).
 2. Περιβαλλοντική πολιτική - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» εισήγηση στο συνέδριο του Δήμου Χάλκειας Αιτωλοακαρνανίας (23-25 Ιουνίου 1995).
 3. «Μία στρατηγική για την πολιτική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης», εισήγηση σε συνέδριο για την ανάπτυξη του Αμβρακικού. (Βόνιτσα 14-17 Σεπτεμβρίου 1995).
 4. Ανάπτυξιακή πολιτική & Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», εισήγηση σε συνέδριο με θέμα: «Περιφερειακή ανάπτυξη - Χωροταξία - Περιβάλλον» (Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο 15-16 Δεκεμβρίου 1995).
 5. Εφημερίδα «Εβδομάδα» Αντίκιο 2 Σεπτεμβρίου 1997
 6. Εφημερίδα «Ελεύθερος» Αγρινίου, τεύχη 1058-1064.
 7. Εφημερίδα «Καθημερινή», ένθετο ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ, 5 Οκτωβρίου 1997.
 8. Προσωπικό αρχείο
- Values in Environmental Education, σεμινάριο, (Stirling - Scotland 5-7 May 1993).
- Παπαγιαννάκης Μιχάλης, ευρωβουλευτής, «Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και το περιβάλλον στην Ευρώπη», εισήγηση στο συμπόσιο

- «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ΜΜΕ» (Ναύπακτος 3-6 Μαΐου 1995).
- 5ο πρόγραμμα πολιτικής και δράσης για το περιβάλλον και την ανάπτυξη.
- Ψήφισμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση των Υπουργών Παιδείας των χωρών-μελών της Ε.Ε. στις 24 Μαΐου 1996.
- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου - ΕΕ C 20/94, σελ. 523.
- «Βιώσιμη Ανάπτυξη με την Περιβαλλοντική Αγωγή», έκδ. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας, Μεσολόγγι 1997.
- Παππάς Βαγγέλης, βιολόγος Msc. διαχείριση περιβάλλοντος και φυσικών πόρων - ΕΕΤΑΑ Α.Ε.
 «Τοπική Αυτοδιοίκηση: Η περίπτωση των προστατευομένων περιοχών», εισήγηση στο Συμπόσιο «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ΜΜΕ» (Ναύπακτος 3-6 Μαΐου 1995).
- Η κατάσταση του πλανήτη - 1994, έκδοση του Διεθνούς Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών: Νέα Οικολογία και εκδόσεις Τροχαλία.)

(Χειροκροτήματα)

Προεδρείο: Υπάρχει μία απρογραμμάτιστη εισήγηση, για την αποκατάσταση των σεισμοπλήκτων: «προβληματισμοί και προτάσεις για μία άλλη λογική αποκατάστασης», που θα κάνει ο κύριος Χατζηκώστας, Πολιτικός Μηχανικός, Προϊστάμενος Τμ. Προγραμματισμού και Μελετών της ΥΑΣΒΕ.

«Αποκατάσταση σεισμόπληκτων: Προβληματισμοί-Προτάσεις για μια άλλη λογική αποκατάστασης»

Έκτακτος εισηγητής: **ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ** (πρώτος Τμ. Προγραμματισμού & Μελετών της ΥΑΣΒΕ)

1. Ιστορικό

Αφετηρία της, σε τόσο μεγάλη κλίμακα, παρέμβασης του ΥΠΕΧΩΔΕ στην Αποκατάσταση των σεισμόπληκτων, ήταν ο σεισμός της Θεσσαλονίκης και η ψήφιση του Ν. 867/79, όταν για πρώτη φορά ιδρύθηκε ιδιαίτερη Υπηρεσία, η ΥΑΣΒΕ. Σημαντικότερος σταθμός ήταν ο σεισμός των Αλκυονίδων και η ψήφιση του Ν. 1190/81, όπου μεταξύ άλλων προβλέφθηκε η ίδρυση της ΥΑΣ.

Παρατηρούμε δηλαδή, ότι το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τα της αποκατάστασης σεισμόπληκτων, διαμορφώθηκε εν θερμώ, τις στιγμές που οι συνέπειες των σεισμών άγγιξαν ένα μεγάλο αστικό κέντρο. Έτσι δεν είναι παράξενο ότι, παρά το γεγονός ότι πέρασαν είκοσι χρόνια λειτουργίας του μηχανισμού αποκατάστασης, τα σημαντικά προβλήματα δυσλειτουργίας του, εσωτερικά και εξωτερικά, που εμφανίστηκαν από την αρχή, εξακολουθούν να παραμένουν άλυτα.

2. Εσωτερικά προβλήματα δυσλειτουργίας

Προφανώς δεν αναφέρομαι στα προβλήματα διαδικαστικού χαρακτήρα, ή προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας των Υπηρεσιών που λίγο ή πολύ πάντα θα υπάρχουν. Εσωτερικά προβλήματα ονομάζω εκείνα που έχουν σοβαρές ε-

πιπτώσεις στη γενικότερη λειτουργία του ΥΠΕΧΩΔΕ, και σαν τέτοια καταγράφονται:

2.1. Η μεγάλη απόκλιση προβλεπόμενης από την τελική δαπάνη αποκατάστασης (συνήθως πολλαπλάσια). Αυτό κύρια οφείλεται στην μη ύπαρξη αξιόπιστης καταγραφής των κτισμάτων που υπάρχουν ή υπήρχαν κάποτε σε μια περιοχή, και που ο χρόνος, ή η αλλαγή των οικονομικών-κοινωνικών συνθηκών υποβάθμισαν ή μηδένισαν την αναγκαιότητά τους.

2.2. Ο μεγάλος χρόνος αποκατάστασης, άρα και εμπλοκής του Υπουργείου στις λεπτομέρειες της διαδικασίας, που με αποδεκτό τον τυχηματικό (:) χαρακτήρα των σεισμικών καταστροφών, το αποσυντονίζει και το εκτρέπει από τον τρέχοντα προγραμματισμό του. Η επιμήκυνση του χρόνου αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα χρονικής επικάλυψης της αποκατάστασης σε διάφορες περιοχές, γεγονός που περιπλέκει ακόμη περισσότερο το πρόβλημα.

2.3. Η έλλειψη ενός αξιόλογου κεφαλαίου που σαν μάζα αδρανείας, θα μπορέσει σχετικά ανώδυνα και σε σύντομο χρονικό διάστημα να απορροφά τις οικονομικές συνέπειες ενός καταστροφικού σεισμού, χωρίς γενικότερες αναταράξεις στην οικονομία της χώρας.

3. Αίτια γέννησης προβλημάτων-εξωτερικά προβλήματα

Βασική αιτία ύπαρξης των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν, είναι η λογική, είναι η κεντρική ιδέα του συστήματος αποκατάστασης. Συγκεκριμένα, το υπάρχον σύστημα αποκατάστασης είναι ΚΤΗΡΙΟΚΕΝΤΡΙΚΟ. Σεισμόπληκτο είναι το κτήριο, αυτό απορροφά τις περισσότερες φροντίδες, τα περισσότερα χρήματα. Στόχος της όλης προσπάθειας είναι η θεραπεία του κτηρίου. Ο ιδιοκτήτης του είναι το όχημα που μεταφέρει την κρατική μέριμνα στο κτήριο. Αυτή η λογική προσέγγιση του θέματος έχει σαν συνέπεια τη δημιουργία των παρακάτω εξωτερικών προβλημάτων δυσλειτουργίας του συστήματος.

3.1. Την υπερβολική διόγκωση του αντικειμένου, του χρόνου και της δαπάνης της αποκατάστασης. Κτήρια που κάποτε κατασκευάστηκαν σε μια περιοχή, και που η ίδια η ζωή, πριν το σεισμό, εκμηδένισε από άποψη τεχνική, χρηστική και οικονομική, κτήρια ξεχασμένα και από τους ιδιοκτήτες τους, «σηκώνουν κεφάλι» και απαιτούν αποκατάσταση.

3.2. Την κερδοσκοπία διάφορων επιτηδευτών πάνω στις τιμές ακινήτων σεισμόπληκτων περιοχών, αφού μέρος της κρατικής φροντίδας μετατρέπεται σε πλασματική αύξηση της αξίας των ακινήτων.

3.3. Τη δημιουργία νοσηρού κλίματος στο χώρο των εμπλεκόμενων στη διαδικασία αποκατάστασης. Φαινόμενα αυτής της νοσηρότητας συχνά έρχονται στη

δημοσιότητα και είναι γνωστά σε πολλούς από μας, είτε με την μορφή διαφθοράς, είτε με τη μορφή πελατειακών σχέσεων. Η εξίσωση: Σεισμός ίσον Σωσμός, δεν καταστρώθηκε άδικα.

3.4. Την διείσδυση άλλων πολιτικών μέσα στη διαδικασία αποκατάστασης (βλέπε πλινθόκτιστα, παραδοσιακά κ.λπ.).

Όλα τα παραπάνω αυξάνουν τεχνητά τις διαστάσεις των προβλημάτων και κύρια προκαλούν κατασπατάληση κοινωνικών πόρων, σε τέτοιο μέγεθος που η σημερινή τουλάχιστον οικονομική συγκυρία δεν επιτρέπει.

4. Ανάγκη για ένα άλλο σύστημα αποκατάστασης

Με αποδεδειγμένη στην εικοσάχρονη πράξη την περιορισμένη επιτυχία του εφαρμόζομενου συστήματος αποκατάστασης, νομίζω ότι είναι ανάγκη να επανεξετάσουμε το όλο ζήτημα και κύρια να το βάλουμε πάνω σε μια άλλη λογική βάση. Ένα νέο σύστημα αποκατάστασης, κατά την άποψή μου θα πρέπει να έχει δύο συνιστώσες.

Η πρώτη και κύρια συνιστώσα, η κοινωνική με την Κεύνοιανή της έννοια, θα αφορά την αυστηρά οριοθετημένη και ορθολογική παρέμβαση του «κράτους πρόνοιας» στο όλο πρόβλημα, και φυσικά δεν μπορεί παρά να έχει σαν κεντρικό αποδέκτη τον ΑΝΘΡΩΠΟ, και μόνον αυτόν. Το «ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΣΤΕΓΗΣ» από τον σεισμόπληκτο χαρακτηρίζεται αμεταβίβαστο κοινωνικά αγαθό και εκεί επικεντρώνεται η κρατική παρέμβαση. Με άλλα λόγια θα πρέπει να είναι κύρια ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟ, το νέο σύστημα αποκατάστασης.

Μια άλλη συνιστώσα, αυτή της ατομικής ελευθερίας, με την έννοια του σεβασμού των εξατομικευμένων προτιμήσεων και επιλογών, δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί από το προτεινόμενο νέο σύστημα, όμως, δεν θα αποτελεί αντικείμενο κρατικής προνοιακής παρέμβασης. Αυτή η συνιστώσα μπορεί να παραμείνει κτηριοκεντρική.

Το προτεινόμενο σύστημα θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί από ένα στατικά διανεμητικό σύστημα ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ασφάλισης (pay as you go) σε ότι αφορά την πρώτη-κύρια συνιστώσα του, και από ένα κεφαλαιοπαικτικό (reserve financed) σύστημα ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ασφάλισης σε ότι αφορά τη δεύτερη συνιστώσα του. Πραφανές είναι ότι φορέας της χρηματοδότησης και οικονομικής διαχείρισης της πρώτης συνιστώσας πρέπει να είναι το ίδιο το κράτος μέσω κάποιου Νομικού Προσώπου Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου, και φορέας της χρηματοδότησης και διαχείρισης της δεύτερης συνιστώσας, οι ιδιωτικές (ή και κρατικές αν εξακολουθούν να υπάρχουν) ασφαλιστικές εταιρείες.

Με την ευκαιρία θα ήθελα να αναφέρω ότι το υπό μελέτη σχέδιο νόμου του

ΥΠΕΧΩΔΕ για τη «σύσταση οργανισμού ασφάλισης έναντι σεισμού» τουλάχιστον στην παραλλαγή που το γνωρίζουμε, παρά το γεγονός ότι κινείται σε θετική κατεύθυνση, μάλλον περιπλοκές θα φέρει και όχι λύση προβλημάτων.

5. Σύνομη περιγραφή του προτεινόμενου συστήματος αποκατάστασης

Όπως προανέφερα, κέντρο του προτεινόμενου συστήματος είναι ο σεισμό-πληκτος άνθρωπος και το αμεταβίβαστο δικαίωμα της «επανάκτησης ασφαλούς κατοικίας» για τον ίδιο και την οικογένειά του. Επομένως, η κρατική παρέμβαση θα πρέπει να αφορά όχι το τί και πόσα κτήρια είχε στην ιδιοκτησία του ο πολίτης πριν το σεισμό, αλλά τι είναι απαραίτητο μετά απ' αυτόν, στον ίδιο και την οικογένειά του. Αφετηρία για τον προσδιορισμό των αναγκών θα μπορούσε να αποτελέσει το σχετικό Π.Δ. της 7-3-80 (ΦΕΚ 174Δ'/13-3-80) ή κάποιο άλλο καλύτερα επεξεργασμένο που θα εκδοθεί στο μέλλον. Από μια τέτοια λογική προσέγγιση εύκολα προκύπτει ότι:

5.1. Η κρατική προνοιακή παρέμβαση αφορά μόνον την πρώτη και κύρια κατοικία κάθε οικογένειας, στις απαραίτητες διαστάσεις, στον ίδιο περίπου τόπο, και με την λειτουργικότητα και ασφάλεια που είναι κοινά αποδεκτές την εποχή της κρατικής παρέμβασης.

5.2. Η έννοια της πρώτης και κύριας κατοικίας μπορεί να διασταλεί και να συμπεριλάβει κτήρια Σχολικά, Λατρευτικά, Ο.Τ.Α. και γενικά κτήρια και εγκαταστάσεις μη κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων.

5.3. Τα παραπάνω πρέπει να παρέχονται κατά το δυνατόν χωρίς άμεση συμμετοχή των σεισμόπληκτων, και να χρηματοδοτούνται από ένα υποχρεωτικά σύστημα ασφάλισης. Πόρους του υποχρεωτικού συστήματος ασφάλισης θα πρέπει να αποτελέσουν εισφορές όλων των πολιτών και κρατική συμμετοχή. Ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στις εισφορές ιδιοκτητών νέων οικοδομών έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μεταφορά κεφαλαίου από τις νεώτερες στις παλιότερες οικοδομές.

5.4. Κάθε άλλο κτήριο που δεν περιλαμβάνεται στις περιπτώσεις 5.1. και 5.2. αφορά τη δεύτερη κτιριοκεντρική συνιστώσα του προτεινόμενου συστήματος αποκατάστασης, δηλαδή τη συνιστώσα της προαιρετικής ασφάλισης με τους κανόνες της ασφαλιστικής αγοράς. Εδώ θα θεωρούσα απαραίτητη μια αυστηρή κρατική παρέμβαση ελεγκτικού χαρακτήρα σε ότι αφορά την ορθή λειτουργία των κανόνων αυτών.

Επειδή σήμερα, το πιο αξιόπιστο σύστημα καταγραφής δεδομένων, που αναvineύεται σε επίγια βάση μέσω των φορολογικών δηλώσεων, είναι αυτό του Υπουργείου Οικονομικών, προτείνω το νέο σύστημα αποκατάστασης να χρη-

σιμοποιήσει την ίδια βάση δεδομένων, σε ότι αφορά τα στοιχεία της πρώτης και κύριας κατοικίας κάθε οικογένειας και την αριθμητική της σύνθεση.

6. Οφέλη από το προτεινόμενο σύστημα

Τα οφέλη είναι προφανή

Κατά πρώτον αναιρούνται σε μεγάλο βαθμό τα προβλήματα δυσλειτουργίας του ΥΠΕΧΩΔΕ (εσωτερικά) που προκαλούνται από ένα μεγάλο σεισμό. Οι απαιτούμενες δαπάνες, έτσι όπως τις προσδιορίσαμε είναι εύκολα να προϋπολογισθούν με ικανοποιητική ακρίβεια γιατί υπάρχουν αξιόπιστα καταγραφικά στοιχεία με σχετικά εύκολη προσπάθεια. Το αντικείμενο αποκατάστασης μειώνεται σημαντικά και το απομένον είναι μορφοποιημένο και ευκολομεταχειρίστο. Η οικονομική βάση για τη χρηματοδότηση της αποκατάστασης δημιουργείται, και το «κράτος πρόνοιας» βρίσκει τον πραγματικό του ρόλο μέσα από μια τέτοια ορθολογική παρέμβαση, χωρίς να γίνεται ανταγωνιστής ή συνέταιρος της ασφαλιστικής αγοράς.

Παράλληλα μειώνονται όλες οι νοσηρές καταστάσεις που προανέφερα στην τρίτη παράγραφο αυτής της εισήγησης και που προκαλούν σπατάλη κοινωνικών πόρων.

Φυσικά, μια μηχανιστική και εύκολη κριτική της πρότασης που κάνω είναι του τύπου «μείωση δαπανών άρα αντιλαϊκή και συντηρητική πρόταση». Δεν θεωρώ σκόπιμο να επεκταθούμε στο θέμα αυτό. Είναι όμως αναγκαίο κάποια στιγμή, και μάλιστα πολύ σύντομα, να επανεξετάσουμε το τί είναι φιλολαϊκό και προοδευτικό και τί όχι.

Τέλος θα ήθελα να αναφερθώ σύντομα, στο ρόλο των Υπηρεσιών που έχουν σήμερα αντικείμενο την αποκατάσταση των σεισμόπληκτων, μέσα στο προτεινόμενο σύστημα. Προφανώς, θα είναι παρόμοιος με το σημερινό, αλλά ποιοτικά αναβαθμισμένος. Αντί να μετρούν μόνο τοίχους, θα μετρούν άτομα και οικογένειες και ενδεχόμενα οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους, έχοντας την ευκαιρία αυτή τη δουλειά να την κάνουν με μεγαλύτερη αφοσίωση, αφού ο φόρτος της θα μειωθεί δραστικά σε κάποιο στάδιο της όλης διαδικασίας.

7. Επίλογος

Είναι προφανές ότι αυτή η εισήγηση δεν έχει τη φιλοδοξία να λύσει μονομιάς το πρόβλημα της αποκατάστασης των σεισμόπληκτων. Άλλωστε η πρόταση που καταθέτει, είναι πολύ αδρά και με αρκετή χοντράκοπιά σχεδιασμένη. Παράμετροι όπως «γενικότερη οικονομική κατάσταση σεισμόπληκτου» «αγροτική, αστική, μεικτή κατοικία», «επαγγελματική στέγη», «παραθεριστική κατοικία», «σεισμόπληκτος χωρίς ιδιότητα κατοικία» είναι ζητήματα προς εξέταση

σε μια αναλυτικότερη επεξεργασία της πρότασης. Το ίδιο συμβαίνει και με την ανάγκη σύνταξης αναλογιστικών μελετών υποχρεωτικών εισφορών κράτους-πολιτών σε σχέση με το προσδοκώμενο αποτέλεσμα.

Όμως πιστεύουμε ότι η εισήγηση καταθέτει μια διαφορετική περισσότερο συγκροτημένη άποψη απ' αυτήν που επικρατεί σήμερα, και εξαιτίας αυτού του λόγου θα μπορούσε να αποτελέσει αφετηρία προβληματισμού και συζήτησης, αλλά με σύντομο και προκαθορισμένο τέλος, αφού οι σεισμοί έχουν συνεχή παρουσία στη χώρα μας και κανείς δεν ξέρει τι μας ξημερώνει αύριο.

(Βιβλιογραφία)

1. Δ. Γραβάρης: Στοιχεία για μια κριτική θεωρία της κοινωνικής πολιτικής.
2. Ν. Τάσος: Η χρηματοδότηση του κοινωνικού κράτους.
3. Δ. Οικονόμου: Στεγαστική πολιτική: σημερινή κατάσταση και προοπτική στις χώρες της Ε.Ε. και την Ελλάδα.)

Προεδρείο: Είναι προφανές ότι δυστυχώς συζήτηση δεν υπάρχει. Επίσης δεν υπάρχει περιθώριο για κλείσιμο της συζήτησης από μέρους του προεδρείου.

Νομίζω ότι όσοι παρακολούθησαν το Συνέδριο θα έχουν βγάλει τα συμπεράσματά τους και άλλοι που δεν το παρακολούθησαν, δεν είναι εδώ ν' ακούσουν το κλείσιμο.

Εν πάση περιπτώσει νομίζω ότι ήταν πολύ σαφές ότι υπάρχει μεν μία αντίθεση ανάμεσα στα μεγάλα ή τα δημόσια έργα και το περιβάλλον, αλλά αυτή η αντίθεση δεν είναι, ας το πούμε έτσι, πολεμική.

Υπάρχει πάρα πολύ μεγάλο περιθώριο για να συμβιβαστούν και τα δημόσια έργα, που χρειάζεται να γίνονται, και το περιβάλλον να βλάπτεται κατά το δυνατόν λιγότερο και εξαρτάται από εμάς και ιδίως από σας, που είστε οι φορείς και του σχεδιασμού και της εκτέλεσης και της παρακολούθησης, να επιτύχετε πρώτα μεταξύ σας την καλύτερη συνεργασία, που θα δώσει τα καλύτερα αποτελέσματα.

Όταν λέμε, πολλές φορές, να ενοποιήσουμε ορισμένες λειτουργίες γιατί δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων σε επίπεδο υπουργείων, ορίστε υπηρεσίες που είναι ενοποιημένες, που έχουν αντικείμενα λιγάκι συγκρουόμενα. Ιδού η χρυσή ευκαιρία να ενοποιήσετε εσείς τις διαδικασίες σας και να βελτιώσετε τη μεταξύ σας συνεργασία και κατανόηση για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων προς όφελος όλων μας και του περιβάλλοντος. Ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα)

ΛΗΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΕΡΟΥ

Κατάλογος Φορέων και Υπηρεσιών

- 1) ΑΔΕΔΥ
- 2) Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος
- 3) Γραφείο Π.Ε. της Δ/σης β'-θέμιας Εκπαίδευσης της Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- 4) ΔΗΚΚΙ
- 5) Διεθνές Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών
- 7) Δ/ση Ε.Α.Ρ.Θ. (ΥΠΕΧΩΔΕ)
- 8) Δ/ση Μελετών Έργων Οδοποιίας (ΓΓΔΕ)
- 9) Δ/ση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού (ΥΠΕΧΩΔΕ)
- 10) Δ/ση Χωροταξίας (ΥΠΕΧΩΔΕ)
- 11) ΕΜΔΥΔΑΣ
- 12) Εργαστήριο Χωροταξίας και Οικιστικής Ανάπτυξης ΕΜΠ
- 13) Εργατικό Κέντρο Ναυπάκτου
- 14) Ι. Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος
- 15) ΚΕΠΕ
- 16) Κλάδος Υπαλλήλων Τμήματος Δημοσίων Έργων Κύπρου
- 17) Κοινότητα Σκάλας Ναυπακτίας
- 18) Ν.Α. Αιτωλοακαρνανίας
- 19) Οικολογική Κίνηση Φλώρινας
- 20) Ομοσπονδία Οικολογικών Οργανώσεων Κορινθιακού
- 21) Οργανισμός Αθήνας
- 22) Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων
- 23) ΠΑΣΟΚ
- 24) ΠΟΛ.ΑΝ.
- 25) ΠΟΜΗΤΕΔΥ
- 26) ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ
- 27) Σύλλογος Ναυπακτίων Φύλων Περιβάλλοντος
- 28) Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Νεοχωρίου
- 29) Σύλλογος Υπαλλήλων - Εργαζομένων ΥΠΕΧΩΔΕ Ν. Αιτωλοακαρνανίας
- 30) ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ
- 31) ΤΕΔΚ Νομού Αιτωλοακαρνανίας
- 32) Τ.Ε.Ε (Περιφερειακό Τμήμα Αιτωλοακαρνανίας)
- 33) Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου
- 34) Υ.Α.Σ.Β.Ε. (ΓΓΔΕ)
- 35) ΥΚΧΕ (ΥΠΕΧΩΔΕ)

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

	Σελίδα
1) ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ	111
2) ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ	49
3) ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ	171
4) ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ	146
5) ΒΑΪΝΑΣ	35
6) ΒΑΓΓΕΛΗΣ	234
7) ΒΑΣΕΝΧΟΒΕΝ	57
8) ΒΕΡΕΛΗΣ	27
9) ΓΙΑΛΥΡΗ	189
10) ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΣ	85, 105
11) ESCHER	2
12) ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ	4
13) ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ	234
14) ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	153
15) ΙΩΑΝΝΟΥ	165
16) ΚΑΛΑΚΟΣ	185, 234
17) ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ	234
18) ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΥ	51
19) ΚΑΤΙΚΑΣ	129
20) ΚΑΤΟΧΙΑΝΟΥ	69
21) ΚΟΡΑΚΑ	195, 234
22) ΚΟΥΡΤΕΛΗ	55
23) ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ	37
24) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	153
25) ΛΑΖΟΓΚΑΣ	234
26) ΛΑΛΙΩΤΗΣ	21, 55
27) ΛΥΜΠΟΥΡΙΔΗΣ	143
28) ΛΥΤΡΑΣ	67
29) ΜΑΝΙΚΑΣ	234
30) ΜΑΥΡΕΛΗΣ	209, 234
31) ΜΟΔΙΝΟΣ	93
32) ΜΟΣΧΟΛΙΟΣ	139
33) ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ	123
34) ΝΤΑΟΥΣΑΝΗΣ	13
35) ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	148
36) ΠΑΝΑΓΟΣ	234
37) ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ	234
38) ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ	150
39) ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ	179, 234
40) ΠΑΤΟΥΛΙΑΣ	234
41) ΠΑΧΑΚΗ	79, 153
42) ΠΟΛΑΚΙΣ	157

43) ΠΟΥΝΤΖΑΣ	121
44) ΡΙΖΟΣ	234
45) ΣΑΠΑΝΙΔΟΥ	234
46) ΣΕΡΙΦΗΣ	47
47) ΣΟΛΑΚΗΣ	151
48) ΣΠΕΡΕΛΑΚΗΣ	163
49) ΣΠΥΡΙΔΩΝ (καθηγούμενος)	17
50) ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ	107
51) ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ	153
52) ΣΩΚΟΣ	115
53) ΤΗΛΙΓΑΔΑΣ	7, 13, 21, 234
54) ΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΥ	234
55) ΤΣΙΓΚΑΣ	32
56) ΤΣΙΡΟΣ	4, 55, 199, 234
57) ΦΑΡΜΑΚΗΣ	53
58) ΦΙΛΙΠΠΟΥ	234
59) ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ	203
60) ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ	223
61) ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ	45

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΗΜΕΡΟΥ

Πρόεδρος: Χρήστος ΤΗΛΙΓΑΔΑΣ

Μέλη:

Λάμπρος ΒΑΓΓΕΛΗΣ,

Μπάμπης ΚΑΛΑΚΟΣ,

Γιάννης ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ,

Σίσσυ ΚΟΡΑΚΑ,

Γιάννης ΛΑΖΟΓΚΑΣ,

Γιάννης ΜΑΝΙΚΑΣ,

Γιάννης ΠΑΝΑΓΟΣ,

Ελένη ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ,

Φίλιππος ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ,

Θανάσης ΠΑΤΟΥΛΙΑΣ,

Παναγιώτης ΡΙΖΟΣ,

Κωνσταντία ΣΑΠΑΝΙΔΟΥ,

Ευαγγελία ΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΥ,

Δημήτρης ΤΣΙΡΟΣ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΗΜΕΡΟΥ

Παναγιώτης ΡΙΖΟΣ, Οργανωτικός Γραμματέας του Δ.Σ. ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ

Γιάννης ΜΑΝΙΚΑΣ, Ταμίας του Δ.Σ. ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ

Δημήτρης ΤΣΙΡΟΣ, Έφορος του Δ.Σ. ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ

και

Κώστας ΦΙΛΙΠΠΟΥ, Πρόεδρος Συλλόγου Υπαλλήλων - Εργαζομένων ΥΠΕΧΩΔΕ

Νομού Αιτωλοακαρνανίας

Χρήστος ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, Υπεύθυνος

του κεντρικού γραφείου της Ομοσπονδίας

και

Κώστας ΜΑΥΡΕΛΗΣ, Σύμβουλος Περιβάλλοντος Νομάρχη Αιτωλοακαρνανίας.